POLIROM Top 10+

MATEI

VIŞNIEC

Sindromul de panică în Oraşul Luminilor

Matei Vişniec

Sindromul de panică în Oraşul Luminilor

roman

Ediția a II-a

POLIROM
2012

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;

sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN ePub: 978-973-46-3172-8

ISBN PDF: 978-973-46-3173-5

ISBN print: 978-973-46-2796-7

Coperta: Carmen Parii

Mulţumiri Companiei Théâtre de la Presqu'île şi directorului acesteia, Michel Vivier (Granville), pentru participarea la concepţia imaginii de pe copertă.

elefant.ro

MATEI VIŞNIEC (n. 1956) este poet, dramaturg, romancier şi jurnalist. După un lung război de uzură cu cenzura comunistă reuşeşte, în septembrie 1987, să părăsească România. Se stabileşte la Paris, unde cere azil politic, începe să scrie în limba franceză, devine jurnalist întîi la BBC şi apoi la Radio France Internationale. În 1991 îi este premiată în Franța piesa Caii la fereastră, care va fi pusă în scenă anul următor şi va fi prima dintr-un şir constant de piese traduse şi montate în peste 30 de țări. Primeşte cetățenia franceză în 1993 şi publică peste 20 de piese la Actes Sud-Papiers, Lansman, L’Harmattan, Espace d’un Instant etc. Dintre ultimele volume publicate la editurile Polirom şi Cartea Românească amintim Omul-pubelă • Femeia ca un cîmp de luptă (teatru, 2006), Păianjenul în rană (teatru, 2007), Groapa din tavan (teatru, 2007), Cafeneaua Pas-Parol (roman, 2008), Sindromul de panică în Oraşul Luminilor (roman, 2009; premiul revistei Observator cultural), Cronica ideilor tulburătoare sau Despre lumea contemporană ca enigmă şi amărăciune (eseuri, 2010), Domnul K. eliberat (roman, 2010), La masă cu Marx (poezie, 2011), Dezordinea preventivă (roman, 2011).

1

„Ce-ar fi să ne vedem mîine, că tot e ziua cea mai lungă şi noaptea cea mai scurtă?“ Mi-au trebuit mulți ani ca să înțeleg sensul acestei fraze cu care domnul Cambreleng a decis, în ajunul unui solstițiu de vară, să mă ia sub aripa sa şi să mă ajute să traversez cîteva frontiere umane, cum spunea el. Ne întîlniserăm de fapt întîmplător, în ultimul an al secolului trecut, într-o librărie poloneză din Saint-Germain-des-Prés. Nici nu mai ştiu, astăzi, cine ne-a făcut cunoştință (poate Jaroslava, care purta de pe atunci pălării galbene). La acea serată literară fuseseră invitați o mulțime de scriitori polonezi, cehi, unguri, ruşi, români, bulgari şi de alte naționalități est-europene. Îmi amintesc însă că toți se simțeau destul de singuri în acea librărie poloneză din Paris, se simțeau oarecum la fel de singuri ca înainte de venirea lor în Occident cînd aşteptau marea „plecare“ de partea vestică a Cortinei de Fier. Noroc că domnul Cambreleng (mare editor parizian, şopteau unii) era acolo ca să reprezinte Franța, țara în care visam cu toții să devenim celebri.

Prima mea întîlnire cu el la cafeneaua Saint-Médard (singurul loc din Paris unde totul este posibil, spunea domnul Cambreleng) a fost însă una destul de decepționantă, deşi nu lipsită de cîteva bizarerii de natură să-mi hrănească imaginația.

Timp de mai bine de o oră l-am aşteptat fără să mă neliniştesc prea tare. Am cerut o cafea şi un pahar cu apă minerală, m-am prefăcut că răsfoiesc ziarul Libération, am mai cerut o cafea şi m-am prefăcut că notez diverse gînduri într-un carnet cu coperte verzi… După o oră şi 15 minute iritarea mea începu să crească, ceea ce îi atrase atenția unui domn foarte distins aflat la o masă vecină, în stînga mea. Un domn nu foarte bătrîn, dar de modă veche, care purta cu demnitate lavalieră. El se aplecă de altfel spre mine şi mă întrebă cu un aer complice:

— Sunteți autor sau personaj?

În fața stupefacției afişate brusc pe fața mea, bătrînul cu lavalieră începu să clipească în ritm accelerat, sugerîndu-mi de fapt că îşi retrage întrebarea. Dar continuă cu o alta, şi ea surprinzătoare deşi infinit mai agreabilă.

— Dumneavoastră sunteți, poate, autorul poemului Corabia?

Cum întrebarea aceasta mi se pusese într-o vreme destul de des în Franța, am răspuns în maniera mea obişnuită de atunci, simulînd modestia totală şi pronunțînd un „da“ firav.

Bătrînul cu lavalieră păru destul de impresionat de răspunsul meu, dar în mod paradoxal schimbă brusc subiectul, ceea ce mă scoase aproape din sărite.

— Ştiu că vă simțiți ca şi cum i-ați fi furat cuiva un an din viață. Şi, în plus, îl aşteptați tot pe domnul Cambreleng.

Da, aş fi vrut să-i spun, îl aşteptam de mai bine de o oră, ca un prost, pe domnul Cambreleng, dar tocmai încercam să mă decid să nu-l mai aştept şi să plec. Era inadmisibil ca un domn precum domnul Cambreleng să întîrzie mai bine de o oră, mi se părea chiar puțin jignitor şi arogant acest lucru din partea sa, cu atît mai mult cu cît mă avertizase de la bun început că nu avea decît zece minute să-mi acorde. Deja, faptul că urma să-mi acorde numai zece minute mă iritase, iar acum îşi permitea să şi întîrzie mai bine de o oră.

Bătrînul cu lavalieră mă privi ca şi cum ar fi auzit ceea ce gîndeam. Mă privi lung ca şi cum ar fi spus „continuați, ştiu că am o față care împinge la confesiune“. Dar în fața tăcerii mele mă pisă cu alte considerații.

— Ce accent plăcut aveți. De fapt, cînd ați sosit în Franța?

Am sosit cînd am sosit, domnule bătrîn cu lavalieră. Sunt de multă vreme în Franța şi nu am chef să vă dau mai multe detalii. Observ că această cafenea este frecventată de oameni foarte ciudați. Mă întreb de ce mi-o fi dat domnul Cambreleng întîlnire exact aici. Cînd m-am aşezat la masă, acum mai bine de o oră, chelnerul, un tip cu o mică cocoaşă în spate, în momentul în care a venit să mă întrebe ce doresc, m-a privit cu un aer extrem de compătimitor. Iar cînd mi-a adus cafeaua s-a aplecat la urechea mea şi mi-a şoptit „domnul Cambreleng n-o să întîrzie mult“. Dar ceea ce m-a lăsat perplex este că, zece minute mai tîrziu, în timp ce o servea cu apă minerală pe doamna cu pălărie galbenă imensă pe care o vedeți la masa din dreapta, acolo, i-a spus şi ei exact acelaşi lucru, „domnul Cambreleng n-o să întîrzie mult“. Ce să cred, că toți cei aflați aici pe această terasă îl aşteaptă pe domnul Cambreleng?

— Dați-mi voie să mă prezint, continuă bătrînul cu lavalieră după această nouă tiradă pe care nu avusese cum să o audă pentru că mi-o spusesem mie, în gînd. Sunt şi eu scriitor ratat şi din acest motiv mă aflu aici. Iar domnul Cambreleng întîrzie, dacă vreți să ştiți, pentru că în acest moment îmi citeşte mie manuscrisul. Da, da, nu glumesc, mă aflu oarecum în aceeaşi

situație cu dumneavoastră, numai că eu nu sunt debutant. Vreau să spun că manuscrisul pe care mi-l citeşte domnul Cambreleng nu este prima versiune a noului meu roman. Cred că este a şaptea sau a opta. Doar ştiți cum lucrează domnul Cambreleng…

Nu, nu ştiam cum lucrează domnul Cambreleng, şi de aceea i-am şi spus bătrînului cu lavalieră:

— Nu, domnule scriitor ratat, nu ştiu cum lucrează domnul Cambreleng şi nici nu mă interesează cum lucrează domnul Cambreleng. De fapt eu nici nu îl mai aştept, faptul că sunt în continuare aici nu înseamnă că eu îl mai aştept. Sunt aici pentru că mai vreau să beau o cafea şi pentru că îmi place această piață. Dar eu, de fapt, nu îl mai aştept pe domnul Cambreleng, şi dacă domnul Cambreleng ar veni acum, i-aş spune exact acest lucru, domnule, eu nu mai sunt aici pentru dumneavoastră.

— Dumneavoastră ştiți că acest loc, unde ne aflăm, este de fapt malefic? susură cu blîndețe bătrînul cu lavalieră. Este şi motivul pentru care tot ce spuneți sună puțin bizar. Dar nu aveți nici o vină. Este vina locului. Întotdeauna i-am sfătuit pe prietenii mei, dacă veniți cumva la Paris, nu vă apropiați de biserica Saint-Médard. În Evul Mediu, aici era o curte a miracolelor, oamenii se autoflagelau, veneau în procesiune pentru că în fața acestei biserici se întîmplau minuni… Tot acest perimetru este încă impregnat de energia isteriilor colective care au avut loc aici. Şi, în plus, mai curge şi un rîu subteran în apropiere.

În timp ce bătrînul cu lavalieră îmi dădea aceste informații, timpul se schimbă brusc. Dinspre Panthéon se apropiară nişte nori violeți, iar întreaga stradă Mouffetard, unde sute de oameni îşi făceau piața, fu invadată de un torent de aer rece. Un cîine alerga excitat trăgîndu-şi stăpînul după el. Un turist japonez începu brusc să vomite. Un cîntăreț ambulant fu pur şi simplu obligat să se agațe cu toate puterile de flaşneta sa pentru a nu fi aspirat de vînt, dar îşi pierdu în schimb toate partiturile. Amestecate cu frunze moarte, foile pe care erau marcate bizare note sub formă de găuri minuscule organizate într-o ordine savantă, aceste foi, deci, începură să plutească în aer, să se agațe de crengile copacilor sau să aterizeze pe acoperişuri. Chelnerul cu cocoaşă care îmi spusese „domnul Cambreleng n-o să întîrzie mult“ ieşi în pragul cafenelei şi examină cerul cu un ochi expert.

— N-o să plouă, spuse bătrînul cu lavalieră.

— Bineînțeles că n-o să plouă, spuse chelnerul.

— Nu are cum să plouă, spuse şi doamna cu pălărie galbenă imensă aşezată la cîteva mese distanță de mine.

În timp ce aceste trei fraze erau pronunțate şi dispăreau în neant împreună cu frunzele purtate de vînt şi cu partiturile zburătoare, domnul Cambreleng îşi făcu apariția pe terasă, cu un manuscris voluminos subsuoară, împingînd un fotoliu rulant pe care se afla o femeie tînără cu un picior în ghips.

2

Spre marea mea perplexitate, domnul Cambreleng nu se îndreptă imediat spre mine, ca şi cum ar fi ştiut că în sinea mea luasem hotărîrea de a nu mai fi prezent acolo pentru el. El o abandonă pe femeia cu piciorul în ghips în fața unei mese libere, apoi, cu o față brusc înroşită de furie, se îndreptă spre distinsul domn cu lavalieră, ridică manuscrisul cu ambele mîini şi-i trase acestuia una în cap cu tot maldărul de foi.

— Ce v-am spus eu ultima oară? Parcă v-am spus ceva... Ați uitat ce v-am spus sau vă bateți joc de mine?

Bătrînul cu lavalieră nu răspunse, se făcu doar mic, foarte mic, se lipi aproape cu fruntea de fața de masă, iar capul său începu să se scufunde uşor între umeri, ca un obiect trist forțat să dispară din univers.

Toată lumea de pe terasă îşi îndreptă privirile spre cei doi aşteptînd încă o lovitură. O lovitură care ar fi reuşit, cu siguranță, să-l facă pe distinsul domn una cu fața de masă, una cu pămîntul, să-l aplatizeze definitiv consfințind astfel şi evaporarea sa din univers. Corpul bătrînului cu lavalieră începu şi el să se micşoreze treptat, ca şi cum ar fi fost un manechin umflat cu aer pe cale de a se dezumfla.

Domnul Cambreleng părea însă obosit. El se mulțumi să abandoneze manuscrisul pe masa victimei, şi să se îndrepte în sfîrşit spre mine. Se aşeză, fără să-mi ceară permisiunea, la masa mea şi începu să se şteargă de sudoare.

— Ca nişte muşte, aşa veniți toți la Paris. Fără să vă dați seama că Parisul nu mai este ce a fost, că Parisul este acum un muzeu, o iluzie... De ce nu învățați nimic de la Kyoko Fukasawa, de la Gogu Boltanski?

Domnului Cambreleng îi tremurau pleoapele de furie... ceea ce nu-l împiedica să sară de la una la alta. De exemplu, să se aplece peste masă şi să-mi şoptească în mod conspirativ: „Ştiați că din acest loc, de pe terasa cafenelei Saint-Médard, în anumite momente ale zilei, mai ales după ploaie, cînd cerul devine dintr-o dată foarte senin şi curat, la capătul străzii Broca se vede marea?“.

Întrebarea mi se păru retorică aşa că nu i-am răspuns nimic. Chelnerul cu cocoaşă veni aducînd un pahar cu vin roşu şi o farfurioară cu alune. O

anumită forfotă se iscă însă pe terasă în urma acestei întîmplări. Un domn înalt, subțire, cu o față prelungă, care semăna oarecum cu Samuel Beckett, se apropie de bătrînel şi încercă să-l îmbărbăteze bătîndu-l pe umeri. Un alt consumator, un bătrîn cu o figură ghiduşă, purtînd o căciuliță de copil pe cap, se apropie şi el şi începu să adune de pe jos cele cîteva foi care zburaseră în momentul în care manuscrisul fusese izbit de țeasta autorului său. Uitîndu-mă mai bine la el mi se păru că acest al doilea personaj semăna foarte bine cu Michel Tournier. Doamna cu pălărie galbenă imensă aşezată la cîteva mese de mine se ridică, scoase o batistă din buzunar şi începu să-i şteargă bătrînelului o dîră de sînge care i se scurgea din urechea dreaptă.

— Mulțumesc, şopti acesta.

Nu ştiu de ce, privirile mele fură atrase de un punct negru de pe pălăria galbenă a doamnei ocupată cu îngrijirea bătrînului. Un punct negru mişcător, un gîndac negru de fapt... Cum ajunsese acolo? Gîndacul nu părea speriat şi se deplasa încet pe circumferința pălăriei, ca şi cum şi-ar fi inspectat proprietatea.

— Toți scrieți, tuna şi fulgera în tot acest timp domnul Cambreleng. Toți considerați că aveți ceva de spus, în loc, mai degrabă, să încercați să fiți fericiți. Nici unul dintre voi nu s-a gîndit o singură secundă că viața ar putea să fie sacrificată şi vieții, nu numai literaturii. Arătați-mi un singur om care să spună… mi-am sacrificat viața pentru viață. Nu, toți se sacrifică pentru altceva decît pentru viață. Cînd îi auzi pentru ce se sacrifică îmi vine să-i omor. Unul se sacrifică pentru copilul său, altul se sacrifică pentru mama sa, altul se sacrifică pentru frații săi… Cîte femei nu pretind că s-au sacrificat pentru soții lor! Alții se sacrifică pentru muzică, alții pentru balet…

Furios, din ce în ce mai furios, domnul Cambreleng sorbi din paharul cu vin şi se înecă din cauza precipitării. Tuşi de mai multe ori, pufni, aruncă o privire spre cer ca şi cum l-ar fi rugat pe Dumnezeu să-i mai dea cîteva clipe de trăit, îşi scoase telefonul mobil, îl sună scurt pe un anume domn Lajournade pentru a organiza o vizită ghidată a catacombelor din arondismentul 14, după care se întoarse din nou spre mine.

— Şi în plus nici banca nu mă mai împrumută...

Spunînd aceste cuvinte, domnul Cambreleng avu aproape lacrimi în ochi. Ce ştiam noi despre problemele lui? Ce ştiam noi despre banca sa care nu voia să-l mai împrumute? Şi cum să continue să ne publice fără bani? Toți bancherii erau nişte capitalişti siniştri. Iar agentul lui bancar era efectiv un om-insectă. Domnului Cambreleng îi venea să-l strîngă de gît. Ştiam eu ce

înseamnă această senzație, să simți că vrei să strîngi de gît pe cineva? Da, el simțea că ar fi vrut să-l strîngă de gît pe agentul său de la BDD, Banca de Dezvoltare Durabilă. Aveam poate, şi eu, un cont la BDD?

Nu.

— Ştiu ce gîndiți despre mine, ştiu… aveți impresia că sunt un personaj inventat chiar de dumneavoastră, dar nu este adevărat. Ştiți cîte pagini de manuscris citesc eu pe zi? Spuneți o cifră. Nu vreți? Cam două sute. Două sute de pagini zilnic. Două sute de pagini de cuvinte. De cuvinte scrise de oameni care doresc să li se publice cuvintele. La ce bun să mai publici cuvinte cînd astăzi vin peste noi alte semne? S-a terminat cu cuvintele. Cuvîntul trebuie să intre acum la muzeu. De altfel cărțile nu sunt astăzi altceva decît nişte mici muzee portabile. Acum a venit momentul imaginii şi al sunetului. A venit momentul impulsurilor şi al pulsiunilor, al comunicării telurice prin semne urbane…

Ascultînd perorațiile domnului Cambreleng trăgeam în acelaşi timp cu ochiul spre masa bătrînelului cu lavalieră, în jurul căruia se adunaseră şi mai mulți consumatori, inclusiv tînăra femeie cu piciorul în ghips. Chiar şi unul dintre vînzătorii de fructe îşi părăsi taraba aflată la zece paşi de terasă şi începu să examineze creştetul bătrînului, îngrijorat de efectele loviturii primite de bietul om cu propriul său manuscris.

— Să vă aduc un sirop de zmeură, domnule Pantelis? îl întrebă vînzătorul de fructe, dar bătrînul domn făcu semn din cap că nu.

3

Înainte de a continua această poveste ar fi poate cazul să spun cîteva lucruri despre poemul meu Corabia, care îmi adusese, la un moment dat, în România, în Franța şi în lume, o celebritate unică în istoria literară a secolului trecut. Scrisesem acest poem în anii studenției, la Bucureşti, iar prin 1980 îl citisem şi într-un cenaclu despre care nimeni nu-şi mai aminteşte astăzi mare lucru (se numea la ora aceea „Cenaclul de Luni"). Îmi răsună în minte şi acum rîsetele spontane provocate atunci printre colegii mei de cenaclu în momentul citirii poemului. Imediat, unii şi l-au copiat pe diverse foi, caiețele şi carnete. Poemul a început să circule în Bucureşti din mînă în mînă, iar multă lume l-a învățat imediat pe de rost, pentru că nu era lung şi avea o structură logică impecabilă. O revistă de literatură studențească l-a şi publicat într-un număr dedicat Mării Negre, ceea ce s-a soldat peste cîteva zile cu o convocare a redactorului-şef la Comitetul Central al Partidului Comunist Român şi cu trimiterea sa la munca de jos într-un sat de pe malul Dunării. Ciudat este însă faptul că pe mine personal, eu care eram autorul poemului, nu m-a chemat nimeni să-mi ceară socoteală.

Nu voi şti niciodată cum a ajuns poemul în redacțiile radiourilor străine care difuzau emisiuni în limba română. Foarte repede, însă, poemul a început să fie citit la Radio Europa Liberă, la Vocea Americii, la Radio France Internationale şi la Deutsche Welle. Actori români plecați în exil, precum redutabilul Dumitru Furdui, fostă glorie a Teatrului Mic din Bucureşti în anii '70, îl citeau din cînd în cînd pe unde.

În mai puțin de un an, aproape toată populația României auzise într-un fel sau altul de acest poem. Oamenii rîdeau în hohote citindu-l şi recitindu-l, ascultîndu-l sau doar gîndindu-se la el. În timp ce viața zilnică devenea din ce în ce mai grea, în timp ce uleiul, zahărul, untul şi carnea se vindeau pe bază de bonuri raționalizate, în timp ce oamenii înghețau de frig în lunile de iarnă în apartamente neîncălzite, în timp ce lumea lua cu asalt dimineața autobuzele şi tramvaiele pentru a merge la slujbă, poemul Corabia răsuna în mintea fiecăruia.

Scenele care se petreceau la ora aceea în Bucureşti şi în alte oraşe ale țării erau hilare. Imaginați-vă, de exemplu, un autobuz plin ochi la ora 7 dimineața cu oameni obosiți, prost îmbrăcați, disperați la gîndul că vor petrece o zi întreagă în birouri sau ateliere unde temperatura nu urca peste zece grade. Ei bine, din cînd în cînd, în aceste autobuze pline ochi cu oameni care se simțeau ca nişte sardele, cineva începea să rîdă uşor. Cineva, gîndindu-se la poemul meu, începea să rîdă uşor şi imediat rîsul se transmitea la vecinii săi, şi de la ei la întregul autobuz. Pentru că rîsul primului călător nu făcea decît să trezească în mintea celorlalți conținutul poemului meu, astfel încît, poemul, palpitînd brusc în toate creierele, devenea un fel de numitor comun al complicității. Poemul se derula din om în om, trecea din creier în creier, devenea o imagine unică extinsă pe scoarța cerebrală a tuturor călătorilor care îşi terminau călătoria rîzînd în hohote, urlînd de rîs, în frunte cu şoferul. Chiar şi milițienii, agenții serviciilor secrete sau diverşii informatori strecurați printre călători erau pînă la urmă aspirați de forța demolatoare a poemului.

Vă imaginați acum de ce am devenit, în anii aceia, brusc, un autor periculos şi de ce am fost împins spre exil.

Puterea era pusă în fața unui fenomen sociologic pe care nimeni nu-l putea controla. Poemul meu provocase daune mai mari ideologiei oficiale decît toate criticile directe pe care i le făceau dizidenții interni şi externi.

4

Ar trebui totuşi să precizez în acest moment al naraţiunii că editura domnului Cambreleng era una de care nu auzise mai nimeni. Una dintre acele edituri minore, invizibile la Paris şi în spaţiul francez, cum existau de altfel cu sutele înainte de căderea comunismului.

„Ehe, comunismul, îmi spunea din cînd în cînd domnul Cambreleng, în cursul plimbărilor noastre fără ţintă prin cartierele mai puţin turistice ale Parisului. Ce noroc au avut scriitorii din Est ajunşi la Paris pe vremea comunismului! Una, două se găseau bani pentru publicarea oricărui roman, oricît de prost ar fi fost el, doar pentru faptul că se înscria în categoria denunţării ororilor comuniste. Fiecare editură avea un fond pentru demolarea balaurului roşu. Uită-te la nenorocitul ăsta de scriitor bulgar, Hristocev sau Cevstoihristo, nici nu mai ştiu cum îi zice exact... Îl ştiu din 1965... În fiecare an a publicat cîte o carte, în fiecare an şi-a etalat hemoragiile verbale pe sute de pagini rămase în stocurile librăriilor. Pînă în 1989 şi-a publicat aproape 20 de cărţi. Şi de atunci încoace, nimic... Păi cum să-l public eu pe Stoivehristo cînd de fapt nu ştie nici să povestească, nici să emoţioneze? Şi ce dacă a suferit? Suferinţa, astăzi, trebuie să fie comercială ca să se vîndă. Gata, societatea de consum a cîştigat partida. De acum încolo trebuie să ştii să vinzi, inclusiv suferinţa. Războiul ideologic s-a terminat, nu mai sunt bani pentru ideologie, acum triumfă piaţa...“

Discursurile de acest gen, interminabile, ale domnului Cambreleng mă făceau deseori să cred că de fapt, în interiorul său, omul era de stînga şi chiar comunist. Îmi era jenă însă să-l întreb cu cine votează. Această regulă o învăţasem chiar de la sosirea mea în Franţa, în 1987, cu doi ani înainte de căderea comunismului. Unul dintre primii mei prieteni francezi, un domn orb pe nume Lajournade, mi-o formulase într-o manieră categorică: „Aici, camarad Visniec, nu întrebi pe nimeni ce origini are, ce orientare sexuală are, cîţi bani cîştigă şi cu cine votează“.

Să revin însă la domnul Cambreleng, editor parizian minor devenit pentru mine singura speranţă de a mai publica o carte la Paris. Ca să fiu sincer, nu-mi mai amintesc cine mi-l prezentase. Cred că eram la o seară poloneză, într-o librărie poloneză de pe Saint-Germain, cu cîţiva prieteni polonezi,

cînd domnul Cambreleng mi-a fost prezentat în termenii următori: „un prieten al Europei de Răsărit“. Mai tîrziu, cînd domnul Cambreleng m-a luat cu el în prima plimbare fără țintă prin arondismentul al 13-lea, am descoperit însă că nu călătorise niciodată, efectiv, în fostele țări comuniste. Avea însă, pentru mine, o mare calitate: nu încurca de loc capitalele. Domnul Cambreleng era unul dintre puținii intelectuali minori francezi capabili să nu confunde Budapesta cu Bucureştiul.

Cînd domnul Cambreleng mi-a dat întîlnire pentru prima dată, mă aşteptam să mă invite la biroul său, la sediul editurii sale. Ardeam, de altfel, de curiozitatea de a-i descoperi „editura“. Domnul Cambreleng, însă, mi-a indicat numele unei cafenele situată undeva la baza străzii Mouffetard, de unde putea fi văzută şi cupola Panthéon-ului. „Este colțul meu preferat în Paris, mi-a spus atunci domnul Cambreleng, nici un alt loc nu sintetizează mai bine spiritul Parisului.“

Nici astăzi nu ştiu dacă domnul Cambreleng are sau nu cu adevărat un birou. Şi poate că nu are nici editură. De fapt, ca să fiu sincer, n-am văzut niciodată o carte editată de el şi nici numele editurii sale nu mi l-a spus.

5

Da, îmi dau seama că avansez haotic în această povestire şi că nu reuşesc să-mi organizez ideile. Dar nu am ce să fac, e prea tîrziu pentru mine – ca scriitor ratat ce sunt – să mai învăț să scriu proză. Tot ce pot face este să le spun scriitorilor mai tineri: nu faceți ca mine. Nu scrieți ca mine, nu mă luați ca model. Citiți-mă, dar nu mă luați ca model. Veți reuşi numai dacă nu veți scrie cum scriu eu. Analizați modul meu de a fraza, construiți-vă apoi fraza exact pe dos în raport cu propria mea construcție, şi veți triumfa. Fiți clari, nu deschideți piste false într-o carte. Folosiți cuvinte englezeşti din cînd în cînd pentru că mondializarea este anglo-saxonă, Franța a murit. Şi mai ales nu vă plasați acțiunea cărților la Paris sau în Franța, spațiul acesta nu mai interesează pe nimeni.

Ce voiam să vă spun însă este că în primii cinci ani ai sosirii mele la Paris am trăit momente de glorie uluitoare. Da, cred că nu eram pregătit pentru ea, iată din ce motiv am ajuns astăzi un vagabond, un clochard cum spun francezii. Poemul Corabia, despre care v-am vorbit ceva mai sus, a fost paşaportul meu pentru o scurtă şi fulgurantă experiență a universalității. Difuzat masiv de posturile de radio internaționale, poemul a fost publicat apoi pe primele pagini ale marilor cotidiane franceze, Le Monde, Libération, Le Figaro... „Un poem venit din iarna răsăriteană..." scria Le Monde în ediția sa de pe 18 septembrie 1987. „Poezia lui Matei Vişniec, un teren minat pentru lagărul comunist", scria Le Figaro, două zile mai tîrziu, cînd se ştia deja în Occident că obținusem un paşaport şi o viză turistică pentru Franța. (Le Figaro, ziar curat de dreapta, îşi permitea să fie puțin mai radical în materie de atitudine anti-comunistă decît celelalte cotidiane franceze.) Fapt însă cu totul uluitor, chiar şi cotidianul comunist L'Humanité a salutat atunci, chiar pe 26 septembrie, ziua sosirii mele la Paris, „forța critică a poemului Corabia care ne obligă să revizuim anumite dogme...". Şi este adevărat, toată lumea o recunoaşte, inclusiv istoricii: poemul meu a provocat un cutremur ideologic în doctrina Partidului Comunist Francez, la ora aceea considerat cel mai retrograd partid comunist din Europa... Mai precis, PCF a renunțat la principalele dogme marxiste,

altfel spus s-a debarasat de principiul luptei de clasă şi de cel al insurecției revoluționare ca metodă de obținere a puterii.

Dar istoricii continuă să reflecteze la înțelegerea unui fenomen şi mai complex, şi anume cum a fost posibil ca un poem, mai precis poemul meu Corabia, să provoace între 1987 şi 1989 un fel de cutremur emoțional, un fel de undă de şoc interogativă de natură să ducă la prăbuşirea comunismului de stat în toată Europa de Răsărit. Reproduc aici transcrierea interviului pe care l-am acordat, chiar în seara sosirii mele la Paris, pe 26 septembrie 1987, pe canalul de televiziune FRANCE ACTUALITÉ. Un interviu de o oră, dar pe care nu îl voi reda aici din motive de estetică romanescă. (Aviz tinerilor romancieri: nu inserați niciodată un interviu real într-un roman care este un produs al ficțiunii, chiar dacă romanele voastre țin de autoficțiune şi chiar dacă în materie de autoficțiune totul este permis.)

Precizez în paranteză că întrebările mi-au fost puse atunci de trei dintre cei mai importanți intelectuali „angajați“ ai Franței la acea oră: Bernard-Henri Lévy, André Glucksman şi Jean-François Revel.

Bernard-Henri Lévy: „Matei Vişniec, poemul dumneavoastră Corabia v-a precedat la Paris printr-un fenomen de mediatizare fără precedent. Niciodată un poem nu a traversat frontierele în acest fel, cu o asemenea forță şi cu o asemenea viteză. Personal, cred că acest text este un poem de premiul Nobel, dar nu aceasta mi se pare acum problema esențială. Ceea ce aş dori să ne explicați este altceva: cum ați reuşit, prin ce formă de revelație, să sintetizați într-un poem de 24 de versuri şi de 152 de cuvinte esența însăşi a dilemei comunismului?“

(Întrucît mă simt uşor jenat amintindu-mi de acel moment şi mai ales de întrebările pe care mi le-au pus atunci acele ilustre personalități, nu voi reproduce aici şi răspunsurile mele. Mă voi rezuma aşadar la întrebări întrucît au o semnificație profundă în sine, şi mă onorează mai mult decît răspunsurile date de mine. De altfel recunosc că răspunsurile mele nici nu au fost prea grozave în acel moment cînd îmi tremurau mîinile, aveam un enorm nod în gît şi simțeam un fel de amețeală în creier.)

André Glucksman: „Ce ați simțit cînd ați văzut că pe peronul Gării de Est de la Paris, unde ați ajuns ieri la ora 14 şi 32 de minute, vă aşteptau marii dumneavoastră compatrioți, Eugène Ionesco, Emil Cioran şi Mircea Eliade?“

Jean-François Revel: „Cum vă explicați că între Bucureşti şi granița cu Ungaria nici nu s-a ştiut că erați în tren şi că părăseați România, dar din

momentul intrării pe teritoriul maghiar zeci de mii de oameni v-au salutat pe tot parcursul traseului fluturînd în mîinile lor fotocopii ale poemului dumneavoastră Corabia?“

Bernard-Henri Lévy: „Vreți să ne citiți o dată poemul pe româneşte ca să poată auzi şi publicul francez muzicalitatea acestei minunate limbi române care este totuşi o limbă latină?“

André Glucksman: „Sunteți la curent cu faptul că Mihail Gorbaciov v-a citit aseară poemul la Moscova cu ocazia unei plenare a Comitetului Central şi că v-a calificat poemul ca o expresie condensată a ceea ce el numeşte glasnost şi perestroika?“

Jean-François Revel: „Vorbiți-ne puțin despre literatura română. S-ar părea că în țara dumneavoastră există o întreagă generație de poeți, numită generația 80, care scrie poeme la fel de incendiare ca şi dumneavoastră...“

André Glucksman: „Am observat că aveți un gîndac negru în buzunarul de la cămaşă, de altfel din cînd în cînd îşi scoate capul şi parcă ne priveşte agitîndu-şi antenele. L-ați adus cumva din România? Ce rol are acest gîndac în viața dumneavoastră de scriitor?“

(Jena pe care am resimțit-o ceva mai sus scriind despre acest moment al sosirii mele la Paris se accentuează. Aşa că mă opresc aici cu reproducerea întrebărilor care mi s-au pus atunci. Dar le sugerez cititorilor acestui roman să plonjeze imediat după terminarea sa în lectura următoarelor cărți: Schizofrenia personajelor vişnieciene ca formă de denunțare a totalitarismului, de Bernard-Henri Lévy, Lumea lui Vişniec şi dezastrul nostru moral, de André Glucksman, Trei plus doi fac Lenin, sau cum să te scufunzi la timp, de Jean-François Revel.)

6

Acest capitol are şi un nume, el se numeşte SINDROMUL GOGU

Gogu Boltanski mi-a fost cel mai bun prieten de la grădiniță pînă la sfîrşitul liceului. Relația mea cu Gogu Boltanski a fost una profundă, formatoare. Nu numai că am crescut împreună, dar am descoperit împreună literatura şi magia creației. Şi eu, şi el, eram buni la română şi încă din clasa a patra am început să scriem poezii. Cum eram aproape vecini, Gogu locuia la doar două străzi de mine, ne vedeam în fiecare zi după şcoală şi după ce ne făceam lecțiile. Cu Gogu discutam mult, despre orice. Sigur, copii fiind, ne mai şi jucam, ne duelam cu săbii de lemn, construiam toamna cazemate din frunze moarte şi alergam pe cai imaginari prin grădini (cartierul nostru era unul de case cu imense grădini de zarzavat şi de pomi fructiferi în spatele lor). O altă bucurie comună era să mergem împreună la film, duminica la desene animate, iar în timpul săptămînii la toate filmele care nu erau interzise copiilor sub 16 ani.

Cu Gogu am descoperit bucuria de a citi şi voluptatea de a cumpăra cărți. Uneori cumpăram împreună cîte o revistă literară, Luceafărul sau România literară, şi citeam împreună poemele confraților noştri mai mari. Spun acest lucru pentru că în mintea noastră noi ne consideram deja mari poeți. Ne citeam reciproc poemele şi ne făceam reciproc observații. Treptat, relația noastră a devenit şi una de rivalitate, de competiție literară. Fiecare încerca să-l uluiască pe celălalt. Eu începusem să scriu piese de teatru scurte, Gogu începuse să scrie un roman. Nu duceam nimic pînă la capăt, dar ne incitam reciproc la noi şi noi experimente literare şi filozofice. La 13 ani citeam deja Kafka, Oscar Wilde... La 14 ani citeam Camus, eu mă declaram existențialist, iar Gogu se considera fenomenolog. În anii liceului amîndoi deveniserăm două glorii locale, eram invitați să citim poeme la cenaclurile literare din capitala județului, eram publicați în diverse reviste şcolare... Gogu, mai sportiv decît mine, avea un fizic mai impunător, era înalt şi blond, începuse chiar să semene uşor cu Paul Newman. Eu eram ceva mai

complexat de fizicul meu, mai ales că purtam ochelari, iar miopia mi se dezvolta în ritm galopant.

La 17 ani, cînd trecea prin oraş, cu o ţigară înfiptă între buze, şi cu o carte sau un caiet subsuoară, senin şi luminos, avînd o aură de om care a găsit toate răspunsurile la problemele existenţei, Gogu era frumos ca un zeu grec şi atrăgea toate privirile fetelor. Eu însumi am început să-i admir nonşalanţa, cu atît mai mult cu cît literatura începuse să nu mai fie chiar cel mai important lucru pentru el. Gogu mai era mare amator de şah, şi în fiecare zi, la ora cinci după-amiaza, se prezenta la Casa de Cultură a oraşului unde se adunau şahiştii amatori. Cînd era vreme rea, partidele se ţineau într-o cameră cu ferestre mari, orientate spre stradă, astfel încît trecătorii puteau să arunce o privire în interior şi să vadă cîteva zeci de capete concentrate, aplecate deasupra meselor de şah pe care mai supravieţuiau cîte două sau trei piese, într-o bătălie finală fără sfîrşit. Cînd era vreme bună, partidele aveau loc afară, sub un acoperiş de iederă, într-un fel de cuşcă de metal care se dorea un foişor.

Sfîrşitul liceului a fost momentul în care eu şi Gogu ne-am dat seama că aveam ambiţii diametral opuse în viaţă. Eu doream să plec la Bucureşti, să dau examen la Facultatea de Filozofie şi să-mi public poemele cît mai repede şi în număr cît mai mare, să devin un scriitor cunoscut dacă nu cumva cel mai mare scriitor român şi dacă se poate cel mai mare scriitor al tuturor timpurilor. Gogu era însă fericit cu lecturile sale, cu orele pe care le petrecea la masa de scris, cu momentele pe care le trăia la Casa de Cultură în faţa tablei de şah. Cînd a fost să opteze pentru continuarea studiilor, Gogu a ales secţia de matematică a unui institut recent înfiinţat în capitala judeţului, la nici 40 de kilometri distanţă.

Practic ne-am despărţit, eu am plecat la Bucureşti, el a rămas în provincie, iar după o vreme nici n-a mai continuat studiile la zi ci la seral, pentru că îşi găsise o slujbă de portar care-i permitea să cîştige un ban, dar să citească de fapt toată ziua. Ne vedeam însă sistematic în vacanţe, cînd ne regăseam întreaga intensitate a discuţiilor. Atunci am resimţit de altfel, pentru prima dată, primele simptome ale bolii pe care mai tîrziu lumea ştiinţifică a recunoscut-o sub numele propus de mine: „sindromul Gogu Boltanski“.

Gogu Boltanski a devenit un fel de oglindă pe dos a propriului meu destin. Cu cît mă zbăteam eu mai mult în viaţă, cu atît Gogu ducea o viaţă mai comodă. Cu cît îmi lărgeam eu cercul contactelor şi al preocupărilor, cu

atît Gogu îşi simplifica viaţa păstrînd doar scrisul, cititul şi şahul. „Eşti nebun, îi spuneam eu vara, cînd veneam la Rădăuţi şi-l găseam sistematic între ora cinci şi ora opt seara la clubul de şah al Casei de Cultură. Cum poate un om cu talentul tău să se îngroape în oraşul ăsta, în gaura asta tristă, în acest no man's land care nu poate decît să te tragă în jos, o adevărată ghiulea metafizică pentru spirit, o mlaştină pentru creativitate? Vino la Bucureşti, mai bine vagabondezi la Bucureşti decît să-ţi cheltuieşti energiile aici. La Bucureşti, în toate redacţiile literare se joacă şah în draci, mai bine joci şah în redacţia de la Amfiteatru, te introduc eu, eşti un om care are atîta farmec, mai citit decît toţi colegii mei de generaţie de la Cenaclul de Luni, vino să-ţi încerci puterile în arena capitalei, în marea arenă capitală, acolo unde merită cu adevărat să te lupţi... Trezeşte-te, Gogu, ieşi din letargie, vino să te confrunţi cu lumea, vino să întîlneşti oameni cu adevărat interesanţi, femei interesante, vino să vezi spectacole de teatru, să auzi concerte, să asişti la spectacolul lumii..."

Gogu mă asculta întotdeauna fără să mă întrerupă, cumva fascinat şi amuzat, curios dar şi neîncrezător. „Nu fi leneş, îi mai spuneam eu, încearcă să ieşi din oblomovismul ăsta, ai sute de pagini de proză scrise, zeci de caiete pline cu poeme, încearcă să le publici, trimite-le la edituri, la reviste, la critici literari..."

Din privirile lui Gogu înţelegeam însă că discursurile mele nu aveau nici un impact asupra sa. Şi în orice caz, Gogu nu era un om leneş. Dimpotrivă, Gogu muncea, într-un fel, mai mult decît mine, în sensul că acorda mai mult timp lucrurilor esenţiale. Gogu se trezea în fiecare zi foarte devreme, vara odată cu răsăritul soarelui, în jur de ora cinci, iarna ceva mai tîrziu, pe la ora şapte. În fiecare zi îşi rezerva cel puţin trei sau patru ore pentru lectură, o oră pentru studierea partidelor celebre de şah, două sau trei ore pentru scris, o oră pentru sport (ieşea fie cu bicicleta, fie alerga pînă la herghelia de la capătul oraşului şi înapoi). Aproape în fiecare zi îşi petrecea o oră fie în librăria oraşului, răsfoind cărţi, fie în sala de lectură a bibliotecii, răsfoind reviste şi ziare. Interesul lui pentru film mai scăzuse între timp, dar vedea măcar o dată pe săptămînă cîte un film cu adevărat interesant pe video, la diverşi prieteni care primeau casete din străinătate... Vrînd, nevrînd, trebuia să recunosc, de fiecare dată cînd mă vedeam cu Gogu în vacanţe, descopeream că lecturile sale erau mai solide decît ale mele, că era mai la curent decît mine cu ultimele apariţii editoriale, că ştia chiar mai bine decît mine ce se întîmpla în lume întrucît asculta în fiecare noapte posturile de

radio din străinătate care difuzau emisiuni în limba română, gen Europa Liberă sau Vocea Americii.

Sigur, eu îi povesteam întîmplări din lumea literară, îi povesteam despre întîlnirile mele cu diverşi scriitori, cu celebrităţi ale Bucureştiului, cu figuri pitoreşti din lumea teatrului. Gogu mă asculta cu mare atenţie, îi vedeam sclipirile din ochi, îi plăceau toate aceste poveşti... Dar undeva, în forul său interior, în zona aceea profundă care dictează disciplina de viaţă, considera totuşi că eu duceam o existenţă anecdotică, departe de esenţă. Culmea este însă că el, Gogu, nu îmi reproşa niciodată nimic, reproşurile circulau doar în sens unic, dinspre mine spre el, ca şi cum eu aş fi deţinut adevărul, iar el ar fi refuzat să-l accepte. Acest ritual a durat ani şi ani de zile... Iar sentimentul meu că Gogu Boltanski era oglinda zbaterii mele inutile s-a accentuat. După ce am plecat la Paris, în 1987, timp de cîţiva ani nu ne-am mai văzut. În 1992, însă revenind la Rădăuţi, l-am regăsit pe Gogu în acelaşi loc, cu un grup de şahişti de toate vîrstele, adolescenţi, adulţi şi bătrîni, la clubul de şah al Casei de Cultură. Am aşteptat ca Gogu să-şi termine partida pe care o disputa cu un tînăr handicapat, şi am ieşit apoi la o plimbare. Ei bine, Gogu era acelaşi. Se căsătorise între timp, făcuse un copil, dar nu trăia cu familia pentru că viaţa de familie îl împiedica să-şi vadă de lucrurile esenţiale. Cîştiga puţin, dar nu avea nevoie de bani, nu-şi dorea nici să călătorească (deşi toată lumea avea acum un paşaport), şi nici să se lase aspirat de noile himere ale societăţii de consum.

„Cum e la Paris?“ m-a întrebat bineînţeles Gogu, sincer interesat de experienţa mea, dar întrebarea sa nu avea nici o intensitate suplimentară faţă de cele formulate cu şase, şapte ani în urmă cînd mă întreba „cum e la Bucureşti?“. Povestindu-i despre viaţa mea pariziană, despre călătoriile mele prin Europa, eu mă simţeam de fapt puţin stînjenit. Pentru că, între timp, Gogu învăţase germana şi se apucase să-l citească în original pe Heidegger. Lecturile sale din ultimii ani se orientaseră masiv spre filozofie: îi citea în franceză pe Sartre şi pe Cioran, pe Raymond Aron şi pe Foucault. În materie de lecturi nici nu mă mai puteam compara cu Gogu, de fapt anii petrecuţi în Occident fuseseră pentru mine o fugă continuă, mai mult scriam decît citeam, iar în privinţa cărţilor esenţiale din ultimul deceniu eram mai degrabă informat decît efectiv impregnat.

Senzaţia de jenă resimţită în urma întîlnirilor mele cu Gogu a fost un prim simptom clar al bolii pe care mai tîrziu aveam să o denumesc „sindromul de panică la sosire“. Multă vreme însă n-am ştiut de ce mă

simțeam jenat, cuprins de îndoieli, ba chiar de o uşoară vinovăție cînd îl revedeam, la fiecare doi sau trei ani, pe Gogu, în oraşul meu natal. Un lucru era evident însă: cînd îl vedeam pe Gogu, aveam senzația că nici eu nu plecasem de fapt niciodată din Rădăuți. Mai precis chiar, aveam senzația că tot ce trăisem eu, emoțiile plecării în Occident, beția succesului literar, stresul luptei pentru afirmare, aveam deci impresia că toate acestea nu fuseseră decît un vis... Cînd eram la Paris, bineînțeles, nu mă gîndeam prea mult la Gogu, aveam suficiente lucruri de făcut şi suficiente ecuații personale de rezolvat. Dar cînd mă întorceam la Rădăuți simțeam brusc un gol în stomac: Gogu era acolo, aşteptîndu-mă netulburat în libraria oraşului sau la clubul de şah, pentru a-mi aminti parcă faptul că mişcarea nu există din moment ce revenim mereu la sursă, şi că agitația este o iluzie.

Prin 2003 sau 2004, tot aşa, aflîndu-mă pentru o săptămînă în vacanță la părinți la Rădăuți, l-am întîlnit pe Gogu întîmplător pe stradă. De fapt, el este cel care m-a văzut, tocmai pleca pentru a-şi face plimbarea cu bicicleta şi s-a oprit ca să mă salute. Ia te uită, mi-am spus, de data asta el este în mişcare şi în situația de a se opri pentru a avea o scurtă conversație cu mine. Şi într-adevăr, Gogu s-a oprit şi am schimbat cîteva cuvinte, timp de trei sau patru minute, după care a plecat să-şi facă plimbarea... Iar eu m-am simțit mic, minuscul... Era cît pe ce să strig în urma lui: Gogu, iartă-mă că te-am făcut să cobori de pe bicicletă, să-ți răpesc trei minute din plimbarea ta zilnică, eu care în primele şapte luni ale acestui an am trăit mai mult în avioane şi aeroporturi, am ciocnit pahare cu şampanie în zeci de ambasade şi am ținut conferințe în trei limbi în fața a mii de oameni... Uitîndu-mă la Gogu cum se îndepărta pe bicicletă (cu un exemplar din Particulele elementare de Houellebecq în coşul de pe portbagaj) m-a cuprins din nou îndoiala, aproape frica. Am avut mai clar decît oricînd sentimentul că de fapt, între cel care pleacă şi între cel care rămîne nu este, atunci cînd destinul trage linia la sfîrşit, nici o diferență.

7

— Nu i-aş fi tras cu manuscrisul în cap dacă n-ar fi folosit, din nou, ca un neghiob, persoana întîi, îmi spuse domnul Cambrelang după ce forfota pe terasă se mai linişti, şi după ce îşi bău paharul cu vin roşu. Nu suport, nu suport, continuă el, proza scrisă la persoana întîi. Şi se mai şi semnează cu litere extrem de mari pe prima pagină. În ziua de astăzi marii autori nici nu se mai semnează, de fapt... Decît cu pseudonim. Autorul cel mai citit din Japonia are pseudonimul ABIV1988-2,50. Ştiați?

— Nu, nu ştiam.

— Nu suport acest tip de narcisism care ascunde în general o mare infirmitate, şi anume incapacitatea autorului de a povesti. Cînd te apuci de o nuvelă, de un roman, dacă eşti cinstit, dacă eşti cu adevărat un profesionist, trebuie să scrii la persoana a treia. Cutare personaj s-a trezit dimineața, a ieşit în oraş, s-a întîlnit cu cutare alt personaj, întîlnirea i-a schimbat viața, întorcîndu-se acasă a decis să facă o călătorie în provincie pentru a-şi vedea mama, s-a dus la gară, a luat trenul, în compartiment a asistat la o discuție, s-a împrietenit cu o femeie misterioasă, a adormit, cînd s-a trezit era singur în compartiment, a coborît din tren, şi-a dat seama că trenul îl dusese într-un oraş necunoscut, a început să plouă, un copil s-a apropiat de el şi i-a întins o pelerină, s-a întunecat afară, cineva s-a apropiat de el şi i-a mulțumit că i-a salvat viața, un cîine pe nume Madox a început să-l latre... Aşa se scrie un roman. Prin acțiuni. Numai că astăzi nimeni nu mai vrea să nareze, nimeni nu vrea să se situeze înafara propriei persoane, să imagineze construcții... Nu, astăzi tot ce se scrie este autoficțiune, eu m-am trezit, eu am văzut, eu am pățit-o, eu am înțeles, eu am pătimit, eu, eu şi eu. Sper că dumneavoastră nu scrieți la persoana întîi...

Ce era să fac? L-am asigurat pe domnul Cambreleng că eu nu scriam niciodată la persoana întîi şi că în general nu-mi trecuse niciodată prin cap să scriu la persoana întîi. Sigur, poeziile mele...

— Poezia e altceva, spuse domnul Cambreleng ca şi cum mi-a fi ghicit gîndul. Poezia este singurul gen literar compatibil şi tolerant cu persoana întîi.

Începuse să se însereze şi terasa se golea încetul cu încetul. Forfota de pe strada Mouffetard începea şi ea să se mai domolească. Ceasul electronic din piață afişa data de 17 octombrie, ora 18 şi 5 minute (anul era însă indescifrabil pe ecran, cineva aruncase cu o portocală exact în fîşia de cifre indicînd anul). Magazinele închideau unele după altele. Un grup de turişti bătrîni ghidat de un domn orb înarmat cu un steguleț alb urca gîfîind spre Panthéon. Un băiețel de vreo trei sau patru ani se apropie de masa noastră şi scoase limba la noi. Pe domnul Cambreleng îl pufni rîsul şi scoase şi el limba la copil. Speriat, acesta fugi în brațele mamei sale şi începu să plîngă.

— Nu, persoana întîi nu este o soluție, mai mult decît atît, este o formă de narațiune sinucigaşă. Scriind la persoana întîi nu faci decît să-ți sapi singur o groapă din ce în ce mai adîncă şi să te înmormîntezi singur în ea acoperindu-te cu cuvinte... Cînd scrii la persoana întîi de fapt gîndeşti la persoana întîi, reconstruieşti lumea la persoana întîi... Nimic nu este mai otrăvitor pentru spirit decît gîndirea la persoana întîi. Niciodată n-am suportat romanele sau nuvelele scrise la persoana întîi. Pur şi simplu sunt alergic la persoana întîi, iată adevărul.

Mărturisindu-mi toate acestea domnul Cambreleng se înecă din nou, începu să tuşească şi mai ceru un pahar cu vin roşu. După ce îşi regăsi ritmul respiratoriu normal, merse şi mai departe cu confesiunile şi îmi povesti cum din cînd în cînd, ca un asasin care are periodic pulsiuni ucigaşe, trece prin librării şi maculează cărțile scrise la persoana întîi.

— E suficient, îmi spuse domnul Cambreleng, să iau cu mine în buzunar o călimară cu cerneală neagră. Încep apoi să răsfoiesc o carte, iar dacă e scrisă la persoana întîi, îmi strecor mîna dreaptă în buzunar, deşurubez cu două degete călimara, îmi înmoi degetul mic în cerneală, reînşurubez capacul, scot mîna din buzunar, şi îmi plimb degetul murdar pe primele pagini ale cărții, în special pe cele unde apare numele autorului. E suficient dacă maculez în felul acesta două sau trei pagini, imediat mă simt mai bine. Cu un deget înmuiat o singură dată în cerneală pot apoi macula pînă la şapte, opt cărți scrise la persoana întîi...

Teoria domnului Cambreleng în privința daunelor culturale provocate de narațiunile la persoana întîi era însă mult mai complexă decît mă aşteptam. Pînă seara tîrziu el continuă să-mi expună scenariul dezastruos al „marşului spre vid al persoanei întîi". Întreaga civilizație umană, considera el, era amenințată de această orientare a narațiunii spre persoana întîi. De o sută de ani, mă asigură domnul Cambreleng, pictorii pictează la persoana întîi,

compozitorii compun la persoana întîi... Nu degeaba filmele hollywoodiene ne modelează în prezent imaginația şi ne uniformizează, pentru că ele sunt, astăzi, singurele creații cu destinație internațională care mai utilizează persoana a treia. Americanii au înțeles de mult acest lucru, şi anume că lumea trebuie cucerită cu persoana a treia şi nu cu persoana întîi....

— Dar persoana a doua? am pus eu, timid, întrebarea. Ce părere aveți de narațiunile şi cărțile, e drept, puține, care recurg la persoana a doua?

Întrebarea mea nici nu-l descumpăni, nici nu-l irită pe domnul Cambreleng. Dar o adîncă tristețe i se aşeză pe față şi timp de trei minute în şir nu mai spuse nimic.

Exact în răstimpul acelor trei minute, tînăra femeie cu piciorul în ghips se îndreptă spre mine alunecînd cu scaunul său rulant şi mă întrebă cu o voce plină de promisiuni erotice:

— Dumneavoastră sunteți autorul poemului Corabia?

— Da, i-am spus eu, şi din privirile ei am înțeles că în noaptea aceea tînăra femeie urma să fie a mea.

8

Pe data de 17 octombrie 2008, François Comte, consilier bancar la Agenția BDD situată pe Rue Pinel în arondismentul 13, îşi încheie ziua de muncă la ora 18 fix. Om tăcut şi ordonat, în vîrstă de 35 de ani, necăsătorit, apreciat de colegii săi deşi funcționa numai de 6 luni la această agenție, François Comte era, în adîncul său, un om ambițios. Cum sistemul bancar îi permitea, în principiu, să aspire la o întreagă serie de promovări, întregul său comportament era oarecum dictat de această dorință de a urca în ierarhie. Colegilor le zîmbea, dar într-un fel distant, ca şi cum i-ar fi avertizat din vreme că într-o bună zi va fi şeful lor. Subalternilor le vorbea cu răbdare şi chiar cu un fel de tandrețe, încercînd să le dea de înțeles că niciodată, în nici o circumstanță nu vor putea avea un superior ierarhic direct mai bun şi mai înțelegător. Cu şefii săi, însă, încerca prin toate mijloacele să întrețină un mic ritual complice, bazat pe schimburi de glume şi de familiarități, pentru a le semnala că de fapt el se simte deja făcînd parte din respectiva familie, a superiorilor.

Ieşind, la ora 18 şi 5 minute, din biroul său, François respiră cu neplăcere aerul poluat al intersecției de la Place Pinel, unde linia pe piloni a metroului şase intersecta bulevardul Vincent Auriol care cobora spre Sena şi spre Ministerul Economiei. Trecînd prin fața stației de metrou Nationale, traversînd apoi Piața Pinel, François se opri o clipă în fața chioşcului de ziare şi îşi cumpără ediția de după-amiază a ziarului Le Monde. Cum acest gest devenise practic cotidian, cu excepția weekendului, François îl cunoştea deja bine pe vînzătorul de ziare, un francez taciturn trecut de 60 de ani, născut în Algeria şi care mai ştia încă limba arabă. „Araba am învățat-o în stradă, de la vîrsta de trei ani, cu copiii...", obişnuia să spună vînzătorul de ziare atunci cînd începea să pălăvrăgească împreună cu oamenii din cartier, mai ales cu cei care cumpărau sistematic presa şi DVD-uri la el.

Cu ziarul subsuoară, François parcurse apoi toată strada Pinel şi o luă la dreapta pe l'Hôpital, bulevard pe care îl parcurgea deseori cu pasul pînă la stația Austerlitz de unde avea un metrou direct pînă în cartierul Auteuil, locul său de rezidență. Acest periplu de aproximativ 15 sau 20 de minute devenise un fel de ritual sportiv pentru François, mersul pe jos îl ajuta să-şi

pună în mişcare o parte din muşchii anchilozați. Munca la bancă era totuşi una extrem de statică, iar François avea, din ce în ce mai des, o senzație de alergie cînd vedea un scaun.

După ce parcurse aproximativ o sută de metri pe bulevardul l'Hôpital, François intră într-una din cafenelele sale preferate, Manhattan, ca să bea o bere la tejghea. Această bere băută imediat după ieşirea de la slujbă făcea parte şi ea din ritualul său zilnic, în felul acesta îşi relaxa sistemul nervos după ce părăsea universul de ecrane şi cifre al băncii. François încercase practic toate cafenelele de pe traseu, dintre agenția sa bancară şi gara Austerlitz. Nici una dintre ele nu avea însă o bere de abație, Leff, mai bună decît la Manhattan. Nici una, cu excepția unei cafenele, À la Halte des Taxis, care se găsea chiar în apropierea băncii sale, şi pe care o vedea de altfel de la fereastra biroului său. Numai că această cafenea era puțin prea aproape de bancă şi nu-i oferea un sentiment total de ieşire din contextul profesional. În plus, François detesta ideea de a bea o bere într-o cafenea de unde... se vedea banca în care lucra.

Cu patronul de la Manhattan, François avea o relație ceva mai solidă decît cu vînzătorul de ziare de lîngă stația de metrou National. În orice caz, de fiecare dată cînd intra în cafenea şi se instala la tejghea, patronul, pe nume Georges, îi întindea mîna şi-l întreba ce mai face. Iar cîinele patronului, pe nume Madox, îl lătra scurt ca şi cum ar fi prelungit întrebarea stăpînului. Bine, le răspundea François, şi aştepta ca Georges să-i umple, fără nici un cuvînt în plus, un pahar cu bere de abație Leff. Sigur, în funcție de situația de pe planetă, Georges mai lansa două sau trei fraze scurte privind spre televizorul agățat deasupra barului, chiar sub plafon, televizor veşnic aprins şi fixat pentru eternitate pe un program de ştiri. În ziua în care americanii intrară în Irak, Georges spuse: „uite că au intrat, totuşi“. În ziua în care muri Arafat, Georges spuse: „uite că a murit, totuşi“. În ziua în care fu asasinată, în Pakistan, doamna Benazir Buttho, Georges spuse „uite că au omorît-o, totuşi“. Iar cînd serviciile secrete columbiene o eliberară pe Ingrid Betancourt din mîinile rebelilor marxişti (după şase ani de detenție), Georges îl primi pe François cu fraza: „uite că au eliberat-o, totuşi“.

François nu urmărea cu asiduitate ştirile. Îi plăcea să cumpere ziarul Le Monde mai ales pentru a avea ce răsfoi în timp ce-şi bea berea după încheierea programului de la bancă şi în drum spre casă. Cu metroul numărul zece, luat de la Gara Austerlitz, François traversa practic întreg

Parisul, de la est la vest, pentru a ajunge în zona chic de la Auteuil, în plin arondisment 16, lipit de faimoasa Bois de Boulogne.

Ziua de 17 octombrie 2008 a fost totuşi una care a marcat o schimbare totală în viaţa lui François. La ora 18 şi 45 de minute, cînd François ieşi din cafeneaua Manhattan strîngînd încă o dată mîna patronului („uite că s-a dus, totuşi“ îi spuse acesta urmărind la televizor un reportaj despre vizita Papei în Iran) el nu avea nici cea mai mică bănuială în legătură cu ceea ce urma să i se întîmple 35 de minute mai tîrziu. În metrou îşi citi ziarul ca de obicei, mai mult distrat, relativ absent, alunecînd peste paginile cu comentarii politice şi căutînd mai mult faptul divers.

La staţia Eglise d'Auteuil îşi împachetă ziarul, îl lăsă pe banchetă, coborî din vagon şi se îndreptă spre unica ieşire deasupra căreia era pusă de altfel o tăbliţă cu textul „spre bulevardul Auteuil“. În timp ce urca treptele fu cît pe ce să calce pe cîteva pagini smulse, după toate aparenţele, dintr-o carte. Cum o ilustraţie îi atrase în mod special atenţia, François se aplecă şi o examină de la distanţă, fără să ridice pagina. Brusc, fu invadat de un fel de bucurie interioară pentru că, datorită imaginii, ghici imediat despre ce carte era vorba: o istorie a pisicilor scrisă la începutul secolului al XVIII-lea de un anume François-Augustin Paradis de Moncrif, contemporan cu Voltaire. Iar el, François Comte, avea această carte! Îşi aminti de altfel, imediat, şi în ce context o cumpărase... Pentru că îi atrăsese atenţia numele autorului, François-Augustin Paradis de Moncrif... De mai bine de zece ani, François Comte colecţiona de fapt cărţile scrise de autori al căror prenume era François.

Continuînd să urce scările pentru a ieşi în stradă, lui François îi păru rău, cîteva secunde mai tîrziu, că nu culesese cele cîteva pagini rupte cu brutalitate dintr-o carte pe care o cunoştea şi o avea acasă. Cine oare putea fi autorul acestui act debil, cine putuse oare să rupă cu indiferenţă şi chiar răutate cele cîteva pagini şi să le arunce pe treptele metroului pentru a fi călcate în picioare? Hotărît lucru, oamenii erau capabili de gesturi care, pentru el, pentru François, rămîneau un mister.

Cînd ajunse în stradă, François mai descoperi o pagină din Istoria pisicilor, aruncată pe jos şi chiar purtînd o urmă de pantof pe ea. Ceea ce i se păru şi mai dureros. După ce că există nebuni care sfîşie cărţi pentru a le împrăştia pe străzi şi pe coridoarele metroului, unii călători nici nu sunt în stare să fie atenţi unde pun piciorul şi calcă pe ele...

În ciuda faptului că aceste reflecţii triste inundară creierul lui François într-o manieră bruscă şi extrem de tristă, cinci secunde mai tîrziu el nu se mai gîndi la acest incident, deşi el avea să fie doar primul dintr-o serie crescătoare. Pentru că după încă douăzeci de paşi (făcuţi cu seninătatea rutinei în timp ce memoria sa evacuase episodul cu foile smulse din Istoria pisicilor), François descoperi altceva: în faţa Şcolii Catolice dădu peste un fragment dintr-un pulovăr de lînă. S-ar fi zis că acelaşi om care smulsese pagini din Istoria pisicilor se amuzase să taie cu foarfeca umărul unui pulovăr de lînă şi să-l arunce pe jos. „Ia te uită, îşi spuse François, e un pulovăr ca al meu..." Da, din fragmentul de pulovăr abandonat pe stradă se putea deduce acest lucru. François avea acasă un pulovăr identic, pe care nu-l purta prea des, dar care era într-o perfectă stare de conservare şi pus cu grijă într-un dulap protejat de molii.

Deşi această nouă descoperire îi provocă un vag sentiment de disconfort, François nu se opri pentru că brutăria de unde îşi cumpăra el în fiecare seară o baghetă închidea în jurul orei douăzeci. Iar după ora nouăsprezece şi treizeci de minute nenorocitul de brutar îşi vindea de obicei baghetele reci, pentru că între timp cele calde, cele făcute în cursul după-amiezii, se epuizau. Aşa că François acceleră pasul, intră în brutărie, spuse bună seara şi ceru o baghetă caldă.

— Una caldă pentru dumneavoastră, îi răspunse vesel brutarul, o altă veche cunoştinţă, deşi nici cu acesta François nu schimbase practic niciodată nici o formulă ieşită din contextul strict al achiziţionării pîinii sale zilnice. Mult mai simpatică era nevasta brutarului, ea vindea însă mai mult dimineaţa, de altfel de la ea prefera François să-şi cumpere sîmbăta şi duminica croasanţi. Cînd îşi prelua cei doi croasanţi, sîmbăta pe la ora 9, din mîna ei durdulie şi uneori pudrată cu făină, François avea parte şi de un zîmbet larg împănat cu formula „Să aveţi un weekend plăcut". Iar a doua zi putea conta pe un zîmbet identic asortat cu o uşoară modificare a urării, „Să aveţi o duminică plăcută".

Ieşind din brutărie, François rupse cu un gest mecanic un colţ al baghetei şi începu să-l mestece. Acesta fu şi momentul în care descoperi, alături de pubelele brutăriei, scoase ca în fiecare seară în aşteptarea maşinii de colectat gunoaie, un maldăr de casete video. Cineva le aruncase acolo după ce deschisese cu gesturi neglijente cutiile de plastic ale casetelor, ca şi cum s-ar fi aşteptat ca în interior să găsească altceva decît filmele deja anunţate pe coperte. Unele casete zăceau de altfel separate de cutiile lor de origine,

iar din altele atîrnau, ca nişte maţe lungi, zeci de metri de peliculă smulşi prosteşte de o mînă vandală.

De data aceasta François fu intrigat la culme, cu atît mai mult cu cît descoperi din nou că aceste obiecte îi erau cunoscute. Da, erau filme pe care le avea şi el acasă, gen Cabaret cu Liza Minnelli sau Harakiri de Kurosawa. Un adevărat masacru, îşi spuse François, care nu se putea despărţi de vechile sale casete video deşi discurile laser erau ultima victorie tehnică planetară. Cum să arunci la gunoi zeci de filme încă bune numai pentru că...

Reflecţiile lui François fură însă întrerupte de o altă imagine. Pe o bancă situată de cealaltă parte a străzii, chiar în faţa bisericii Notre Dame d'Auteuil, descoperi o valiză despre care putea să jure că era a lui. Valiza zăcea goală, deschisă, pe bancă, iar în jurul ei, tot pe bancă, fuseseră etalate cîteva obiecte aparent anonime, dar la vederea cărora inima lui François începu să bată cu putere, într-un regim de panică. François trecu imediat strada şi se apropie de bancă. Oare această telecomandă de televizor nu era chiar telecomanda lui? Oare acest receptor de telefon smuls în mod evident dintr-un aparat mai mare şi mai complex, nu era al lui?

În mod cu totul de neînţeles, lui François îi fu jenă să examineze cu mai multă atenţie obiectele, ca şi cum s-ar fi temut că eventualii trecători l-ar fi putut bănui că vrea să şi le însuşească. Dintr-un impuls profund de autoconservare (lui François nu-i plăcea ideea de scandal), el preferă să-şi continue drumul spre casă. Traversă deci micul scuar din faţa bisericii Notre Dame d'Auteuil pentru a face apoi la stînga, pe strada lui, rue du Parchamp. Traversarea scuarului îi provocă însă o nouă senzaţie de nelinişte, chiar de panică, în momentul cînd descoperi că în jurul unei alte bănci mai mulţi indivizi fără căpătîi răscoleau într-un maldăr de haine (cămăşi, pantaloni, şosete, sacouri etc.) pe care le şi încercau de altfel amuzîndu-se. François nu îndrăzni să se uite cu mai multă atenţie la respectivii indivizi, trei bărbaţi şi o femeie, care fumau în acelaşi timp şi-şi treceau din mînă în mînă o sticlă cu vin roşu, o sticlă de un litru, din plastic, vinul cel mai ieftin care putea fi găsit de fapt într-un supermarket. Totuşi, din mers, scrutînd scena cu coada ochiului, François avu impresia că îşi recunoaşte o vestă şi o cămaşă.

Trei paşi mai încolo, însă, în momentul în care în faţa lui se deschise rue du Parchamp, François fu paralizat de o primă certitudine: pălăria din paie de Panama agăţată într-unul din teii plantaţi pe partea stîngă a străzii nu putea fi decît a lui. Din locul unde se afla, altfel spus în faţa imobilului cu numărul unu, François identifică de asemenea o anumită forfotă iscată ceva

mai departe, în fața unui imobil care nu putea fi decît cel în care locuia el, cu numărul unsprezece.

Neliniştea sa deveni de data aceasta viscerală. Simți brusc cum i se umezesc degetele, iar paşii săi deveniră extrem de grei. În mod irațional, lui François îi veni să o ia la fugă înapoi, spre stația de metro, eventual spre centrul Parisului. Încercă însă să-şi păstreze calmul, ca şi cum fiecare mişcare a sa ar fi fost observată de cineva, iar o eventuală reacție de panică ar fi riscat să fie interpretată în defavoarea sa. Încetini pasul doar puțin şi traversă strada pentru a avea o privire mai largă asupra imobilului cu numărul unsprezece. La o adică, îşi spuse el, pot să trec pur şi simplu prin fața blocului ca şi cum n-aş locui aici. Acest gînd îl revoltă însă imediat: cum adică să se prefacă brusc că nu locuieşte aici cînd de fapt locuieşte de şase ani aici, îşi plăteşte cu regularitate chiria, are relații bune cu proprietara apartamentului şi cu toată lumea din imobil?

Ceea ce văzu însă François, în momentul în care reuşi să îmbrățişeze cu toată privirea fațada imobilului său de cinci etaje, fu cu adevărat stupefiant. Cele două ferestre ale sale cu vedere spre stradă, de la etajul trei, erau larg deschise şi cineva îi arunca mobila pe fereastră. Cel puțin doi sau trei oameni se aflau în apartamentul său, pentru că obiectele cădeau într-un ritm alert. Pe caldarîm zăceau deja, descompuse în urma impactului, biroul său din lemn de paltin, dulapul său de haine din lemn de nuc şi comoda sa stil Louis Philippe cumpărată cu bani grei de la un negustor de mobile vechi. Operațiunea începuse însă, cu siguranță, ceva mai devreme pentru că pe trotuar se formase un munte de obiecte. Unele dintre ele erau sparte şi împrăştiate: televizorul său cu ecran extraplat, maşina sa de spălat rufe, colecția sa de fiare de călcat pe bază de cărbuni, cele două tablouri ale sale reprezentînd marea la Etretat, toate lămpile sale cu abajur... Vesela sa se transformase într-o explozie de cioburi, de linguri, de cuțite şi de furculițe răspîndite pînă spre mijlocul străzii. Chiar şi ghivecele sale cu panseluțe avuseseră aceeaşi soartă.

În mod cu totul şi cu totul bizar, François nu avu reacția de a se repezi spre intrarea blocului pentru a opri masacrul, pentru a striga, pentru a face scandal, pentru a le cere socoteală celor care îi defenestrau lucrurile sau pentru a chema poliția. Prima sa grijă fu aceea de a se asigura că nimeni nu îl observa. Pentru că în fața blocului se mai aflau cîteva persoane care priveau totul cu un aer destul de amuzat. François îl recunoscu pe domnul Vivier, de la etajul doi, violoncelist şi profesor de muzică, după cum o

recunoscu pe domnişoara Paliès, o ființă destul de nesuferită care conviețuia cu un caniş pe nume Kreutzer. Se mai afla, în fața blocului, un pensionar de la parter, un anume domn Lajournade, aproape orb, şi care probabil tocmai pentru că era aproape orb se apropiase în mod periculos de mormanul de obiecte, încercînd să extragă din el un album cu picturile lui Bosch. François avu chiar reflexul de a-i sări în ajutor, de a-i spune „atenție, o să vă cadă ceva în cap“, dar se abținu dată fiind situația...

Doi sau trei copii (dintre care unul, de cinci sau şase ani, scotea mereu limba la tot ce vedea), țopăiau în jurul mormanului de obiecte, amuzați probabil de faptul că mormanul era în continuă schimbare de formă şi de compoziție pe măsură ce alte noi obiecte cădeau de sus. François urmări cu privirile cum indivizii aflați în camera sa depuneau eforturi considerabile pentru a defenestra canapeaua sa extensibilă din piele, precum şi fotoliul său cu spătar reglabil. Urmară apoi cuptorul său electric, o parte din discurile sale laser şi vreo patruzeci de volume din colecția Folio a Editurii Gallimard. „Tot rîndul de jos“ îşi spuse în gînd François, vizualizînd imediat locul de unde erau înşfăcate şi aruncate pe fereastră respectivele cărți. „Iar acum or să arunce rîndul al doilea“, îşi mai spuse François, ceea ce se şi întîmplă. Seria continuă, în mod logic, cu cîteva etajere şi la sfîrşit cu un întreg corp de bibliotecă modulabilă.

În timp ce copiii țopăiau excitați şi încercau să se apropie de unele obiecte sau cioburi care li se păreau mai colorate şi mai ludice, François o examină cu atenție pe mama acestora, preocupată şi ea de ceva, şi anume de lectura unui carnet extras cu cîteva minute înainte dintr-unul din sertarele aterizate la picioarele ei. La început, lui François i se păru că o recunoaşte pe doamna Foissy, locatară la etajul al doilea, dar apoi îşi dădu seama că aceasta nu avea decît o singură progenitură, şi, în plus, nu purta niciodată pălării galbene, imense. François nu reuşi să rezolve enigma pentru că, două secunde mai tîrziu, femeia îşi strigă cu un ton sever copiii, îi luă de mînă şi se îndepărtă cu un pas alert, luînd carnetul cu ea. De data aceasta François simți în el o reacție de protest. Nu era normal ca o persoană aflată în trecere prin fața unor obiecte care nu-i aparțineau, chiar dacă fuseseră aruncate pe fereastră, să-şi însuşească unul dintre ele. Şi mai ales acel carnet cu coperte verzulii în interiorul căruia era concentrată o parte din misterul vieții sale...

François decise brusc să iasă din letargie şi se puse în mişcare. Trecu, ca şi cum n-ar fi fost în nici un fel implicat în ceea ce se întîmpla acolo, prin fața imobilului său, pentru a o urmări pe femeia care îi luase carnetul. Nici

una dintre persoane adunate în faţa imobilului nu-i acordă de altfel nici o atenţie. Îndepărtîndu-se de clădire, François auzi totuşi în spatele său nişte rîsete, dar îi fu greu să-şi dea seama dacă oamenii rîdeau de el pentru că îl recunoscuseră, sau de vreo nouă descoperire legată de viaţa sa intimă.

Accelerînd pasul, François ajunse la capătul străzii, la timp pentru a vedea că femeia cu pălărie galbenă imensă, însoţită de cei trei sau patru copii, dădea colţul la dreapta pe strada ducînd spre scuarul Rothschild.

9

Domnul Cambreleng îi convoca din cînd în cînd pe autorii săi pentru o lectură pe viu. Acest ritual avea loc de obicei în salonul de la etaj al cafenelei Saint-Médard, salon rezervat, după toate aparențele, mai tot timpul pentru ciudatul editor. Domnul Cambreleng îi convoca pe autorii săi mai întîi pe terasa cafenelei, unde-i lăsa să se perpelească timp de ore şi ore. Niciodată domnul Cambreleng nu avea întîlnire cu un singur autor: pe terasă îl aşteptau de fapt, între ora zece dimineața şi zece seara, mai multe persoane, care sfîrşeau prin a se identifica reciproc ca făcînd parte de fapt din aceeaşi familie. Totuşi, autorii care îl aşteptau pe domnul Cambreleng îndrăzneau rareori să se regrupeze cîte doi sau cîte trei la aceeaşi masă; în general fiecare rămînea singur la masa sa, răsfoindu-şi manuscrisul, luînd note, citind cîte o carte sau cîte un ziar, şi comandînd la nesfîrşit cîte un ceai, cîte o cafea sau cîte o bere.

În zilele bune, domnul Cambreleng îşi făcea timp ca să salute pe toată lumea. Trecea de la o masă la alta, strîngea mîini şi adresa cîte o frază amicală sau hazlie fiecăruia dintre cei care îl aşteptau. Şi chiar dacă ulterior se instala pentru treizeci de minute sau pentru o oră împreună cu un singur om, prin diferite gesturi şi mici atenții îi asigura pe toți că vor beneficia într-un fel sau altul de disponibilitatea sa.

Chelnerul uşor cocoşat era, în general, cel însărcinat cu transmiterea acestor mesaje de bunăvoință. Domnul Cambreleng îl chema la el printr-un gest discret, invizibil pentru toți ceilalți, şi-i cerea să ducă la masa din colț o ciocolată caldă, la masa din mijloc o farfurioară cu măsline, la masa de lîngă uşă o sticlă cu apă minerală. Aceste atenții aveau un efect imediat asupra celor cărora le erau adresate. Fețele lor se luminau dintr-odată, cel desemnat să primească acest mesaj de simpatie din partea domnului Cambreleng se înviora brusc, îşi îndrepta spinarea, tuşea, se repoziționa pe scaun... Unii se ridicau chiar făcînd cîte o reverență care-i lăsa perplex pe eventualii trecători martori ai scenei. Alții îndrăzneau chiar să privească în direcția domnului Cambreleng, să-i caute privirea şi să mulțumească apăsat cu o aplecare a capului.

În momentul în care domnul Cambreleng urca însă la etaj, o anume tensiune se instala pe terasă. Toată lumea aştepta să vadă cine urma să fie chemat cu manuscrisul pentru o lectură faţă în faţă cu domnul Cambreleng. Chelnerul venea (din nou el, mesager unic desemnat pentru eternitate) să-i anunţe celui ales că trebuia să părăsească terasa şi să se mute sus. Brusc, omul desemnat devenea palid şi neliniştit. Aceste şedinţe de lectură în faţa domnului Cambreleng erau în acelaşi timp sinonime cu speranţa, dar şi cu supliciul.

Domnul Cambreleng citea întotdeauna exprimîndu-se. Într-un fel sau altul, autorul aşezat în faţa sa citea şi el, pe faţa domnului Cambreleng, ceea ce se întîmpla în mintea domnului Cambreleng în cursul citirii textului. Nu, domnul Cambreleng nu spunea niciodată nimic în timp ce citea un manuscris în faţa autorului său. El rămînea de fapt mut pe tot timpul lecturii, şi nici mai tîrziu, cînd domnul Cambreleng decidea că a citit destul, el nu-i comunica absolut nimic autorului. Ceea ce se întîmpla însă pe faţa domnului Cambreleng în timpul lecturii echivala cu o analiză completă şi definitivă a textului. La fiecare trei sau patru secunde, faţa domnului Cambreleng îşi modifica de fapt expresia: ochii i se măreau, buzele i se ţuguiau, sprîncenele i se ridicau... În timp ce citea, domnul Cambreleng era capabil şi să-şi muşte limba, să clănţănească din dinţi, să fluiere, să-şi accelereze respiraţia sau să înceapă să clipească într-un ritm din ce în ce mai alert. Jocul buzelor era însă cel mai important pentru ceea ce voia de fapt să comunice, citind, domnul Cambreleng. Buzele sale erau practic într-o continuă mişcare, într-o continuă masacrare, muşcate ba de dinţii de sus, ba de dinţii de jos, ba supte în interiorul gurii ca un peşte decis să se autoînghită. Nu de puţine ori domnul Cambreleng îşi muşca buzele chiar pînă la sînge, ceea ce nu însemna în mod automat că părerea sa despre naraţiunea citită era bună.

Nici nasul domnului Cambreleng nu rămînea fără rol în cursul acestor lecturi. Contrazicînd practic toate legile anatomice şi ale funcţionalităţii organelor, domnul Cambreleng reuşea să-şi provoace un fel de vibraţie a nărilor, şi chiar să-şi mărească volumul nasului ca şi cum ar fi suflat într-un balon.

Cînd domnul Cambreleng era prins efectiv de lectură şi trecea de pagina zece, începea să-şi manifeste reacţiile critice şi cu obrajii şi cu fruntea. Limba i se mişca în interiorul gurii modificîndu-i volumul obrajilor, iar

fruntea i se încrunta treptat pînă cînd apărea o cută adîncă, ca şi cum ar fi fost o tăietură provocată în urma unei scalpări.

Cînd ajungea la jumătatea unui manuscris, domnului Cambreleng începeau să i se mişte şi muşchii gîtului, iar mărul lui Adam devenea un fel de minge de ping-pong supusă unei mişcări convulsive de sus în jos, şi chiar de la stînga spre dreapta. Iar pe ultimele pagini citite, în mod invariabil, domnul Cambreleng începea să-şi agite chiar şi urechile, ceea ce era interpretat ca un semn de suprem elogiu din partea editorului.

De altfel, cînd autorul cobora din nou pe terasă, epuizat, stors, chiar aneantizat după aceste şedințe de lectură, primul lucru pe care îl spunea confraților săi avizi să afle rezultatul era „a dat din urechi".

Dacă domnul Cambreleng dădea din urechi la sfîrşitul lecturii, totul devenea posibil, şansa se deschidea în fața autorului. Deja, cînd domnul Cambreleng dădea din urechi, era semn că ajunsese cu lectura pînă la capăt, ceea ce se întîmpla destul de rar. Iar atunci cînd urechile domnului Cambreleng tresăreau pe ultimele pagini, continuînd să se mişte chiar şi după ce manuscrisul era închis şi împins spre autor, ei bine, în acest caz se putea vorbi de un adevărat triumf. La fel ca muşchii unui vagin care continuă să se contracteze după un coit reuşit terminat cu un orgasm viguros, urechile domnului Cambreleng erau capabile să vibreze uşor, ca aripile unui fluture, timp de minute în şir, dacă povestea citită reuşea să-l emoționeze. Omagiu suprem pe care domnul Cambreleng mi-l rezervă şi mie, în mod excepțional, după lectura capitolului 9 din acest roman.

10

Încă din momentul cînd nu mai ştiu ce confrate scriitor din Europa de Răsărit ne făcu cunoştinţă în librăria poloneză de pe Bulevardul Saint-Germain, un fel de fascinaţie reciprocă se instală între mine şi domnul Cambreleng. Bineînţeles, imediat după ce îmi auzi numele, domnul Cambreleng îşi aminti că eu eram autorul poemului Corabia. „Dumneavoastră l-aţi făcut preşedinte pe Mitterrand în 1988“, îmi spuse rîzînd domnul Cambreleng. „Exageraţi“, i-am răspuns eu. „Nu, continuă domnul Cambreleng. Dacă Mitterrand n-ar fi avut ideea de a vă citi poemul în plin duel televizat decisiv cu Chirac, alta ar fi fost soarta Republicii Franceze“.

Multă lume credea, de altfel, acest lucru şi de aceea protestul meu cînd mi se evoca acel moment era întotdeauna mai degrabă de faţadă, simulam de fapt ca nimeni altul un fel de falsă umilinţă.

Anul 1988 fusese, trebuie să o recunosc, unul dintre cei mai incredibili ani din viaţa mea. Bernardo Bertolucci, la Hollywood, în seara în care primi Oscarul pentru cel mai bun film (era vorba de Ultimul împărat) ţinu un discurs fulminant denunţînd lipsa de libertate în China în special şi în lumea comunistă în general. Iar pentru exemplificare citi, în faţa invitaţilor sideraţi, poemul meu Corabia. Gestul său era cu totul şi cu totul neobişnuit în circumstanţele date, dar Bertolucci cîştigă pariul. Cei trei mii de invitaţi la ceremonia de decernare a Oscarurilor se ridicară toţi, ca un singur om, în picioare, şi aplaudară îndelung poemul meu, imagini reluate practic de toate posturile de televiziune din lumea liberă.

Eu însumi am fost atunci asaltat de presă. În fiecare zi eram invitat la o reuniune mai mult sau mai puţin mondenă, la o manifestare mai mult sau mai puţin culturală, unde mi se cerea să citesc eu însumi, în româneşte, poemul Corabia. Unele dintre aceste ceremonii erau însă adevărate momente de cotitură în istoria sfîrşitului de secol. Cînd Gorbaciov şi preşedintele de atunci al Americii, Ronald Reagan, au semnat primul tratat de reducere a rachetelor nucleare cu rază medie de acţiune, în mod inevitabil, la seara de gală oferită de liderul de la Casa Albă a trebuit să citesc poemul Corabia. Îmi amintesc şi acum de privirea lui Gorbaciov care

asculta traducerea poemului la cască: era limpede că acest poem vorbea despre ultimele clipe ale comunismului, iar şeful Kremlinului simţea, în adîncul său, că prăbuşirea sistemului nu era departe.

Dar în cîte alte împrejurări n-am fost invitat, în acel an de pomină, să-mi citesc poemul! La deschiderea Jocurilor Olimpice de la Seul, în Coreea de Sud, cu ocazia preluării preşedinţiei Uniunii Europene de către Austria, la anunţarea încetării focului dintre Iran şi Irak, făcută de secretarul general de atunci al Organizaţiei Naţiunilor Unite, Javier Peréz de Cuéllar...

Uneori însă mă confruntam cu situaţii relativ penibile pentru că eram invitat să-mi citesc poemul la colocvii, reuniuni şi congrese care n-aveau nimic de-a face cu comunismul sau cu ideea de dictatură. Nici astăzi nu înţeleg de ce italienii m-au invitat să citesc poemul la înmormîntarea lui Enzo Ferrari, şi de ce a trebuit ca poemul meu să fie citit la încheierea conferinţei de la Stockholm dedicată luptei împotriva Sida.

Cu Mitterrand, însă, lucrurile au stat altfel. Încă de la sosirea mea în Franţa bătrînul vulpoi socialist m-a invitat la un dineu la Palatul Elysée. Lui Mitterrand îi plăcea să se înconjoare de scriitori şi de filozofi, el era chiar un om care citea mult, iar uneori putea fi văzut plimbîndu-se pe cheiurile Senei şi răsfoind cărţi vechi pe standurile buchiniştilor.

Duelul său televizat cu Jacques Chirac, în aprilie 1988, a fost o adevărată demonstraţie de rafinament regizoral. Mitterrand era un mare jucător de şah şi de go, acest joc milenar chinezesc în care scopul este de fapt ocuparea teritoriului. În faţa unui Jacques Chirac mai tînăr, combativ şi impetuos, Mitterrand a optat pentru o imagine de înţelept avînd un alt raport cu timpul decît politicienii obişnuiţi. Orice duel televizat între doi candidaţi la preşedinţie este şi el, de fapt, un joc cu timpul, pentru că fiecare încearcă să-şi gestioneze cît mai eficient minutele limitate pe care le are la dispoziţie pentru a se exprima. Ori, în momentul în care Mitterrand a decis, spre stupoarea adversarului său, să sacrifice trei minute din timpul său de antenă pentru a citi un poem, lovitura dată lui Chirac a fost decisivă. Iar Franţa a ales, pînă la urmă, omul care avea timp de poezie.

Să revin însă la domnul Cambreleng, şi la fascinaţia noastră reciprocă. După primul nostru schimb de fraze în librăria poloneză din cartierul Saint-Germain, domnul Cambreleng mă luă cu el, de cîteva ori, în ceea ce el numea „exerciţii de peripatetism amical“. Altfel spus, mă obliga oarecum să-l urmez în plimbări fără ţintă, sau aparent fără ţintă, prin Paris. Niciodată oamenii nu reuşesc să se cunoască mai bine decît atunci cînd merg

împreună într-o călătorie, îmi spunea domnul Cambreleng. Numai călătoriile, numai mişcarea de fapt, sunt revelatoare pentru aptitudinea oamenilor de a fi împreună, de a comunica în mod real.

O plimbare cu domnul Cambreleng dura cel puțin patru, cinci ore. Îmi dădea în general întîlnire pe la ora nouă şi jumătate dimineața, la cafeneaua Saint-Médard, pentru a lua micul dejun împreună. Apoi, sub impulsul unei inspirații de moment, alegea traseul. Prima dată îmi amintesc că am urcat strada Mouffetard pînă la Panthéon, am traversat apoi grădina Luxembourg, am trecut prin fața teatrului Odéon şi ne-am oprit în fața unei clădiri de pe strada Odéon în care trăia încă, la ora aceea, într-o mansardă de la etajul şase, Emil Cioran. A doua oară am luat-o în jos pe bulevardul Les Gobelins şi am continuat pe Port-Royal pînă în cartierul Montparnasse, trecînd prin fața imobilului de pe bulevardul Montparnasse unde locuia, într-un apartament cu aspect burghez, Eugen Ionescu.

— Voi, românii, sunteți prizonierii lui Cioran, Ionescu şi Eliade, îmi spunea, din cînd în cînd, domnul Cambreleng. Fiecare scriitor român care vine la Paris are în mod automat, aproape înnăscut, în minte, acest model... modelul de reuşită al celor trei. Şi atunci, în mod visceral, vreți să deveniți un Ionescu, un Cioran, un Eliade. Voi românii sunteți incapabili să ieşiți din modelul de reuşită al celor trei. Sigur, mai este şi Brâncuşi, dar Brâncuşi e sculptor, ori, pe voi, ceea ce vă interesează sunt cuvintele. Ciudați mai sunteți, zău aşa, voi, latinii din Balcani. Pe de o parte sunteți complexați că n-ați dat culturii mondiale decît trei nume, şi pe de altă parte cele trei nume vă paralizează pentru că sunt de nedepăşit...

11

— Haide, domnule Pantelis, nu mai sta singur acolo, îi spuse, într-un tîrziu, domnul Cambreleng distinsului bătrîn cu lavalieră căruia îi dăduse cu manuscrisul în cap.

Fericit ca un copil, cu o agilitate imposibil de bănuit (cel puțin eu nu i-aş fi bănuit-o), domnul Pantelis se ridică de la masa sa, răsturnă un scaun, îşi aranjă lavaliera şi se aşeză lîngă noi.

— Scriitor ratat de origine multiplă, îmi şopti domnul Cambreleng în timp ce bătrînul cu lavalieră îmi întindea mîna fără să spună un cuvînt. După care i se adresă direct bătrînelului: cam cîți scriitori ratați credeți că ne-au trimis Balcanii de la război încoace? O mie? Două mii? Trei mii?

— Cam trei mii, răspunse, frecîndu-şi mîinile, bătrînul cu lavalieră.

— Şi pictori ratați, cam cîți? Cinci mii? Şapte mii? Opt mii?

— Cam opt, zece mii...

— Şi muzicieni? Cam cîți?

— Muzicienii au toți de lucru, domnule Cambreleng.

Părerea domnului Cambreleng era că Parisul devenise, în ultimii 50 de ani, un cimitir pentru artiştii lumii. Toți vin să se înece aici, spunea domnul Cambreleng. Toți vin să se înece aici cu bună ştiință. Sigur, în inimile lor există speranța că poate, poate, vor reuşi, că poate, poate vor fi remarcați într-o bună zi de un ilustru negustor de artă sau patron de galerie, de un ilustru critic literar sau director de editură. Numai că procentul de reuşită este de zero virgulă zero, zero la sută. Dacă am putea să privim Parisul de sus, printr-o lupă uriaşă concepută să ne facă să descoperim doar corpurile artiştilor ratați, toată străzile Parisului ar apărea acoperite complet de cadavre.... De altfel, din această cauză şi simțim o senzație de elasticitate cînd ne plimbăm prin Paris, pentru că de fapt păşim pe cadavre... Privite printr-o astfel de lupă selectivă, toate bistrourile Parisului ar apărea pline de cadavre aşezate pe scaune, în jurul tuturor meselor, precum şi în picioare la bar... Toate balcoanele Parisului ar apărea pline de cadavre înlemnite, aplecate uşor deasupra balustradelor, cu ochii holbați, cu privirile aspirate de vid... Toate grădinile Parisului ar apărea pline de corpuri dispuse haotic, în toate direcțiile, unele aşezate pe bănci, altele zăcînd printre straturi de

flori, altele lipite de trunchiurile arborilor... Este totuşi incredibil cît de criminal a fost acest oraş în istoria lumii... Cîte talente a smuls din alveolele lor originare pentru a le înghiţi aici, pentru a le sugruma aici, pentru a le umfla cu iluzii... Ideal ar fi fost ca Parisul să migreze spre toate colţurile lumii, nu ca toate talentele lumii să migreze la Paris. Din cauza asta, de altfel, Parisul se scufundă acum, pentru că a devenit o corabie prea grea, încărcată cu cadavre... o imensă plută a Meduzei pe care agonizează ultima generaţie de artişti în viaţă... Dacă Parisul ar fi ştiut să explodeze, el s-ar fi răspîndit peste tot, la Bucureşti, la Budapesta, la Varşovia, la Praga... Numai că n-a fost să fie aşa. Parisul n-a făcut explozie, el a făcut implozie, a fost o gaură neagră care a aspirat tot, tot...

Nu era prima dată cînd domnul Cambreleng îmi evoca această teorie. El o nuanţa de altfel şi o dezvolta la mai toate întîlnirile noastre. Marea sa nostalgie era Franţa anilor ’50, cînd totul era încă posibil, iar cultura franceză ajunsese la apogeul mondializării sale.

Iar eu eram de acord cu el, din acest punct de vedere. Domnul Cambreleng se amuza de altfel invitînd în jurul său, la masa sa, cîte cinci sau şase scriitori rataţi din ţările răsăritene. Ţări în care nu fusese de altfel niciodată, dar se îndrăgostise de ele într-un moment precis al vieţii sale, în august 1968 cînd Uniunea Sovietică invadase Cehoslovacia pentru a stîrpi din rădăcină încercarea cehilor şi a slovacilor de a construi un socialism mai uman. „Eram la Salzburg, în acel august 1968, ne povestea domnul Cambreleng, eram în excursie cu un microbuz, mai mulţi francezi, toţi tineri, toţi de stînga, troţkişti, comunişti, maoişti... Şi atunci am văzut exodul... Exodul cehoslovacilor fugind din ţara lor scîrbiţi de tancurile sovietice. De altfel, pe cîţiva, nişte desenatori de la vestita şcoală cehă de film animat, i-am şi ajutat să treacă clandestin în Franţa, întrucît se temeau că tancurile sovietice vor ajunge pînă la Viena“.

— Ia să vedem, întreba el apoi, ce citeaţi voi, în România, în Ungaria, în Bulgaria, în Polonia, în Cehia, în Iugoslavia la vîrsta de 12, 13 ani, adică prin 1968?

Răspunsul nostru era invariabil: toţi cei care eram născuţi între 1950 şi 1960 citeam pe nerăsuflate, la vîrsta de 12, 13 sau 14 ani, Jules Verne şi Alexandre Dumas.

— Spune, domnule scriitor ratat albanez, domnule scriitor ratat polonez, domnule scriitor ratat român, la ce filme te uitai dumneata în anii cînd erai copil?

Răspunsul nostru era invariabil: toți devoraserăm filmele de capă şi spadă care veneau din Franța, Cei trei muşchetari, Scaramouche, Cartouche, Căpitanul Fracasse, Surcouf, Frații corsicani... În ciuda Cortinei de Fier, filmele franceze ajungeau fără probleme în cele mai uitate şi prăfuite orăşele din Europa de Răsărit. Primul val de imagini al anilor de după război a fost unul produs şi trimis de Franța, un val de imagini aducînd cu el muzica limbii franceze şi un anume spirit francez. Valul de filme western a venit abia după aceea.

— Înainte de a fi şerifi şi bandiți, voi, cei din Europa Răsăriteană ați fost muşchetari şi corsari, conchidea domnul Cambreleng, cu ochii strălucind ca în urma unei revelații. Şi în orice caz, pe vremea Cortinei de Fier cultura franceză era mult mai prezentă la est decît acum...

12

Gogu Boltanski se trezi cu o uşoară durere de cap. „Încep să obosesc“, îşi spuse el privindu-se în oglindă. I se întîmpla din ce în ce mai des în ultimul timp să se trezească la ora şase sau la ora şase şi jumătate, în funcție de momentul în care răsărea soarele, dar să simtă că nu-i ajunsese somnul, şi să mai rămînă o oră în pat.

La cei 52 de ani ai săi, Gogu Boltanski începea să aibă nevoie de opt ore de somn pe noapte şi de o siestă de o jumătate de oră la prînz. „Semn de îmbătrînire“, îşi spunea el ori de cîte ori conştientiza acest lucru.

Ziua se anunța senină şi lungă. Lui Gogu Boltanski îi plăcea toamna, era singurul anotimp cînd simțea că timpul se lungeşte. Toamna aducea cu ea un fel de lene care dilata timpul, un fel de oboseală veselă, ca şi cum pămîntul, după ce muncise toată vara ca să alimenteze vegetația cu seve şi săruri, se întindea acum din toate încheieturile pentru a-şi lua o pauză şi a se obişnui cu gîndul hibernării.

Şi lumina avea ceva mai lung şi mai leneş în ea toamna, un fel de îngăduință, un surplus de răbdare. Zilele de toamnă erau, pentru Gogu Boltanski, momente de mare relaxare, pentru că începea pentru el sezonul scrierilor ludice.

Ca un țăran care îşi ritmează munca în funcție de anotimpuri şi de ciclurile naturii, Gogu Boltanski scria şi el în raport cu ciclurile climatice. Un scriitor nu poate să scrie orice, oricînd, aceasta era părerea sa. Dar cîți scriitori conştientizau acest lucru? Puțini... Gogu Boltanski se amuza de altfel, aproape în fiecare zi, citind pagini prost scrise (de roman sau de nuvelă) întrucît, simțea el, fuseseră redactate în momente contrare naturii intime a autorului. Ori de cîte ori citea un roman, Gogu Boltanski simțea dacă respectiva carte fusese începută primăvara sau vara, iarna sau toamna, în prima jumătate a anului sau în a doua jumătate a anului.

Pentru Gogu Boltanski între primele şase luni ale anului şi ultimele şase luni exista o mare diferență. Prima jumătate a anului era întotdeauna una a urcuşului, era partea în care timpul urca, în care energiile se acumulau, în care speranțele aveau o probabilitate mai mare de a se realiza. A doua jumătate a anului însă era cea a coborîşului, a asumării eventuale a

deziluziilor. Cum Gogu Boltanski scria un roman pe an, el prefera să-l înceapă pe întîi ianuarie şi să-l termine pe 21 iunie, la solstiţiul de vară, momentul de cotitură al anului, marcat de noaptea cea mai scurtă şi de ziua cea mai lungă. După această dată el prefera să scrie mai degrabă poeme, să citească mai mult pentru a se încărca de noi energii creative. Iar toamna era sezonul nuvelelor erotice şi al paginilor scrise de Gogu Boltanski pentru el însuşi, numai şi numai ca să se amuze.

Gogu făcu cîteva exerciţii de gimnastică şi de respiraţie, iar zece minute mai tîrziu îşi începu toaleta de dimineaţă. Primul lucru pe care avu grijă să-l facă fu să-şi curețe limba. Învăţase această procedură dintr-o carte de yoga. Cu o linguriţă de inox îşi adună uşor de pe limbă depunerile din timpul nopţii. Avu nevoie de trei astfel de excavaţii pentru ca toată materia negativă de pe limbă să dispară întîi în linguriţă şi apoi sub jetul de apă al robinetului (o materie care era altceva decît saliva, spuneau yoghinii, şi pe care o considerau toxică). Imediat apoi Gogu se spălă pe dinţi, degustă două linguriţe cu miere şi bău un pahar cu apă rece.

Oare sunt şi astăzi un om liber? se întrebă apoi Gogu. Închise ochii şi privi în sinea sa ca şi cum ar fi răsfoit o agendă. Rămase astfel, nemişcat, timp de cîteva secunde. Da, pagina pe ziua respectivă era goală. Nici o întîlnire, nici o îndatorire publică sau privată nu îi macula ziua. Încă o dată, aşa cum fusese cazul şi ieri, şi cu două zile în urmă, şi cu trei zile în urmă, şi aproape în toţi anii pe care îi trăise, Gogu era liber. Putea să facă orice cu ziua cea nouă, putea să şi-o organizeze cum voia, putea să-i dea ce sens dorea.

Lupta cu sensul care trebuia atribuit unei zile era veche la Gogu. De altfel, el nici nu-şi putea imagina că o zi ar putea exista fără să primească un sens prin reflecţie şi creaţie. Fiecare zi trebuia marcată printr-un poem, printr-o pagină de roman sau de nuvelă, printr-o lectură esenţială, printr-o revelaţie, prin captarea unei informaţii profunde.

La capitolul informaţiilor profunde, Gogu era mare captator de fapt divers. Actualitatea politică internă şi cea internaţională nu-l interesau. Gogu nu asculta niciodată buletinul de ştiri la radio (deşi avea un aparat de radio), şi nu privea niciodată jurnalul la televizor (oricum, nu avea televizor). Faptul divers, însă, constituia o mină de aur pentru măsurarea gradului de nebunie al acestei lumi. El se considera chiar un pescuitor de fapt divers, aşa cum există pescuitori de perle.

Iată de ce, pentru a fi sigur că ziua va fi cîştigată, Gogu decise să treacă întîi pe la sala de lectură a Bibliotecii municipale. Îşi luă deci sub braț un caiet voluminos, cu coperte verzulii, şi se îndreptă cu un pas decis, dar lent, spre bibliotecă. Se instală în sala de lectură şi răsfoi, timp de aproape o oră, presa cotidiană locală şi centrală, precum şi cîteva reviste săptămînale. Îi trebuiră exact 55 de minute pentru a descoperi pînă la urmă, într-un ziar economic pe care de fapt îl detesta, faptul divers cu etaj metafizic de natură să insereze sens în ziua proaspăt începută.

Etajul metafizic al unui fapt divers era capacitatea acestuia de a conduce la o concluzie de natură filozofică asupra lumii. Pe Gogu îl mai interesa însă dimensiunea fictivă a faptului divers. El avea în adîncul său un fel de sonerie funcționînd cam aşa: în timp ce creierul citea faptul divers, dacă acesta avea un etaj metafizic, soneria se punea în mişcare strigînd „atenție, această poveste depăşeşte imaginația, nici un scriitor n-ar fi fost capabil să o imagineze".

Ceea ce i se şi întîmplă în timp ce citea în diagonală ultima pagină a ziarului economic Banii. Textul îi sări în ochi, îi sări aproape la gît, profund şi esențial pentru ființa sa, banal şi lipsit de mister pentru restul planetei.

Faptul divers era relatat în felul următor:

Răfuială cu morți între căutători de excremente de lilieci în Thailanda.

Două grupuri rivale s-au luat la bătaie în timp ce adunau excremente de lilieci în grotele de pe litoralul provinciei thailandeze Nakhon Ratchasima. Potrivit cotidianului Bangkok Post, cele două clanuri s-au înfruntat cu grenade artizanale pentru controlul „teritoriului". Cinci persoane au murit sfîrtecate, iar alte zece au fost grav rănite, anunță poliția locală. Excrementele de liliac sunt colectate pentru a fi vîndute ca îngrăşămînt natural, foarte apreciat de agricultorii din regiune.

Pentru Gogu Boltanski fu clar că acest fapt divers ascundea un mesaj profund în legătură cu o nouă etapă de decădere a umanității. Dacă pînă în clipa aceea oamenii se măcelăriseră între ei pentru bani, pentru hrană, pentru pămînt, pentru femei, pentru colonii, pentru convingerile lor filozofice sau religioase, pentru satisfacerea unor orgolii sau chiar din cauza unui meci de fotbal (cum fusese cazul cu un război declanşat între Bolivia şi Paraguay în 1932), ziua de 17 octombrie 2008 (Gogu o notă cu grijă în caietul său) marca o ruptură metafizică în istoria conflictelor umane.

„A venit şi ziua primei confruntări din sînul speciei umane pentru căcat" mai notă Gogu în carnet. Imediat apoi respiră profund şi ieşi, iluminat, din

bibliotecă.

13

Jurnal real

Septembrie 1987. Am paşaport! Sună ireal, sună ca un vis, dar am paşaport. Am fost astăzi la Miliţia de la Suceava şi mi l-au dat. Merg pe stradă şi simt că, faţă de ceilalţi oameni, eu am ceva în plus. Eu am în buzunarul meu un paşaport. În principiu, după ce îmi iau viza franceză şi viza de tranzit prin Germania, pot pleca. Milioane de oameni în ţara asta ar vrea să aibă paşaport şi nu au, iar eu am.

Încerc să-mi ascund bucuria şi să nu par febril. Dar ceva din interiorul meu iradiază, probabil, pentru că am impresia că oamenii mă privesc altfel. Am să mă ascund două sau trei zile în camera mea fără să mă văd cu nimeni, ca să mă liniştesc.

E important, de asemenea, să fiu pregătit pentru orice eventualitate. Faptul că am paşaport nu înseamnă şi faptul că am ieşit. Mai am de mers la Bucureşti pentru viza franceză, va trebui să merg apoi la consulatul german unde aud că e mereu coadă. În toate aceste locuri s-ar putea deci să fiu reperat, trebuie să mă pregătesc moral pentru scenariul cel mai dezastruos, şi anume ca într-o bună zi să-mi fie retras paşaportul.

Imposibil ca ei să nu ştie că eu vreau să rămîn. Am 31 de ani şi am paşaport, cum să nu rămîn? Bineînţeles că am să rămîn. Am să rămîn dar am să încerc totuşi să nu vorbesc din prima la Europa Liberă. Nu vreau să intru şi eu în seria celor care au rămas şi şi-au anunţat decizia printr-un interviu la Radio Europa Liberă. Pe de altă parte văd deja ce se va întîmpla la restaurantul Uniunii Scriitorilor, peste două sau trei săptămîni. „A rămas Vişniec“, va spune cineva. Şi va fi bomba zilei. Toţi vor vorbi despre mine, cel puţin cîteva zile la rînd, la restaurantul Uniunii. „Am simţit eu că are paşaport“, va exclama cineva. „Tăcut, discret, dar a ştiut să se descurce Vişniec ăsta“, va spune altul. Şi se vor face noi pariuri, pentru cine va fi următorul scriitor care va rămîne.

Nici nu ştiu cui să-i spun că am paşaport. De fapt, nici nu ştiu unde voi dormi la Paris în prima noapte, cînd voi ajunge, dacă voi ajunge. Am auzit

că filozoful Mihai Şora are un fiu la Paris. Am să mă duc să-i spun lui Şora că am paşaport, Şora nu este omul care să mă trădeze.

Acum îmi dau seama însă că nu am nici destui bani ca să-mi cumpăr biletul de tren pînă la Paris. Nu am bani decît pentru un bilet pînă la Viena. Oare dacă îmi iau biletul pînă la Viena va fi suspect?

Am ambele vize. La Consulatul francez mi-au dat viza pe loc, la Consulatul german a durat două zile. Mă duc acum să-mi iau biletul de tren. Culmea este că, în timp ce eu intru la Agenție, îl văd pe poetul Dinu Flămând ieşind. Înseamnă că are şi el paşaport! Ne salutăm şi stăm puțin de vorbă. Nu mai are nici un rost să ne ascundem. „Ai paşaport?“, îl întreb. „Am, îmi răspunde. Ai şi tu?“ „Am şi eu“, îi răspund. Zîmbim amîndoi cu complicitate. Suntem doi oameni care au paşaport. De altfel, Dinu îşi ține paşaportul în buzunarul de la piept al cămăşii, îl ghicesc imediat pentru că marginea de sus a paşaportului depăşeşte cu un centimetru buzunarul. „Ai grijă că ți se vede paşaportul“, îi spun. Dinu şi-l scoate şi şi-l ascunde mai bine, în buzunarul interior al sacoului. „Mergi în Germania?“, mă întreabă. „Nu, la Paris. Şi tu?“ „Eu merg în Portugalia, dar trec cu trenul prin Paris.“

De Dinu nu mă mir, el a mai fost în Portugalia, de cînd s-a apucat să traducă din portugheză şi-a făcut tot felul de prieteni în Portugalia. El însă se miră că mă duc la Paris. „Am primit o bursă îi spun, cinci mii de franci.“ Suma pare o avere. Cinci mii de franci la Paris! „Bravo, spune Dinu, poți să trăieşti o lună din ei şi să vizitezi toată Franța.“ Rîdem amîndoi. Dinu ştie deja că eu am să rămîn. El însă are copii mici, nu e sigur că va rămîne...

Mihai Şora se ridică şi mă îmbrățişează în momentul în care aude că am paşaport. „Bravo, îmi spune, aveți o şansă formidabilă. Sunteți tînăr, să nu vă întoarceți înapoi. La Paris însă veți avea nevoie de zece ani ca să reuşiți, asta trebuie să fie clar.“ Emoționat, Mihai Şora deschide un dulap plin cu dosare şi hîrtii disparate, caută printre ele şi îmi întinde o... hartă. Harta turistică a Parisului. „Poftim, v-o ofer.“ O deschid şi mă uit fascinat la ea. Tot Parisul e în mîinile mele, e la picioarele mele, mă uit la el de sus ca şi cum ar fi proprietatea mea. Deşi văd pentru prima oară o hartă turistică a Parisului, totul mi se pare atît de familiar... Toate sunt desenate ca pentru nişte copii de la grădiniță: Turnul Eiffel, Catedrala Notre-Dame, Beaubourg-ul, Arcul de Triumf, Luvrul... Nu e de mirare, de fapt, că harta Parisului e concepută ca pentru copii... Turiştii sunt, în esență, un fel de copii, un fel de creaturi imature care se plimbă ținîndu-se de mînă prin univers şi fotografiază tot...

Iosif Naghiu mă îmbrățişează şi el şi îmi spune că îmi va da adresa unui fotograf la care aş putea dormi în primele cîteva zile. Ne uităm amîndoi la paşaportul meu pe care l-am pus pe cutia de table. Cum e posibil oare ca acest mic carnet verzuliu plin de ştampile să-ți poată schimba viața? Cum e posibil ca un destin să depindă de aceste cîteva pagini cartonate pe care scrie Republica Socialistă România şi apoi numele meu? Mister. Paşaportul e ca un ghem de energii în mişcare, parcă vibrează ca un eşantion de uranium îmbogățit. Sunt convins că dacă am stinge lumina, paşaportul ar iradia lumină, am putea în orice caz juca o partidă de table la lumina paşaportului. „I-ai spus lui Radu Dumitru?“ mă întreabă Ioşca. „Încă nu, dar am să-i spun.“

Şi dramaturgului Radu Dumitru trebuie să-i spun că am paşaport. În definitiv, datorită lui am, în mare parte, acest paşaport. Datorită lui şi datorită partidelor de table pe care le joc de ani de zile la Ioşca.

Din 1980 fac o navetă debilă. Mă scol la ora 5 dimineața, iau autobuzul 368 de la capăt, din Drumul Taberei, unde locuiesc, pînă la stația de metrou Eroilor. Iau apoi metroul pînă la Uzinele Republica unde există şi o gară. De la Uzinele Republica, la 6 şi 30 de minute, iau trenul în direcția Oltenița. Cobor 30 de minute mai tîrziu la stația Dorobanțu-Plătăreşti. Pînă în satul Dorobanțu unde se află şcoala mai am 5 kilometri pe care îi fac pe bicicletă. Toți profesorii îşi țin bicicleta într-un fel de coteț pe care ni-l închiriază şeful gării. Uneori, însă, mai ales iarna cînd e gheață, viscol şi zăpadă, drumul trebuie făcut pe jos. La întoarcere iau fie trenul de ora trei şi jumătate, fie pe cel de cinci după-amiază. Cînd ajung la Bucureşti sunt frînt de oboseală, am creierul golit. Nu-mi vine să mă întorc acasă. Mă duc fie direct la Uniunea Scriitorilor să mănînc la restaurant, fie la Ioşca.

La Ioşca e bine. De cîțiva ani trec pe la el, după şcoală, cel puțin de două sau de trei ori pe săptămînă. Ioşca nu lucrează, trăieşte din montarea pieselor sale şi din împrumuturile de la Uniunea Scriitorilor. Apartamentul său e într-un hal fără de hal, noroc că din cînd în cînd îi mai vine cîte o iubită care spală pe jos şi curăță bucătăria. Mizeria nu ne deranjează însă. Cînd ajung la el găsesc întotdeauna o conservă de fasole sau de peşte în bucătărie, uneori chiar şi cîte o bucată de brînză sau de salam cumpărate de la bufetul Uniunii Scriitorilor. Mănînc (sau mîncăm împreună), Ioşca îmi povesteşte ultimele cancanuri de la Uniune, ultimele bancuri politice. Mai întotdeauna pot răsfoi la el principalele ziare şi reviste literare, iar seara se termină inevitabil cu o partidă de table.

Tablele sunt un lucru foarte serios. Jucăm cu pasiune şi notăm cu grijă rezultatele într-un caiet. Ioşca e mare tablagiu, dar nici eu nu sunt mai prejos. Joc table din fragedă copilărie, pentru că taică-meu era un pasionat de table şi de şah. Zarurile mă fascinează, dar mai ales relația dintre om şi zar, dintre dorință şi hazard. De altfel, în cuvîntul hazard e ascuns cuvîntul zar. Deseori mi se întîmplă să „comand" un şase-şase şi să iasă. Deşi zarului (hazardului) nu-i poți comanda nimic. În schimb, te poți juca cu el. Jucînd table, mă joc de fapt cu hazardul, îl provoc sau îl implor să fie de partea mea. Nu există nici o regulă precisă cînd intri într-un raport intim cu hazardul. Cel mai bine e să fii umil, dar nici prea umil pentru că hazardului îi plac oamenii curajoşi. Uneori îi plac şi fanfaronii, bufonii, oamenii interesanți în orice caz. Hazardul e ca o forță cosmică trează tot timpul, dar care se plictiseşte tot timpul. Cînd i se pare că tu eşti interesant ca jucător şi trăieşti emoțional jocul pînă în pînzele albe, hazardul te ajută. Radu Dumitru e un jucător incandescent, nu-i place să piardă, dar se înclină cu demnitate în fața celui care reuşeşte să-l bată. Cînd joacă, Radu Dumitru scuipă foc, gesticulează, invocă toate spiritele protectoare, vorbeşte cu zarurile, le mulțumeşte, le ceartă, le mîngîie şi le scuipă... Iar dacă îl irită prea mult, le schimbă. Cînd facem un „campionat" de table în trei, eu Ioşca şi Radu Dumitru, timpul se opreşte, planeta nu se mai învîrte, musca nu mai zboară, Dumnezeu se apleacă şi el ca un chibiț ca să privească spectacolul. Aş putea spune că datorită acestor partide de table am eu paşaport.

Îmi amintesc cu precizie momentul în care mi s-a decis soarta. Era într-o după-amiază de ianuarie, Bucureştiul era acoperit de zăpadă, iarna adusese un fel de puritate în aer, lucrurile acoperite de zăpadă deveniseră brusc frumoase, ideea de miracol nu era departe. Jucam table cu Ioşca. Nu mai ştiu dacă eram pe cale să pierd sau să cîştig, cînd a sunat telefonul. Era Radu Dumitru, ne suna de la Paris. „Bună Ioşca, uite sunt în biroul doamnei Annette Laboray... Nu vrei să vii la Paris?" Annette Laboray, aveam să aflu aceste detalii mai tîrziu, se ocupa de o fundație „a întrajutorării intelectuale europene". Printre altele, fundația acorda mici burse (gen 5 000 de franci) intelectualilor şi scriitorilor din Europa de Răsărit pentru a-i ajuta să călătorească în Occident, în special la Paris. Lui Radu Dumitru, care beneficiase deja de acest ajutor, i se cerea acum să mai recomande doi autori români.

„Te-am recomandat doamnei Laboray, spuse Radu Dumitru la telefon. I-am dat numele tău şi mai vreau să recomand pe cineva". „Păi recomandă-l

pe Matei, îi spuse atunci Ioşca ţinînd receptorul cu o mînă şi aruncînd zarurile cu cealaltă". „E acolo, cu tine? mai întrebă Radu Dumitru. Spune-i că-l salut." „E aici, răspunse Ioşca. Tocmai a dat un şase-şase. Auzi?" Şi pentru ca Radu Dumitru să fie sută la sută convins că noi eram pe baricade şi jucam table, Ioşca apropie receptorul de cutia de table ca să răsune mai bine la Paris zgomotul făcut de zarurile care se rostogoleau la Bucureşti.

Îi arăt lui Rada Dumitru paşaportul şi îi evoc această amintire. Mă priveşte cu o expresie de bucurie pe faţă, ca şi cum ar fi cîştigat o partidă după ce era aproape sută la sută pierdută. Înainte de a vorbi, însă, şi înainte de a mă lăsa prea mult să vorbesc, scoate telefonul din priză... Se teme oare cu adevărat de microfoane? Poate că microfoanele sunt, de fapt, în creierele noastre. Frica ne-a strecurat microfoane peste tot, în toate celulele, în toţi atomii fiinţei noastre. În mod normal ar trebui să fim arestaţi toţi pentru ceea ce gîndim cu adevărat. Dar nu suntem, oare, de multă vreme, arestaţi deja, toţi, în această ţară?

În ziua în care trebuie să plec vine tatăl meu de la Rădăuţi să mă conducă la gară. Nu vorbim prea mult, îmi spune doar, din cînd în cînd, „ai grijă de tine". Se bucură că plec, dar în acelaşi timp este neliniştit. Îmi dă un ceas de aur ca să-l „port la mînă", cu gîndul că, la nevoie, aş putea să-l vînd. Şi mama mi-a dat un lanţ de aur, tot aşa, ca să-l port la gît. N-am avut niciodată atîta aur pe mine.

Urc în trenul pe care scrie Bucureşti – Budapesta. Mi se pare totul ireal. Dar nu am încă sentimentul că am reuşit să ies din ţară. Sunt convins că voi fi oprit la graniţa cu Ungaria. Sunt de altfel pregătit sufleteşte pentru acest lucru. În momentul în care poliţiştii sau grănicerii mă vor invita să cobor din tren, le voi spune în gîndul meu „am ştiut, am ştiut că aşa se va întîmpla şi nu mi-am făcut nici o iluzie; dacă vă imaginaţi cumva că m-aţi surprins, sau că aţi reuşit să mă torturaţi psihologic, vă înşelaţi rău de tot, am ştiut că acesta era scenariul, am ştiut că ştiaţi ce aveam în minte aşa că eram perfect pregătit".

Călătoresc la clasa a doua, într-un compartiment unde mai sunt cîteva persoane. N-am însă chef să stau de vorbă cu nimeni, mă prefac că dorm. Noaptea trece repede, punctată de numeroasele opriri ale trenului. În apropiere de graniţă simt o anumită agitaţie, controalele se înmulţesc. O parte dintre cei care erau în compartiment cu mine au coborît. Mă uit la cei rămaşi, la cei cu care voi trece graniţa: un cuplu de bătrîni avînd ca destinaţie, s-ar părea, Budapesta, o femeie între două vîrste şi fără

fizionomie, un tip cu mutră de bişnițar... Brusc aud că unul din controlori ridică glasul, nu ştiu cum a descoperit că femeia şi-a luat cu ea o legitimație de serviciu. Mă întreb dacă n-ar fi cazul să recunosc şi eu că am la mine legitimația de membru al Uniunii Scriitorilor. Îl aud pe controlor (sau cine ştie ce funcție o fi avînd) spunînd răspicat: „Nu doamnă, nu aveți voie să ieşiți din țară cu nici un act, înafara paşaportului; aveți cumva vreo diplomă la dumneavoastră, sau certificatul de naştere?“.

Nu mai ştiu de cîte ori am întins paşaportul. O fac fără să-mi tremure mîna, dar nici într-un mod provocator. Sunt întrebat ce am în valiză şi răspund fără ezitare „cărți şi haine“. „Cărți? Ce fel de cărți?“ sunt întrebat. „Cărți româneşti, răspund, romane şi volume de poezie apărute recent, le duc ca să le fac cadou“. În mod neaşteptat, trecerea frontierei se face relativ repede. Mă aşteptam ca trenul să rămînă blocat cel puțin două-trei ore la frontieră. Dar pînă la urmă n-am aşteptat mai mult de o oră, iată-mă trecînd în Ungaria.

Sunt în Ungaria, traversez Ungaria! Nu m-au arestat aşadar la frontiera româno-ungară... Ceea ce nu înseamnă că nu risc să fiu dat jos din tren la Budapesta, sau, cine ştie, chiar la granița cu Austria. Prefer să nu strig „victorie“. Nu am încă nici un motiv să mă bucur, traversez de fapt o țară socialistă de unde, din cîte am auzit, se iese mai uşor, dar care rămîne tot un fel de închisoare... La Budapesta schimb trenul, aştept în gară vreo două ore trenul cu destinația Viena. Urc într-un tren care arată altfel, ceva mai elegant, o fi austriac? În alte împrejurări m-ar fi interesat să dau o raită prin Budapesta, ştiu că este un oraş minunat. Numai că acum nu mă interesează altceva decît să mă văd trecut în Austria. Sau să fiu arestat la granița cu Austria, ca să fie afacerea încheiată. Totul este încă posibil, îmi spun, posibil în sensul cel rău şi în sensul cel bun.

Trec în Austria dar nu simt nimic special. Încerc să-mi spun ceva esențial, de genul „bucură-te, ai reuşit, viața ta se va schimba radical din acest moment, eşti în lumea liberă...“. Inutil. Nici inima mea nu bate mai tare, nici creierul meu nu este mai înfiorat. Mă uit doar, mirat, cum se schimbă peisajul. Pămîntul este lucrat altfel, casele sunt mai îngrijite. Tehnologia, ce să-i faci. Nu-mi vine nici să rîd, nici să plîng. Sunt egal cu mine însumi şi asta mă îngrijorează puțin. Singurul lucru pe care mi-l doresc cu adevărat este să dau un telefon acasă ca să spun că am trecut. Asta e tot. Ceea ce nu suport este mai degrabă angoasa părinților mei care aşteaptă veşti de la mine.

Simt însă, o anumită emoție, chiar foarte vie, 24 de ore mai tîrziu cînd ajung, după o noapte de mers cu trenul, în Gara de Est la Paris. Simțurile mele se dilată. Privirile, auzul, mirosul, chiar şi pielea captează cu o mare aviditate tot ceea ce se întîmplă în jur, acest prim eşantion al Franței care este La Gare de l'Est. Nu simt în mine nici un fel de teamă, nu mă înspăimîntă nici prezentul şi nici viitorul. Îmi dau seama că mă aflu într-o țară pe care o iubesc de multă vreme, o țară devenită pentru mine, mai ales datorită literaturii sale şi artiştilor săi, un fel patrie mentală, o patrie culturală. Ard de nerăbdare să mă aşez într-o cafenea şi să beau o cafea, să beau o cafea într-o cafenea tipic franceză, loc devenit mitic în imaginarul meu. Culmea este că, după ce cobor din tren şi fac zece paşi, îl zăresc pe Dinu Flămând în fața mea. Incredibil, parcă am fi la Bucureşti. Alerg după el, îl trag de mînecă: „Dinu!“ „Matei!“ „Ce faci Dinu? De unde vii? Am călătorit deci în acelaşi tren?“. Întîlnirea cu Dinu este, într-un fel, providențială, un semn al destinului. Nu am, practic, timp să mă simt singur la Paris. „Vino să bem ceva“, îmi spune Dinu. El a mai fost la Paris şi acum, ca un mai bun cunoscător al locului, vrea să mă inițieze în primul gest pe care trebuie să-l ştie cineva proaspăt ajuns în Franța, şi anume cum să intre şi cum să se poarte într-o cafenea. Ne ducem deci la bistroul gării. Cum Dinu e destul de grăbit pentru că trebuie să ia un tren spre Lisabona din altă gară, nu ne aşezăm la o masă ci ne instalăm în picioare la tejghea. Cu un accent impecabil şi cu un aplomb pe care i-l invidiez, Dinu cere două pahare cu vin alb („deux blancs“). Este ora 9 dimineața, beau din paharul cu vin alb şi simt că am trecut botezul focului.

Bineînțeles, prima întrebare pe care mi-o pune Dinu este „ce faci, rămîi?“. „Bineînțeles, îi, spun. Dar tu?“ Dinu este chinuit însă de mult mai multe îndoieli, are mult mai multe date de luat în calcul decît mine (copii mici rămaşi în România). „Nu ştiu, îmi spune, am să văd...“ Ne despărțim oarecum cu inima grea. Dinu ia metroul ca să plece la Gare de Lyon, de unde are apoi tren spre Portugalia. Eu am întîlnire cu un necunoscut, un artist fotograf, Mircea Săndulescu, omul care ar trebui să mă găzduiască la Paris în urma unei recomandări bucureştene.

Primele zile la Paris sunt momente de adevărată transă. S-ar spune că totul îmi iese fără să fac nici un efort. Îl sun pe romancierul Nicolae Breban şi ne vedem la o cafenea în Saint-Germain-des-Prés. Discutăm îndelung despre Franța, despre românii de aici, despre cum sunt divizați în tabere (refugiații politici din primul val, cei care stau aici, dar nu au statut de

refugiat şi mai merg şi prin România, cei suspecţi bănuiţi că spionează pentru Securitate etc.).

A doua zi dimineaţa mă duc să văd cum arată cartierul Montparnasse şi mai ales cafenelele sale celebre, La Rotonde, La Coupole, Les Deux Magots, adică locurile pe unde îşi făceau veacul Sartre, Simone de Beauvoir, Modigliani... N-apuc însă să beau o cafea în nici una dintre ele pentru că... mă întîlnesc întîmplător (din nou întîmplarea!) pe stradă cu Geta Dimisianu, redactor la Cartea Românească. Mă opresc în faţa ei şi, ca să nu fie nici un dubiu, îi spun „Sunt Matei Vişniec, mă recunoaşteţi?“. Ne îmbrăţişăm, Geta Dimisianu este de o energie debordantă şi are o inimă mare cît cartierul Montparnasse. Mă invită imediat la o cafea, mă chestionează: „Ce faci? Cît stai? Unde stai?“. Îi spun din prima că vreau să rămîn. Nu ştiu încă prea bine ce trebuie să fac, nu ştiu cui să mă adresez, dar rămîn. Poate că am să plec de aici în America pentru că, în mod paradoxal, vorbesc mai bine engleza decît franceza... În orice caz, de întors nu mă întorc.

Geta Dimisianu mă ia cu ea la Marie France Ionesco. De acolo mă duce la Europa Liberă la Monica Lovinescu. În trei zile, datorită Getei, iau contact cu o bună parte din diaspora românească: Virgil Ierunca, Sanda Stolojan, Paul Goma, Ioana Andreescu, pictorul Cristian Paraschiv... Dar şi mai uluitor este faptul că Parisul este plin de scriitori români abia sosiţi din România: ne vedem cu Constantin Abăluţă, cu Damian Necula... Aud că şi Adina Kenereş este la Paris. Înţeleg mai bine acum de ce am obţinut viză atît de uşor: Congresul american este din nou pe cale de a decide acordarea (sau neacordarea) clauzei naţiunii celei mai favorizate pentru România (ceea ce înseamnă dreptul României de a exporta anumite produse în America), aşa că regimul a lăsat brusc să iasă un mic pluton de scriitori şi artişti, probabil ca să demonstreze că libertatea de a călători este „sfîntă“ în ţara lui Ceauşescu. Norocul meu a fost că aveam un dosar depus pentru o viză turistică într-un moment potrivit.

Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca îmi scriu o recomandare pentru Oficiul de Refugiaţi şi Apatrizi. O citesc cu reală emoţie: Matei Vişniec nu a scris literatură la comandă, nici poezie patriotică, iar piesele sale de teatru au fost cenzurate în România. Obţin azilul politic în şase săptămîni, precum şi un Titre de voyage cu care pot călători în toate ţările din lume (cu excepţia României, bineînţeles), sub protecţia statului francez. De altfel, ca mai toţi românii ajunşi, după ceva peripeţii, în Occident, încep să am

primele coşmaruri tipice de refugiat: visez că m-am întors ca un prost înapoi în România pentru un motiv stupid (să iau o carte, de exemplu) şi că nu mai pot ieşi din țară. Acest coşmar, sub forme diferite, s-a repetat apoi timp de ani şi ani de zile, chiar şi după căderea comunismului, chiar şi după ce am început să călătoresc din nou în mod sistematic în România. L-am avut eu şi aflu că l-au avut toți cei care au trăit ca şi mine angoasa plecării. Subconştientul, săracul, a înghițit un stres pe care nu-l bănuiam atît de mare şi de profund.

14

Un jurnal sincer nu foloseşte la nimic, aceasta era părerea domnului Cambreleng. Jurnalele, ca să fie interesante, trebuie să mintă. Jurnalele, ca să fie interesante, trebuie scrise din unghiuri surprinzătoare. El ne cerea de altfel să-i aducem din cînd în cînd începuturi de jurnale ţăcănite. Scrieţi din unghiul de vedere al unei pisici, ne spunea el. Să vedem, cine este capabil să vadă lumea prin ochii unei pisici? Scrieţi un adevărat jurnal de fantasme culturale, scrieţi despre fantasmele voastre culturale la fel cum aţi scrie despre fantasmele voastre erotice... Sau, scrieţi un adevărat jurnal de megaloman, un jurnal de megaloman care ştie că e megaloman, care începe modest şi simplu pentru a deveni sinistru şi indigest.

Totul era, deci, acceptabil pentru domnul Cambreleng cu excepţia sincerităţii întrucît sinceritatea, spunea el, nu făcea decît să-i scufunde pe oameni în monotonia enumerării unor fapte insipide. Sigur, atunci cînd ai fost şef de stat sau general de armată pe timp de război, poate că faptele insipide au o anumită valoare documentară... Dar altfel, jurnalul este o litanie sinucigaşă, o formă de narcisism neinteresantă pentru ceilalţi şi care nu poate avea decît un singur cititor, iar acest cititor nu poate fi altcineva decît autorul jurnalului respectiv.

Uneori domnul Cambreleng ne reunea în încăperea de la primul etaj al cafenelei şi ne obliga să ne citim reciproc jurnalele. Eram deja vreo cinci sau şase persoane care-l ascultam orbeşte pe domnul Cambreleng: eu, bătrînul cu lavalieră, doamna cu pălărie galbenă imensă, un anume François Comte care nu avea locuinţă şi rămînea şi noaptea în salonul de la etaj al cafenelei, un domn orb pe nume Lajournade (în timpul zilei ghid la catacombele Parisului)... Noi formam doar unul din grupuri, cred, pentru că domnul Cambreleng mai avea şi altele. În orice caz, domnul Cambreleng începuse să ne convoace împreună pentru şedinţe de reabilitare a încrederii în sine. El considera că aveam toţi ceva în comun, acelaşi tip de melancolie. „Dacă veţi fi disciplinaţi, ne spunea el, în trei sau patru ani veţi da lovitura." Tot ce aveam de făcut era să scriem, să scriem continuu respectînd scenariul sugerat (sau mai bine zis impus) de el. Uneori ne obliga să începem o poveste, dar să ne oprim pe la jumătatea ei, partea a doua urmînd să fie

scrisă de altcineva. Da, da, spunea el, e bine să vă simțiți frustrați că poveştile voastre, fracționate, ajung în alte mîini, şi că alții le vor termina. Învățați lecția umilinței, pentru că poveştile sunt vii, ele aparțin de fapt umanității, nici o poveste n-ar trebui să aibă de fapt autor. În ziua cînd cărțile vor apărea fără numele autorilor, umanitatea va fi făcut un mare pas înainte, ființa umană va fi învățat să renunțe la orgoliile ei.

După o vreme grupul nostru primi şi un nume, domnul Cambreleng ne desemnă cu expresia „grupul numărul cinci fără limbă maternă". El ne considera atinşi de acelaşi tip de maladie, provocată de experiențe asemănătoare. Toți începuserăm să scriem poezie în tinerețe, toți eram originari din Europa de Răsărit sau de sud, toți ajunseserăm în Occident prea tîrziu ca să mai putem învăța în profunzime o limbă străină, toți fuseserăm publicați la Paris înainte de căderea comunismului pentru că aduceam în Occident mărturii teribile despre „lagărul socialist" şi toți fuseserăm dați uitării imediat după declanşarea mondializării.

— Nu trebuie să vă faceți nici o iluzie, ne repeta domnul Cambreleng. Voi sunteți de fapt autori de unică folosință. Voi faceți parte dintr-o categorie nouă de mărfuri inventată de societatea de consum: obiectul cu o singură întrebuințare. Aşa cum există aparate de fotografiat pe care le foloseşti o singură dată, adică faci cu ele 24 sau 32 de fotografii, depinde de cîte poziții are pelicula, şi după aceea dai pelicula la developat şi arunci aparatul, aşa există astăzi scriitori pe care societatea îi aruncă după ce scoate de la ei o singură carte. Considerați-vă deci puşi pe această listă de mărfuri. Lista începe cu lama de ras concepută pentru o singură întrebuințare, continuă cu batistele de hîrtie pe care le arunci după ce îți ştergi mucii o singură dată, şi se termină cu mănuşile de plastic pe care ți le pui la benzinărie ca să umfli roțile sau ca să faci plinul... Pe listă figurează zeci şi zeci de asemenea obiecte, ea este deja extrem de lungă şi în fiecare zi se îmbogățeşte cu noi produse, printre ultimele fiind artiştii de unică folosință. L'écrivain jetable. Scriitorul aruncabil. Iată condiția voastră socială, existențială, profesională. Faptul că vă aflați acum în jurul meu, sub supravegherea mea, în plină terapie de fapt, este urmarea deciziei luată de mine de a vă extrage din lada de gunoi. Da, acesta este cuvîntul şi aceasta este realitatea, nu are nici un rost să vă ascundeți după degete. V-am extras din lada de gunoi a Parisului ca să vă salvez.

Personal nu mă simțeam de loc jignit cînd domnul Cambreleng îmi spunea că mă „extrăsese" din lada de gunoi. De multă vreme mă simțeam

aruncat la pubelă, înafara circuitului, rămas undeva pe margine, sau pus pe margine (ca un sandwich mîncat pe jumătate şi abandonat de un automobilist grăbit pe o bordură de beton într-o stație de benzină). Nu eram eu, de fapt, omul unui singur poem, chiar dacă acest poem îmi adusese întîi o celebritate mondială, şi apoi o uitare mondială? Iaroslava era autoarea unei singure cărți, o carte despre fuga ei de la Praga şi din Cehoslovacia după invazia ruşilor în 1968. Vladimir Lajournade era şi el omul unei singure cărți, despre unul din ticurile majore ale lui Stalin care, atunci cînd îşi ținea discursurile, nu înceta să bea apă.

Părerea domnului Cambreleng era că şansa noastră de a reveni pe orbita recunoaşterii publice depindea de capacitatea noastră de a ne situa în contextul căderii. Noi eram, de fapt, potrivit domnului Cambreleng, în plină cădere, o cădere din ce în ce mai accelerată într-o imensă prăpastie, spre gura însăşi a neantului. Numai realizînd că eram în cădere, uzînd de luciditatea noastră maximă, mai puteam frîna cît de cît prăbuşirea.

— De asta vă cer să scrieți ca şi cum ar fi ultima carte pe care ar urma să o lăsați umanității, ne cerea domnul Cambreleng. Vreau de la voi cartea esențială, unică, ultima carte posibilă, dar scrisă totuşi în aşa fel încît să fie o poveste uşor de citit, o carte de aventuri, de fapt...

15

Un imobil obişnuit, de cinci etaje, situat alături de un atelier de reparat motociclete... François Comte încercă să se asigure că nu va uita cum arată imobilul în care intrase femeia cu pălărie galbenă imensă împreună cu cei trei sau patru copii. Imobilul avea şi un număr marcat deasupra unei uşi înguste şi scorojite: 27 bis. François Comte aşteptă cîteva minute de cealaltă parte a străzii, pentru a avea o privire de ansamblu asupra întregii clădiri. Aşteptă, de fapt, ca să se aprindă lumina la una din ferestre, ca să poată nota astfel, eventual, etajul, şi poziția apartamentului unde locuia doamna cu pălărie galbenă imensă. Erau cel puțin şase sau şapte ferestre plonjate în întuneric, dar nici una dintre ele nu trecu prin metamorfoza aşteptată de François. Ceea ce îl făcu să tragă concluzia că doamna cu pălărie galbenă imensă locuia, probabil, într-un apartament ale cărui ferestre dădeau spre curtea interioară. Ceea ce era, totuşi, o indicație.

Acum, că ştia cît de cît unde ajunsese carnetul său cu coperte verzulii, François se simțea ceva mai bine. Am totuşi o pistă, îşi spuse el. Timp de cel puțin o jumătate de oră continuă să se plimbe pe strada din fața imobilului cu numărul 27 bis, stradă căreia îi ştia acum şi numele: rue des Menus.

„Poate că ar fi cazul să mă întorc acasă şi să termin odată cu toate astea?“ Această întrebare i se răsucea din ce în ce mai tare în creier, aproape dureros. Aproape că îi veni să rîdă, „dacă mă doare creierul înseamnă că gîndesc“. Creierul său nu părea însă să mai fie organul unde urmau să fie luate decizii, François simțea din ce în ce mai clar acest lucru. Am un creier laş, îşi spuse el, fără să încerce să înțeleagă cum putea un creier care gîndeşte să se autotaxeze de laş. Oricum, simți că două forțe contrare începuseră să se lupte în el: una dintre ele era localizată în creier iar a doua în stomac. Creierul devenise un sediu al laşității, în timp ce stomacul devenise un sediu al revoltei. Forța din stomac îl impingea spre acțiune, îi cerea imperios să se ducă acasă şi să vadă ce se întîmplă. Creierul însă, devenit brusc sediul laşității, îi paraliza orice impuls motric în sensul materializării revoltei.

Preferă deci să rătăcească pe străzile din jurul blocului său, dar îndepărtîndu-se treptat de el. Între timp se întunecase de tot, oamenii se răriseră pe străzi, mai toate ferestrele cartierului erau luminate, se auzeau televizoarele aprinse şi din cînd în cînd efluvii de mîncare gătită ajungeau la nările sale. François simţi brusc că se sufocă, simţi că nu mai are aer şi că mirosurile urbane îl fac să vomite. O luă cu paşi grăbiţi, ca şi cum ar fi avut o treabă precisă, ca şi cum ar fi întîrziat la un dineu, spre Bois de Boulogne, pentru a respira aer curat.

François era mîndru că locuia lîngă această pădure, unul din plămînii verzi ai Parisului, sau cel puţin fusese mîndru de acest fapt pînă în acea seară de octombrie. Ori de cîte ori îl întreba cineva, la bancă, sau în alte circumstanţe, unde locuieşte, el obişnuia să spună la Auteuil, lîngă pădure, evitînd astfel să pronunţe numele Paris. Auteuil evoca, imediat, partea şic a vestului parizian, partea cu locuinţe burgheze aliniate lîngă Bois de Boulogne. Între timp însă prestigiul acestei zone cu pădure începuse să fie uşor, uşor întinat de mulţimea prostituatelor şi a travestiţilor care, odată cu căderea nopţii, veneau acolo la lucru. Urmele acestei febrile activităţi puteau fi văzute deseori dimineaţa, sub forma prezervativelor şi a batistelor de hîrtie presărate de o parte şi de alta a aleilor, pete de culoare dubioasă aterizate în iarba umedă şi printre tufişuri.

Apropiindu-se de pădure, François începu să audă din ce în ce mai distinct zgomotul automobilelor care o traversau în lung şi în lat. În general, clienţii veneau cu maşina, se opreau lîngă prostituatele, homosexualii sau travestiţii care le provocau interesul şi negociau preţurile pentru diferitele prestaţii sexuale. Dacă totul mergea bine, se auzea atunci un pocnet de portieră, semn că prostituata sau travestitul urcaseră în maşină. Dacă nu, maşinile demarau pentru a se opri ceva mai încolo, pentru alte negocieri.

Era pentru prima dată că François se apropia de liziera pădurii la acea oră cînd comerţul cu sex începea să funcţioneze din plin. Hipnotizat aproape de această frenezie erotică, François uită aproape total ceea ce i se întîmplase cu cîteva ceasuri mai devreme. Mergea încet, dar decis, bucuros oarecum că nu era singur. În mod ciudat, lampadarele nu erau nici foarte dese şi nici lumina lor nu era prea puternică, ceea ce crea o atmosferă oarecum teatrală. Tot felul de umbre se detaşau de-a lungul aleii pe care tocmai o parcurgea, alee paralelă cu bulevardul Anatole France. François avu chiar un fel de tresărire de plăcere văzînd cît de populată era pădurea: nu numai că aleea era plină de umbre, dar pe sub copaci se mişcau tot felul de mici surse

luminoase, ca şi cum batalioane de licurici ar fi invadat locul. Erau, de fapt tot atîtea ţigări aprinse, mişcîndu-se languros în zeci şi zeci de mîini nevăzute. Ele desenau în noapte mici volute, linii frînte neregulate, semne misterioase imposibil de descifrat, dar constituind, în ansamblul lor, o carte, un univers de semnale luminoase, un univers de meteoriţi minusculi aflaţi într-o mişcare browniană, ca şi cum milioane de spermatozoizi luminoşi ar fi ieşit la plimbare şi ar fi ocupat spaţiul.

Fantastic, îşi spuse François, absolut fantastic. Noaptea era caldă şi corpurile care se topeau în noapte păreau şi ele fierbinţi. La fiecare 30 de secunde farurile unei maşini amplificau jocul de lumini şi umbre al pădurii: ca sub efectul unor reflectoare puternice, copacii se dezbrăcau brusc de umbră, apăreau corpuri mai mult sau mai puţin goale, se decupau în spatele unor mase vegetale tot felul de forme... Totul ţinea o secundă sau două, în funcţie de viteza de deplasare a maşinii.

De mai multe ori, cîteva prostituate şi travestiţi încercară să-l abordeze pe François cu formule extrem de amicale.

— Bună...

— Ce faci, iubitule?

— Ţi-e cald şi ţie?

François preferă să nu răspundă, tot din cauza creierului său laş. Aleea pe care mergea devenea însă tot mai populată, aproape că la fiecare zece metri aştepta cîte un corp uman, femei şi bărbaţi, tineri şi mai puţin tineri, fiinţe asexuate sau cu sex incert, fiecare îmbrăcată altfel, fiecare afişînd alte atitudini. Treptat, cei pe lîngă care trecea deveneau mai insistenţi, mai provocatori.

— Hai, vino, hai... hai, curaj, îi spuse o prostituată ceva mai bătrînă cu sîni mari şi dezgoliţi, pe care şi-i ţinea în palme ca pe un cadou gata pregătit pentru primul doritor.

— Hai, vino şi spune-mi la ureche ce vrei, îl abordă, cîţiva paşi mai încolo, un tînăr homosexual, cu bicepşi expuşi la vedere şi pantalonii extrem de strînşi pe corp. De ce nu răspunzi? continuă tînărul luîndu-se după François. Dacă eşti aici înseamnă că vrei ceva... De ce nu răspunzi?

François se simţi brusc agresat şi grăbi pasul. Şi tînărul homosexual se simţi însă agresat de atitudinea lui François, aşa că alergă după el, vorbindu-i în continuare pe un ton din ce în ce mai răutăcios.

— De ce fugi? Doar n-ai venit aici ca să fugi? Ce, crezi că suntem la expoziţie? Crezi că suntem la abator? Asta crezi? Ai venit să vezi sînge?

Vrei să vezi sînge?

François se simți brusc epuizat, picioarele începură să-i tremure şi dintr-un motiv pe care nu şi-l putea explica îi veni să vomite. Pădurea mirosea destul de tare a corp uman, a transpirație şi a urină. Toată dimensiunea feerică a primelor minute se risipise brusc. François nu mai percepea în jurul său decît o imensă violență şi promiscuitate. Se opri brusc lîngă un copac, se sprijini cu fruntea de el şi încercă să vomite, fără să reuşească însă. Tînărul homosexual îl ajunse din urmă, îl apucă brusc de mînă şi încercă să-l tragă mai spre interiorul pădurii, în zona total protejată de întuneric.

— Hai, lasă-te... lasă-te...

François încercă să-şi elibereze brațul, reuşi chiar să se smulgă o secundă din strînsoarea agresorului, dar acesta părea decis să-l tragă după el în interiorul pădurii, într-o zonă necunoscută care nu anunța nimic bun. François se agăță cu o mînă de o creangă a copacului, încercă să deschidă gura pentru a protesta, dar creierul său laş refuză să transmită această comandă. În schimb, descoperi cu oroare că alte trei ființe cu sexualitate incertă se apropiaseră între timp, iar una dintre ele începu să-i desfacă nasturii de la cămaşă. François se simți ca un fluture de noapte căzut într-o plasă de păianjen, sau, şi mai concret, ca un fugar pe cale de a fi înghițit de nisipuri mişcătoare. Încercă din nou să spună ceva, dar din gura sa nu ieşi decît un urlet animalic, nu foarte diferit de guițatul unui porc înjunghiat. Încercă din nou să se desprindă de cei care încercau să-l tragă spre întuneric, şi din încordarea acestui efort simți cum îşi pierde un pantof.

Exact în acel moment însă, cînd i se părea că urmează să fie tras la fund, o maşină frînă la doi metri de el şi de cei care îl țineau prizonier. O portieră se deschise şi cineva îi strigă, în mod cu totul neaşteptat, o frază cu totul neaşteptată:

— François, vino!

La auzul acestor cuvinte, cele patru ființe care îl înlănțuiseră pe François renunțară brusc la toate intențiile lor incerte şi se îndepărtară cu un pas de potențiala lor victimă. François nu vedea figura celui care îi vorbise din maşină, dar îl considera deja salvatorul său. Iar în momentul cînd portiera din spate a maşinii se deschise, nu aşteptă să fie invitat a doua oară pentru a urca şi a se instala pe bancheta din spate.

Maşina demară imediat, iar François respiră, într-o primă fază, uşurat. Nici nu-şi puse întrebarea, în primele momente, cine putea fi omul care-i

pronunţase numele şi-l invitase să urce în maşină. De fapt, doi erau oamenii aşezaţi în faţă, doi bărbaţi care nu semănau unul cu altul şi care păreau antrenaţi într-o conversaţie importantă. Omul de la volan părea trecut de 60 de ani, era destul de corpolent fără să fie gras, avea un început de chelie, purta ochelari de vedere cu o ramă fină şi vorbea cu o siguranţă de sine aproape profesorală. Celălalt, pasagerul, era ceva mai tînăr, cam pe la 50 de ani, purta şi el ochelari, dar cu lentile groase (miopie, deci!), avea o barbă tunsă scurt şi afişa un fel de atitudine de respect faţă de tot ce-i spunea omul de la volan.

În mod ciudat, François îşi dădu seama imediat că ar fi fost inutil să le mulţumească acestor doi oameni pentru gestul lor. De altfel ei nici nu-i acordară vreo importanţă, ca şi cum nici nu s-ar fi aflat în maşina lor. Nu-l întrebară nici unde vrea să meargă, nici dacă a fost agresat, nici dacă ar fi cazul să fie alertată poliţia. Pur şi simplu cei doi îşi continuară conversaţia începută în mod evident cu mult înainte.

— Paradoxul este, spuse omul de la volan, că sexul a devenit un ingredient pentru orice tip de roman. Pe vremuri se scriau romane de dragoste unde sexul nu era prezent, astăzi poţi să renunţi la dragoste cînd scrii un roman, dar nu la sex. Ceea ce m-ar interesa, însă, de la dumneavoastră, ar fi să exploraţi un alt tip de sexualitate. Le-am cerut tuturor din grup să scrie, de exemplu, cîteva pagini despre sexualitatea obiectelor sau a cuvintelor.

— Despre sexualitatea cuvintelor mi-ar plăcea să scriu şi eu, spuse bărbatul cu barbă şi ochelari.

— Nu? Sexualitatea cuvintelor este un lucru uluitor. Cuvintele fac dragoste între ele, se caută, rimează, se cer unele pe altele, se încleştează cu voluptate unele în altele. Există cuvinte pudice şi cuvinte insolente, există cuvinte impregnate de muzicalitate erotică şi altele care sunt frigide. Există cuvinte perechi care se detestă şi cuvinte perechi care se adoră. Cuvîntul zi este nedespărţit de cuvîntul noapte, deşi nu trăiesc împreună. Cuvîntul întotdeauna întreţine relaţii subtile, de înfiorare metafizică şi deflorare continuă cu cuvîntul niciodată... Şi apoi, toate cuvintele sunt nişte curve pentru că se culcă cu toată lumea...

Omul de la volan părea să aibă o destinaţie precisă. El traversă întreaga pădure şi se îndreptă spre arondismentul 16.

— Să facem o tură pe la burghezi, spuse el.

16

Georges era dependent de ştiri. Era dependent de ştiri ca de un drog, de fapt ştirile erau drogul său cotidian. Din momentul trezirii şi pînă în clipa cînd mergea la culcare, indiferent ce gesturi făcea şi în ce activităţi era implicat, Georges asculta cu o ureche ştirile. În baie avea un tranzistor, iar la toaletă se ducea cu un mic aparat de radio portabil de tip walkman fixat tot pe ştiri. În timp ce îşi lua micul dejun aprindea televizorul, iar apoi cobora în cafenea trecînd pe la cutia poştală de unde îşi culegea corespondenţa şi principalele cotidiane ale zilei la care era abonat.

Deplasările lui Georges în spaţiu erau invers proporţionale cu cunoştinţele sale despre ce se întîmpla în lume. Cum locuinţa sa era situată chiar deasupra cafenelei Manhattan, la primul etaj, Georges făcea o enormă economie de timp. În zece minute era capabil să execute mişcarea de translaţie care îl propulsa din pat în spatele tejghelei, fără nici o pierdere de ştiri. Iar odată ajuns în cafenea aprindea atît televizorul situat deasupra barului, cît şi aparatul de radio aşezat pe un raft în spatele barului, între o sticlă cu Martini şi una cu Armagnac.

„Poate că ar fi trebui să mă fac jurnalist“ îşi spunea Georges din cînd în cînd. Cu siguranţă că viaţa sa ar fi fost alta dacă n-ar fi moştenit cafeneaua de la maică-sa, şi dacă nu s-ar fi lăsat aspirat de o anumită comoditate, de un anumit confort oferit de această mică întreprindere familială. Concomitent, însă, cînd asculta la radio sau la televizor diverse dezbateri politice, Georges îşi dădea seama că el ştia mai multă geopolitică decît toţi fanfaronii plătiţi cu bani grei pentru a comenta zilnic problemele lumii.

Georges nu-şi amintea prea bine cum începuse această pasiune a lui pentru ştiri, devenită apoi fascinaţie şi ulterior boală. În tinereţe consumase ştiri cu moderaţie, ca toată lumea. Pînă pe la vîrsta de 20 de ani nu-şi amintea să fi cumpărat, din proprie iniţiativă, un ziar. De altfel, la ora aceea, ştirile nici nu erau atît de invadatoare, prezente 24 de ore din 24 în viaţa omului. Lumea asculta, bineînţeles, buletinele de ştiri transmise la radio, dar acestea erau oarecum presărate printre alte emisiuni (teatru radiofonic, muzică, divertisment), şi nici posturile de radio nu erau foarte numeroase. Canalele de televiziune erau şi ele limitate, iar marea întîlnire cu ştirile se

producea de obicei seara, cînd toată lumea se întorcea acasă. În 1987 însă, se întîmplă ceva miraculos, iar Georges îşi amintea foarte bine de acel moment, era la începutul verii, în iunie... După model american, Franța şi-a creat primul post de radio axat exclusiv pe ştiri, cu difuzare non stop, 24 de ore din 24. Momentul a coincis atunci şi cu moartea mamei sale, cînd Georges s-a instalat definitiv în spatele barului pentru a prelua afacerea de familie primită moştenire. Confluența dintre cele două evenimente concomitente – crearea primului post de radio cu ştiri continue, şi moartea mamei sale – a operat o bruscă schimbare în viața, dar mai ales în creierul lui Georges. El nu şi-a mai desprins urechea de aparatul de radio, şi nu s-a mai mişcat din spatele barului decît pentru a urca noaptea tîrziu în apartamentul de la etajul întîi cu scopul unic de a se odihni.

Fluxul de ştiri i-a produs, la început, lui Georges, un efect tranchilizant. Ştirile l-au ajutat să evacueze din ființa sa durerea şi dezechilibrul provocate de moartea mamei sale, patroana, cum îi spunea toată lumea în cartier, o femeie care avusese vechea cultură a cafenelelor şi fusese capabilă să salute, pe numele mic, cîteva mii de persoane. Efectul tranchilizant s-a combinat apoi cu un fel de curiozitate crescîndă în fața fenomenului. Georges s-a lăsat de fapt hipnotizat de repetabilitatea ştirilor, dar şi de suspansul pe care îl provocau, cel puțin în mintea lui. France Info transmitea un jurnal complet la fiecare 15 minute, şi un flash de informații la fiecare 7 minute. Primul jurnal complet era transmis la cinci dimineața, iar ultimul la unu noaptea. Ceea ce nu înseamnă că în timpul nopții insomniacii, paznicii de noapte, şoferii de taxi sau noctambulii erau lipsiți de ştiri: France Info difuza cîte un jurnal complet la fiecare oră.

Multă vreme, Georges a fost fascinat nu atît de conținutul ştirilor cît de maniera crainicilor şi a ziariştilor de a le pune în pagină, de a le povesti şi sintetiza. Jurnaliştii transmiteau buletinele de ştiri pe un ton care nu permitea nici o îndoială în privința copleşitoarei misiuni asumate de ei în numele colectivității. Tot ce spuneau ei părea esențial, şi în mintea lui Georges chiar devenea esențial. Imediat ce deschideau gura (iar Georges era capabil să-şi imagineze acel moment – cînd jurnalistul aflat în fața unui microfon deschidea gura pentru a-şi începe buletinul de ştiri), din momentul, deci, cînd deschideau gura, jurnaliştii de la France Info aveau aerul că transmit informații vitale, precum şi avertismentul subînțeles de a nu le ignora, Doamne fereşte. E ca şi cum ar fi spus: atenție, dacă nu rețineți ceea ce vă spunem s-ar putea să vă coste scump, în acest moment luăm

temperatura țării şi a lumii pentru dumneavoastră, nu veți putea să vă încheiați ziua fără să țineți cont de ceea ce spunem, nu veți putea înțelege ce se întîmplă în univers şi cu dumneavoastră înşivă dacă nu reflectați la ceea ce vă comunicăm. Ştirile sunau ca o destăinuire, ca o sumă de secrete împărtăşite cu generozitate lumii de nişte oameni aflați oarecum în poziția lui Dumnezeu, altfel spus, ființe care, înaintea altora, vedeau oarecum de sus mişcări, fapte şi gesturi rămase invizibile pentru restul muritorilor. Într-un fel, ştirile în flux continuu erau ca nişte informații pentru orbi: atenție, domnilor orbi, vă vom furniza cîteva raze de lumină ca să vă puteți continua activitatea în cunoştință de cauză.

Georges era capabil să asculte la nesfîrşit acelaşi jurnal, ceea ce se şi întîmpla de altfel, pentru că uneori între două buletine de ştiri, adică pe o distanță de 15 minute, nu se întîmpla nimic esențial în lume, deci jurnalistul relua practic aceleaşi informații. Această reluare avea însă subtilitățile sale, în sensul că jurnalistul mai schimba un adjectiv, mai şlefuia o frază, mai comprima o expresie, ceea ce îl făcea pe Georges să tresară de plăcere. El începu chiar să aştepte cu voluptate repetarea jurnalului ca să vadă unde era nuanța, unde mai lucrase puțin jurnalistul, sau unde era strecurată o scurtă ştire nouă pe structura jurnalului vechi. Această capacitate a sa de a sesiza diferența minimă dintre un buletin de ştiri şi altul, şi de a se bucura de ea, deveni chiar un fel de joc intelectual, un joc al lui personal, pe care nu-l împărțea cu nimeni. Doar fața sa exprima din cînd în cînd, în timp ce umplea un pahar cu bere sau în timp ce spăla un pahar, trăiri emoționale destinate să rămînă de nedescifrat pentru clienții săi. Aceştia, însă, nu-i acordau prea multă atenție lui Georges, era şi el un om cu ciudățeniile sale, capabil să asculte ştirile la radio şi să se uite în acelaşi timp la ştirile televizate.

Ah, televizorul! După revoluția produsă de crearea postului de radio France Info, urmă marea revoluție a canalelor de televiziune cu ştiri în flux continuu. Tot americanii lansaseră moda, cu celebrul lor CNN. Imediat, Franța lansă şi ea un canal similar, LCI, iar acesta deveni pentru Georges principala sursă de imagini. Georges era capabil să coroboreze acum ştirile transmise la radio cu cele transmise la televizor. Iar dependența sa deveni dublă: atît față de sunet, cît şi față de imagine. Georges descoperi de fapt că aproape fiecare ştire putea fi povestită atît în cuvinte, cît şi în imagini. Ceea ce asculta el dimineața, în baie, în timp ce se bărbierea, putea fi văzut cîteva minute mai tîrziu la televizor. În mod cu totul şi cu totul incredibil, tot ce se

întîmpla esențial în lume era şi filmat. Revoluțiile, loviturile de stat, manifestațiile, arestările spectaculoase, războaiele civile, epidemiile, naufragiile, prăbuşirile de avioane, marile catastrofe naturale, aproape totul, dacă nu cumva totul, se întîmpla practic în direct.

Actualitatea astfel povestită, în imagini şi sunete, îi dădea lui Georges un frison cu totul şi cu totul special, o formă de orgasm. Cu atît mai mult cu cît el, suprainformat fiind, aştepta urmarea diverselor evenimente. Cînd izbucni, în 1992, războiul din Bosnia, Georges urmări acest foileton ca pe un film de aventuri, ştiind că în fiecare zi vor muri alți oameni, vor fi incendiate alte case, vor fi violate alte femei... Georges aştepta, uneori, încă de la ora şapte dimineața, să audă că un nou obuz căzuse într-o piață din Sarajevo sfîrtecînd oameni, iar marea sa plăcere era aceea de a vedea la televizor imagini cu morți şi răniți, la nici zece minute după transmiterea ştirii pe calea undelor. „Uite că totuşi au fost acolo“, îşi spunea Georges după ce televizorul îi furniza imaginile atît de mult aşteptate.

Urmărind actualitatea ca pe un foileton, Georges se specializă repede în principalele conflicte ale planetei: Orientul Apropiat, Libanul, Irakul, tensiunile dintre Pakistan şi India, diversele războaie civile interminabile din Africa (începînd cu Algeria, continuînd cu Somalia şi terminînd cu Darfur). Orice buletin de ştiri era, în proporție de 90 la sută, o listă de orori, dar în economia unei zile ororile aveau ierarhia lor. De la primul buletin de ştiri al zilei, Georges avea o primă imagine în legătură cu ierarhia de orori a zilei, altfel spus ştia care oroare era pe locul întîi, care era pe locul al doilea, care era pe locul al treilea şi aşa mai departe. În cursul unei zile, însă, cum oroarea universală era mişcătoare, ororile concrete compunînd ziua se mai deplasau în ierarhie, şi de multe ori o oroare situată pe locul trei sau patru urca brusc în top, acaparînd primul loc. Georges avea chiar impresia că ororile se luptau oarecum între ele pentru a urca spre primele locuri cu atît mai mult cu cît, uneori, diversele posturi de radio şi canale de televiziune nu adoptau aceeaşi ierarhie a ororilor în economia unei zile. Acest lucru se întîmpla însă rar. Ca un făcut, în general, principalele posturi de televiziune abordau ştirile exact în aceeaşi ordine, ceea ce îi provoca o anumită nedumerire lui Georges. De unde ştiau ei, jurnaliştii, care oroare trebuia pusă pe locul întîi? Şi cum de reuşeau ei să difuzeze lista de orori zilnică în exact aceeaşi ordine? Se sfătuiau oare, între ei, în ciuda faptului că lucrau pentru canale de televiziune concurente?

De la aceste nedumeriri, dar şi de la altele acumulate în timp, începu Georges să bănuiască existența unei mistificări.

17

Jurnalul unei pisici

Multă vreme am fost o pisică normală. Am trăit într-un apartament nici prea mare şi nici prea mic, cu un om care nu era nici rău şi nici bun (doar ştiţi cum sunt oamenii), fără să-mi doresc vreo schimbare în viaţa mea (pentru noi, pisicile, ştiţi bine că viitorul nu există). Ca rasă, sunt o norvegiană de pădure, cu păr lung, albă pe burtă şi pe coaste, tărcată pe creştet, pe şira spinării şi pe coadă. Ca toate norvegienele de pădure, sunt jucăuşă, îmi place să mă apropii de oameni şi de copii, am cultul prieteniei şi îmi place să mă plimb pe afară. M-am adaptat însă şi la spaţiul din apartament pentru că este mare şi pentru că nu sunt deranjată, deşi caracterul singuratic al omului care locuieşte împreună cu mine a început să mă apese.

Pisicile cu păr lung ar trebui pieptănate zilnic şi îmbăiate mai des. Din păcate, omul pe care mi l-a trimis hazardul este un bărbat încă tînăr şi necopt, foarte mult plecat de acasă, stîngaci şi incapabil să furnizeze un flux continuu de tandreţe. La început îl lăsam să mă mîngîie îndelung şi uneori dormeam noaptea în pat cu el, la picioare. Cu anii, însă, mirosul său a devenit din ce în ce mai respingător şi am început să am alergie în special la ciupercile invizibile care proliferează între degetele lui de la picioare. Aud de asemenea, din ce în ce mai distinct, vibraţiile produse de firele de păr din cavitatea sa nazală, un sunet lugubru care îmi provoacă un fel de revoltă în toţi porii. Nu de puţine ori mi se ridică blana pe toată şira spinării cînd îl aud suflîndu-şi nasul şi evacuînd în aer milioane de particule vii – aceşti bacili provoacă nori de ceaţă în încăpere, iar apoi eu trebuie să-i ocolesc făcînd salturi destul de periculoase de pe o mobilă pe alta.

Cum pisicile nu au noţiunea timpului, nu pot să precizez de cîtă vreme trăiesc în acest apartament. Am simţit însă de la bun început că nu eram singură în el (exclud aici prezenţa umană). Cum sunt o fire prietenoasă şi deschisă, chiar dotată cu o natură curioasă, am reuşit foarte repede să-mi împart teritoriul cu celelalte forme de viaţă din apartament. În spatele unei fel de lăzi enorme, inutile, sprijinită de unul din pereţi, trăieşte un păianjen

extrem de discret, o creatură avînd un enorm bun-simț care nu-şi trimite niciodată efluviile sau energia negativă dincolo de zona lui de activitate. Sub un fel de schelărie de metal aflată în bucătărie trăieşte o familie de gîndaci, care nu iese decît noaptea. Îi aud, bineînțeles, în general după miezul nopții, ieşind din gaura lor şi explorînd sistematic pubela, adunînd toate firimiturile minuscule aflate sub masă, devorînd cu aviditate chiar şi cele mai vagi urme de grăsime lăsate pe farfurii, căni, linguri, furculițe şi alte diverse obiecte.

În dulapul cu haine trăiesc cîteva sute de cari, dar şi mai numeroase sunt larvele din ghiveciul unde creşte monstruos o plantă tropicală. Larvele care colcăie în pămîntul din ghiveci, mereu însetate de apă, dar zilnic aprovizionate cu mari cantități de lichid şi zahăr, sunt însă diferite de micile musculițe viețuind printre frunzele plantei. Aceste musculițe, invizibile de fapt pentru ochiul uman, se deplasează uneori în roiuri dintr-o încăpere în alta, dar se întorc întotdeauna cuminți la punctul lor de plecare, el fiind şi sursa lor esențială de hrană.

Cele mai multe forme de viață sunt însă concentrate în mocheta apartamentului: cîte fire de praf atîtea bacterii şi micro-organisme şi acarieni (voi explica mai tîrziu de unde am învățat acest limbaj). O colcăială de puncte vii, unele de talia unui purice, trăind în bună înțelegere, pe mai multe etaje succesive. Pentru că şi sub mochetă se află o colonie de spori, dată fiind o imensă suprafață umedă impregnată cu mucegai. Vara, mici furnici vin de pe balcon şi se strecoară pînă la această sursă de mucozități extrem de hrănitoare. Şi igrasia în curs de formare şi rapidă lățire într-un colț greu accesibil din bucătărie atrage de altfel furnicuțe, precum şi nişte larve transparente a căror durată de viață este extrem de scurtă: se nasc şi mor în decurs de 24 de ore.

Cum eu îmi ling blana de mai multe ori pe zi, puricii nu au reuşit niciodată să mă paraziteze, dar îi văd uneori migrînd dintr-o cameră în alta pe papucii de casă ai omului. La începutul conviețuirii noastre mai exista şi un şoarece pe balcon, dar între timp a îmbătrînit şi a murit de bătrînețe.

N-aş putea să spun cîte specii suntem în total în acest apartament, dar un lucru este sigur: ne simțim şi ne respectăm unii pe alții. Niciodată nu ni s-a întîmplat să ne provocăm alergii reciproce, să ne invadăm zonele vitale sau să ne vînăm reciproc. Trăim într-un fel de armonie asumată conştient, participînd cum putem la nevoia de varietate a lumii. Cum spunea un filozof căruia nu-i rețin numele, dacă Dumnezeu există, cu siguranță îi place

diversitatea, altfel nu ne-ar fi permis să coexistăm în număr atît de mare şi sub forme atît de diferite în acest apartament.

N-am vorbit însă de cea mai subtilă formă de viață care împarte teritoriul cu noi: este vorba de o ființă non-spațială omniprezentă pe care nu ştiu cum aş putea să o definesc. Invizibilă, dotată cu memorie, la antipodul omului, dar dependentă de timp, această persistență este capabilă să stea de vorbă cu noi, să ne asculte şi să ne înțeleagă. Ea îmi transcrie, de altfel, gîndurile aşternute aici, într-un limbaj necunoscut mie, dar în care am încredere. Relația dintre noi a devenit extrem de puternică în ultimul timp, pe fondul unei enorme nevoi de tandrețe resimțită probabil în comun. Eu, pisica, am fost prima în stare să o simtă, să o identifice, să o provoace la dialog prin mîngîieri succesive. Credeți că atunci cînd se cabrează şi se alintă de forme invizibile, pisicile sunt doar provocatoare şi în căutare de tactilitate? Nu, ele intră de fapt în contact cu animalul etern, cu această ființă invizibilă şi pluriformă, capabilă să ia chiar forma apartamentului dacă e nevoie, să rimeze cu orice formă de viață şi să degajeze o enormă energie.

Relația dintre noi a fost una de imensă complicitate: ea, forma invizibilă, a devenit oglinda mea, m-a inițiat în jocuri nespus de plăcute şi mi-a dezvoltat memoria plăcerii. Spațiul nostru de joacă a devenit infinit, între ceea ce era interiorul nostru şi exteriorul nostru nu mai există nici o limită. Forma invizibilă mă poate chiar ridica în aer datorită undelor sale energetice, mă poate purta dintr-o cameră în alta, mă poate ridica pînă la tavan şi apoi mă lasă să alunec uşor ca pe un tobogan. Toate ființele din apartament o adoră pentru că este generoasă şi înțelegătoare, şi se poate de fapt juca cu toate formele de viață în acelaşi timp. Noi toți o simțim de altfel continuu, e ca şi cum ar trăi în noi, aş spune chiar că noi o hrănim cu diferitele noastre moduri de a fi. Numai omul nu o simte, şi de aceea am decis că trebuie să-l eliminăm.

Recunosc că eu am fost cu ideea. Omul nu are ce căuta în apartamentul nostru, iată ce i-am spus, ce i-am comunicat (fără cuvinte, bineînțeles) ei, celei care ne protejează. Şi cum ea s-a declarat dispusă să-şi utilizeze energia pentru a-l goni pe om, am decis, într-o seară, să-i aruncăm omului toate lucrurile pe fereastră, ca să ştie că nu mai are ce căuta la noi. Cum ea era singura dintre noi care avea şi noțiunea timpului, a deschis fereastra şi a început să-i arunce lucrurile afară cam la ora cînd omul se apropia de casa sa. Gesturile ei au fost rapide şi precise, tot ce ni s-a părut inutil şi lipsit de căldură a zburat pe fereastră. Nu pot să spun cu cîtă angoasă am aşteptat,

mai ales eu, pisica, reacția omului. Dar cred că omul a înțeles. În orice caz, nu a mai urcat aici niciodată.

18

Lui François nu-i venea să creadă. Oamenii cu care se afla în maşină continuau să-l ignore total, ca şi cum el n-ar fi fost acolo, sau ca şi cum ar fi fost o cantitate neglijabilă. Bărbatul cu chelie conducea perorînd continuu pe teme obscure ţinînd, după toate aparenţele, de literatură, în timp ce bărbatul cu lentile groase asculta, aproba şi din cînd în cînd mai punea cîte o întrebare, cu un ton respectuos, recunoscînd implicit autoritatea spirituală a celuilalt.

La un moment dat, omul de la volan scoase o cutiuţă metalică plină cu bomboane de mentă, extrase una şi şi-o puse pe limbă, apoi, conducînd cu o singură mînă, îi întinse cutiuţa interlocutorului său:

— Vreţi?

Acesta extrase şi el o bomboană, după care omul de la volan, fără să-şi dezlipească privirile de la drum, îi întinse cutia şi lui François:

— Vrei?

Fericit că era luat în seamă, François se grăbi să ia o bomboană şi spuse:

— Mulţumesc frumos.

Imediat însă i se păru că rostise prea multe cuvinte, „mulţumesc frumos" era puţin prea mult, dată fiind bizareria situaţiei. Concomitent, François mai remarcă faptul că omul de la volan îl trata cu dumneavoastră pe interlocutorul său, în timp ce lui i se adresase ca şi cum ar fi fost un inferior ierarhic, mai mult chiar, un subordonat căruia îi dai ordine şi atît.

Sugîndu-şi bomboana, omul de la volan continua să vorbească, să dea lecţii de fapt în privinţa Parisului şi a împrejurimilor. El considera, de exemplu, că zona Neuilly, pe care tocmai o traversau, era o formă de monstruozitate burgheză, un loc care trebuia vizitat ca o absenţă. Iată un loc care de fapt nu există din punctul de vedere al imaginarului, spunea omului de la volan. Locurile sunt de două feluri, unele îţi excită imaginaţia şi altele te lasă rece. Acesta e un loc care te lasă rece, care nu-ţi creează nici un fior metafizic. De altfel, Parisul în general a devenit un loc din ce în ce mai rece, un loc incapabil să mai provoace frisoane. Marea literatură franceză s-a scris pe vremea cînd Parisul colcăia de simboluri, de personaje, de incertitudini, pe vremea cînd degaja forţă şi era centrul lumii. Între timp,

însă, Parisul s-a muzeificat... cum să te inspiri, deci, dintr-un muzeu? Da, sigur, poți să scrii eseuri despre Paris, dar nu literatură... De ce credeți, continuă omul de la volan, că literatura latino-americană a dominat tot secolul XX? Pentru că venea dintr-un spațiu capabil să stimuleze imaginarul, avînd un puternic magnetism irațional... Ceea ce Europa Occidentală începe să piardă... Acum, stau la rînd alte spații apte să-şi trimită frisoanele în zona literaturii, de exemplu Balcanii. Dar cu Balcanii este totuşi o problemă, ei au fost deja etichetați în imaginarul colectiv al Occidentului, şi această etichetă lipită pe fruntea lor („butoi cu pulbere“, „mozaic de naționalități“ etc.) este, deocamdată, de nedezlipit.

Ieşind din Neuilly, omul de la volan respiră adînc şi făcu un gest ca şi cum ar fi vrut să spună: iată, acum avem puțin aer proaspăt. François încercă să ghicească în ce direcția urma să o ia omul cu chelie. Crezu la un moment dat că se va dirija spre Arcul de Triumf, dar omul cu chelie făcu brusc la dreapta pe bulevardele de centură ale Parisului, care purtau toate nume de mareşali ai lui Napoleon.

— Vreau să vă arăt ceva, îi spuse omul de la volan bărbatului cu lentile groase. Vreau să vă arăt un loc unde se fabrică ficțiune...

François deveni dintr-odată extrem de interesat de ceea ce voia să-i arate omul cu chelie celuilalt, mai puțin ştiutorului. Un loc unde se fabrică ficțiunea? La ora unu noaptea? „De fapt, ceea ce mi se întîmplă mie, este deja, într-un fel, ficțiune“, îşi spuse François. El simțea că la un moment dat traversase o frontieră, o frontieră fragilă între realitate şi ficțiune, între starea de trezire şi starea de vis, iar acum totul devenea interesant pentru că toate evenimentele imprevizibile sunt şi interesante.

Omul cu chelie parcurse bulevardul Amiral Bruix, apoi bulevardul Lannes, intră în hățişul de străzi elegante al celui de-a 16-lea arondisment, şi se îndreptă în direcția Senei. În momentul în care apăru în fața sa o clădire rotundă, cu un fel de zgîrie-nori din anii ’70 în centru, mai ştiutorul încetini şi spuse cu satisfacție:

— O vedeți? Asta e.

El, însă, François, nu vedea nimic. Sau, mai bine zis, nu vedea decît clădirea Casei Radio, clădire construită cu mai bine de 30 de ani în urmă din ordinul preşedintelui Pompidou care dorise să concentreze toate posturile de radio într-un singur sediu. Din această Casă Radio aflată pe malul drept al Senei, alături de podul Grenelle şi în proximitatea unei replici în miniatură a statuii Libertății, din această Casă Radio deci difuzau zi şi

noapte emisiuni cam toate posturile de radio importante: France Info, France Inter, France Culture, Radio France Internationale... François nu reuşi să înțeleagă cum putea fi, această venerabilă instituție difuzînd mai mult ştiri, o fabrică de ficțiune.

Omul cu pretenții de atotştiutor încetini şi mai mult pentru ca pasagerul din dreapta lui să poată examina cu mai multă atenție Casa Radio. François îi admiră dexteritatea cu care conducea, precizia cu care se înscria perfect pe străzile cu sens unic din jurul clădirii. Maşina făcu un prim ocol complet al instituției, iar François avu impresia că se află într-un film cu gangsteri care încearcă să repereze intrările într-o bancă.

— Cît de calmă pare, nu-i aşa? Ici, colo cîte un birou luminat, şi intrările, bineînțeles... N-ai zice că în turnul din mijloc, ascunse în birouri secrete, cel puțin cîteva sute de persoane bat acum la maşină ziua de mîine.

— Ce vreți să spuneți, domnule Cambreleng? întrebă bărbatul cu barbă. De ce să stea în birouri secrete?

Întrebarea pusă de bărbatul cu barbă îi stătea pe limbă şi lui François. În consecință, el fu extrem de mulțumit să o audă astfel formulată fără să fi fost nevoit să deschidă gura.

— Vreau să spun, explică omul cu pretenții de atotştiutor, că o parte din imaginea pe care o avem noi despre lume, poate 40 la sută din ea, emană din această clădire. Tot ce auzim noi despre lume este redactat aici... În alveolele secrete ale acestei clădiri sunt inventate poveşti care devin apoi principalele ştiri ale zilei...

François fu extrem de mulțumit, pe de o parte de explicația dată de omul de la volan, întrucît i se părea interesantă, şi pe de altă parte datorită faptului că acum ştia cum îl cheamă pe salvatorul său. Un om care avea un nume nu putea fi în nici un caz un om capabil să-i facă vreun rău, aceasta era deducția lui François.

Domnul Cambreleng mai făcu un ocol complet al Casei Radio examinînd de data aceasta cu mare atenție holul de la intrare, imens şi inundat de lumină. Era aproape două noaptea, dar în hol se mişcau cîteva siluete umane. Un portar în uniformă ieşi la un moment dat să respire puțin aer curat. „Probabil că îi este somn, îşi spuse François, iar aerul nopții trezeşte.“ În fața intrării principale aşteptau, de asemenea, două taxiuri, comandate probabil de ziarişti care îşi terminau emisiunile abia la acea oră din noapte.

— Dacă am reuşi, într-o bună zi, să pătrundem în turnul acesta, atunci am afla totul, mai spuse domnul Cambreleng, înainte de a accelera brusc şi a

reintra în labirintul de străzi ale cartierului Passy.

Pentru François era de acum limpede că domnul Cambreleng şi însoțitorul său nu aveau nici o țintă precisă. Pur şi simplu se plimbau cu maşina prin Paris, vagabondau cu maşina pe străzi ca doi insomniaci, discutînd vrute şi nevrute. François începu să resimtă o oarecare oboseală, ar fi vrut chiar să ațipească puțin, dar îi era jenă. Cum să ațipeşti într-o maşină cu doi necunoscuți, în circumstanțe total neclare? „Poate să le cer să mă lase să cobor?“ se întreba creierul (laş) al lui François, fără să poată însă merge mai departe cu raționamentul pentru a-şi da un răspuns, pentru a căuta o ieşire din acea situație.

Domnul Cambreleng vorbea acum despre frontiere. Oamenii ar trebui să-şi vorbească mai des despre frontiere, considera el. Despre frontierele fizice pe care fiecare ființă umană le are de trecut, dar şi despre frontierele mentale. Fiecare dintre noi se luptă cu zeci de frontiere în acelaşi timp, spunea el. Limbajul este format din frontiere succesive, societatea este formată din frontiere. Există frontiere între clasele sociale, între păturile sociale, între caste şi clanuri... Există frontiere înnăscute în noi şi există celălalt, omul de lîngă noi care este şi el o frontieră.

19

Magazinul specializat în accesorii pentru handicapaţi de pe Boulevard de l'Hôpital are cam acelaşi orar ca multe alte magazine din Franța care respectă ora prînzului şi principiul binefăcător al siestei: altfel spus, deschide la ora 9, închide la ora 12,30 pentru două ore, redeschide la ora 14,30 şi rămîne la dispoziția publicului pînă la ora 19.

Pe data de 11 septembrie 2001, la ora 14 şi 30 de minute, domnul Cambreleng se afla deci în fața magazinului pentru a ridica un fotoliu rulant pe care îl comandase prin telefon în cursul dimineții. Fotoliul era destinat domnişoarei Faviola care, coborînd la ora 9 dimineața din salonul de la etaj al cafenelei Saint-Médard, ratase ultima treaptă a scării. În adîncul său domnul Cambreleng era extrem de încîntat de acest incident, şi se şi imagina făcînd lungi plimbări prin Jardin des Plantes cu domnişoara Faviola, ea în fotoliu cu piciorul în ghips şi el împingînd-o şi vorbindu-i despre tehnicile evolutive ale romanului erotic. Domnişoara Faviola scria, de ani de zile, romane erotice curajoase, marea ei obsesie fiind dinamitarea frontierei dintre cuvintele pudice şi impudice, dintre cele considerate vulgare şi cele considerate nobile.

Domnul Cambreleng ieşi din magazinul de accesorii pentru handicapaţi la ora 14 şi 56 de minute, ora Franței, adică exact în momentul cînd, la New York, unde era ora 8 şi 56 de minute, se derula prima secvență a celui mai spectaculos atac terorist modern. În timp ce avionul de tip Boeing 737 deturnat de grupul de teroriști condus de Mohamed Atta lovea turnul de nord al complexului World Trade Center, domnul Cambreleng tocmai lua decizia, la Paris, de a merge pe jos pînă la Saint-Médard, pentru a nu fi obligat să plieze fotoliul şi să ia un autobuz sau un taxi. Un fel de voluptate secretă se născuse brusc în simțurile sale la vederea fotoliului rulant, şi acum dorea să-l împingă, aşa gol cum era, imaginînd însă, deja, prezența fizică a domnişoarei Faviola în el.

În timp ce aştepta însă la stop pentru a traversa bulevardul L'Hôpital, un strigăt îi atrase atenția. Strigătul venea dintr-o cafenea aflată vis-à-vis, purtînd numele destul de ciudat (pentru o cafenea pariziană) de Manhattan. Domnul Cambreleng trecut strada fără să se lase prea mult intrigat de acest

strigăt, dar acesta se repetă. În cafenea părea să se producă de altfel o mişcare reactivă colectivă, cei zece sau cincisprezece clienți care terminaseră de mîncat de o bună bucată de vreme, dar mai întîrziau la o cafea şi la o țigară, toți aceşti clienți deci se ridicară brusc pentru a se apropia de bar. Domnul Cambreleng auzi noi reacții la ceva ce se întîmpla în zona barului: exclamații, comentarii, chiar unele accese de isterie. Cineva ieşi din cafenea pentru a telefona de urgență de la telefonul său mobil.

Domnul Cambreleng acceleră pasul şi intră în cafenea cu tot cu fotoliul rulant. Cîteva priviri stupefiate se fixară pe el, ca şi cum apariția sa ar fi fost legată de ceea ce se întîmpla la televizor, pentru că toți clienții cafenelei erau de fapt înghesuiți în fața barului pentru a urmări mai bine ceea ce se întîmpla la televizor. Abandonînd fotoliul rulant la intrare, domnul Cambreleng se apropie şi el de bar şi descoperi brusc imaginile care provocaseră atîta emoție: unul dintre turnurile de la World Trade Center fumega.

— Uite că n-au scăpat, murmură pentru sine patronul barului. Fraza se pierdu imediat în eter, dar nu-i scăpă domnului Cambreleng. El se apropie de altfel de patron, care părea total zguduit de ceea de se întîmpla, şi-l întrebă:

— Ce s-a întîmplat?

— Un avion s-a izbit de turn, spuse patronul, şi chiar în clipa aceea toți cei care priveau hipnotizați televizorul văzură cum un al doilea avion intra, ca într-un joc de desene animate, în al doilea zgîrie-nori al faimosului World Trade Center.

— Nu, nu, nu! strigă cineva, ca şi cum ar fi vrut să dea timpul înapoi sau să dea imaginile înapoi.

— Uite că au reuşit... murmură, cu lacrimi în ochi, patronul, aprobat imediat de mîrîitura unui boxer bătrîn, cîinele său probabil, care privea şi el la televizor.

Urmărind, ca toți ceilalți clienți ai cafenelei, derularea dramei în direct, domnul Cambreleng începu să-l privească însă cu mai multă atenție pe patron. Acesta avea o expresie atît de vinovată pe față, încît lumea ar fi putut crede că din cauza sa se întîmpla totul. „În definitiv, îşi spuse domnul Cambreleng, el e vinovat că ține televizorul deschis.“

Ca şi cum ar fi auzit ce gîndea ciudatul său client care îşi făcuse apariția în cafenea cu un fotoliu rulant pentru handicapați, patronul se aplecă spre el şi-i spuse încet, ca să nu audă ceilalți:

— N-o să mă credeți, dar am ştiut. Patronul îşi şterse lacrimile din ce în ce mai abundente cu un şervețel de hîrtie şi continuă: aşa ne trebuie. Asta am vrut, asta avem...

Domnul Cambreleng fu singurul om din cafenea care auzi aceste cuvinte, şi tot el fu singurul capabil să înțeleagă adevăratul lor sens. Din acest motiv, de altfel, îi răspunse patronului cu un zîmbet complice:

— Nu sunteți singurul care ştie adevărul... Nu sunteți singurul care ştie că nimic nu e adevărat... Acum suntem doi...

20

Georges urmărise, în decurs de 30 de ani, cu o atenție de detectiv, evoluția limbajului jurnalistic. El își amintea de o perioadă cînd, la radio de exemplu, crainicii formulau știrile astfel: „Belfast. În Irlanda de Nord a avut loc ieri seară un nou atentat soldat cu moartea a opt persoane“. Pe vremea aceea crainicii indicau întîi zona geografică a știrii, apoi momentul desfășurării ei, conținutul fiind plasat abia pe locul al treilea.

Între timp se întîmplase însă ceva în creierele crainicilor pentru că același tip de informație comunicată cu același număr de cuvinte devenise: „Opt morți, este bilanțul ultimului atentat comis seara trecută la Belfast în Irlanda de Nord“. În decurs de 20 de ani, deci, moartea trecuse în față. În anii 50 și anii 60, știrile erau comunicate fără atac emoțional. Treptat, însă, mediile de informare, care se înmulțiseră între timp, intraseră într-o competiție feroce pentru captarea atenției publicului. De unde schimbarea de accent informațional în frazele cele mai elementare. Știrile deveniră treptat ele însele niște gloanțe trase direct în creierul ascultătorilor sau al telespectatorilor. Publicul trebuia lovit din prima, doborît emoțional prin formulări eficiente.

Cum să spui, astăzi, la radio, că „în Afganistan, la Kabul, un terorist sinucigaș s-a aruncat în aer omorînd treizeci de persoane“? O astfel de frază este sinucigașă din punct de vedere ziaristic pentru că este o frază bleagă. Numai amatorii mai vorbesc astăzi așa. Informația conținută într-o știre cu morți (mină de aur pentru mediile de informare) trebuie orchestrată, regizată... Un adevărat profesionist al informației din zilele noastre va transforma deci știrea într-o salvă de cuvinte: „Carnaj la Kabul! Treizeci de morți printre care femei și copii!“.

Într-una din nopțile sale de insomnie, cînd asculta bineînțeles radioul, Georges dădu peste o discuție despre stilul emisiunilor difuzate pe unde la începutul secolului. Află în felul acesta că uneori crainicii își încheiau buletinul de știri în cîteva secunde, spunînd „astăzi nu sunt știri“. Aveau deci, la ora aceea, decența de a le spune oamenilor „astăzi nu sunt știri, nimic din ceea ce se întîmplă în lume nu merită să vă încarce memoria, deci

trecem la altceva, la muzică, la teatru radiofonic, la cronici de călătorie etc.“.

Ce vremuri, ce vremuri, exclama uneori Georges după ce rămînea singur în cafenea cu Madox, cel mai inteligent dintre cîini. Să poţi spune „astăzi nu sunt ştiri“, să ai curajul, să spui „astăzi nu sunt ştiri“... Cînd te gîndeşti că a existat o vreme cînd ştirile nu erau fabricate. Erau doar difuzate...

Madox, capabil să privească şi el ore în şir la televizor şi să asculte radioul la nesfîrşit, afişa de obicei o figură atît de scîrbită cînd venea vorba de delirul mediatic actual, încît Georges era sigur că boxerul său înțelegea tot.

— Suntem consumatori de moarte, spunea atunci Georges. Înțelegi? Consumăm ştiri despre moarte, iar cînd nu le avem ne lipsesc. O zi în care nu ni s-a dat o listă de morți este ca o zi lipsă, o zi în care ne lipseşte ceva. Fără lista de orori zilnică nu mai suntem oameni, ni se pare că timpul nu a lucrat...

Gama de mîrîituri emise de Madox era extrem de largă, el putea să mîrîie scurt ca şi cum ar fi oftat, sau să clefăie ca şi cum ar fi vrut să pună punct unei fraze cu un ton de aprobare totală. El era capabil să plîngă de asemenea sau să urle în anumite momente, în funcție de gravitatea comentariilor făcute de Georges.

— Ăsta e adevărul, mai spunea Georges mîngîindu-l pe Madox. Creierele noastre sunt deja invadate, dependente. A devenit realitate, sau actualitate, numai ceea ce se întîmplă în direct. Şi numai ceea ce poate fi povestit prin imagini. Cînd un om ascultă radioul în maşină este profund frustrat că nu are şi imagini, iar cum ajunge acasă sau la birou deschide imediat televizorul ca să vadă şi imaginile ştirilor pe care doar le-a auzit cu puțin timp înainte. Ştirile fără imagini sunt pe cale de dispariție, au devenit aproape de neconceput. Cum să mai crezi în ceva ce nu are imagine? E ca şi cum te-ai lăsa păcălit. Toate raporturile au fost inversate, a devenit real numai ceea ce poate fi surprins în direct. Evenimentele fără acoperire televizuală nu mai sunt interesante, practic ele nu mai există. Iar cei care continuă să fabrice ştiri ştiu acest lucru pentru că tot ei ne-au fabricat şi pe noi, consumatorii de ştiri... Şi ei mai ştiu că avem o nevoie vitală de o doză zilnică de violență.

Madox asculta cu mare atenție lungile tirade ale stăpînului său, fără să clipească. Iar cînd auzea cuvîntul „violență“ lătra o dată scurt, ca şi cum ar fi vrut să lanseze un avertisment unui inamic potențial.

Madox mai reacționa şi la unele imagini, mai ales la genericul jurnalului de la ora 20 de pe canalul unu de televiziune (privat) francez. Dacă întîmplător Georges era întors cu spatele în momentul începerii jurnalului, Madox lătra de două ori scurt pentru a-i atrage atenția.

— Suntem consumatori de oroare, asta e, exclama din cînd în cînd Georges în plin jurnal televizat. Nu putem trăi fără un anumit număr de morți pe zi, fără un anumit număr de sinucigaşi pe zi, fără un atac terorist la fiecare cîteva zile, fără un avion prăbuşit la fiecare cîteva luni, fără o catastrofă naturală de cîteva ori pe an... Şi totul este astfel reglat că ne primim hrana zilnică fără nici o restricție, în materie de oroare nu murim de foame.

Dintr-un motiv foarte ciudat, Madox era extrem de sensibil cînd vedea imagini de pe continentul african şi mai ales oameni de culoare urlînd, plîngînd, trăgînd cu arme de foc sau manifestînd pe străzi. Urechile i se ciuleau cînd auzea nume de țări africane aflate în plină criză: Ciad, Rwanda, Sudan, Liberia, Kenya, Somalia... Georges îl mîngîia pe Madox de fiecare dată cînd dădea semne de supraexcitare şi-l întreba:

— Vrei să închidă tata televizorul? Da? Vrei să-l închidă tata? Da? Închide tata televizorul? Ca să nu mai vadă băiatul urît? Da?

La aceste cuvinte Madox se calma şi se culca cu botul pe labe, ruşinat parcă de faptul că îşi expunea cu atîta naivitate unele slăbiciuni.

Georges nu încercase niciodată să cunoască un ziarist, deşi, uneori, printre clienții săi, repera oameni susceptibili să practice această meserie. Marea sa bănuială însă era că adevărații responsabili ai ştirilor nu erau ziariştii, adică acele mici verigi mediatice însărcinate să colporteze imagini şi informații, ci anumite creiere care gîndeau totul în umbră. Undeva, ascunse în cine ştie ce locuri misterioase imposibil de identificat pentru un om de rînd, nişte oameni imaginau de fapt tot ceea ce devenea ulterior ştire.

— Nu se poate ca tot ce ni se dă ca actualitate să fie adevărat, îi spunea Georges lui Madox. Prea sunt ciclice aceste poveşti, prea vin la țanc asasinatele şi atentatele, prea este totul cusut cu ață albă...

De multe ori Georges încerca să se pună în pielea prezentatorilor-vedetă de la cele mai importante canale de televiziune. Cum ar putea, o astfel de figură publică, să spună „Ştiți, astăzi nu avem morți, astăzi vă vom da numai ştiri soft“? Dacă timp de trei zile mulțimea, această haită perfect dresată pentru a consuma numai violență televizată, nu şi-ar primi drogul ei preferat, ar intra în panică, s-ar declara manipulată, violentată chiar.

— Toți, toți suntem nişte ciocli, reflecta Georges. Trăim cu gustul morții, dacă am putea vedea zilnic asasinate în direct, am întrerupe tot şi ne-am uita la ele.

21

— Să vă arăt casa lui Balzac, spuse domnul Cambreleng după al doilea tur complet al Casei Radio. Tonul său însă se schimbase, acum vorbea ca şi cum li s-ar fi adresat în acelaşi timp şi bărbatului cu barbă de lîngă el, şi lui François.

„După Casa Radio, de ce nu casa lui Balzac?“, îşi spuse François care nu se mai mira de nimic.

— Este singura casă care a rămas din fostul sat Passy, spuse domnul Cambreleng. Trebuie să vă imaginați că Balzac, din grădina lui, vedea Sena.

Casa lui Balzac era situată de fapt la două minute cu maşina de Casa Radio, ascunsă însă între imobilele burgheze ale celui de-al 16-lea arondisment. Casa lui Balzac rămăsese de fapt ca o oază în acea zonă a cartierului întrucît îşi păstrase şi grădina.

— Balzac vedea Sena, repetă, cu nostalgie, domnul Cambreleng, frînînd brusc în fața a ceea ce devenise un muzeu dedicat marelui romancier. Imediat însă porni din nou pentru a le arăta celor doi o străduță minusculă, cu un pavaj vechi de cîteva secole, aflată imediat în spatele casei lui Balzac, şi care îşi păstrase un caracter teribil de provincial, inclusiv o bornă marcînd granița dintre fostul sat Passy şi fostul sat Auteuil. Îngustă, luminată de un şir de lampadare, şerpuind între ziduri acoperite cu iederă şi fațade de piatră, străduța avea ceva misterios, iar dacă Balzac însuşi ar fi apărut la capătul ei cu joben şi redingotă nimeni nu s-a fi mirat.

— Este cea mai frumoasă străduță din Paris, ne asigură domnul Cambreleng, ar merita să o facem cu pasul...

Nimeni nu părea însă dispus să coboare din maşină, aşa că domnul Cambreleng apăsă din nou pe accelerație şi se înscrise pe calea rapidă Georges Pompidou de pe malul drept al Senei, singura care permitea traversarea Parisului fără probleme de intersecții şi deci fără momente de aşteptare la semafoare.

— Bine, haideți să ne întoarcem, făcu el, iar François fu extrem de curios să afle ce însemna pentru domnul Cambreleng întoarcerea. Urmau oare să se întoarcă în pădure unde cu siguranță continuau tranzacțiile erotice dintre prostituate şi clienții motorizați?

Domnul Cambreleng o luă însă spre centrul Parisului, spre Luvru. Cînd trecu pe sub podul Bir Hakeim nu se putu abține însă să nu spună „Vedeți imobilul din stînga, cel cu balcon rotund la etajul trei? Acolo a fost filmat Ultimul tangou la Paris“.

Atît François cît şi bărbatul cu barbă întoarseră capetele ca să privească în direcția indicată de domnul Cambreleng. Ei nu văzură mare lucru dar, pentru prima dată de cînd urcase François în maşină, privirile lor se încrucişară, iar bărbatul cu barbă pronunță chiar o frază cu intenție amabilă:

— E bine să fii ghidat, nu?

În chiar acel moment reflectoarele care luminau Turnul Eiffel se stinseră brusc. François fu extrem de surprins întrucît nu mai asistase niciodată la acest ceremonial. Ştia, în principiu, că Turnul Eiffel nu rămînea iluminat toată noaptea, şi că în jur de ora unu sau două după miezul nopții municipalitatea proceda la stingerea reflectoarelor din motive de economie. Dintr-o siluetă grațioasă iluminată feeric, dînd chiar senzația că era construit din sticlă şi nu din metal, Turnul Eiffel deveni brusc o umbră gigantică în noapte, cu două sau trei luminițe roşii rămase aprinse în vîrful său, ca o schelărie devenită inutilă ba chiar amenințătoare în întuneric.

François se simți invadat de un fel de tristețe. Nu ştia încotro se îndrepta domnul Cambreleng, nu ştia unde îşi va petrece noaptea, nu ştia de fapt mai nimic despre cei doi oameni cu care se afla în maşină, şi nici nu-i plăcuse Balzac în mod special… Se mulțumi deci să urmărească drumul, să privească podurile pe sub care treceau, să constate că domnul Cambreleng părăsi calea rapidă înainte de podul Austerlitz pentru a se îndrepta spre Place d'Italie şi apoi spre cartierul Mouffetard.

Cînd domnul Cambreleng se opri în fața cafenelei Saint-Médard lui François i se păru aproape normal. Ieşiră toți trei din maşină şi intrară în cafeneaua încă deschisă (să fi avut un program non-stop, de 24 de ore din 24? nu era exclus, François mai cunoştea o astfel de cafenea, era cafeneaua Saint Michel de lîngă Notre Dame).

— Urcați sus că vin şi eu, le spuse domnul Cambreleng lui François şi bărbatului cu barbă.

François nu avea nici un motiv să nu asculte de omul care îl salvase, deci urcă în salonul de la etaj fără nici cea mai mică ezitare.

Salonul era plin de oameni de toate vîrstele şi de ambele sexe, avînd aerul că se află la ei acasă. Unii discutau în şoaptă, alții moțăiau aşezați de unii singuri la diferite mese. Într-un colț, două umbre umane jucau table,

dar încercau să nu facă zgomot cu zarurile şi le aruncau deasupra unui prosop împăturit în patru. În alt colț se afla o femeie pe un scaun rulant, cu o mînă în ghips. Un individ, orb după toate aparențele întrucît purta ochelari negri, avea masa plină de ziare şi decupa din ele diferite articole... Încăperea era foarte slab luminată, doar de un bec anemic aflat deasupra uşii şi de cîteva lumînări aprinse pe mese. François îi privi cu insistență pe toți aceşti clienți încercînd să înțeleagă mai bine ce se întîmpla acolo. Uluit cum era nici nu-şi dădu seama că un gîndac negru ieşit oarecum din neant începu să i se agite pe umărul stîng.

22

Ziua în care Georges deveni personaj începu aproape la fel ca toate celelalte. La ora 6 dimineața Georges se trezi, întinse mîna ca să-l mîngîie pe Madox de cîteva ori pe creștet, și dădu drumul la tranzistorul de pe noptieră ca să asculte știrile.

Nimic special nu-i atrase atenția: mai muriseră cîțiva irakieni în urma unui atac, în Columbia rebelii marxiști mai răpiseră un deputat și un grup de patru turiști, în Gaza erau îngropați niște morți după o înfruntare între palestinieni moderați și radicali, în Kenya rebelii se retrăseseră după un atac împotriva capitalei, un președinte european făcea o vizită în China, la Roma avea loc o mare manifestație a unor altermondialiști împotriva unei reuniuni a celor 7 țări puternic industrializate, în Mexic se prăbușise un pod fluvial și mai multe persoane muriseră înecate, secretarul general al Organizației Națiunilor Unite făcea o vizită cu elicopterul la Polul Nord ca să vadă cum se topește banchiza, cîteva automobile fuseseră incendiate în timpul nopții la Saint Denis în nordul Parisului...

Toate aceste știri făceau parte, din punctul de vedere al lui Georges, din categoria informațiilor plauzibile eterne. Erau știri care puteau fi valabile în orice zi a săptămînii, care puteau fi date și luni, și marți și joi, eventual reluate peste trei sau patru zile exact în aceeași formă și ordine fără ca nimeni să-și dea seama. Pe scurt, erau știri de umplutură. Fără să fie vulgar, Georges simțea că atît lui, cît și lumii întregi, i se rupea de toate aceste false noutăți, monotone și inutile. Singurul lor rol era acela de a nu permite tăcerii să se instaleze pe pămînt. Oamenii aveau nevoie, mai ales dimineața, de acest zumzăit al actualității, ca o confirmare că planeta continuă să se învîrtă.

La ora șase și un sfert, lăsînd tranzistorul deschis pe noptieră, Georges intră în baie unde aprinse un alt aparat de radio, fixat pe un post destinat automobiliștilor. În timp ce se spăla pe dinți ascultă ultimele informații privind traficul din jurul Parisului și pe marile artere ale Franței. Lui Georges îi plăcea să-și înceapă ziua situîndu-se în spațiu, altfel spus încercînd să-și facă o imagine clară despre viteza cu care circulau automobilele pe șoselele de centură din jurul Parisului, unde se aflau

punctele de gîtuire a traficului sau eventualele blocaje datorate unor accidente.

În timp ce se afla sub duş, Georges mai ascultă ştiri despre traficul de pe valea Ronului, despre o grevă a taximetriştilor din oraşul Toulouse şi despre un carambolaj provocat din cauza ceții în Normandia. Într-un fel, aceste ştiri legate de mişcarea automobilelor pe harta Franței erau mai veridice decît cele legate de actualitatea politică, erau mai sincere şi, în orice caz, erau utile pentru oamenii aflați la volan.

Ieşind din baie, proaspăt duşat şi proaspăt ras, Georges deschise televizorul, pentru a vedea şi primele imagini ale zilei. Madox lătră o dată scurt, dar nu pentru a-şi exprima suspiciunea sau agasarea față de această sursă de zgomot şi lumină, ci pentru a saluta inițiativa stăpînului său.

În timp ce se îmbrăca uitîndu-se la televizor, unde aproape toate imaginile erau reciclate din jurnalele de seară şi de noapte, Georges depistă un miros bizar în apartament. Un miros de bucătărie chinezească, de ghimbir şi de orez fiert în aburi... Georges intră întîi în bucătărie, urmat de Madox, crezînd că sursa acestui miros putea veni de acolo, deşi el nu gătea niciodată la el sus, iar frigiderul său era aproape gol. Iar jos, în cafenea, bucătarul său nu gătea la prînz decît mîncare franțuzească, fără ghimbir în orice caz...

După ce adulmecă, oarecum la fel ca Madox, efluviile în mod evident exotice din bucătărie (unde depistă chiar şi un miros de rămurele de bambus) Georges îşi spuse că probabil unul dintre vecinii săi tocmai gătise chinezeşte. Deşi i se părea ciudat ca la ora şapte dimineața cineva să gătească utilizînd atîtea ingrediente orientale (Georges simți şi o undă de curry). Cum Madox începea însă să dea semne de nerăbdare în aşteptarea primei plimbări a zilei pentru exercitarea dreptului său matinal de a face pipi, Georges se încălță, aruncă o privire pe fereastră ca să vadă cum e vremea afară, şi îl anunță pe Madox că trebuie să accepte lesa. Docil, deşi puțin convins de necesitatea acestui obiect, Madox îşi întinse gîtul mîrîind de două ori.

— Ăştia chiar exagerează, spuse Georges odată aflat pe palier, unde mirosul de bucătărie chinezească era şi mai puternic. Georges fu capabil să identifice noi ingrediente precum sosul de soia şi oțetul de orez. Coborînd scara fu aproape izbit de un torent de emanații culinare provenind de la o armată de rațe lăcuite.

Madox fu destul de perturbat de toată această invazie olfactivă şi se repezi spre ieşire cu părul zbîrlit, ca şi cum ar fi fost în primejdie sau s-ar fi simțit agresat. Iar în momentul cînd Georges deschise uşa şi schiță primul gest pentru a ieşi în stradă, Madox începu să latre furios spre intrarea la Manhattan.

În primele secunde Georges nu văzu ceea ce vedea Madox. Dimineața el nu avea grija cafenelei, aceasta era deschisă şi curățată de unul dintre angajații săi, în aşteptarea bucătarului care făcea cumpărăturile en gros pentru ziua respectivă, în funcție de meniul stabilit pe toată săptămîna. Imediat însă Georges înțelese că Madox era alarmat de ceva ce se afla la intrarea în bistrou, mai precis un dragon chinezesc din plastic, nu mai înalt de 40 de centimetri. Uitîndu-se mai bine, Georges descoperi de fapt că intrarea era încadrată de doi dragoni chinezeşti, culmea kitsch-ului din punctul său de vedere, unul aşezat în dreapta şi altul în stînga uşii.

Stupefiat, după ce făcu doi paşi spre cafeneaua sa, Georges descoperi însă că ea, de fapt, nu mai exista, pentru că devenise un restaurant chinezesc.

„Poate că visez“ îşi spuse Georges şi se uită instinctiv la numărul de deasupra uşii pe care tocmai ieşise. Adresa era cea bună, Boulevard de l’Hôpital numărul 175. Locuința sa şi cafeneaua sa avea aceeaşi adresă, Boulevard de l’Hôpital, numărul 175. Cum putea să devină, aşa, peste noapte, cafeneaua sa, locul în care îşi petrecuse ultimii 20 de ani din viață, un restaurant chinezesc? „E absurd“, cugetă Georges şi făcu cîțiva paşi spre bordura trotuarului ca să ia distanță şi să poată îmbrățişa cu privirea întregul imobil. Privirea de ansamblu îi confirmă însă ceea ce văzuse cu cîteva zeci de secunde înainte: cafeneaua sa Manhattan nu mai exista, devenise restaurantul cu specialități chinezeşti şi vietnameze Mandarin Express Lam Lee.

Georges rămase cîteva minute bune imobil holbîndu-se la o fațadă pe care o recunoştea şi nu o recunoştea în acelaşi timp. Ferestrele erau aceleaşi, dar culorile se schimbaseră, predomina roşul şi galbenul. În interior fusese schimbat tot mobilierul, în locul micilor mese pătrate acoperite cu fețe de masă în carouri apăruseră nişte mese mai mari, unele rotunde, altele dreptunghiulare, de culoare neagră, date cu lac. În fața uşii era afişat meniul restaurantului iar Georges nu se putu abține să nu se apropie şi să nu-l citească. Bineînțeles, pe listă figura rața lăcuită, ceea ce explica şi sursa mirosurilor de pe scară şi de pe palierul de la etajul întîi.

Cu siguranță că Georges ar fi rămas în continuare multă vreme țintuit în fața restaurantului pe care îl pierduse brusc, dacă Madox nu l-ar fi tras după el spre şirul de castani din josul bulevardului, mai precis spre un scuar (cu un nume căruia lui Georges nu-i evoca nimic, Scuarul Karel Ourenik) unde cîinii cartierului îşi dădeau de fapt întîlnire pentru a urina. Georges se lăsă condus de Madox, cu creierul oarecum golit, fără să înțeleagă nimic din ceea ce i se întîmpla. Rătăci astfel aproape o oră, lăsîndu-l pe Madox să aleagă ce direcție voia şi să miroasă toți stîlpii de telegraf şi toți arborii pe unde mai trecuseră şi alte viețuitoare canine. Pe la ora 8, însă, îşi spuse „destul!“ şi decise să se întoarcă acasă pentru a verifica dacă nu cumva fusese victima unei halucinații.

Georges nu reuşi însă să ajungă din nou în fața numărului 175 de pe Boulevard de l'Hôpital. În fața gării Austerlitz un automobil se opri lîngă el, şoferul (un domn plinuț cu început de chelie şi cu ochelari) îl strigă pe nume, îi deschise portiera şi-l invită să urce lîngă el.

— Pot să iau şi cîinele? întrebă Georges, fără să ştie prea bine de ce.

Şoferul părea să fie generos în dimineața aceea. Îi făcu un semn pentru a-i sugera să-l instaleze pe Madox pe bancheta din spate.

23

Un milion de cizme se apropie de oraş. Mai toate negre. Sunt cizme cu talpă groasă, solidă. Toate sunt proaspăt date cu cremă şi bine lustruite. Cînd sunt bine întreţinute, cizmele degajă un miros plăcut de piele şi naftalină.

Toate cizmele au pe talpă blacheuri de metal. La atingerea cu suprafeţele asfaltate sau cu dalele de piatră blacheurile scot un sunet rece şi autoritar. Amplificat de un milion de ori, acest sunet devine asurzitor. Cînd un milion de cizme se pun în mişcare, ele provoacă în aer vibraţii care se răspîndesc pe sute de kilometri împrejur.

Nu ştiu din ce motiv, nu-mi pot explica de ce şi de cînd, dar urechea mea este foarte sensibilă la cizme. Aud o cizmă în mişcare de la două sute cincizeci de kilometri distanţă. Sunt capabilă să identific, în funcţie de sunetele şi de vibraţiile provocate de cizme, numărul lor. E uşor apoi să aflu numărul de picioare care avansează în interiorul acestor cizme: cîte cizme atîtea picioare; iar dacă împart cifra globală la doi obţin numărul de indivizi aflaţi în deplasare împreună cu picioarele şi cizmele.

Dar nu picioarele şi nici indivizii mă interesează, ci cizmele. Cizmele care se apropie acum de oraş s-au pus în mişcare cu puţin înainte de miezul nopţii. Nu toate cizmele mărşăluiesc însă. Unele cizme vin pe calea aerului, iar altele stau frumos aşezate două cîte două în camioane, tancuri şi maşini amfibii. Unele cizme atîrnă chiar pe tancuri.

Cizmele comunică între ele. Se întorc uneori unele spre altele şi se privesc reciproc pentru că, lustruite impecabil cum sunt, ele se oglindesc reciproc.

Oraşul nu ştie că va fi invadat de toate aceste cizme. Locuitorii lui dorm la ora asta. Milioane de pantofi, de ghete şi de papuci de casă stau cuminţi, doi cîte doi, în holuri, în dulapuri şi la picioarele paturilor, fără să bănuiască nimic. Toţi pantofii, toate ghetele şi toţi papucii de casă ai oraşului sforăie uşor. Numai eu le aud sforăitul firav şi monoton. Urechea mea e ca o pîlnie gigantică, o pîlnie capabilă să capteze mii de sunete de toate originile şi de toate intensităţile. Creierul meu este de fapt o ureche, sau poate prelungirea unei urechi cosmice încarnată în fiinţa mea.

Este trecut de ora unu noaptea. Cizmele au străbătut aproape jumătate din distanța care le separă de oraş. Cizmele sosite cu avioanele se rotesc însă deja deasupra oraşului. Unii locuitori se trezesc şi se întreabă dacă nu cumva începe vreo furtună, dacă nu cumva se aud tunete anunțînd o furtună. Unii îşi amintesc însă că serviciile de meteorologie nu au anunțat nici furtuni şi nici timp ploios. Dimpotrivă, s-a anunțat că toată săptămîna va fi frumos. Oamenii adorm la loc fără să-şi pună prea multe întrebări în legătură cu avioanele care trec pe deasupra.

S-au trezit însă papucii de casă ai oraşului, în ciuda faptului că sunt cei mai somnoroşi dintre toate tipurile de încălțăminte. Papucii de casă ai oraşului cască în întunericul din casele oraşului, se freacă la ochi şi ascultă zumzetul din aer. Papucii de casă simt presiunea cizmelor. Simt că deasupra lor se rotesc sute de cizme, mii de cizme, zeci de mii de cizme. Papucii de casă ai oraşului sunt de altfel cei care dau alarma în casele oraşului. Se trezesc treptat şi pantofii bărbăteşti, apoi pantofii de damă, apoi sandalele... Dantelate şi decoltate, neobişnuite cu gesturile bruşte, sandalele sunt întotdeauna mai fragile şi au nevoie de mai mult timp pentru a ieşi din amorțeală. Se trezesc treptat şi ghetele de copii, şi galoşii, şi bocancii de ski şi cizmele de cauciuc. Cizmele de cauciuc se simt puțin vinovate pentru că lingvistic vorbind ele sunt plasate în familia cizmelor. Nimeni nu are însă nimic cu ele, toată lumea ştie că nu pot fi băgate în aceeaşi oală cizmele de cauciuc şi cizmele militare cu talpă groasă.

Este ora două şi primele cizme cu talpă groasă pătrund în cartierele periferice ale oraşului. Practic, oraşul este înconjurat de cizme. Cizmele care se roteau în aer au aterizat pe aeroportul oraşului şi acum îl măsoară în lung şi în lat. Imediat ce coboară dintr-un avion sau dintr-un camion, cizmele încep să patruleze. Doar cizmele care se află în tancuri rămîn agățate de tancuri, aşa au ordin ele, să nu se îndepărteze de tancuri.

Încă amețiți de somn, întrebîndu-se uneori dacă nu cumva se află în plin coşmar, papucii de casă ai oraşului se apropie de ferestre şi se uită afară. Unii au chiar curajul să deschidă ferestrele pentru a vedea mai bine cizmele care mărşăluiesc acum pe străzi: toate se îndreaptă spre centrul oraşului.

Pantofii oraşului n-au mai văzut niciodată atîtea cizme în oraş. Din urechile invizibile ale pantofilor curg fire invizibile de sînge. Zgomotul produs de cizme este prea puternic pentru timpanele pantofilor. O anumită dezordine se produce în casele oraşului. Papucii de casă şi pantofii fug în toate direcțiile, coboară pe scări, se adună în holul imobilelor, ies chiar pe

stradă. Unii încearcă să se apropie de cizme, să le vorbească. S-ar părea însă că ordinul pe care l-au primit cizmele este de a nu vorbi cu pantofii oraşului. Cizmele au ordinul de a ocupa integral oraşul, asta e tot.

Soarele începe să răsară. Primele raze de soare cad peste un oraş invadat de cizme. Mărşăluind, cizmele lasă nişte urme negre, ca nişte ştampile uriaşe. Imposibil de şters urmele lăsate de cizme. Pantofii oraşului nu ştiu încă, dar vor trebui să frece timp de 30 de ani ca să înlăture toate urmele lăsate de cizme.

Cizmele au intrat în toate clădirile importante ale oraşului: în palatul prezidențial, în clădirea operei, în clădirea universității... Toate uşile de sticlă şi de metal, toate uşile avînd inscripții deasupra lor sunt acum păzite de cizme, două la stînga şi două la dreapta, sau patru la stînga şi patru la dreapta. Pînă şi în fața casei lui Kafka s-a instalat o pereche de cizme.

Pe străzi, în marile piețe ale oraşului, pantofii lansează uneori asalturi inutile asupra cizmelor stivuite pe tancuri. Nu e însă nimic de făcut, cizmele sunt mai puternice, pantofii se văd de fiecare dată respinşi în dezordine. Străzile sunt pline acum de pantofi desperecheați, striviți, pătați cu sînge. Umiliți, furioşi, cu ochii în lacrimi, pantofii nu mai pot face nimic decît să scuipe din cînd în cînd în direcția cizmelor. Dar cizmelor nu le pasă cînd sunt scuipate. În mod paradoxal, ele însele se scuipă pe ele însele atunci cînd vor să se lustruiască.

Pantofii oraşului nu se lasă, totuşi, ies cu toții pe străzi şi se agită, manifestează, mai ridică şi cîte o baricadă tot din pantofi. În acest moment numărul pantofilor de pe străzi este de două ori mai mare, de trei ore mai mare, de patru ori mai mare decît numărul cizmelor. Cizmelor nu le pasă însă, ele controlează acum toate încheieturile oraşului iar uneori scuipă gloanțe în direcția pantofilor. Sute de pantofi sunt deja arestați de cizme specializate în acest tip de operațiune, şi închişi în cutii negre păzite de alte cizme. Deşi au talpă groasă şi par greoaie, cizmele sunt agile. Au ocupat deja clădirea radioului şi încep să le dea ordine pantofilor. Începînd de astăzi, între ora zece seara şi şase dimineața, nici un pantof nu are dreptul să iasă din casă. În timpul nopții strada le va aparține exclusiv cizmelor. Pantofii care continuă să se răstească la cizme sunt considerați contrarevoluționari. Pantofilor contrarevoluționari li se confiscă şireturile şi sunt închişi pentru cercetări.

Pantofii continuă însă să le pună cizmelor aceeaşi şi aceeaşi întrebare: „Ce căutați la noi? Cine v-a invitat la noi în oraş? Cu ce drept intrați

neinvitate în oraş?“.

Cizmele dau în mod invariabil acelaşi răspuns: „Am venit ca să lichidăm contrarevoluția“. Pantofii oraşului, papucii de casă, ghetele şi sandalele rămîn cu gura căscată. „Noi suntem contrarevoluția?“ „Da, voi sunteți contrarevoluția.“ Greu de înțeles ceva din toată povestea asta. Să se teamă cizmele atît de tare de pantofi? Este singura concluzie care s-ar putea desprinde.

Scîrbiți de ceea ce se întîmplă, unii pantofi au decis să părăsească oraşul. Mii şi mii de pantofi îşi iau rămas bun de la papucii de casă şi se îndreaptă spre ieşirea din oraş. Cizmele privesc impasibile acest exod al pantofilor. Între timp ele au lăsat urme negre şi cleioase aproape peste tot. Privit de sus, oraşul pare acum o imensă urmă de cizmă.

24

În noaptea din 20 spre 21 august 1968, Jaroslava, tînără scenografă la studiourile de desene animate din Praga, lucra intens la terminarea unui film de 25 minute, adaptare cu figurine de plastelină, după „Guliver în țara piticilor". În afară de Jaroslava, încă două persoane rămăseseră peste noapte pentru a termina o scenă în care Guliver era legat de liliputani şi transportat spre cetatea lor: un fotograf de 30 de ani, Karel Ourenik, şi un anume domn Miroslav, aflat cu un an înainte de pensie, tehnician de lumini. Cei trei se cunoşteau dar nu erau în relații prea bune. Jaroslava se considera urîțică, iar această impresie pe care o avea despre propria sa persoană se răsfrîngea în toate relațiile ei cu semenii, întrucît îi bănuia pe toți că o privesc cu un ochi compătimitor. Karel, foarte pasionat de meseria lui, aproape că nu scotea o vorbă, iar atunci cînd îi privea pe cei din jur avea un gest bizar, închidea un ochi ca şi cum i-ar fi privit prin obiectivul unui aparat de fotografiat. Miroslav era volubil, îi plăcea să povestească şi să spună bancuri, dar nici Jaroslava şi nici Karel nu-l ascultau. La un moment dat, dîndu-şi seama că vorbeşte singur, Miroslav se supără, deschise o sticlă de bere, o goli pe jumătate dintr-o sorbitură, puse sticla pe un colț de masă şi se aşeză pe un scaun ca să se odihnească. O secundă mai tîrziu, în timp ce Miroslav se ştergea pe gură şi îşi aprindea o țigară, sticla de bere începu să tremure uşor. Era miezul nopții şi tancurile sovietice intrau în Praga.

Jaroslava trăia cu un secret pe care nu-l spusese niciodată nimănui: avea un auz de liliac. Ea credea de altfel că, spre deosebire de toți ceilalți oameni, este capabilă să identifice auditiv ultrasunetele. Ea fu de altfel prima care auzi paşii. Sau mai bine zis, tropăitul cizmelor. Cu o oră înainte de miezul nopții, un milion de cizme erau masate la granița cu Cehoslovacia. Cu o oră înainte de miezul nopții cele un milion de cizme primiră ordinul să treacă frontiera şi să mărşăluiască spre Praga pentru a lichida socialismul cu față umană. Jaroslava simți brusc toate aceste cizme, practic în acelaşi timp cu seismograful de la Katovic, un centru meteorologic aflat la zece kilometri de granița cu Uniunea Sovietică. Cînd cele un milion de cizme se puseră în mişcare, o undă de şoc subterană se propagă pînă la Praga, dar nu fu resimțită decît de şoareci, pisici, cîini şi

rîndunele, animale infinit mai sensibile decît omul la vibrațiile care preced catastrofele naturale.

Aceasta era de altfel şi părerea lui Karel, şi anume că invadarea țării sale de către sovietici fusese mai degrabă o catastrofă naturală decît una politică. La acea oră fu retezată scurt orice şansă a comunismului de a se reforma din interior. Iar 31 de ani mai tîrziu comunismul preferă moartea decît reforma.

În momentul în care tancurile sovietice intrară în Praga, iar cerul Cehoslovaciei fu năpădit de sute de avioane militare, Karel nu se gîndi însă nici la viitorul compromis al comunismului şi nici la soarta țării sale, singura sa grijă fu aceea de a face cît mai multe fotografii, de a capta dezastrul. Jaroslava fu prima ființă din Praga care auzi cele un milion de cizme, ceea ce însemna cinci sute de mii de soldați mărşăluind pe pămîntul Cehoslovaciei. Karel fu primul fotograf care începu, chiar înainte de răsăritul soarelui, să fotografieze tancurile sovietice. Iar Miroslav fu primul praghez care aruncă cu un proiectil într-un tanc sovietic, el o făcu de la fereastra studioului, la ora 3 şi 17 minute, aruncînd cu sticla de bere pe jumătate plină în tancul înmatriculat X7R000S, al cincisprezecelea din coloana care intra în Praga prin vestul oraşului, pe bulevardul Konëvova.

Karel reuşi să fotografieze primele tancuri sovietice intrate în Praga, precum şi prima baricadă ridicată în Piața Vianceslas la ora 7 şi 35 de minute, pentru a-i împiedica pe ruşi să ajungă la sediul Radioului, de unde jurnaliştii continuau să difuzeze mesaje îndemnînd la rezistență. Îi mai fotografie pe cîțiva tineri care smulgeau tăblițele cu numele străzilor, pentru a-i dezorienta pe ruşi. Cînd auzi că se trăgea la Muzeul Național, fugi într-acolo şi fotografie urmele de gloanțe de pe fațada muzeului. Se întoarse apoi din nou la clădirea Radioului cînd aceasta căzu în mîna ruşilor, la ora 9. Ar fi dorit să fotografieze şi tăcerea de plumb lăsată brusc peste întreaga Cehoslovacie, dar nu ştiu cum să o facă. Îl fotografie însă pe Jaroslav Zeley, primul student care muri încercînd să-i împiedice pe ruşi să ocupe capitala. Fotografie de asemenea drapelul plin de sînge cu care începură să defileze în piața Vianceslas cîteva mii de praghezi, printre amfibii militare şi automitraliere.

Spre orele 16, Karel îşi dădu seamă că făcuse cîteva sute de fotografii şi că nu mai avea peliculă. „Ai grijă să nu te aresteze“, îi spuse cineva. Cum în timpul zilei Karel văzuse cîțiva ziarişti occidentali care fotografiau şi ei, Karel se gîndi că ar trebui să-i caute şi să le încredințeze fotografiile sale pentru a fi trecute în Vest. Nu avu timp însă pentru că fu împuşcat în cap la

ora 16 şi 37 de minute. Fotografiile făcute de el fură developate chiar în aceeaşi noapte de ruşi. Ei le utilizară mai tîrziu pentru a identifica şi aresta mai multe sute de tineri care, în ziua invaziei, aruncaseră cu pietre în tancurile sovietice şi ridicaseră baricade. Karel se numără printre cei 58 de cetăţeni cehoslovaci (50 de bărbaţi, 7 femei şi o fetiţă de 8 ani) ucişi de sovietici în prima zi a ocupaţiei.

Cam la ora cînd murea Karel, Miroslav se simţi brusc atît de deprimat de ceea ce se întîmpla în ţara sa încît se întoarse acasă şi goli cîteva pahare de vodcă. Apoi i se făcu somn. Se întinse pe pat şi dormi timp de o oră. Se trezi mahmur, deschise radioul şi ascultă o vreme comunicatele oficiale, o succesiune de inepţii exaltate: din ele rezulta că trupele Pactului de la Varşovia veniseră la cererea populaţiei cehoslovace îngrijorată de turnura contrarevoluţionară a politicii dusă de guvernul condus de Dubček. Lui Miroslav îi reveniră în memorie imagini de pe vremea ocupaţiei germane şi simţi că nu mai poate trăi în ţara sa. Ce fel de ţară e aia pe care toată lumea o ocupă cînd vrea? Reuşi să capteze programul postului de radio Europa Liberă de unde află că austriecii deschiseseră cîteva puncte de frontieră pe unde mii de cehi fugeau în Occident. Fără să ezite o singură secundă, îşi îndesă într-o valiză cîteva cămăşi şi pulovere, se urcă în vechea sa Skodă şi porni spre Vest.

Jaroslava rătăci toată ziua pe străzi într-o stare de prostraţie. Pe la ora două i se făcu foame, intră într-o berărie rămasă deschisă şi ceru ceva de mîncare. Continuă apoi să se uite la oameni, la tancuri, la baricade, alunecînd ca o fantomă printre maşini militare şi oameni care se agitau. Traversă Vîltava cu dorinţa bruscă de a urca spre Castel şi de a trece prin faţa casei lui Kafka, dar se simţi invadată de un vid imens şi se opri în mijlocul podului Charles. După ce că era urîtă şi nu avea pe nimeni, mai veniseră şi ruşii peste ea.

Puţin mai tîrziu, pe malul celălalt, exact în momentul cînd gîndul sinuciderii începea să i se coaguleze în minte, Jaroslava auzi o maşină frînînd în dreptul ei. Era Miroslav în vechea sa Skodă, în drum spre Austria. Miroslav deschise portiera şi-i făcu semn Jaroslavei să urce. Jaroslava urcă imediat, ca şi cum ar fi avut întîlnire cu colegul ei de serviciu mai vîrstnic, şi se simţi brusc la adăpost în maşina acestuia.

— Plec în Austria, spuse Miroslav. Vii?

— Da, răspunse Jaroslava.

Cei doi se numărară printre cei 70 000 de cehi care îşi părăsiră țara în urma invaziei sovietice. După ce trecură granița în Austria, pe la Gmünd, Miroslav se răzgîndi însă. Îşi spuse că era prea bătrîn să mai rămînă în Vest aşa că o lăsă pe Jaroslava la Salzbourg şi se întoarse a doua zi acasă. El fu apoi unul dintre cei 326 000 de comunişti cehi şi slovaci dați afară din partid.

Jaroslava ajunse la Paris din întîmplare, cu un microbuz de turişti francezi (printre ei un tînăr editor interesat de Europa de Răsărit) aflați în vizită în oraşul lui Mozart. Avu nevoie de trei ani ca să învețe destul de bine franceza. În 1972, romanul ei Cizmele, scris într-un stil poetic şi infantil, fu un enorm succes. Cu banii pe roman Jaroslava îşi cumpără un studiou în cartierul Auteuil. Următoarele sale romane fură însă refuzate de toate editurile. Jaroslava nu înțelese niciodată motivul. Ca să poată trăi începu să facă baby-sitting. Nu avu niciodată destui bani ca să viziteze Franța şi nici Europa. Cînd împlini vîrsta de 40 de ani îşi făcu un cadou: îşi cumpără o imensă pălărie galbenă, incomodă şi instabilă.

25

François nu-l văzu de la început pe patronul cafenelei Manhattan. Îi trebuiră cîteva zeci de secunde, întîi pentru a se obişnui cu lumina chioară din salon, şi apoi pentru a-i trece în revistă cu privirea, de două sau de trei ori, pe cei prezenți. Cînd îl descoperi însă pe Georges aşezat singur la o masă, cu ochii închişi, dar treaz, fu extrem de fericit. Se apropie imediat de el şi se aşeză în fața lui ca şi cum ar fi fost cunoştințe vechi.

Georges deschise ochii şi-l privi mirat pe omul din fața sa.

— Mă recunoaşteți? întrebă François. În orice caz, nu contează, eu vă cunosc, cred că am intrat de zeci de ori, anul acesta, în bistroul dumneavoastră. Numele meu este François, François Comte, lucrez la Agenția bancară de lîngă Piața Pinel, ştiți unde este Piața Pinel? Lîngă stația de metrou Nationale.

— Sunteți autor sau personaj? întrebă Georges.

— Habar n-am, răspunse François. Am auzit atîtea conversații ciudate în noaptea asta încît nu mă mai miră nimic. Poate că am devenit personaj, nu ştiu ce să cred. Ieri mi s-a întîmplat ceva incredibil, m-am întors acasă şi mi-am găsit toate lucrurile aruncate în fața imobilului, nici n-am îndrăznit să urc sus să văd ce se întîmplă...

Georges îl întrerupse cu un gest scurt, apoi se aplecă spre el şi-i spuse la ureche:

— Nu vorbiți aşa de tare. Toți cei care sunt aici se concentrează. Fiecare trebuie să scrie pînă mîine dimineață o poveste care să conțină fraza: „o maşină se apropie de el, portiera se deschise şi...“

— De cîtă vreme sunteți aici?

— De trei zile...

— De trei zile?!

Lui François i se făcu din nou frică. Ce căuta, de fapt, patronul bistroului Manhattan în acel loc? Cine îi teroriza atît de puternic pe toți aceşti oameni încît îşi petreceau noaptea scriind poveşti pornind de la o frază oarecare? Cine era acel guru, acel domn Cambreleng, capul răutăților?

— Atenție, îi spuse François, tot ce gîndiți în acest loc poate deveni text.

— Poftim?

Georges nu avu timp să răspundă pentru că în spatele său apăru domnul Cambreleng, surîzător şi bine dispus, ca şi cum s-ar fi trezit proaspăt din somn. Domnul Cambreleng depuse în fața lui François o tavă pe care se aflau un sandwich cu şuncă şi brînză, un pahar cu vin roşu şi o carte.

— Începem mîine dimineață, spune domnul Cambreleng bătîndu-l pe François pe umăr.

François începu să mănînce cu poftă în timp ce creierul său continua să îşi pună întrebări peste întrebări. Căzuse oare în ghearele unei secte? Ar fi trebuit să strige după ajutor? Ce urma să înceapă mîine dimineață, care urma să fie rolul său în ceea ce urma să înceapă? Şi admițînd faptul că devenise personaj, era personajul cui? Din cîte îşi amintea, sau din cîte îi dicta bunul-simț, personajele erau persoane fictive imaginate sau create de un autor şi aparținînd oarecum acestuia. Cine putea fi deci autorul său?

— Nu sunteți singurul personaj din acest salon, îi suflă Georges, ca şi cum creierul lui François ar fi fost un elev scos la tablă care nu ştia lecția. Din cîte mi-am dat seama, domnul Cambreleng este colecționar de personaje disponibile. Nu ştiu cum le creează, dar le aduce aici şi apoi le pune la dispoziția autorilor săi. Nici pe autori însă nu ştiu cum îi adună, cred că sunt autori ratați, abandonați de către personajele lor... Îl vedeți pe tipul care şi-a întins un hamac alături de intrarea la toalete? S-ar părea că acum vreo 15 ani a luat premiul Nobel. Îl cheamă Hung Fao, e vietnamez sau chinez... Alături, însă, în spatele ghiveciului cu ficus, la masa aia rotundă... îl vedeți? Silueta aceea care scrie acolo, este un adolescent, nici nu ştiu dacă are 17 ani... Mă întreb cînd a avut timp să se rateze... De cînd sunt aici nu l-am auzit niciodată vorbind, nu l-am văzut dormind, nu l-am văzut mîncînd... De fapt, cred că e mut...

În timp ce Georges perora în felul acesta cu un aer misterios, o pisică îşi făcu apariția la picioarele sale, mieună oarecum mustrător alintîndu-se însă de gleznele omului, şi se îndepărtă cu o atitudine de dispreț.

— Poftim, exclamă în şoaptă Georges, pisica asta e nouă.

Georges îi mai arătă lui François cîteva siluete pe cale să devină fie personaje, fie să devină autori, fie să treacă frontiera dintre o stare şi alta. Din cîte auzise Georges de la domnul Cambreleng, toți erau autori de cărți moarte. Dar lui Georges nimic nu-i era clar. De exemplu, ce căuta acolo o turistă japoneză căreia i se făcuse brusc rău pe stradă? Toată lumea îi dăduse apă, o îngrijise, îi masase tîmplele... Sau ce căuta un individ incapabil să rostească un singur cuvînt în franceză, dar care le întindea mîna

tuturor prezentîndu-se şi pronunțînd pînă la epuizare un nume, Anastassios Sevasti? Să fie Anastassios Sevasti un nume de scriitor sau de personaj?

François dădu din umeri, incapabil să răspundă la întrebare.

— Nimeni nu mi-a explicat nimic, dar observ şi eu ce se întîmplă, mai spuse Georges. S-ar părea că ne aflăm aici chiar pe trecerea de frontieră, frontiera dintre ficțiune şi realitate. Am văzut oameni care au dormit toată noaptea cu capul pe masă şi a doua zi dimineață au fost înghițiți de neant. De fiecare dată însă cînd dispare un om care a dormit cu capul pe masă, rămîn nişte pete imense, verzui, pe fața de masă... s-ar spune nişte gîndaci striviți. Sunt şi tipi care îşi trimit bilețele de adio, sau care cer ajutor. Deşi nimeni nu protestează însă în mod deschis, toți sunt, într-un fel, hipnotizați de acest domn Cambreleng. Încercați să citiți în timp ce mîncați, mîine s-ar putea să vă ceară să-i rezumați cartea.

François răsfoi neglijent cartea adusă „pe tavă“ de domnul Cambreleng. Privi îndelung coperta cărții, (o copertă destul de îngălbenită, destul de prăfuită) silabisind titlul şi numele autorului. Cartea părea scoasă prin anii ’80. Autorul se numea Jean Lande, iar titlul cărții era Amintirile unei cocoaşe.

— Ați auzit vreodată de acest autor? întrebă Georges.

— Nu...

— Probabil că e un autor mort. Iar cartea probabil că e şi ea moartă. Pivnițele cafenelei sunt pline de cărți moarte. Domnul Cambreleng este şi un mare colecționar de cărți moarte. Nu ştiu cum reuşeşte să le adune, dar îşi dă toți banii pe cărți moarte. Să nu mă întrebați ce sunt cărțile moarte că nu prea ştiu. Ia te uită, v-a ieşit un gîndac din carte.

26

Din punctul de vedere al domnului Cambreleng, noi toți cei care eram strînşi în jurul său aveam statut de autor de cărți moarte. Niciodată în istoria lumii nu s-au scris atîtea cărți moarte ca în ziua de astăzi, ne explica domnul Cambreleng. Cărțile mor, în ziua de astăzi, cu o viteză uluitoare. Iar unele se nasc, de altfel, gata moarte. Da, da, ne mai spunea domnul Cambreleng, cărțile mor, trebuie să vă obişnuiți cu acest gînd. Cărțile agonizează, ca nişte ființe vii, pe standurile librăriilor, aşteaptă ce aşteaptă şi apoi încep să se ofilească, încep să obosească, se îmbolnăvesc de aşteptare, se sufocă, simt că nu vor mai fi deschise de nimeni, că nu vor mai fi cumpărate de nimeni... Şi e normal, într-o lume în care, de fapt, nimeni nu mai citeşte, toată lumea scrie... Cine şi-a imaginat vreodată că alfabetizarea obligatorie şi generală va avea acest efect pervers, şi anume că într-o bună zi fiecare ființă alfabetizată va încerca să scrie cărți? Scrierea unei cărți fiind de fapt o încercare disperată de amînare a morții, de păcălire a ei...

Domnul Cambreleng îi cunoştea aproape pe toți micii librari din Paris. De cîte ori mă lua cu el ca să facem un tur al librăriilor, ritualul era acelaşi. Intram în librărie, domnul Cambreleng dădea mîna cu librarul şi mă prezenta scurt:

— Un prieten scriitor.

Nu aveam niciodată nume atunci cînd intram cu domnul Cambreleng prin librării, ceea ce nu mă deranja, preferam, de fapt, să nu am nume decît să fiu un nume pe o carte moartă. Domnul Cambreleng începea apoi să-mi arate, cu gesturi precise, diferite cărți pe cale de a muri. Afirmațiile sale nu puteau fi verificate în nici un fel, dar eu simțeam că are dreptate. Îmi arăta, de exemplu, cărți din care nu fuseseră vîndute decît cîte un singur exemplar.

— Zău aşa, îi spuneam, nu aveți cum să ştiți că din cartea asta nu s-a vîndut decît un singur exemplar. E prea de tot!

— Ba nu, ba nu... Uitați-vă la ea... Încercați să o luați în mînă... Încercați să-i simțiți pulsul. Ați fost vreodată la o expoziție (cu vînzare) de animale abandonate? Ați văzut vreodată expresia unui cîine care speră să fie luat acasă de oricine, numai ca să scape de cuşcă şi să aibă un stăpîn? Exact aşa

sunt şi cărțile în librării. Toate speră să fie scoase de aici. Cel mai cumplit loc pentru o carte este librăria.

Pentru domnul Cambreleng toate librăriile erau un fel de abatoare. Da, da, insista el, abatoare, acesta este cuvîntul. Noi nu avem auzul destul de dezvoltat pentru a auzi cum urlă cărțile în rafturi. Cărți neatinse de nimeni, cărți nedorite de nimeni, cărți nerăsfoite de un an, de doi ani, de zece ani... Orbi şi surzi cum suntem nu auzim plînsul cărților, horcăitul cărților, urletul de singurătate al cărților. Orbi, surzi, lipsiți de tactilitate cum suntem nu simțim cum tresar cărțile sub privirile noastre, nu vedem speranța care palpită în ele în momentul cînd măturăm cu privirile noastre obosite şi blazate sutele de metri de rafturi şi de standuri, sau cărțile înşirate de buchinişti de-a lungul Senei la Paris. Nu simțim nici oroarea resimțită de cărți întrucît sunt ținute unele lîngă altele, întrucît sunt obligate să trăiască lipite unele de altele... Cărți bune lipite de cărți proaste, cărți muribunde lipite de cărți încă vii, cărți esențiale lipite de cărți născute moarte. Ce oroare, ce oroare organizarea în spațiu după criterii alfabetice sau pe autori a cărților! Nimeni, nimeni nu simte faptul că 90 la sută dintre cărți sunt bolnave, isterizate de stîngăcia cu care sunt expuse şi vîndute, transportate şi stocate.

Îl vedeam, din cînd în cînd, pe domnul Cambreleng cumpărînd cîte o carte obosită, moartă, epuizată de aşteptare.

— Ca s-o salvez, îmi spunea el.

Pentru el, a salva o carte moartă însemna să o cumpere şi să o depoziteze în pivnițele de vinuri ale cafenelei Saint-Médard.

— E preferabil să ții cărțile printre sticlele cu vin, decît să le laşi să se devoreze între ele, considera domnul Cambreleng.

Mi-a trebuit mult timp să înțeleg ce vedea de fapt domnul Cambreleng cînd îşi arunca privirile pe o carte. El nu vedea, de fapt, obiectul în sine, acel obiect făcut din hîrtie şi din pagini multe, disciplinate, încorsetate între două coperte şi un cotor. Nu, ceea ce vedea el era de fapt universul cărții respective. Iar atunci cînd privirile îi alunecau pe un raft el vedea universuri extrem de diferite imposibil de asociat. Cum să obligi o poveste polițistă să stea alături de un roman de Alexandre Dumas şi ambele alături de un dicționar? Trei universuri atît de diferite, atît de mişcătoare... E ca şi cum ai pune pe acelaşi raft un cîine, un ocean şi un tren de mare viteză. Treptat mi-am obişnuit şi eu, atît ochii, cît şi creierul, pentru a capta, atunci cînd mă

uitam la cărți, nu atît obiectul cît universul din el, muzica din el, roiul de cuvinte în plină zumzăială.

Domnul Cambreleng era mîndru că avea în mine un discipol, un însoțitor avizat.

— Gîndiți-vă, îmi spunea, suntem singurii oameni din Paris care se plimbă printre cărți şi văd lumi, universuri, în loc să vadă hîrtie.

Ceea ce era adevărat, cărțile, chiar şi necitite, îşi pot proiecta universul în creierul celui care le priveşte, cu condiția ca privitorul să fi făcut cîteva exerciții de deschidere a ochilor.

27

Dintre toți librarii pe care îi cunoştea domnul Cambreleng, domnişoara Faviola era cea mai atentă la suferințele cărților. Ea lucra într-o librărie cu un nume frumos, L'Arbre à lettres, aflată oarecum peste drum de cafeneaua Saint-Médard, de cealaltă parte a unei piațete degajînd o vagă atmosferă italiană, probabil datorită animației excesive şi a fîntînii arteziene baroce din mijlocul ei. Intrarea în librărie era mai tot timpul pe jumătate ascunsă din cauza tarabelor cu fructe şi legume de pe strada Mouffetard.

Domnişoara Faviola ştia ce înseamnă țipătul unei cărți. Ea auzea cu claritate aceste țipete disperate şi atunci se repezea la raftul de unde țipa cartea, o scotea, o curăța de praf şi citea din ea o pagină. În felul acesta cărțile muribunde se mai linişteau, şi acceptau să tacă o vreme. Nu toate cărțile țipau însă în acelaşi fel. Domnişoara Faviola ştia să facă diferența dintre țipătul unei cărți proaste, născută moartă, țipătul unei cărți comerciale căreia îi trecuse momentul şi țipătul unei cărți de valoare aşteptînd cu răbdare redescoperirea. Erau momente cînd Faviola fugea pur şi simplu de la un raft la altul, încercînd să aline durerea cît mai multor cărți bolnave sau nefericite.

Mişcările sale, văzute de un ochi neinițiat, păreau cu totul dezordonate. Cumpărătorii din librărie o urmăreau cîteodată cu privirile uluite: domnişoara Faviola era capabilă să alerge la raftul de sociologie, să extragă de pe o etajeră un volum gros cu coperte cartonate, să-l răsfoiască de cîteva ori şi să-i schimbe apoi locul; imediat era capabilă apoi să răscolească printre cărțile depozitate pe jos în spatele standurilor, sau să urce pe o scară ca să ajungă la o carte aflată pe ultimul raft în colțul opus al librăriei. Aceste deplasări rapide şi precipitarea cu care se cățăra pe scară sau se urca pe scaune se soldau deseori cu accidente grave. Cam de două ori pe an Faviola avea ceva în ghips: fie un picior, fie o mînă, fie un umăr, fie gîtul. Din cauza gesturilor sale bruşte şi a faptului că se întindea în urgență după cărți, Faviola mai avea nenumărate probleme cu ligamentele şi cu încheieturile. Ori de cîte ori i se întîmpla însă cîte un astfel de accident, domnul Cambreleng venea să o îngrijească, iar dacă era cazul de entorsă sau picior rupt şi pus în ghips o plimba în fotoliul cu rotile.

Trecuseră mulți ani de cînd Faviola nu mai citise o carte întreagă. Citea în schimb în fiecare zi, în jur de o sută sau o sută cincizeci de pagini din tot atîtea cărți bolnave. O sută cincizeci de pagini era maximum cît putea da. Cărțile însă aveau o anumită îngăduință față de ea. Îşi dădeau seama, oarecum, că nu puteau cere mai mult, aşa că îşi eşalonau țipetele în timp, se organizau ca să nu țipe mai multe o dată ci oarecum pe rînd, o ajutau cum puteau pe Faviola pentru ca la rîndul lor să fie ajutate fără timpi morți şi fără prea mare risipă de energie.

Marele coşmar trăit în fiecare an de Faviola era perioada de toamnă, cînd soseau cărțile noi. Începutul celui de-al treilea mileniu adusese cu el o inflație atît de mare de cărți încît micii librari nu mai aveau unde să le pună. Între septembrie şi octombrie apăreau în jur de nouă sute de titluri noi, majoritatea romane. Faviola izbucnea în plîns cînd îi veneau pachetele cu noile apariții editoriale. Unde să le pună? Cum să le facă loc pe standurile deja doldora de cărți? Cum să decidă, ea, ce cărți să scoată de pe standuri pentru a le face loc celor noi? Şi mai ales cum să trimită înapoi la edituri sute de cărți nevîndute, pentru a fi topite? Şi totuşi librarii nu aveau de ales. Unele cărți trebuiau să ia calea înapoi, la edituri, pentru a fi suprimate din univers. Faviola încerca să întîrzie cît mai mult acest moment. Stoca toate cărțile moarte în depozitul din spatele librăriei pînă cînd acesta devenea un bloc masiv de hîrtie în care nu mai putea fi strecurată nici măcar o carte poştală. Cu sufletul sîngerînd, îşi acoperea atunci urechile ca să nu mai audă strigătele cărților moarte şi le spunea celor de la recuperare:

— Goliți-mi depozitul.

Între o carte moartă şi o carte care dispărea din univers era o mare diferență. Topirea cărților moarte era resimțită de Faviola ca o tragedie. Ea nu se gîndea nici o clipă la oamenii care scriseseră aceste cărți, ei nu mai existau de mult pentru Faviola. Dar energiile şi speranțele înmagazinate în respectivele pagini continuau să o cutremure, chiar dacă autorii fuseseră nişte grafomani nenorociți, nişte narcisişti de mîna a doua, incapabili să scrie un rînd coerent sau să nareze fără ifose o zi din viața unui om.

Deseori, după ce făcea dragoste cu mine, Faviola mi se ghemuia la piept şi-mi punea aceeaşi şi aceeaşi întrebare:

— De ce scrieți? Ca să alungați moartea, nu?

— Da, îi spuneam, ca să alung moartea.

— Şi o alungați, reuşiți să o alungați?

Ce frumoasă era Faviola cînd îmi punea aceste întrebări! Îmi plăcea de ea cu atît mai mult cu cît deseori făcea dragoste cu mine avînd un picior sau o mînă în ghips. Sau poate că făcea dragoste cu mine numai pentru că avea un picior sau o mînă în ghips. În orice caz, de fiecare dată cînd ne iubeam, în sufletul ei se lăsa un fel de tăcere totală şi îi auzeam atunci întrebările pe care şi le punea.

— De ce oamenii nu mai scriu decît ca să alunge, ca să întîrzie moartea? De ce nu mai scrie nimeni poveşti ca să se bucure alți oameni de ele? De ce scriu oamenii cu atîta îndîrjire, în loc să trăiască?

Nu aveam cum să-i răspund la toate aceste întrebări pentru că mă simțeam vinovat. Şi cum ea gesticula de fiecare dată cînd punea cîte o întrebare, mă mulțumeam să-i spun doar, din cînd în cînd, fără să o tutuiesc, bineînțeles:

— Stați frumos.

28

„Scriitor ratat de origine multiplă“. Modul în care îl caracterizase domnul Cambreleng pe bătrînul cu lavalieră nu avea nimic peiorativ. Domnul Pantelis avea origini multiple şi nici o limbă maternă. Originile multiple nu-l deranjau prea mult. Se născuse în urma întîlnirii pasionale, la Alexandria, imediat după război, dintre un armean şi o grecoaică, el negustor de cherestea şi ea fiică de armator modest. Din partea tatălui avea puțin sînge rusesc, iar din partea mamei puțin sînge evreu.

În primii săi ani de viață Pantelis vorbi greceşte, armeneşte, dar şi arăbeşte. Această ultimă limbă i se strecură în cap fără să-şi dea seama, o învăță jucîndu-se cu copiii pe străzile cartierului Chatby care-l fascină mai ales prin cimitirele sale. Cum era posibil ca într-un singur oraş cu o lume atît de amestecată să existe atîtea cimitire distincte: cimitirul grec, cel copt, cel englez, cel evreiesc, cel musulman... În 1952, însă, cînd Nasser luă puterea în urma unei lovituri de stat, familia decise să plece în America. La vîrsta de 7 ani, Pantelis începu să învețe englezeşte, practic odată cu prima zi de şcoală. America nu fu însă propice cuplului care divorță după cîțiva ani. Mama îşi luă copilul şi reveni în Europa, dar nu se stabili în Grecia, ci la Istanbul, unde mai avea un frate posedînd două petroliere şi o frumoasă vilă cu vedere spre Bosfor. Pantelis învăță turceşte de la servitorii din casă şi de la funcționarii care lucrau pentru firma unchiului său. Mama se recăsători însă cu un italian divorțat de trei ori şi fascinat de Grecia, care îi invită să trăiască în Sicilia. La Palermo, Pantelis învăță italiana, dar urmă cursurile Liceului francez. Un copil care ştie şapte limbi trebuie să devină diplomat, îi spunea mereu maică-sa, şi aranjă ca băiatul ei să obțină o bursă din partea statului grec, deşi nu trăiseră niciodată în Grecia, ca să studieze la Paris. În Oraşul Luminilor, Pantelis îşi dădu însă seama că nu avea chef să studieze nici Dreptul şi nici Ştiințele politice. Aşa că se înscrise la Sorbona la ceea ce i se păru lui că era mai simplu şi mai uşor: la Litere.

În copilărie vorbise greceşte cu accent arăbesc, arăbeşte cu accent armenesc şi armeneşte cu accent grecesc. Engleza o învățase corect, dar cu accent şovăielnic. La Istanbul, cînd vorbea turceşte, lumea îl credea francez. Italiana o vorbea însă cu accent englezesc, iar franceza cu accent italian.

Nici una dintre limbile prin care trecuse şi cu care crescuse nu i se lipise de suflet. Le iubea pe toate, le vorbea pe toate, dar nu o aprofundase pe nici una. Nici una dintre aceste limbi nu-i evoca ideea de limbă maternă. Un copil nu se identifică de fapt niciodată cu limba vorbită de mama sa, ci cu limba jocului, cu limba în care se joacă împreună cu ceilalți copii.

Dar Pantelis nu avusese timp nici măcar să-şi fixeze o limbă a jocului, prea schimbase des țările şi casele, limbile şi contextul familial.

— În nici o limbă, spunea el, nu visez în mod constant. În nici o limbă nu mă pot juca fără teamă cu cuvintele. Nu am o intimitate profundă cu nici una dintre limbile pe care le vorbesc. Din cauza asta nici nu reuşesc să scriu poezie şi nici nu mă emoționez peste măsură cînd citesc poezie în limbile pe care le ştiu. Ceva lipseşte din ființa mea, ceva structural: limba fundamentală, limba în care să pot să fiu risipitor.

După ce îşi dădu seama că, de fapt, el dorea să scrie, să devină scriitor, Pantelis începu să trăiască un adevărat coşmar. Era capabil să înceapă o pagină de proză în franceză şi după zece rînduri să o continue, aproape fără să-şi dea seama, în italiană. Anumite cuvinte funcționau în mintea lui ca nişte macazuri de cale ferată. Înainta în text pînă la un anumit punct, pînă cînd utiliza, de exemplu, cuvîntul măslin. Ei bine, i se întîmpla ca brusc cuvîntul măslin să-l transfere din franceză în italiană pentru că măslinii din Sicilia îi aspirau brusc imaginarul...

O limbă maternă este o limbă în care îți poți permite să inventezi cuvinte, în care nu îți este frică să inventezi cuvinte, în care ai voie să inventezi cuvinte pentru că eşti pe teritoriul tău. Ori, el, Pantelis, nu avea teritoriu lingvistic ereditar, nu putea planta nici un steag victorios într-un vocabular pentru a spune „cu această masă de cuvinte mă joc cum vreau eu, le transform, le sugrum, le combin, le dau alte conotații, le amețesc, le amestec şi le arunc în aer...“

Frica, nesiguranța, fragilitatea resimțite în raport cu limba se răsfrîngea şi asupra genului. Pantelis scria mult, enorm de mult, dar era incapabil să se plaseze într-un gen literar. Practic nu ştia dacă paginile înnegrite de el zi cu zi făceau parte din genul numit poezie, proză, teatru, nuvelă, roman sau eseu. Din acest motiv, de altfel, domnul Cambreleng se enerva din cînd în cînd, după lectura paginilor scrise de domnul Pantelis.

— Cum e posibil, îi reproşa el, să treceți în felul acesta de la un gen la altul? Deja este insuportabil faptul că treceți de la o limbă la alta, că unele cuvinte rămîn de neînțeles pentru cititori... În fiecare frază aveți cel puțin un

cuvînt în greacă, în turcă sau în italiană. Ceea ce, la o adică, n-ar fi atît de grav, am putea pune această formă de delir pe seama stilului. Şi Borges îşi pigmenta povestirile cu citate în latină pe care nu le traducea, cu nume de autori total necunoscuţi şi cu titluri de cărţi uneori inventate. Numai că dumneavoastră nu numai că săriţi de la o limbă la alta, mai săriţi, în cadrul aceluiaşi paragraf uneori, de la un gen literar la altul... Ca să nu mai spun că amestecaţi între ele timpurile. Cum e posibil să începeţi o frază la trecut, să o continuaţi cu o complementară pusă la prezent şi să o încheiaţi cu o alta la viitor?

La toate aceste reproşuri, pe care i le făceam şi eu din cînd în cînd, domnul Pantelis ne povestea un vis. La vîrsta de 16 ani făcuse o vagă tentativă de sinucidere. Scrisese deja o mie de pagini de cuvinte şi avuse brusc revelaţia că misiunea sa pe pămînt fusese încheiată. O mie de pagini de cuvinte era suficient, chiar dacă nu fuseseră citite încă de nimeni, respectivele pagini erau darul său către posteritate. Mai rămînea acum ca posteritatea să se ocupe de cuvintele sale, să se arunce asupra lor şi să le devore, să le publice în mii de exemplare şi să le traducă în toate limbile pămîntului. Cum să atragi însă atenţia posterităţii, cum să pui în mişcare această maşină atît de greoaie şi leneşă numită posteritate? Pantelis nu vedea decît o soluţie: sinuciderea.

Îşi făcuse o listă cu toţi sinucigaşii celebri: Van Gogh, Maiakovski, Esenin, Zweig, Hemingway, Mishima, Cesare Pavese, Stig Dagerman, Arthur Koestler, Paul Celan, Gherasim Luca, Urmuz... Le studiase biografiile, încercase să le înţeleagă motivaţiile actului şi repercusiunile gestului final asupra operei lor. Ajunse la concluzia că de fiecare dată sinuciderea avusese un enorm impact benefic asupra operei, propulsînd-o cu şi mai mare forţă în circuitul internaţional. Drept pentru care se hotărî să comită actul suprem de ieşire benevolă din scenă, dar nu la Palermo ci la Roma, pentru ca ziarele naţionale să poată comenta pe loc evenimentul. Nu se hotărîse încă asupra procedurii, dar ştia deja unde ar fi vrut să o facă: pe esplanada din faţa Coloseumului. Aşa că fugi de acasă. Găsi un vas care făcea o traversare la Bari, apoi luă un tren de noapte spre Roma.

Cînd ajunse însă la Roma interveni ceva cu totul neaşteptat: era o dimineaţă frumoasă, albastrul cerului avea ceva înălţător, animaţia din oraşul etern îi plăcu la nebunie, iar dorinţa de a muri i se evaporă total. Simţi mai degrabă, brusc, dorinţa de a se arunca în lupta pentru afirmare în acest oraş uluitor de febril unde totul i se părea posibil.

Visul legat de toată această aventură de tinerețe, sau pe care îl credea legat de această aventură, începu să-l viziteze mai tîrziu, odată instalat la Paris, după terminarea tuturor studiilor şi a doctoratului: de fapt, visa că pierduse un an din viață. Visul se repeta la cel puțin şase luni, uneori mai des, de fiecare dată în acelaşi fel, cu o imensă claritate, astfel încît Pantelis începu să-l ia foarte tare în serios. În vis intervenea întotdeauna şi o conversație cu mama sa, căreia Pantelis îi punea invariabil aceeaşi întrebare: unde am pierdut eu un an din viață, cam între vîrsta de 17 şi 19 ani? Visul se forma şi revenea, cu siguranță, pe ruinele unei angoase teribile care îi marcase subconştientul. Încercînd să se psihanalizeze, Pantelis ajunse la concluzia că numai panica de a nu fi exclus din liceu, după fuga sa la Roma, fusese capabilă să provoace o atît de mare falie de timp în ființa sa.

Visul, prin repetabilitatea sa, devenea un coşmar, deşi Pantelis îl aştepta la fiecare şase luni cu o anumită speranță, pentru că de fiecare dată visul se reproducea, dar aducea cu sine şi cîte un detaliu nou. Ori, exact în aceste detalii aparent insignifiante se aflau elementele de răspuns la marea întrebare: unde i se dusese lui Pantelis un an din viață?

29

(din notele lui Pantelis Vassilikioti)

Mă urmăreşte un cocoşat. Sau poate mă înşel... Dar nu mă înşel. De trei zile, de cîte ori ies dimineaţa ca să-mi cumpăr ziarul şi bagheta, întîlnesc un cocoşat. Prima dată nu i-am acordat atenţie, dar nu m-am împiedicat să nu exclam în sinea mea „ia te uită, un cocoşat, cocoşaţii poartă noroc". Dacă îmi amintesc bine, prima dată cînd l-am remarcat cocoşatul era chiar în faţa brutăriei, am avut de altfel impresia că ieşea din brutărie, deşi ieşea cu mîna goală... Acum, cînd scriu aceste rînduri, îmi dau seama că de fapt nu ieşea din brutărie pentru că dintr-o brutărie nu se poate ieşi cu mîna goală.

A doua zi l-am văzut în faţa chioşcului de ziare. Mi-am cumpărat ziarul Libération şi el, cocoşatul, era acolo, în spatele meu. Îmi amintesc precis acest lucru pentru că am exclamat atunci în sinea mea, oarecum amuzat „ia te uită, am o cocoaşă". Am avut impresia atunci că de fapt cocoşatul stătea la coadă ca să cumpere şi el un ziar. Acum îmi pare rău că nu am aşteptat puţin ca să văd efectiv dacă îşi cumpărase ziar. Sunt mai mult ca sigur, în timp ce scriu aceste rînduri, că nu şi-a cumpărat de fapt nici un ziar.

Ieri l-am întîlnit chiar în casa scărilor. În timp ce eu ieşeam din imobil, el examina cutiile poştale ale locatarilor. Probabil că îmi căuta numele, acum sunt aproape convins că încerca să descopere numele meu pe una dintre cutiile poştale din hol. Ceea ce mi se pare ciudat însă este faptul că nu încearcă să se ascundă. Cînd m-am întors acasă, cu ziarul, bagheta şi o cutie de cafea, cocoşatul era tot în holul blocului, aşezat pe o treaptă, fumînd. Trecînd pe lîngă el l-am examinat ceva mai bine. Are o figură tristă, aş spune aproape că este un om fără vîrstă, poartă plete (poate că încearcă în felul acesta să-şi acopere puţin cocoaşa), este îmbrăcat cu grijă şi miroase bine. Trecînd pe lîngă el chiar mi-am spus „ia te uită, cocoşatul se parfumează".

Astăzi cocoşatul m-a urmărit toată ziua prin oraş. Cînd am ieşit, la ora opt dimineaţa, din imobil, el era acolo, în faţa imobilului, de cealaltă parte a străzii, nemişcat, plantat pur şi simplu în mijlocul trotuarului, ca şi cum ar fi fost un stîlp înfipt în trotuar. M-a lăsat să mă îndepărtez puţin, cam vreo

douăzeci de paşi, apoi s-a smuls din imobilitate şi s-a luat după mine. A venit cu mine la piață şi a trecut prin fața tuturor tarabelor prin care am trecut şi eu. Ba chiar a cumpărat şi el cîte ceva. Eu am cumpărat un kilogram de mere, el şi-a cumpărat un singur măr şi l-a mîncat în timp ce mă urmărea. Am cumpărat trei sute de grame de măsline cu ierburi din Provența, el s-a prefăcut că vrea şi el măsline şi a gustat din două sau trei sorturi. Cînd am cumpărat peşte, el a examinat stridiile. În fața tarabei de unde cumpăr eu legume, după ce mi-am luat eu un kilogram de roşii şi un kilogram de morcovi, el şi-a cumpărat trei vinete. Imaginea mi s-a părut puțin stranie, un cocoşat cu trei vinete. Dar poate că îi plac vinetele. De ce să nu aibă cocoşații dreptul de a-şi cumpăra vinete?

Pe la ora 9 şi 30 de minute, cînd m-am aşezat pe terasa unei cafenele ca să beau o cafea, el s-a dus la bar şi a băut o cafea la tejghea. Probabil ca să poată plăti mai repede şi să mă poată urmări în continuare.

Este limpede că acest om are ceva cu mine. Oare e cazul să-l întreb eu de ce mă urmăreşte?

Am în continuare mari probleme cu limbile din capul meu şi cu cuvintele. Limbile se bat între ele ca nişte bestii atunci cînd scriu. Îmi este imposibil să scriu un cuvînt, fără ca bestiile să nu se devore între ele. Şapte limbi, şapte bestii. Culmea este că armeana şi araba se dovedesc a fi cele mai violente, deşi sunt singurele în care nu am chef să scriu. Cînd încep o propoziție şi gîndesc subiectul în armeană, verbul sau verbele succesive îmi vin în greacă, adjectivele în turcă, iar adverbele în franceză. Incredibil ce plastice sunt adverbele în franceză, de exemplu „habituellement"... În greacă am nevoie de trei cuvinte ca să spun „în mod obişnuit".

Am încercat într-o vreme să împac limbile dîndu-le cîte o zi din săptămînă. Am scris, sistematic, în fiecare zi în altă limbă. Lunea am scris în armeană, dat fiind că este limba tatălui meu. Marțea am scris în greacă dat fiind că este limba mamei mele. Miercuri am scris în arabă dat fiind că este limba copilăriei mele. Joia am scris în turcă dat fiind că a fost limba în care am trăit fără griji. Vinerea am scris în italiană dat fiind că a fost limba în care am vrut să mă sinucid. Sîmbăta am scris în franceză dat fiind că a fost limba în care mi-am făcut studiile. Iar duminica am scris în engleză ca să mă odihnesc. Numai că limbile nu vor să facă pace. Nu le place să le separ în felul acesta, pe zile. Nu le place ordinea, nu le place disciplina. Nu vrea să stea fiecare la locul ei în cap şi să-şi aştepte momentul. „Nu suntem un harem" mi-au spus toate în acelaşi timp. Nu suntem femeile tale pe care

să le chemi cînd vrei tu, una după alta. Nu încerca să ne ții în cuşti că n-ai să reuşeşti. Şi n-am reuşit. Lor le place, de fapt, gîlceava. Le place să fie împreună, să se certe, să se tragă de păr, să urle, să sară scîntei. Şi toate astea în creierul meu.

Doar cînd beau se mai liniştesc. Cînd beau, se împrietenesc între ele. După trei sau patru pahare de vin, cînd creierul îmi este invadat de un fel de nor cald, limbile se relaxează, uneori chiar se alintă chiar, se giugiulesc.

În general, cele şapte bestii sunt de un individualism feroce, fiecare se bate pentru sine. Rareori le-am simțit aliindu-se unele cu altele, sau separîndu-se în grupuri rivale. Culmea este că engleza nu se aliază niciodată cu franceza. Aş spune că engleza se aliază mai uşor cu turca decît cu araba, în timp ce franceza se aliază foarte des cu araba. Italiana este relativ flexibilă, e capabilă de multe alianțe, dar nu cu greaca. Ciudată rivalitatea asta între greacă şi italiană. Ciudată şi atitudinea celorlalte limbi împotriva armenei, pe care o tratează cîteodată de sus, ca şi cum ar fi un copil bastard. Am auzit-o într-o zi pe bestia de greacă spunîndu-i armenei „nu eşti o limbă, eşti un dialect iranian“. Supremă jignire, s-ar părea, pentru armeană. Iar franceza îi reproşează armenei că şi-a pierdut subjonctivul. O limbă fără subjonctiv este nulă, spune bestia de franceză, care îşi dă şi cele mai multe aere. Şi turca îşi dă însă aere pentru că se consideră o limbă imperială. Ce mult mi-aş dori să nu ştiu decît o singură limbă, una şi bine, să mă pot topi într-un singur vocabular. Dar e prea tîrziu. Ființa mea s-a fărîmițat în toate aceste limbi, deşi s-a şi îmbogățit. Cele şapte limbi însă nu mi-au dat şapte vieți, ci şapte identități.

Cocoşatul a pătruns în apartamentul meu! Oricît ar părea de incredibil, cocoşatul trăieşte acum cu mine. În urmă cu o săptămînă, l-am găsit pe cocoşat dormind pe hol, pe preşul din fața uşii. Cînd am deschis însă uşa, el s-a trezit imediat, s-a ridicat, şi-a aranjat ținuta şi mi-a spus:

— Vă rog să mă iertați.

Eu am coborît fără să-i spun nimic. Ce era să-i spun? El s-a luat după mine, dar de data aceasta n-a mai rămas cu douăzeci de paşi în urma mea, ci m-a însoțit practic cu doar un pas în urmă. La piață s-a oferit să-mi ducă pungile cu roşii, castraveți şi mere. Mi-a spus:

— Le duc eu...

Iar eu l-am lăsat să le care. Odată ajunşi înapoi la apartament n-am avut, bineînțeles, puterea să-l las afară. Am intrat împreună, el s-a dus la

bucătărie ca să lase pungile, iar eu m-am dus în birou şi m-am aşezat la maşina de scris.

După trei minute cocoşatul a venit după mine în birou aducîndu-mi o cafea. Eu am continuat să scriu sorbind din cînd în cînd din cafea. Trebuie să recunosc că mi-a făcut plăcere să fiu servit. Iar cafeaua era excelentă. Am scris timp de o oră fără să-i acord nici o importanță. De fapt, voiam să-l încerc, să văd ce era în capul lui. N-a mişcat nici o dată cît am scris. Nu l-am simțit, nu m-a întrerupt. Nu mi s-a adresat decît în momentul în care m-am oprit din scris şi m-am uitat la el. S-a apropiat atunci de mine şi mi-a masat umerii.

— Ştiu că sunt un personaj secundar, mi-a spus. Din cauza asta sunt aici.

Eu am izbucnit în rîs. Nu era pentru prima dată că în poveştile scrise de mine începea un conflict între personajele principale şi cele secundare. Nu era pentru prima dată ca un personaj secundar venea să-mi cerşească puțin mai multă atenție, să-mi ceară să-i dau puțin mai mare amploare în speranța că ar putea deveni un personaj principal.

Motivul pentru care nu reuşesc, de ani de zile, să termin nici o schiță, nici o povestire, nici o nuvelă, nici un roman şi nici un eseu este că în timpul nopții bestiile se luptă între ele pe paginile scrise şi îmi amestecă toate cuvintele. Orice text scris în timpul zilei se modifică în timpul nopții. Chiar dacă scriu textul utilizînd cuvinte din toate cele şapte limbi, în mod egal, bestiile tot au ceva de împărțit. Nu numărul cuvintelor este important, îmi spun ele. Faptul că într-un text de 700 de cuvinte ai folosit cîte o sută de cuvinte din fiecare cele şapte limbi, nu înseamnă nimic. În materie de cuvinte, nu numărul creează echitate. În fiecare text, îmi spun bestiile, există cuvinte esențiale şi neesențiale. Aici e întreaga problemă, în ce limbă apar cele două sau trei cuvinte esențiale ale textului.

Bestia greacă pretinde că anumite cuvinte din capul meu nu pot avea sens metafizic decît dacă apar scrise în greceşte. Drept pentru care, în timpul nopții, face ce face şi transcrie în greceşte tot ce consideră că este normal să fie scris în greceşte. Să zicem că utilizez într-o povestire cuvîntul oameni („Mai mulți oameni ieşiră din imobil ca să vadă cum se propaga incendiul."). Ei bine, dacă fac greşeala de a scrie cuvîntul oameni în franceză (gens), sau în engleză (people) a doua zi găsesc pe hîrtie varianta grecească, anthropoi. Singura care, spune bestia greacă, are legitimitate. Iar fraza mea devine „Mai mulți anthropoi ieşiră din imobil ca să vadă cum se propaga incendiul.". În orice caz, celelalte bestii sunt deseori geloase pe

limba greacă pentru marea sa virtuozitate cînd e vorba de creat asociații de cuvinte. În acelaşi timp, franceza, italiana şi turca o tratează de hoață: ai furat de la noi cît ai putut, îi spun ele, ai furat de la noi mii de cuvinte, să ni le dai înapoi. Această ultimă exigență, recuperarea cuvintelor furate, provoacă şi ea dezordini sinistre în manuscrisele mele. Pentru că fiecare bestie are comitetul ei de supraveghere, şi face scandal atunci cînd folosesc în franceză un cuvînt de origine greacă, în greceşte un cuvînt de origine franceză, în engleză un cuvînt de origine italiană, în armeană un cuvînt de origine turcă, şi aşa mai departe. Mie îmi este imposibil să țin cont de toate aceste detalii, cele şapte bestii locuiesc în ființa mea ca sîmburii unui măr într-un măr, ca foile unei cepe într-o ceapă... Nu le pot arbitra, iar ele îmi transformă sistematic, în fiecare noapte, textele pe care le scriu într-un Babilon de cuvinte amestecate, cuvinte provenind din şapte limbi... Nimeni nu poate citi, în consecință, ce scriu eu, nici un editor, nici un cititor, nici măcar lingviştii şi puținii specialişti care ştiu tot atîtea limbi cît mine. Sigur, domnul Cambreleng se amuză uneori cu textele mele, pentru că el nu caută de fapt sensuri ci dezordini susceptibile să arunce în aer frontiere... Eu însă sunt nefericit, foarte nefericit... Cine, cine va îndrăzni să publice o carte în care, peste noapte, cuvintele trec dintr-o limbă în alta?

Şi mai grav este însă atunci cînd bestiile fac pace şi decid să traducă în toate cele şapte limbi o expresie care li se pare fundamentală. Cînd unul din personajele mele are lipsa de inspirație de a spune „bună ziua“, a doua zi în text sintagma apare scrisă în şapte limbi: armeană (barev), greacă (kalimera), turcă (günaydin), arabă (sabah el kheir), italiană (buongiorno), engleză (hello) şi franceză (bonjour).

— Aş putea fi paznic de limbi, îmi spuse cocoşatul, după cîteva săptămîni de conviețuire.

În tot acest timp mă urmărise cu atenție, trăise practic în spatele meu, privind totul, încercînd să înțeleagă ce se întîmpla cu cuvintele mele. Stătuse ore şi ore, în picioare, în spatele meu, urmărindu-mă cum scriu, citind practic tot ceea ce scriu, extaziindu-se uneori şi afişîndu-şi de asemenea perplexitatea cînd vedea ce puteau face bestiile.

Cînd mi-a spus că ar putea fi paznic de limbi n-am înțeles din prima clipă ce tip de serviciu mi-ar putea face. Doar nu putea să-mi păzească mie manuscrisele în timpul nopții, cu un baston în mînă, împiedicînd bestiile să se certe şi să-mi traducă dintr-o limbă într-alta cuvintele. Lui îi plăcu însă această imagine.

— Chiar asta vreau să fac. Să vă păzesc cuvintele în timpul nopții. Am să fiu o sperietoare de bestii. În felul acesta şi cocoaşa mea va avea un sens.

— Domnule cocoşat, i-am spus, nu puteți face acest lucru. E prea mult. Nu vă pot instala, ca pe o sperietoare, în mijlocul cuvintelor mele, nu puteți fi sperietoarea mea literară... Paginile scrise de mine arată ca nişte peisaje după bătălie, lupta dintre limbi îmi sfîrtecă ideile, îmi mutilează gramatica, îmi seacă narațiunea... Nişte cîmpuri de bătălie sunt, de fapt, nuvelele şi romanele mele, nişte abatoare în care s-au hăcuit între ele declinările cu conjugările, caracterele latine cu cele chirilice, istoria cu memoria... N-o să rezistați în mijlocul acestor bestii, pînă la urmă or să vă sfîrtece, or să vă scoată ochii, or să vă ciugulească din cocoaşă... N-o să faceți față, zău aşa, domnule cocoşat...

— Ba da, ba da, insistă el. Nu sunt multe personaje cu destin de sperietoare de limbi. Chiar dacă voi rămîne un personaj secundar pînă la sfîrşitul acestui roman, măcar mă bucur că sunt un personaj secundar interesant.

30

François adormi, cu capul pe masă, cam la ora cînd soarele începu să răsară. Adormi cu creierul impregnat de fraza pe care i-o aruncase, aproape în treacăt, domnul Cambreleng: „Începem mîine dimineață“.

Cînd se trezi, îşi dădu seama că era singur în salon. Toate celelalte personaje dispăruseră. Fuseseră oare date afară sau aveau, fiecare, ceva de făcut? François auzi forfota din cafenea şi de pe stradă. Se apropie de o fereastră şi îmbrățişă cu privirea întreaga esplanadă din fața bisericii Saint-Médard. Locuitori ai cartierului şi turişti forfoteau în jurul tarabelor cu fructe şi legume. Cîțiva vînzători îşi lăudau marfa strigînd din toate puterile şi anunțînd întregului univers că doi ananaşi puteau fi cumpărați doar cu trei euro. Lipit de biserică se afla un părculeț unde erau amenajate mai multe jocuri pentru copii: un tobogan, un leagăn, o ladă de nisip... Cîteva mame îşi supravegheau, cu cărucioarele pline de cumpărături, progeniturile care țipau de plăcere alunecînd pe tobogan sau alergîndu-se printre bănci.

Strada Mouffetard, pe care o vedea pierzîndu-se printre imobile cu patină medievală, era plină ochi de lume. Magazinele, lipite unele de altele, se ofereau toate, larg deschise, şi arătau ca nişte guri voluptuoase în aşteptare după ce îşi vomitaseră abundența pînă în stradă. O băcănie cu produse italiene concura cu o pescărie, iar aceasta din urmă cu un magazin cu produse provensale. Văzută de sus, strada Mouffetard se etala ca o axă a abundenței: toate fructele şi legumele pămîntului îşi dăduseră întîlnire cu toate brînzeturile posibile, cu toate varietățile de carne (crudă şi preparată), cu toate mezelurile imaginabile şi cu toate tehnicile de preparare a măslinelor. Nu lipseau nici viețuitoarele oceanului (cu excepția balenei, probabil, interzisă comercializării), toate tipurile de vinuri originare din Franța, Italia şi Grecia, şi toate tipurile de prăjituri şi produse de panificație făcute pe loc de artizani, unii robotind de la ora patru dimineața pentru ca la ora opt mulțimea să poată avea acces la croasanți proaspeți, baghete calde şi alte sute şi sute de specialități de patiserie pudrate cu zahăr sau decorate cu fructe.

O adevărată imagine de carte poştală, îşi spuse François. El nu mai văzuse niciodată de sus această piață ornată cu două fîntîni arteziene de

unde pleca strada Mouffetard pentru a urca apoi dealul Sfînta Genoveva pînă la Panthéon şi pînă la biserica Sfînta Genoveva aflată chiar pe culme. Fără să-şi dea seama prin ce mecanism declanşator, François îşi aminti că de fapt Sfînta Genoveva era şi patroana oraşului Paris.

François auzi nişte paşi care urcau şi se întoarse spre uşă aşteptînd să vadă cine urma să-şi facă apariția. Omul care îi vorbi avea o cocoaşă destul de vizibilă în spate, dar fața sa afişa o expresie de mare mulțumire, ca şi cum viața sa ar fi fost un zbor dulce deasupra unor nesfîrşite satisfacții cotidiene.

— V-ați trezit? întrebă cocoşatul.

O întrebare la care nu aştepta însă nici un răspuns. Cocoşatul se apropie de François cu o atitudine de mare amabilitate, şi cu mîna întinsă. Inițial, François crezu că omul cu cocoaşă dorea să dea mîna cu el, aşa că întinse şi el instinctiv mîna. Dar nu, cocoşatul voia altceva: el îi dădu lui François un fel de baston telescopic, capabil să devină foarte lung, avînd oarecum forma unei undițe deşi în mod evident nu aceasta era utilitatea obiectului.

— Luați-o, îi spuse cocoşatul. De acum înainte eu am s-o folosesc noaptea, iar dumneavoastră o s-o folosiți ziua.

François coborî scările după cocoşat şi îşi dădu seama că acesta era de fapt chelner, sau poate chiar patronul cafenelei. În orice caz, el servea la mese, el încasa banii, el alerga de colo-colo ca un titirez distribuind cafele şi sticle cu apă minerală, ceaiuri şi sucuri, farfurioare cu alune şi croasanți pentru clienții veniți să-şi ia micul dejun.

— Vino, François... vino, ia loc...

Orbit de lumina puternică de afară, François nu identifică imediat de unde venea vocea domnului Cambreleng. Îl descoperi însă imediat la una dintre mese, cu un manuscris într-o mînă şi cu o ceaşcă de cafea în cealaltă, citind şi în acelaşi timp spunîndu-i ceva lui Georges.

François se aşeză la masa domnului Cambreleng şi descoperi că un mic dejun complet era deja pregătit pentru el: un pahar cu suc de portocale, un croasant, o cafea mare neagră fără zahăr, un sfert de baghetă tăiată de-a lungul şi unsă cu unt.

Domnul Cambreleng îi făcu semn lui François să mănînce şi continuă să-i vorbească lui Georges:

— De ce credeți că n-ați fi pregătit?

— Nu ştiu.

— Grupul numărul cinci a făcut progrese imense în ultimul timp. În numai două săptămîni fiecare membru al grupului a scris cîte treizeci sau patruzeci de începuturi de roman. Unii au acceptat să devină, din autori, personaje. Cîțiva au reuşit să-şi aducă personajele în realitate. Toți au reuşit să treacă frontiere psihologice care altă dată erau surse de blocaj total. Practic tot grupul este pe cale să creeze un spațiu al liberei circulații între ficțiune şi realitate... Grupul Schengen al ficțiunii, dacă vreți... Iată de exemplu acest text al domnişoarei Faviola despre erotismul cuvintelor... o splendoare! Uitați-l şi pe François, cît a evoluat în numai 48 de ore... N-a pus nici o întrebare...

François se simți dator să dea uşor din cap, pentru a confirma cele spuse de domnul Cambreleng, fără să ştie prea bine dacă acesta îi adusese un elogiu sau îl ironizase.

Domnul Cambreleng puse brusc o mînă pe umărul lui François şi alta pe umărul lui Georges şi le spuse cu o enormă undă de convingere în glas:

— Veți reuşi, nu vă lăsați bătuți... Veți reuşi să captați partea nevăzută a icebergului din fiecare gest, din fiecare cuvînt, din fiecare situație. În noaptea asta avem întîlnire cu Hemingway, sîmbătă noapte vom merge la Casa Radio să vadă Georges cum se pregătesc ştirile pe a doua zi, luni îi scoatem ghipsul domnişoarei Faviola, tot cartierul va fi aici, vom organiza o procesiune, vom face turul cafenelelor din Montparnasse... Săptămîna viitoare mai avem un botez, un botez catolic, Jaroslava îşi botează copilul, o să mergem cu toții la biserica cehească... Zău aşa, încercați să vă dați seama că nimeni din grup nu mai vrea să fie publicat, nimeni nu-şi mai semnează foile scrise... Au acceptat să pună cuvintele în comun! Este singura formă de colectivism, de comunism care funcționează... Trăim momente grandioase, pe cuvînt...

Cum clopotele de la biserica Saint-Médard începură să bată, domnul Cambreleng îşi scormoni cu febrilitate buzunarele ca şi cum ar fi căutat un ceas. Nu găsi însă ceea ce căuta, şi poate că de fapt nu căuta nimic. Sorbi o ultimă picătură de cafea şi-i spuse lui Georges:

— Noi plecăm la treabă.

François înțelese că propoziția îl privea direct, aşa că înghiți bucata de pîine pe care o avea în gură, îşi bău şi el ultima picătură de cafea şi se ridică de la masă, gata să-l urmeze pe domnul Cambreleng. Acesta din urmă îi făcu semn să nu uite bățul telescopic, şi o luă înainte. François se aştepta la o călătorie lungă, eventual la un nou periplu cu maşina, dar domnul

Cambreleng nu făcu decît să traverseze piațeta din fața cafenelei şi să intre într-o librărie pe jumătate ascunsă de tarabele de pe strada Mouffetard.

François îl urmă pe domnul Cambreleng şi descoperi în librărie o ființă diafană, o femeie tînără şi aeriană, cu gene extrem de lungi şi cu un picior în ghips. Domnul Cambreleng o sărută pe amîndoi obrajii, îi atinse uşor umerii, părul, brațele, după care începu să-i mîngîie îndelung manşonul de ghips.

— El e François, spuse domnul Cambreleng.

— Faviola, spuse femeia cu piciorul în ghips întinzîndu-i o mînă lui François.

— V-am lăsat, mai spuse domnul Cambreleng ieşind grăbit cu o carte în mînă pescuită la întîmplare de pe un stand din apropierea uşii.

François fu destul de uluit de acest gest, avu o reacție ca şi cum ar fi vrut să strige „hoțul!“, dar şi-o reprimă numaidecît.

În două cuvinte, Faviola îi explică lui François ce avea de făcut. Cum ea era practic blocată în fotoliul rulant şi nu se putea deplasa destul de repede prin librărie, François trebuia să extragă din cînd în cînd anumite cărți din rafturi, să le şteargă de praf, să le mîngîie cu palma şi să citească din ele cîte o pagină, la întîmplare, după care să le pună înapoi.

— Să începem, că e urgent, spuse Faviola, şi-i arătă lui François un raft lipit aproape de tavan, într-unul din colțurile librăriei.

François înțelese şi la ce era util bastonul telescopic. Cu ajutorul bastonului el urma să atingă cărțile din zona arătată de Faviola şi să întrebe „Asta e? Asta? Asta?“. Faviola urma să-l ghideze în funcție de cartea indicată cu vîrful bastonului: „Încă două cărți la dreapta, nu, încă două la stînga, un raft mai jos, cinci cărți mai la stînga etc.“. După ce cartea urma să fie astfel precis identificată (pentru François rămînea un mister criteriul utilizat de Faviola în aceste decizii), restul operațiunii nu mai punea mari probleme.

Lui François îi plăcu acest nou rol. Toată ziua urcă cu agilitate fie pe scaune, fie pe scara de librărie pentru a extrage volumele indicate de Faviola. Ritmul fu uneori infernal, Faviola îi cerea chiar, în anumite momente, să extragă cîte două cărți şi citea şi ea cîte o pagină la întîmplare în acelaşi timp cu François. Cînd în librărie intrau clienți, Faviola avea practic o muncă dublă de făcut: ea continua să-i arate lui François ce cărți trebuiau citite, şi în acelaşi timp încasa banii, surîdea şi vorbea cu cumpărătorii, iar uneori mai făcea şi pachete cadou pentru unii.

Cînd, spre seară, Faviola anunță că a sosit ora închiderii, François, deşi total epuizat, simți o enormă satisfacție sufletească. Avu impresia că participase la ceva important, la un ritual misterios de natură să influențeze viitorul omenirii, că îndeplinise o misiune sacră pentru care nu dorea nici o răsplată, nici măcar să-i înțeleagă sensul.

31

— Ce facem pentru Jaroslava?

Domnul Cambreleng ne puse această întrebare după ce ne reuni pentru un prînz de bilanț la un restaurant destul de scump, Chez Marty, aflat pe bulevardul Les Gobelins, practic la o aruncătură de băț de cafeneaua Saint-Médard. Chez Marty își păstrase un superb decor de tip belle époque, iar patroana, care fuma țigări lungi înfipte într-un țigaret de chihlimbar, părea extrasă dintr-un desen de Toulouse-Lautrec.

Eram adunați în jurul domnului Cambreleng patru persoane: eu, domnișoara Faviola, Pantelis și cocoșatul (care, în continuare, nu avea nume). Domnul Cambreleng ne avertizase că urma să treacă și alții pe acolo, eventual la cafea. În ce mă privește, nu-mi dădeam seama cu foarte mare claritate ce dorea domnul Cambreleng de la noi sau, în orice caz, de la mine. De altfel, nu-mi dădeam prea bine seama în general de ce continuam să-l frecventez pe domnul Cambreleng și de ce aveam nevoie să-i arăt, la fiecare două sau trei săptămîni, paginile scrise de mine. Pagini pe care nu mi le dădea niciodată înapoi, ci le transmitea altora cerîndu-le să continue poveștile începute de mine, după cum mie îmi transmitea alte pagini cerîndu-mi să găsesc continuări pentru lucruri care mi se păreau adevărate elucubrații.

Dar aveau, oare, ceilalți din grup, o idee mai precisă despre ceea ce ni se întîmpla? Nu abordasem acest subiect nici nu domnișoara Faviola, nici cu Pantelis, nici cu chelnerul cocoșat, nici cu Jaroslava, nici cu François și nici cu Georges. În salonul de sus continuau să-și facă apariția personaje necunoscute, bărbați și femei, toate avînd mai mult sau mai puțin ceva de împărțit cu domnul Cambreleng. Unii reveneau cu regularitate, alții doar din cînd în cînd, alții dispăreau definitiv doar după o singură vizită. Concomitent, domnul Cambreleng avea zilnic două sau trei rendez-vous-uri, acumula manuscrise pe care le citea zi și noapte, se agita practic 24 de ore din 24. Nimeni nu știa însă nimic special despre el, unde locuia, de exemplu. Ciudat era însă faptul că, în pofida nopților nedormite pe care și le petrecea luîndu-ne în lungi plimbări cu pasul sau cu mașina prin Paris, domnul Cambreleng nu dădea semne de oboseală: în fiecare dimineață

reapărea proaspăt ras, cu o cămaşă nouă bine apretată, cu pantofii lustruiți şi cu o imensă poftă de a traversa noi frontiere.

— Jaroslava n-a avut o viață uşoară la Paris, ne spuse domnul Cambreleng. Iar în curînd se împlinesc 40 de ani de cînd se află în acest oraş. Trebuie să imaginăm ceva pentru ea. Ceva esențial.

Nimeni dintre noi nu citise romanul Cizmele scris de Jaroslava la trei sau patru ani după sosirea sa la Paris, în 1968. Primii anii fuseseră de fapt cei mai buni pentru Jaroslava. Simpatia pentru cehii refugiați în urma invaziei sovietice era extrem de mare. Jaroslava obținu imediat azil politic şi avu dreptul la o bursă franceză pentru a-şi echivala studiile făcute la Praga. Timp de trei ani, Jaroslava trăi într-un loc minunat, la Cetatea Universitară Internațională din sudul Parisului, într-unul dintre cele mai frumoase pavilioane ale complexului, construit în stil anglo-saxon. Cu o energie ieşită din comun, Jaroslava plonjă în limba franceză şi încercă să înoate cît mai bine în hățişul ei de declinări şi conjugări, în subtilitățile subjonctivului şi ale expresiilor-tip (cel mai greu de reținut şi de utilizat în situații precise). Scriind romanul Cizmele, Jaroslava reuşi ceva miraculos, ceva ce domnul Cambreleng numea naivitatea primei abordări.

Practic, Jaroslava scrise romanul cu nonşalanța celui care tocmai învăța limba franceză, iar acest lucru se simțea în stil, ne explică domnul Cambreleng.

— Imaginați-vă, ne spuse domnul Cambreleng, că vedeți un film despre cineva care nu ştie să înoate şi care tocmai învață să înoate. Filmul captează toată emoția celui care se aruncă pentru prima dată în bazin, stîngăciile primelor sale gesturi, dar şi hotărîrea sa de a face tot posibilul pentru a se menține la suprafață. Pe scurt, filmul va avea autenticitatea extraordinară a unui exercițiu de inițiere. Iar după ce a învățat să înoate, aceeaşi persoană n-ar mai putea să fie în nici un fel, cu aceeaşi autenticitate, personajul unui nou film despre cum învață cineva să înoate.

Ei bine, din cîte înțelegeam noi (în orice caz, eu), Jaroslavei i se întîmplase exact acest lucru. Scrisese un roman în timp ce învăța limba franceză şi acest lucru se transmisese, cu o emoție şi o fragilitate uluitoare, în stilul adoptat de ea, în scriitură. O mare editură puse mîna pe manuscrisul ei şi-i publică romanul sub semnul acestei rarități, sub semnul acestei forme de unicitate. Un roman politic şi poetic, fără îndoială, despre invazia sovietică în Cehoslovacia, dar în acelaşi timp un roman al fragilității extreme, al asimilării unei noi limbi.

Ori, mai tîrziu, cînd Jaroslava scrise al doilea roman, al treilea roman, al patrulea roman, misterul învățării limbii franceze se evaporase. Fragilitatea ei inițială, angoasa sa inițială dispăruseră. Următoarele sale romane fură, de fapt, nişte cărți corecte, ale cuiva care asimilase între timp suficient limba ca să scrie acceptabil, dar din care lipsea spectacolul începutului, de fapt lipsea geniul. Nimeni nu-i publică, deci, Jaroslavei şi celelalte cărți, considerate naive în sensul prost al cuvîntului, după ce prima fusese considerată naivă în sensul bun al cuvîntului.

Jaroslava nu reuşi niciodată să-şi revină din şoc. Nu reuşi niciodată să înțeleagă de ce primul ei roman tradus fulgerător în 30 de limbi nu putuse să-i creeze o adevărată platformă de scriitor pe care să le aşeze apoi pe celelalte. Ca să poată trăi, odată banii din scris epuizați, Jaroslava începu să facă baby-sitting. În cartierul de la Auteuil, unde îşi cumpărase un mic studiou, erau destule familii bogate, care aveau nevoie de o dădacă la copil. Sigur, Jaroslavei i se reproşa mereu că vorbeşte franceza cu un accent ceh destul de puternic, deci nu i se acordă dreptul de a lucra într-o creşă. În schimb, putea foarte bine să ia un copil sau doi de la şcoală, să-i conducă la casa lor şi să stea cu ei pînă cînd veneau părinții de la serviciu. Putea de asemenea să stea serile, sau chiar nopțile cu copii mici, în timp ce părinții lor erau plecați la teatru, la restaurant sau la diverse sindrofii mondene. În materie de baby-sitting, Jaroslava deveni o persoană de încredere, iar burghezii de la Auteuil şi-o recomandau unii altora. Singura sa ciudățenie era că purta pălării galbene, dar acest lucru nu-i fu reproşat de nimeni şi nimeni nu-l consideră ca fiind semnul vreunei forme excesive de excentricitate.

Aşa trecură patruzeci de ani ca fulgerul. În tot acest timp sute de copii crescură sub ochii Jaroslavei. Datorită acestor copii deveniți mari, Jaroslava nu se simți niciodată singură. Deseori, pe stradă, Jaroslava era salutată cu căldură de diverşi adolescenți sau de persoane devenite adulte:

— Bonjour, Jaroslava.

— Bonjour...

Jaroslavei îi era imposibil să suprapună imaginea acestor tineri sau adulți peste imaginea lor de copii. Dar aceste schimburi de saluturi îi făceau bine. O ajutau să-şi poarte cu mai multă uşurință o rană niciodată închisă, căreia nu-i înțelesese niciodată nici sursa şi nici gradul de gravitate.

32

(Din jurnalul erotic al domnişoarei Faviola)

Cuvintele care se culcă cu toată lumea nu pot fi numite decît tîrfe. Da, tîrfe, tîrfe sunt cuvintele care se culcă pe pagina albă pentru bani, tîrfe sunt cuvintele care aşteaptă să fie cumpărate pe bani, ca să se culce apoi cu ochiul cititorului, cu limba cititorului, cu obsesiile sale cele mai secrete.

Mă auziţi? Cu voi, vorbesc, cuvinte de rahat ce sunteţi, cuvinte care-mi ieşiţi din creier fără să-mi cereţi voie, cuvinte care rîdeţi în hohote de tot ce am eu mai adînc în mine. Uitaţi-vă la voi cum treceţi dintr-o gură în alta, ca nişte tîrfe trecînd dintr-un pat în altul. Nu există cuvinte fidele, decît cele, eventual, inventate de oamenii obsedaţi de capacitatea de trădare a cuvintelor. Nimic nu e sfînt pentru voi şi nici între voi nu sunteţi capabile de fidelitate.

Multă vreme am crezut că uneori formaţi cupluri cît de cît durabile. Cuvîntul viaţă, de exemplu... Multă vreme l-am crezut legat în mod intim, inseparabil, de cuvîntul moarte. Dar nu, dragostea dintre ele este pură ficţiune, în loc să rămînă încleştate unul într-altul aşa cum ar dori creierul nostru, viaţa şi moartea se detestă, se scuipă pe stradă ca doi hoţi care nu ştiu cum să-şi împartă o bancnotă de o valoare infinită după ce au furat-o împreună.

Da, am crezut că şi alte cuvinte sunt într-o relaţie statornică, de intimitate susceptibilă să ne ajute să înţelegem mai bine anumite lucruri. Sigur, la prima vedere ziua şi noaptea trăiesc una în prelungirea celeilalte, într-o armonie care degajă în univers o infinită tandreţe. Numai că în realitate nici una nu ştie prea multe lucruri despre alta, ca doi soţi care dorm în acelaşi pat de o viaţă, dar nu se mai ating de ani de zile. Nu, nu există cupluri de cuvinte fericite, sau în orice caz cele trăind aparent în cuplu nu vorbesc de fapt aceeaşi limbă. Urîtul şi frumosul au aceeaşi problemă de distanţă ca binele şi răul. Cuvîntul da nu ştie unde locuieşte cuvîntul nu, iar cuvîntul raţiune preferă să treacă întotdeauna pe celălalt trotuar cînd îl vede venind pe cuvîntul sentiment.

Între cuvîntul niciodată şi întotdeauna există însă o relație de mare perversitate. Zilnic îşi scriu ca să-şi dea întîlnire şi îşi povestesc în scris fantasme pe care mie îmi este imposibil să le reproduc pe această pagină. Îşi promit unul altuia subtilități erotice care pînă şi mie îmi dau frisoane de plăcere, dar nu trec niciodată la act.

Ciudat, oamenii nu îşi dau seama, atunci cînd vorbesc, cum se urăsc şi se iubesc cuvintele în frazele pronunțate de ei, cîte drame se produc între cuvintele obligate să trăiască pentru o fracțiune de secundă în aceeaşi frază. Cuvîntul adevăr, de exemplu, imediat ce este pronunțat se îndrăgosteşte ca un prost de toate celelalte cuvinte spuse înaintea lui şi după el, iar ele îl storc de fapt ca pe o lămîie înainte de a-l arunca la gunoi.

În fiecare zi, cuvîntul dorință, coboară din mansarda sa (este singurul cuvînt avînd locuința aproape de cer) şi se duce să facă un tur prin casele de toleranță ale vocabularului. Nu-i este uşor să înainteze pe stradă tatonînd terenul cu bastonul său alb (cuvîntul dorință, am uitat să văd spun, este orb din naştere). Deseori se izbesc de el alte cuvinte cărora le lipseşte sensul orientării, cum ar fi cuvîntul speranță sau chiar certitudine. El rămîne însă politicos şi demn: pe cuvîntul dorință trebuie să vi-l imaginați ca pe un domn înalt şi distins, elegant şi trist, slăbănog şi puțin stîngaci. Deşi orb, el este de o virilitate stupefiantă ceea ce face că pînă şi cuvintele cele mai pudice îl primesc în patul lor.

Libidinos, dezgustător prin felul său de a se mişca, prin modul său de a deschide gura este cuvîntul promisiune. Impotența sa este proverbială, ceea ce nu-i reduce puterea de seducție.

Cel mai mare proxenet din lumea cuvintelor este cuvîntul timp. Cu aerul său fragil şi nehotărît, cuvîntul timp dispune la picioarele sale de un imperiu de amante şi de amanți. El îi vinde şi-i cumpără după bunul său plac, îşi face toate capriciile cu ei pentru a-i abandona apoi, dezumflați şi goi, epuizați şi fără sevă.

Una dintre cele mai frumoase poveşti de dragoste trăită de un cuplu de cuvinte este pasiunea reciprocă dintre cuvîntul aici şi cuvîntul acum. Nimeni, niciodată, n-a întîlnit relație mai pură, mai solidă, mai deschisă decît cea dintre aici şi acum.

Există însă poveşti de dragoste, extrem de subtile, trăite şi în trei: de exemplu cuvintele trecut, prezent, viitor. Acest tip de fidelitate în trei este însă rar. De altfel cele trei cuvinte nu sunt prea înghițite de celelalte. Trecut, prezent şi viitor formează un cerc total închis, iar cînd te gîndeşti la

rigiditatea lor chiar nici nu-ți poți imagina cum se mîngîe sau se sărută ele în intimitate.

Un cuvînt incapabil de dragoste este cuvîntul patrie. Tot ce ştie este să ceară să fie iubit (dar pe el, cu adevărat, nu-l iubeşte nimeni). Demagog şi înrăit, neruşinat şi sadic, cuvîntul patrie îşi trăieşte sexualitatea trimițîndu-i pe ceilalți sistematic la moarte, şi pretinzîndu-le în acelaşi timp să aibă orgasm în timp ce mor pentru el.

33

— Vă pricepeți la vise?

Ce idee, să fiu trezit din somn pentru a răspunde la o astfel de întrebare! Omul care mă scuturase cu febrilitate era cocoşatul, personajul fără nume, chelnerul tăcut, amabil şi răbdător din cafeneaua Saint-Médard.

— Nu, i-am spus. Nu mă pricep la vise. Sau mai bine zis nu ştiu.

— Oricum, trebuie să vă povestesc ce am visat, continuă cocoşatul.

Îşi trase un scaun lîngă fotoliul în care dormeam şi începu să-mi povestească, la ureche, visul. Vocea sa febrilă îmi comunica însă, în acelaşi timp, altceva, şi anume faptul că visul său era extrem de proaspăt, cocoşatul se trezise de fapt din somn doar cu cîteva secunde înainte.

Încăperea era plină de oameni care dormeau, fie pe scaune cu capetele sprijinite pe mese, fie în cele cîteva fotolii, fie pe jos, pe diverse saltele improvizate. Într-un colț mai întunecat auzeam un murmur: cineva îi povestea la ureche ceva vecinului său. Oare toți erau adunați în numele aceleiaşi forme de complicitate, adică se trezeau din somn unii pe alții ca să-şi povestească visele imediat ce le visau?

— Mă ascultați sau nu mă ascultați? mă întrebă cocoşatul.

— Vă ascult, i-am spus.

Cocoşatul se visase paznic pe un cîmp cu monştri. Deşi cuvîntul paznic nu era termenul exact. Pentru că nu pe monştri îi păzea de fapt. Ceea ce avea el de păzit era un copil. Un copil pe care trebuia să-l ducă undeva, să-l treacă printre monştri. De fapt nici monştrii nu aveau un aspect foarte, foarte monstruos, erau mai degrabă nişte capete aeriene cu limbi imense. Capetele nu erau urîte, dimpotrivă, aveau ceva inteligent şi impunător, erau chiar frumoase, chiar fascinante. Numai limbile păreau dezgustătoare pentru că voiau, de fapt, să se introducă în urechile copilului. Copilul, care era de fapt un bebeluş de şase sau şapte luni, plîngea şi se agăța mereu de el, de cocoşat. Cu copilul în brațe, cocoşatul încerca să iasă din încercuirea capetelor şi a limbilor care formau în jurul lor un grup compact. Copilul, ori de cîte ori una din limbi îi atingea fața sau tîmplele sau i se strecura în ureche, țipa de durere şi îl prindea cu amîndouă mîinile pe cocoşat de gît. Cocoşatul avea un sentiment oarecum patern, simțea că trebuia să facă tot

ce putea pentru a scăpa de capete şi de limbi, acestea fiind în număr de şapte. Cocoşatul alergă o vreme cu copilul în brațe, de-a curmezişul cîmpului, deşi cîmpul nu era un cîmp obişnuit, ci mai degrabă o albie largă de rîu. În orice caz, totul se petrecea pe malul unui rîu cu multe meandre. Poate că în fuga sa cocoşatul trecuse şi pe sub nişte poduri, iată un detaliu pe care nu şi-l mai amintea. Singura armă de care dispunea cocoşatul era un fel de baston telescopic. Cu el putea să lovească în limbi şi în capete, dar acestea erau destul de agile şi de multe ori loviturile sale cădeau în gol. La un moment dat, fugind în felul acesta şi încercînd mereu să lovească şi să alunge capetele, cocoşatul simți că se apropia de o frontieră. Nu ştia în ce consta ea, dar îşi dădu seama că dincolo de această frontieră se afla salvarea copilului, şi poate chiar a sa. Da, capetele nu puteau trece dincolo de acea linie, de acea barieră, de acea fantă despărțitoare. Ceea ce se şi întîmplă, de altfel. Limbile biciuite de el rămaseră brusc în spatele său, dincolo de o linie imaginară. Atunci fu şi momentul în care el, cocoşatul, avu timp să respire puțin şi să se întoarcă, să-i privească mai cu atenție pe urmăritorii săi. Ce văzu în spatele său i se păru groaznic: şapte limbi gigantice, biciuite sălbatic, stăteau întinse pe jos, respirînd cu greu. Oare fusese el atît de sadic, oare el, în fuga sa, orbit de panică, lovise cu atîta putere şi provocase acele teribile cicatrici? Nu ştia, nu avea de unde ştie. Dar limbile cu cicatrici erau o imagine greu de uitat.

Acum, cînd se afla oarecum la adăpost, problema sa urgentă deveni însă alta: copilul trebuia culcat undeva, aşezat într-un pat, într-un cuib, într-un loc normal. Cocoşatul începu deci să caute acel loc, locul unde trebuia depus copilul.

Cocoşatul era profund marcat de visul său, o simțeam după vibrațiile corpului său. Şi era mai ales nefericit, profund nefericit, că se trezise exact în momentul cînd ar fi trebuit să se achite de misiune.

— Frontiera o trecusem, spuse el, mai aveam doar un singur detaliu de reglat. Aveți vreo idee, ştiți ce ar fi trebuit să fac?

— Da, i-am spus.

În aceeaşi clipă mi-am amintit de ceea ce se spune de obicei despre cocoşați, că sunt purtători de noroc dacă le atingi cocoaşa. Acest gînd, însă, l-am ținut pentru mine.

34

Jaroslava se trezi brusc pe la patru dimineața, frămîntată de o întrebare bizară: oare avea lapte în casă? Imposibil să-şi dea seama pe moment de ce această întrebare devenise atît de esențială în viața ei încît creierul trăsese semnalul de alarmă al trezirii.

Cu ochii deschişi, în întuneric, Jaroslava începu să-şi asculte creierul. Ce se întîmpla cu ea? De ce, brusc, simțea o anumită îngrijorare, parcă aştepta ceva. Se uită la ceasul al cărui cadran fosforescent îi indica ora. Patru şi zece. Trebuia să se întîmple ceva la ora patru şi zece dimineața? La patru şi un sfert? Avea undeva de plecat? Avea ceva de făcut?

Ascultîndu-şi neliniştea, treptat, Jaroslava îşi dădu seama că nu era singură în micul ei studiou. Cineva respira nu departe de ea, în întuneric. O respirație fină, minusculă, extrem de inocentă. În loc să se sperie, Jaroslava se simți invadată de un val de emoție şi de tandrețe. Această respirație îi spunea ceva, era un tip de respirație pe care îl cunoştea, îl auzise de mii de ori în întuneric în ultimii patruzeci de ani, păzind bebeluşi în diferite case în timp ce părinții lor erau plecați la dineuri sau la teatru.

Jaroslava aprinse veioza de pe noptieră şi descoperi ceea ce valul de emoție şi de tandrețe îi comunicase deja: în aceeaşi încăpere cu ea se afla un copil. Fără să intre în panică, Jaroslava se dădu jos din pat şi se apropie de copilul care, înfăşat, dormea pe singurul ei fotoliu. Dintr-o singură privire Jaroslava ghici vîrsta copilului: cam şapte luni. Copilul dormea sugînd o suzetă, cum fac toți bebeluşii.

După ce valul de emoție şi de tandrețe i se atenuă puțin, Jaroslava se simți treptat cuprinsă de panică. Se întorsese oare acasă, fără să-şi dea seama, de la cineva cu copilul cuiva? Furase oare, din greşeală, un copil? Sau cineva i-l adusese să-l țină peste noapte la ea acasă, fapt care i se mai întîmplase? Jaroslava încercă să-şi amintească tot ce făcuse înainte de a se culca. Nu, era limpede, nu se întorsese acasă cu nici un copil. După-amiaza şi-o petrecuse ca de obicei, la familia Leroux. La ora patru se dusese la grădiniță să-l ia pe juniorul familiei, un băiețel de cinci ani. La ora cinci le luase apoi de la şcoală pe surorile sale gemene. Îi dusese pe toți trei acasă, le dăduse o gustare, după care se ocupase de ei inventînd tot felul de jocuri

utile, aşa cum cerea doamna Leroux. Cînd, la ora şapte seara, doamna Leroux şi domnul Leroux sosiră aproape în acelaşi timp, Jaroslava trecu în bucătărie pentru a pregăti cina. La ora opt, îi lăsă pe toți cinci la masă, îi îmbrățişă pe copii, le spuse noapte bună şi se întorsese singură la ea acasă. Iar în ultimele şase luni nici nu avusese de-a face cu bebeluşi, cu copii de şase sau şapte luni...

Nu, Jaroslava nu-şi putea explica în ce fel ajunsese copilul în cameră la ea, dar înțelese imediat de ce se trezise torturată de întrebarea cu laptele. Avea lapte în frigider? Copilul urma să se trezească dintr-un moment în altul şi să ceară de mîncare.

Jaroslava se duse în bucătărie, deschise frigiderul şi respiră uşurată: mai avea puțin lapte pe fundul unei sticle, suficient pentru un copil care se trezeşte în timpul nopții şi cere de mîncare. În timp ce încălzea laptele pe aragaz, ca să fie pregătit, îşi dădu însă seama că nu avea în ce să-l pună, că nu avea biberon. Copilul era prea mic ca să-l bea din cană. „Am să i-l dau atunci cu lingurița", îşi spuse Jaroslava, şi căută o linguriță din plastic, moale, ca să nu fie inconfortabilă în gura bebeluşului.

Copilul se trezi într-adevăr pe la ora cinci şi începu să se smiorcăie, semn că îi era foame. Cu gesturi de expertă, pentru că o făcuse de mii de ori în ultimii patruzeci de ani cu copiii altora, Jaroslava îi dădu de mîncare bebeluşului, iar acesta adormi imediat la loc.

Din acel moment Jaroslava nu se mai gîndi decît la două sau la trei aspecte practice: trebuia să iasă, imediat ce se deschidea supermarketul, ca să cumpere pamperşi, un biberon, lapte pentru copii şi alte cîteva obiecte esențiale, printre care un cărucior. Marea sa întrebare era dacă să iasă la cumpărături cu copilul în brațe sau singură. Pînă la urmă optă pentru prima variantă: îşi luă copilul cu ea.

În fața blocului portăreasa tocmai spăla trotuarul cu furtunul. Jaroslava o salută, portăreasa îi răspunse la salut. Se mai încrucişă cu poştaşul cartierului, mai schimbă o vorbă cu domnul Cambreleng care tocmai îşi plimba cîinele, făcu cîțiva paşi împreună cu doamna Gos care se ducea la piață... Nimeni nu păru în orice caz, în nici un fel, mirat că ea Jaroslava, ieşea la cumpărături cu un bebeluş în brațe. Lumea o saluta în acelaşi fel, cu o simpatie acumulată statornic în timpul anilor, iar schimburile de cuvinte erau aceleaşi, normale. Într-un fel Jaroslava respiră uşurată văzînd că lumea nu observa nimic anormal la ea.

Primul lucru pe care îl făcu Jaroslava fu să cumpere, de la bazarul de lîngă biserica Notre Dame d’Auteuil, un cărucior de copil de modă veche, un obiect de colecție aproape, cu roți extrem de mari şi cu un fel de coviltir din pînză. Intră apoi la magazinul Nathalis ca să cumpere două sau trei costumaşe de copil.

— Roz sau bleu? o întrebă vînzătoarea.

Acesta fu singurul moment în care Jaroslava se simți uşor descumpănită. La acest lucru nu se gîndise. Costumaşele roz erau de obicei pentru fetițe, iar costumaşele bleu pentru băieței. Jaroslava îşi frecă vîrful nasului, cum făcea ea de obicei cînd era pusă în situația de a face o alegere importantă.

— Roz, spuse ea pînă la urmă. Două, roz...

35

Hemingway putea fi văzut în general noaptea tîrziu prin barurile din jurul Pieții Contrescarpe, dar uneori şi la prînz făcîndu-şi piața pe strada Mouffetard. Cînd am îndrăznit într-o zi să-i amintesc domnului Cambreleng că Hemingway era mort din anul 1961, el îmi spuse cu o imensă decepție în glas:

— Cum să fie mort Hemingway? Nu vorbiți prostii... La Paris nu moare nimeni, niciodată.

Cum domnul Cambreleng nu putea fi convins niciodată de contrariul lucrurilor în care credea, l-am însoțit deci, de mai multe ori, în diverse plimbări pe urmele lui Hemingway, pe urmele lui Sartre, pe urmele lui Beckett.

Fantomele tuturor scriitorilor care au trăit la Paris bîntuie în continuare pe străzile, prin piețele şi în cafenelele Parisului, aceasta era convingerea domnului Cambreleng. Iar fantomele puteau fi văzute de cei capabili să aştepte o apariție şi să privească. Important era să nu le atingi. Dar puteai să le vorbeşti, mai ales dacă le întîlneai sprijinite cu cotul de cîte o tejghea, într-un bar plin de fum de țigară şi vag luminat de cîte o lampă cu abajur.

Domnul Cambreleng avea totuşi decența de a nu ne duce în Montparnasse şi în Saint-Germain, acolo unde hoardele de turişti semi-culturali se înghesuiau în cafenele precum Les deux Magots, La Rotonde sau La Closerie des Lilas în speranța că vor putea întrezări fantomele lui Sartre, Simone de Beauvoir sau Modigliani. Avea totuşi o slăbiciune pentru cafeneaua Le Flore unde ne obliga să intrăm fie la prima oră, dimineața la ora opt cînd nu era încă aproape nimeni înăuntru, fie noaptea tîrziu cu o jumătate de oră înainte de ora închiderii. Ceea ce îl interesa era să găsească liberă o anumită masă, aşezată într-un anumit loc, pe care ne-o arăta ca pe un obiect sacru şi ne spunea:

— La masa asta s-a născut existențialismul. Sartre, Simone de Beauvoir şi Raymond Aron au semnat pe masa asta certificatul de naştere al existențialismului.

Imediat apoi ne aşezam cu toții şi ceream cîte un pahar cu vin roşu sau cîte o bere sau cîte o cafea şi priveam cum chelnerul le aşeza pe masa pe

care se născuse existențialismul, şi în mijlocul căreia trona întotdeauna o scrumieră. În felul său, domnul Cambreleng era însă un mare fariseu şi un mare bufon, şi mai mult decît atît, nu avea memorie... Pentru că deseori, exact în aceeaşi cafenea, dacă masa unde se născuse existențialismul era ocupată, ne arăta o alta, ceva mai în interiorul stabilimentului, şi exclama:

— La masa asta s-a născut suprarealismul. André Breton şi Raymond Queneau au semnat pe masa asta actul de naştere al suprarealismului.

Emfaza cu care pronunța domnul Cambreleng aceste fraze avea ceva comic. Personal nu-mi dădeam seama dacă îşi bătea puțin joc de noi, de noi care veniserăm în țara sa dinafară, sau dacă era efectiv mîndru de patrimoniul francez în materie de cafenele născătoare de mari curente literare şi filozofice.

L-am imitat şi eu o dată, încercînd să epatez un grup de prieteni români veniți pentru prima dată la Paris. I-am dus pe toți la cafeneaua Le Procop. Am comandat pentru toți meniul cel mai ieftin, care oricum pentru buzunarul meu era foarte scump, după care le-am spus:

— În restaurantul ăsta s-a născut Enciclopedia franceză. Aici îşi dădeau întîlnire Voltaire, Rousseau, Diderot... Pe aici au trecut Balzac, Hugo, Verlaine...

Efectul a fost destul de puternic, dar eu m-am simțit puțin ruşinat. Pronunțasem fraza ca şi cum acel loc ar fi fost proprietatea mea, ca şi cum m-aş fi simțit acasă la mine în acel restaurant scump, aproape un muzeu... Ori, ce alt merit, ce altă autoritate culturală aveam eu în acel loc decît că, la fel ca şi alte milioane de oameni, îi citisem cît de cît pe cei care puseseră bazele gîndirii moderne?

Nu, eu nu aveam de loc autoritatea domnului Cambreleng atunci cînd încercam să-i fac pe alții să vadă fantomele Parisului. Nu jucam bine acest rol, nu puteam spune cu nonşalanță, cum o făcea domnul Cambreleng „Hai să ne vedem astăzi cu Gide...“.

Practic, domnul Cambreleng ştia unde îi puteam întîlni, la ce mese, pe toți marii scriitori şi artişti, francezi şi străini, care făcuseră gloria Parisului. Pe Gide, Saint-Exupéry, Malraux, Françoise Sagan, Camus, îi vizitam la braseria Lipp. Pe Beckett, pe Man Ray şi pe Giacometti îi puteam vedea în special în cafeneaua La Coupole. Dacă treceam strada, în cafeneaua Le Dôme, dădeam de Matisse, Dali şi Picasso.

Ajunseserăm cu toții, eu, Faviola, Pantelis, Jaroslava, chiar să credem în întîlnirea cu toate aceste fantome. Ba chiar reuşeam să le vedem, să ne

apropiem de ele, să le auzim conversațiile... Uneori domnul Cambreleng ne arăta cîte o siluetă la zece sau douăzeci de paşi în fața noastră:

— Uitați-l pe Cioran... Îl vedeți?

Ce vedeam noi era întotdeauna un om care se pierdea în mulțime, un om poate ceva mai grăbit decît alții, o siluetă dispărînd după un colț de clădire, intrînd într-un imobil hausmanian, coborînd într-o gură de metrou... Nimeni nu punea în orice caz la îndoială autenticitatea acestor fantasme. Cînd domnul Cambreleng ne invita în Piața Fürstenberg ca să ne întîlnim cu Ionescu, Cioran şi Eliade, chiar credeam că aveam rendez-vous cu ei. Ajungeam în micuța piațetă ornată cu trei lampadare şi ne învîrteam de colo-colo, aşteptam... Ştiam că Ionescu, Cioran şi Eliade trebuiau să vină, poate ca să facă o fotografie împreună. Nu ne gîndeam la faptul că respectiva fotografie fusese deja făcută cu 30 de ani în urmă, că putea fi cumpărată în diverse librării, că fantomele lor întîrziau uneori excesiv de mult şi că în general nici nu-şi făceau apariția. A umbla hai-hui prin Paris pe urmele celor care avuseseră şansa să intre în istorie era un joc vital pentru noi... Noi, nişte ratați conştienți că urma să dispărem fără urme, noi, nostalgicii unui secol trecut care nu ne primise în sînul lui... Ce căutam noi la începutul acestui mileniu într-un Paris devenit muzeu? De ce nu veniserăm în acest oraş la timp, înainte de post-modernism, înainte ca toate etichetele să fie lipite pe vecie pe toate fantasmele noastre culturale?

Deseori eram atît de hăituit de aceste gînduri încît îl urmam pe domnul Cambreleng cu o expresie total aeriană, dar el ştia să mă scoată din ea cu brutalitate inteligentă:

— Pst! Îl vedeți pe Lenin?

— Lenin!? Unde?

— Joacă şah cu Paul Fort... Pe terasă la Closerie des Lilas...

Cam o dată la două, trei luni domnul Cambreleng ne ducea şi la catacombele din arondismentul 14. Ne ducea acolo ca să scriem poeme în prezența morților. Scrieți, scrieți poezie, ne îndemna el, acesta este poate singurul loc din lume unde merită scris poezie. Sunt şase milioane de schelete adunate aici. O cantitate atît de mare de morți degajă în mod natural o enormă energie poetică. Captați acest mesaj, captați-l…

Ghidul nostru era domnul orb Lajournade, ghid de galerii şi subterane, mare specialist în istoria subsolului parizian. Nu există oraş mai fragil decît Parisul, ne explica domnul orb Lajournade în timp ce ne ghida prin labirintul de galerii al subsolului parizian. Timp de sute de ani, acest oraş a

fost construit cu piatra scoasă de sub el. Nimeni nu ştie însă acest lucru, cînd turiştii se extaziază în fața monumentelor, ei nu ştiu că dedesubt totul este gol, că temeliile Parisului sunt ca un şvaițer, doar găuri şi cariere, alveole şi tunele…

Morții din catacombe fuseseră aduşi treptat, începînd de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, pe măsură ce oraşul se dota cu noi mari bulevarde, iar vechile cimitire trebuiau evacuate. Oasele acestor dezgropați fuseseră clădite cu grijă, stivuite cu migală, tibii peste tibii, cranii peste cranii…

— Ce lucrătură, ce lucrătură, se extazia domnul Cambreleng trecînd printre zidurile de oase, atingînd din cînd în cînd cîte un craniu înnegrit de timp.

La ieşirea din catacombe, domnul Cambreleng ne ducea în Montparnasse, ne oferea cîte o cafea şi ne cerea să-i citim poemele scrise în întuneric, printre schelete.

— Sunt proaste, ne spunea la sfîrşit, aruncați-le la coş.

36

Înainte de a împlini 50 de ani, decisesem să schimb ceva în mod radical în viața mea. Dar ce? Mă pregătisem îndelung pentru acest moment, împlinirea a 50 de ani. Îmi spusesem de nenumărate ori: nu poți trăi dincolo de vîrsta de 50 de ani tot aşa cum ai făcut-o şi înainte. Pentru că dacă trăieşti dincolo de vîrsta de 50 de ani tot aşa cum ai făcut-o şi înainte e ca şi cum ai fi ajuns degeaba la vîrsta de 50 de ani. Nu este însă uşor să schimbi ceva în mod radical după vîrsta de 50 de ani. Toate viciile sunt fixate, obiceiurile împietrite, ticurile sunt de neeradicat, părerea despre lume şi viață e formată. Am reflectat îndelung înainte de a lua o decizie, pentru că doream să-mi impun o normă pe care să o pot totuşi respecta.

Pînă la urmă am optat pentru două principii: să nu mai vorbesc pe nimeni de rău, şi să nu mai tutuiesc niciodată femeile susceptibile să se arunce într-o poveste de dragoste cu mine. Dacă respectarea primului principiu mi-a dat iluzia profundă că în sfîrşit ajunsesem la un grad înalt de înțelepciune, al doilea mi-a adus neaşteptate surprize pe tărîm ludic, erotic şi afectiv.

— N-aş fi făcut dragoste cu dumneavoastră dacă ați fi îndrăznit să mă tutuiți, mi-a spus Faviola, chiar din prima noapte cînd m-a primit în patul ei.

Faviola era convinsă că folosirea persoanei a doua plural între amanți era o sursă inepuizabilă de erotism. Milioane de cupluri nu s-ar fi despărțit dacă şi-ar fi vorbit cu dumneavoastră, spunea ea. Milioane de cupluri şi-a fi conservat apetitul pentru joc şi gustul pentru conversație. Cînd un bărbat şi o femeie decid, după primele zile sau după primele săptămîni de flirt (sau de joc amoros) să se tutuiască, acest moment este de fapt începutul sfîrşitului. Din dorința de a avea acces la o şi mai mare intimitate, ei suprimă unica distanță care permite contemplarea reciprocă. Plonjînd amîndoi în iluzia unei mai mari sincerități şi intimități, ei suprimă singurul ritual de natură să alimenteze la infinit jocul cunoaşterii reciproce.

Limbajul este, pînă la urmă, modul în care ne îmbrăcăm pentru a fi vizibili unii față de alții. Cine tace rămîne veşnic invizibil. Cei care se adresează unii altora cu tu nu sunt decît nişte persoane obosite, care abandonează de la bun început eleganța într-o relație. Cuplurile care îşi vorbesc cu dumneavoastră reuşesc să-şi conserve, şi după 30 de ani de viață

comună, dimensiunea complicității, precum şi gustul pentru punerea în decalaj a cotidianului. Mii, milioane de fraze cîştigă în subtilitate şi devin extrem de excitante cînd sunt formulate la persoana a doua plural.

Să cîntărim două fraze.

El îl spune ei: „Vreau să te văd goală“.

El îi spune ei: „Vreau să vă văd goală, domnişoară“ (sau „doamnă“).

Utilizarea persoanei a doua plural în pat creează situații care fac să vibreze nu numai simțurile, ci şi spiritul. Dacă simțurile sunt înfiorate, excitate, satisfăcute de diversele forme de tactilitate, de timbrul vocal şi de parfumurile corporale, spiritul ajunge la orgasm numai prin limbaj.

— Mă iubiți, doamnă?

— Vă iubesc, domnule.

— Pot să vă mai strîng o dată, domnişoară, cu toată puterea?

— Da, domnule, strîngeți-mă.

— Pot să vă mai pătrund, o dată, doamnă, înainte de plecare?

— Da, domnule, pătrundeți-mă acum.

Infinitul decalaj dintre intimitatea gestului, pe de o parte, şi distanța pe care o implică formula de politețe, pe de altă parte, creează forme noi de emoție, mici explozii de voluptate resimțite atît de creier, cît şi de corp. Curtoazia, chiar dacă este jucată, le permite celor doi să nu se dezbrace niciodată total unul față de altul, deci să-şi păstreze în stoc o rezervă de mister pentru mai tîrziu.

Cînd o întrebam pe domnişoara Faviola ce-i place la mine, îmi răspundea în mod invariabil prin enumerarea a două lucruri: accentul şi faptul că utilizam fără ironie persoana a doua plural.

În privința accentului stimulator de erotism, uluirea mea n-a încetat să crească. Simțeam că domnişoara Faviola făcea dragoste mai mult cu accentul meu decît cu mine, dar nu înțelegeam prea bine ce găsea ea atît de excitant în accentul meu românesc. Un lucru era sigur: chiar dacă vorbeam franceza corect, poate prea literar şi corect, pronunția nu mi-o ameliorasem prea mult în 20 de ani de practică a limbii lui Voltaire. Dar faptul că acest accent îmi deschisese, la vîrsta de 50 de ani, o pagină de dragoste cu o femeie de 20, era pentru mine o imensă sursă de satisfacție metafizică. Se închidea în felul acesta un anume cerc, un anume cerc al destinului, un joc în doi început cu multă vreme în urmă între mine şi limba franceză.

Primul pas de dans pe care îl făcusem cu această limbă, la vîrsta de 12 ani, fusese unul ratat, dar impregnat de o anumită căutare a senzualității.

Îmi amintesc foarte bine momentul cînd, în ziua în care începeam clasa a cincea, a trebuit să-mi aleg prima limbă străină. Era o zi de septembrie ameţită de soare, toţi copiii veniseră cu flori şi însoţiţi de părinţii lor pentru prima zi de şcoală. După festivitatea de deschidere, noi, cei care urmam să optăm pentru prima noastră limbă străină, am fost adunaţi într-un colţ al curţii (nu îmi mai amintesc de cine) şi ni s-a spus că puteam alege între franceză şi germană. Nu ştiu dacă şi ceilalţi elevi au procedat ca mine, dar prima mea reacţie atunci a fost să le examinez repede pe cele două profesoare. Pentru mintea mea cele două limbi erau două femei, două fiinţe de sex feminin între care urma să optez. Limba franceză urma să fie predată de o doamnă cam în vîrstă şi cam cenuşie, în timp ce la germană venise o tînără absolventă cu un surîs fermecător.

Pe domnişoara Faviola o amuza mult această poveste.

— Şi aţi ales germana...

— Da.

— Din cauza unui surîs...

Da, alesesem, germana din cauza unui surîs. Iar apoi germana m-a torturat foarte mulţi ani din cauza gramaticii sale infernale. Franceza, însă, deşi urma să devină a doua mea existenţă, mi-a dat întîlnire mult mai tîrziu. Motiv pentru care am învăţat-o în fugă, din mers, fără nici un profesor alături ca să mă corecteze, deci am asimilat-o fără accentul cel bun.

English is for the men, french for the women and german for the horses. „Engleza este pentru bărbaţi, franceza pentru femei şi germana pentru cai“, spune o butadă (englezească bineînţeles). Personal, ea nu m-a amuzat niciodată prea mult, dar ştiu că am notat-o cu vreo 35 de ani în urmă într-un caiet şi nu am uitat-o niciodată.

Cum Faviola mă iubea pentru accentul meu, mă întrebam din cînd în cînd dacă nu cumva şi alţi bărbaţi treceau prin patul ei pentru accentele lor. Pentru că Faviola era o fiinţă capricioasă. Nimic nu era niciodată cîştigat definitiv cu ea. Uneori, dimineaţa, se trezea îmbufnată şi-mi cerea să plec imediat.

— Mi-aţi vorbit prea puţin în noaptea asta, vă rog să plecaţi.

Ce era să fac? Plecam mulţumindu-i pentru tandreţea pe care totuşi mi-o oferise. Orice noapte petrecută cu Faviola era, oricum s-ar fi derulat ea, un mare cadou pentru un om ca mine, trecut de 50 de ani.

— Să-mi scrieţi o scrisoare de dragoste dacă vreţi să reveniţi, îmi spuse Faviola, tot aşa, într-o dimineaţă în care mă dădea afară imediat după

răsăritul soarelui, pentru că fusesem excesiv de tăcut.

— Da, domnişoară, am să vă scriu, i-am spus.

— Să-mi scrieți scrisori de dragoste fantastice, mi-a mai precizat ea, înainte de a trînti uşa după mine.

37

Dacă Georges se obişnui, treptat, să trăiască fără ştiri, cîinele său Madox resimţi însă absenţa lor ca pe o pedeapsă. Pentru a nu fi tentat să cumpere un ziar, să audă vreun buletin de ştiri la radio sau să dea cu ochii de vreun televizor aprins într-o vitrină, Georges îşi impuse un regim de sihastru: nu mai cobora din salonul de la etajul întîi al cafenelei Saint-Médard. Acest exerciţiu de privare totală de informaţii şi-l impuse de unul singur. Iar noi toţi îi urmăream cu admiraţie eforturile de a nu mai şti ce se întîmpla în lume. Aveam de altfel grijă, în conversaţiile noastre, să nu evocăm nici un subiect de actualitate: vorbeam despre Proust, despre declinarea numelor proprii în limba rusă, despre teoria gramaticilor interactive, despre diverse călătorii imaginare, despre simbolistica licornei pe tapiseriile medievale, şi aşa mai departe.

Madox, însă, era în mod vizibil nefericit. Liniştea care domnea în noul său spaţiu de viaţă fu un şoc pentru el după ce fusese obişnuit să trăiască în preajma unui televizor aprins şi în contextul sonor al unui aparat de radio difuzînd ştiri în flux continuu. Cum Georges nu mai cobora ca să-l plimbe pe Madox, această sarcină ne revenea nouă: domnului Cambreleng, mie, lui Pantelis, cocoşatului care în continuare nu avea nume, lui Hung Fao, adolescentului mut, şi chiar şi domnişoarei Faviola atunci cînd nu avea piciorul rupt.

Momentul plimbării era unul de mare excitaţie pentru Madox, nu atît pentru că avea în sfîrşit dreptul să urineze şi să comunice prin constelaţia de mirosuri cu alţi cîini, ci prin faptul că se putea apropia de diverse chioşcuri de ziare. La început nu mi-am dat seama de ce mă trăgea Madox cu atîta forţă spre o anumită direcţie, altfel spus în susul străzii Mouffetard, unde, la numărul 73 era o librărie care vindea însă şi reviste şi ziare. Madox se apropia de acest loc ca de o sursă vitală, excitat la culme, cu ochii holbaţi şi cu limba scoasă, gîfîind de nerăbdare, cu părul zbîrlit, dînd din coadă ca un nebun. Greu de spus ce vedea şi ce simţea Madox în faţa revistelor şi ziarelor expuse cu generozitate în stradă, într-o dezordine desăvîrşită, uneori sub forma unor maldăre de hîrtii imprimate pe care patronul le lăsa deseori chiar şi să se impregneze de ploaie. Poate că Madox simţea mirosul

de cerneală tipografică, mirosul de ziare, sau pur şi simplu adulmeca informaţia. În orice caz, ajuns în faţa chioşcului de ziare, Madox era fericit, se aşeza în faţa lui şi nu mai voia să plece.

Încercam, uneori, să ghicesc la ce se uită Madox. Pentru că privirea sa nu era niciodată fixă. Nu, Madox se uita la titluri şi la imagini. Privirea sa se plimba practic peste numele ziarelor (LIBERATION, LE FIGARO, LE MONDE, LES ECHOS, LE PARISIEN etc.), peste principalele titluri atunci cînd erau scrise cu litere de o şchioapă, şi peste imaginile de pe primele pagini. Fără îndoială, ceea ce Georges reuşea încetul cu încetul să-şi extirpe din creier, dependenţa faţă de mediile de informare, pentru Madox era prea tîrziu şi devenise imposibil. Madox nu mai putea trăi fără zumzetul provocat de ştiri, acest zumzet era sosul în care crescuse şi în care fusese educat.

Cînd era plimbat de domnişoara Faviola, Madox pornea instinctiv într-o altă direcţie, pe rue Monge, spre Universitatea Jussieu. Nu departe de Universitate, se înşiruiau cîteva ateliere de reparat computere, unde se puteau cumpăra de asemenea şi computere la mîna a doua. Cum în vitrine erau întotdeauna expuse diverse computere dintre care unele aprinse, Madox se oprea în faţa lor pentru a urmări eventualele imagini.

În ciuda faptului că Madox avea totuşi acces la informaţie în cursul plimbărilor sale zilnice (domnul Cambreleng se arătă într-o zi atît de generos cu el încît îl duse chiar şi în complexul comercial de la Place d'Italie unde se afla un mare magazin de informatică şi televizoare), în ciuda acestui fapt deci sănătatea sa lăsa de dorit. Madox nu mai avea poftă de mîncare, nu-i mai plăcea să se joace, nu-l mai interesau nici ceilalţi cîini şi lăsa enorm de mult păr pe jos. Chiar şi mirosul său devenea din ce în ce mai greu, mai insuportabil.

Domnul Cambreleng hotărî să mergem cu Madox la un medic veterinar, şi mă însărcină pe mine să găsesc unul. Hung Fao îşi aminti că lîngă Place Pinel, unde se afla un magazin de peşti vii ţinut de un vietnamez, văzuse cîndva şi o firmă de cabinet veterinar. Ne-am dus deci toţi patru acolo, eu, Hung Fao şi domnul Cambreleng. Madox ne urma cu un aer plictisit, dezorientat. După ce am stat în sala de aşteptare a cabinetului vreo oră şi ceva, împreună cu două pisici, un şoarece alb, un caniş, un sticlete şi o broască ţestoasă, ne veni rîndul să intrăm pentru examinarea lui Madox. Veterinarul, care era bineînţeles chinez, ne întrebă de la bun început cine era stăpînul animalului.

— În orice caz, nu suntem noi, răspunse domnul Cambreleng.

Veterinarul chinez îl examină pe Madox cu atenție, i se uită în gură, îi palpă limba, îi analiză trei fire de păr la microscop, îl cîntări şi-i trecu pe la nas o paletă cu mai multe eşantioane de mirosuri.

Madox se comporta ca şi cum îi murise stăpînul, aceasta fu concluzia veterinarului. Cîinele nu avea nimic special, era doar deprimat, ori, se ştie, deprimarea poate fi mortală la cîini.

Hung Fao schimbă cîteva fraze în chineză cu medicul veterinar, apoi ieşirăm cu toți ca să-l lăsăm pe acesta să examineze un şoarece alb care în timpul nopții se zgîria pe ceafă pînă la sînge. Nu mai era nimic de făcut pentru Madox, acesta era de fapt verdictul veterinarului, şi sensul frazelor schimbate în chineză cu Hung Fao.

Nimănui nu-i trecu prin cap să-l instaleze pe Madox în fața unui televizor sau să-i lase aprins în timpul zilei un aparat de radio. Agonia cîinelui mai durã o lună. Apoi se stinse trist, epuizat de un fel de aşteptare, total indiferent la ultimele gesturi de tandrețe ale fostului său stăpîn Georges, sau ale altor oameni. În mintea lui, cel care îl abandonase avea un alt nume. În limbaj uman, acest cineva se numea Dumnezeu, pentru Madox, era zumzăitul mediilor de informare.

38

Jurnalul unei cocoaşe

Sunt o cocoaşă. Altfel spus, sunt o excrescență de cuvinte. Orice cocoaşă se naşte, de altfel, dintr-o revoltă masivă a cuvintelor. Reprezint o sedimentare de cuvinte. Sensul acestor fraze nu poate fi înțeles însă în acest moment de cititorii acestei cărți. Totul va deveni însă foarte clar mai tîrziu.

Deci, sunt cocoaşă. Existența mea este o excepție. Am forma unui creier crescut în mod paradoxal alături de cap. De fapt, chiar sunt un creier. Gîndesc, observ, analizez... Unghiul meu de vedere este unic, deci şi reflecțiile mele nu seamănă cu ale unui creier obişnuit. Este adevărat că am crescut pe spatele unui om, dar de fapt omul care mă poartă este prelungirea mea.

Nu este uşor să fii o cocoaşă. Pe stradă alunecă în toate direcțiile mii de pulpe, mii de fese, mii de guşe, mii de burți, mii de degete butucănoase, mii de capete hilare... Milioane de organe umane hidoase se rostogolesc pe bulevarde, în piețe, în gări... Milioane de priviri se încrucişează şi se pun pe toate aceste membre, ligamente, excrescențe şi diformități anatomice. Niciodată însă aceste organe nu sunt privite cu atîta oroare precum cocoaşele.

Nu, cocoaşele nu sunt iubite în univers. Pentru a rezuma, pot spune că marea mea problemă este dragostea. Simt că nu mă iubeşte nimeni. Ştiu că nu mă iubeşte nimeni. De la bun început am trăit fără dragoste, fără să beneficiez de toleranță sau de compasiune. Puține ființe au parte în univers de un astfel de tratament.

Ochii care mă privesc mă plasează imediat în categoria microbilor, ca şi cum aş fi o specie dăunătoare. Nu de puține ori am simțit aceste priviri lipite de protuberanțele mele. Cînd sunt privită ca un microb simt imediat cum privirea respectivă pătrunde în mine ca o ploaie acidă.

Sufăr, de cînd m-am născut, atît din cauza faptului că nu sunt iubită, cît şi din cauza faptului că sunt singură. În cei 30 de ani de existență, rareori m-am intersectat cu alte cocoaşe. Nu ştiu dacă am avut trei sau patru întîlniri de acest gen în tot acest timp. Şi mai cumplit este însă faptul că sunt

respinsă de celelalte organe ale corpului din care fac parte, atît de cele interne, cît şi de cele externe. Mă repudiază în mod bizar stomacul, inima, ficatul, plămînii... Simt că nu mă iubesc umerii, brațele, genunchii... Degetele mă ating cu un fel de silă, iar în ultimii ani omul care este de fapt prelungirea mea a încetat total să se mai uite în oglindă ca să mă analizeze.

Cu o singură categorie de oameni am, totuşi, o relație profundă, hrănită de o complicitate depăşind capacitățile de înțelegere ale celorlalți oameni: cu croitorii. N-am întîlnit mulți croitori în cursul vieții mele, pentru că omul care este prelungirea mea nu i-a schimbat foarte des. Dar de fiecare dată cînd am intrat cu el la un croitor şi i s-a explicat despre ce era vorba, i-am văzut în mod invariabil pe aceşti oameni făcînd ochii mari şi apropiindu-se de mine cu plăcere. Le-am simțit freamătul nărilor în timp ce îmi luau măsurile, le-am simțit tandrețea degetelor în timp ce îmi analizau dimensiunile. Pentru un croitor adevărat, cocoaşele sunt adevărate guri de oxigen, şanse unice de a ieşi din rutină, de a deveni artişti. A croi un costum impecabil pentru un cocoşat nu este un lucru uşor, iar croitorii veritabili nu sunt puşi deseori în situația de a crea sacouri şi veste pentru cocoaşe. Din această cauză sunt de altfel extrem de fericiți să o poată face... Într-un fel, a croi pentru cocoşați reprezintă un test suprem de măiestrie croitoricească.

Mai am relații interesante cu unele animale. Cîinii, de exemplu, mă latră cu simpatie. Greu de spus de ce atrag atenția cîinilor, de ce încearcă să intre în contact cu mine atunci cînd mă aflu în preajma lor. Mi se întîmplă cîteodată să intru în bistrouri unde patronii au cîini. În general, aceşti cîini văd intrînd atîta lume în bistroul lor încît au devenit cu totul placizi, dormitează sau stau cu botul pe labe toată ziua la intrare şi nici nu mai deschid ochii atunci cînd intră un client nou. Dacă intru eu, însă, ceva le atrage atenția. Eu le atrag de fapt atenția. Chiar şi cel mai obosit, mai placid, mai plictisit şi mai leneş cîine, atunci cînd intru eu în bistrou, deschide ochii, începe să dea din coadă, uneori se ridică în două labe sau chiar în patru, mă urmăreşte cu privirea, mă mîrîie cu un fel de complicitate sau chiar începe să mă latre în aşa fel încît patronul se vede obligat să intervină şi să-i spună „Taci, Madox, eşti nebun?".

Unele pisici se interesează de asemenea foarte tare de mine. Cînd sunt invitat uneori în case cu pisici, mi se întîmplă să le văd dîndu-mi tîrcoale, încercînd să se lipească de mine. Omul care este prelungirea mea se lasă cu plăcere escaladat de pisici. Ele i se urcă pe umeri şi apoi se freacă de mine,

mă magnetizează cu blana lor, intră într-un schimb tactil cu căldura şi cu energia degajată din textura mea.

În mai multe împrejurări, diverse păsări au simțit că pot să se aşeze pe mine fără nici o teamă. Şi nu vorbesc aici de porumbeii de pe esplanada catedralei Notre-Dame, care sunt capabili să se aşeze pe orice, chiar şi pe o sperietoare. Nu, vorbesc de păsări normale. Dacă mă aşez pe terasa unei cafenele, cer o cafea şi aştept o vreme nemişcat, mai devreme sau mai tîrziu o rîndunică, o vrabie sau un porumbel vin şi se aşază pe mine, ca pe un soclu natural, unde simt că se pot odihni sau face o escală în condiții de totală securitate.

Lucru cu totul înduioşător, copiii între trei şi şase ani se simt extrem de atraşi de mine. Rar copil care, atunci cînd mă vede, să nu îi tragă de mînecă pe mama sau pe tatăl sau pe bunica lui şi să nu-i spună „uite o cocoaşă". Adulții nu ştiu să se poarte cu mine, în general privirile lor mă evită, ca şi cum principala mea calitate ar fi aceea de a devia ochii. Dintr-un fel de pudoare, dintr-un fel de stupidă jenă, adulții, cînd mă intersectează, sau mai bine zis cînd îl intersectează pe omul care este prelungirea mea, după ce îşi dau seama că au de-a face cu un cocoşat, privesc în orice altă direcție, dar nu spre mine. Copiii între trei şi şase ani însă, cu ochii lor sinceri şi ageri capabili să capteze tot, mă urmăresc îndelung cu privirile atunci cînd ne intersectăm. Practic le simt privirile orientate cu mirare şi admirație spre mine multă vreme după ce am trecut unul pe lîngă altul: copilul continuă să meargă de mînă cu mama sau cu bunica sa, în direcția în care este dus cu forța, dar atenția sa rămîne atrasă de mine, el merge multă vreme cu capul întors spre mine fascinat de ceva ce el nu are, dar care există. De fapt, copiii între 3 şi 6 ani, atunci cînd mă văd, nu-şi pun de loc problema dacă e bine sau rău, dacă e frumos sau urît să ai o cocoaşă. În adîncul lor ei îşi doresc imediat una. Am auzit chiar, uneori, copii care, după întîlnirea cu mine, le puneau părinților imediat această unică şi profundă întrebare: „Dar eu de ce nu am cocoaşă?".

Culmea este că, deşi nu sunt iubită, am relații interesante cu multe elemente ale naturii, dar nu cu celelalte cocoaşe. Cînd mă intersectez cu alte cocoaşe se instalează între noi o teribilă animozitate, un fel de alergie, ca şi cum ne-am fi invadat reciproc teritoriul. O dată pe an, omul care este prelungirea mea ia metroul şi se duce undeva la marginea Parisului unde, într-o fostă hală industrială, are loc un bal al cocoaşelor. Această întîlnire anuală nu este însă dezagreabilă. Dacă întîlnirea cu o singură cocoaşă, pe

stradă, îmi provoacă o stare de iritare, cînd sunt împreună cu alte sute de cocoaşe relația este total diferită. Între noi se nasc brusc raporturi ludice şi ne oglindim unele în altele cu o simplitate care ne uşurează, care ne purifică.

În materie de erotism, însă, nu cu celelalte cocoaşe am raporturi de intenție. Ce-mi plac mie, din motive pe care, din nou, nu le pot explica, sunt mîinile, picioarele şi gîturile în ghips. Ele sunt cele care mă excită, aici îmi simt eu tandemul, în aceste mîini, picioare şi gîturi rupte sau scrîntite sau puțin deşurubate şi puse în ghips. Acest ansamblu format dintr-un organ scos temporar din funcție şi dintr-un ghips protector imitîndu-mi într-un fel protuberanțele şi tipul de tactilitate, acest ansamblu deci îmi provoacă fiori de o infinită tandrețe. Fiori care mă pătrund, mă moleşesc... Simt uneori, la vederea unui picior în ghips, cum mă topesc, cum devin mai uşoară, cum mă desprind de spinarea omului care este prelungirea mea şi cum mă ridic în aer. Sunt capabilă să plutesc din cauza acestei senzații, să mă ridic în aer ca un balon umflat cu helium... Omul care este prelungirea mea începe să aibă probleme de gravitație, devine uşor, prea uşor, aproape că nu mai atinge pămîntul cu talpa picioarelor atunci cînd merge, începe să se prefacă de fapt că păşeşte deşi picioarele sale ating doar vag asfaltul.

De mai bine de un an, vis-à-vis de cafeneaua unde serveşte omul care este prelungirea mea, lucrează într-o librărie o fată superbă, tînără, cu gene infinite, total pasionată de cărți... O simt cum aude lucruri pe care alții nu le aud, cum simte lucruri pe care alții nu le simt. Din cînd în cînd, atunci cînd ne intersectăm, reuşesc să-mi concentrez toată puterea magnetică în contactul dintre noi şi atunci ea se împiedică şi îşi rupe cîte ceva: o gleznă, o mînă, un umăr... Sunt marile mele momente de extaz. Timp de o lună sau timp de două luni, cît durează ghipsul, tînăra femeie îmi aparține, este în totală fuziune cosmică şi interioară cu mine, fantasmele mele sunt materializate şi orgasmul meu este continuu. Şi aceasta cu atît mai mult cu cît, în aceste momente, omul trăind în prelungirea mea o ajută uneori să se ducă la cumpărături împingînd-o în fotoliul ei rulant.

Voluptatea supremă există, vă jur. Sunt o cocoaşă care a gustat fericirea.

39

Hung Fao era o putreziciune. Altfel spus, avea ceva putred în el din punct de vedere ideologic. Conştiinţa sa revoluţionară lăsa de dorit, nu avea nici măcar intensitatea unei licăriri, deci se situa la un nivel foarte slab, aproape de zero. Rădăcinile sale erau nesănătoase. Mediul urban în care se născuse şi trăise, adică la Pekin, era nociv. Familia sa era reacţionară întrucît făcea parte din clasa intelectualilor revizionişti. Pe scurt, Hung Fao era o putreziciune fără conştiinţă revoluţionară, cu rădăcini nesănătoase, provenind dintr-un mediu nociv şi revizionist. Şi în plus optase la Universitate pentru limba franceză, o limbă imperialistă care deforma gîndirea. Deci era, în plus, un element periculos şi cosmopolit, dispus oricînd să facă jocul marilor puteri capitaliste şi imperialiste.

Cînd gărzile roşii îl puseră să-şi facă autocritica, Hung Fao recunoscu tot. De altfel şi profesorul său de literatură franceză îl îndemnase să nu ascundă nimic. Exact aşa îi spusese profesorul său de literatură franceză, pe care îl respecta şi-l diviniza atît de mult, şi pe care gărzile roşii îl ţineau de trei zile în genunchi, cu mîinile legate la spate, în curtea Universităţii:

— Tovarăşe Hung Fao, nu ascunde, te rog, nimic!

Uitîndu-se la profesorul său care avea faţa tumefiată, un ochi scos şi cheaguri de sînge la nas, Hung Fao se înflăcără brusc şi efectiv nu ascunse nimic.

— Sunt un element nesănătos, nu am avut niciodată contact cu viaţa reală, nu am muncit niciodată, dar nu sunt un revizionist! strigă Hung Fao. Iar limba franceză am vrut s-o învăţ ca să traduc pentru tineretul din ţările capitaliste opera marelui nostru timonier Mao Tse Dung. Trăiască marele Mao! Vreau să fiu reeducat prin muncă! Vreau să-mi forjez, la ţară, o adevărată conştiinţă revoluţionară.

Hung Fao avu noroc. Nu fu nici executat şi nici bătut de gărzile roşii, ci fu expediat, împreună cu alte 30 milioane de tineri, la ţară, ca să aprofundeze revoluţia. Era în 1966.

Timp de doi ani Hung Fao aprofundă revoluţia muncind la orezăriile şi culturile de trestie de zahăr din provincia Guangdong. Viaţa în comun era reglată după principiul supravegherii reciproce zi şi noapte. Orele de muncă

erau prelungite cu orele de învățămînt politic şi ideologic constînd de cele mai multe ori în lectura cu voce tare şi în cor a operelor lui Mao. Fiecare student avea asupra sa, zi şi noapte, „cărticica roşie“ a lui Mao, pe care oricum o ştia pe de rost.

Hung Fao se considera norocos şi datorită faptului că tabăra sa de muncă era aproape de mare. Pentru Hung Fao marea era sinonimă cu libertatea. Marea Chinei Meridionale scălda țărmuri unde cărticica roşie a lui Mao nu reprezenta nimic. Hung Fao primi chiar permisiunea de a privi, o dată pe săptămînă, duminica seara, cum apune soarele pe malul mării.

Aşa îl cunoscu Hung Fao pe bătrînul pescar.

— La ce te uiți? îl întrebă într-o duminică seară bătrînul pescar pe Hung Fao.

— Mă uit la mare, spuse Hung Fao.

— Ți s-a dat voie să te uiți la mare?

— Da.

Bătrînul rîse. Hung Fao rîse şi el. Un început de complicitate se instală între ei. Săptămîna următoare bătrînul îi aduse lui Hung Fao un peşte afumat.

— Lui Mao nu-i place marea. De ce? întrebă bătrînul.

Hung Fao nu ştiu să răspundă. În Cărticica roşie, Mao nu spunea nimic despre mare.

— Lui Mao nu-i plac oraşele şi nu-i place marea. De ce? întrebă din nou, de data aceasta rîzînd, bătrînul.

În ce priveşte oraşele, bătrînul avea dreptate: lui Mao nu-i plăceau oraşele. Pentru Mao adevărata luptă de clasă nu era cea dintre proletariat şi burghezie, cum spunea Marx şi cum credea de asemenea Uniunea Sovietică. Adevărata luptă de clasă era între oraş şi sat. Iar viitorul revoluției era victoria satului asupra oraşului.

Bătrînul se amuza punîndu-i lui Hung Fao întrebări la care nu aştepta de fapt nici un fel de răspuns.

Erau însă şi duminici cînd bătrînul nu-l întreba nimic. Hung Fao îl găsea aşezat în barca sa, asediat de o colonie de pescăruşi, încercînd cu migală să repare ochiurile unei imense plase de pescuit. Această plasă i se părea lui Hung Fao o monstruozitate, o încîlcitură extrem de complicată de fire şi ochiuri, ceva imposibil de scos la capăt, cum era de altfel şi revoluția culturală.

Cînd începu să bată musonul de vară aducînd ploi interminabile, bătrînul deveni din nou volubil.

— Cine te vede cum te uiți la mare îți citește gîndurile, spuse el.

Hung Fao se temu, o clipă, că bătrînul era nebun. În orice caz, bătrînul pescar nu vorbea la fel ca toți ceilalți oameni. În privirile sale se citea o seninătate infinită, dar rîsul cu care își încheia aproape fiecare frază ascundea altceva: el rîdea, de fapt, de ce i se întîmpla acestei lumi. Cum nu mai avea mult de trăit, cum fiecare nouă zi era una vecină cu moartea, bătrînul rîdea de nebunia pe care urma să o lase în urma sa.

Bătrînului nu-i plăcea să vorbească despre el, dar în cea de-a douăzeci și doua duminică el îi spuse rîzînd lui Hung Fao:

— Altădată prindeam o sută de pești pe zi. Eram nefericit și îmi era frică de ziua de mîine. Acum însă nu mai prind decît un pește pe zi și nu mă mai tem de nimic. De ce?

Nimic nu-l amuza însă mai tare pe bătrînul pescar decît să-l audă pe Hung Fao vorbind în limba gărzilor roșii.

— Mai ești putred? îl întreba bătrînul.

— Nu mai sunt, răspundea Hung Fao. Nu mai sunt pentru că mi-am îmbogățit cunoașterea practică a țăranului.

— Ai fost infectat?

— Am fost infectat de deviaționism, dar acum nu mai sunt.

— De ce se teme Mao de Confucius?

Hung Fao nu știa să răspundă chiar la toate întrebările bătrînului. De cîteva ori acesta îi ceru să-i recite pe de rost Cărticica roșie a lui Mao. După fiecare precept maoist bătrînul dădea din cap rîzînd:

— Da, da... e adevărat... noi toți suntem niște firimituri. Dar masele populare formează pîinea...

În cea de-a treizecea duminică bătrînul îi dădu lui Hung Fao informațiile pe care dorea de fapt să le afle din prima zi.

— Am să-ți răspund la întrebarea pe care nu îndrăznești să mi-o pui, spuse el.

Hong-Kong-ul nu era departe: traversarea se putea face într-o singură noapte. Unii pescari își asumau acest risc pentru bani mulți. Orice pescar prins cu pasageri la bord era însă executat pe loc, fără judecată. Vedetele rapide utilizate de bravii paznici maritimi ai țării și ai lui Mao erau de fabricație britanică. Redutabile. Tăcute. Dotate cu radare. Apăreau ca din senin, cînd nu te așteptai. Pescarii nu mai făceau traversări decît cu o

condiție: cel care visa la libertate trebuia să se lase legat de mîini şi de picioare, să accepte să i se agațe o piatră de gît şi să i se pună un căluş în gura. Aşa se derula traversarea. Dacă totul mergea bine, de cealaltă parte omul era dezlegat şi îl aştepta o viață nouă. Dacă apărea însă vreo patrulă a pazei de coastă, candidatul la libertate era aruncat imediat peste bord. Piatra atîrnată de gîtul său îl ajuta să se ducă imediat la fund şi să moară în cîteva secunde. În ce-l priveşte pe pescar, el putea spune că a adormit în barcă şi că s-a lăsat dus de curent. Nu exista nici o dovadă că ar fi încercat ceva ilegal. Nu toți candidații la libertate îşi puteau însă permite să plătească prețul traversării. Cu atît mai mult cu cît nu erau siguri că vor ajunge vii la Hong Kong. Atunci acceptau să plătească prin muncă. Candidații la libertate erau aşteptați de cealaltă parte de cîte o gazdă. O gazdă era un traficant de oameni de la Hong Kong care plătea traversarea pentru candidatul la libertate, urmînd ca acesta să muncească apoi gratuit pentru el trei sau patru ani. După plata datoriei, urma şi libertatea reală.

— Mai vrei să fii liber? îl întrebă, rîzînd, bătrînul.

— Da, răspunse Hung Fao cu un nod în gît şi în timp ce inima îi bătea nebuneşte.

40

În ziua cînd Hung Fao punea pentru prima dată piciorul pe o bucată de pămînt liber, la Hong Kong, un cuplu de franco-rus care urma să joace un anumit rol în viața sa cobora de pe un vas de croazieră ca să viziteze insula Hydra. Vasul plecase în cursul dimineții de la Pireu, iar prima etapă fusese Egina. Acum, pe insula Hydra, turiştii luau masa şi se puteau plimba două ore, înainte de a se îmbarca, la ora 16 şi 30 de minute, pentru destinația următoare, Monemvasia.

El avea în jur de 50 de ani şi vorbea perfect franceza, dar cu un uşor accent rus. Ea era franțuzoaică get-beget şi părea cu 15 ani mai tînără. Formau împreună un cuplu rodat, deci îşi vorbeau puțin. El avea o figură de aristocrat şi făcea parte din categoria bărbaților neajutorați. Ea părea fragilă şi aeriană, dar era cea care lua deciziile în cuplu. Se mai iubeau încă aceşti doi oameni? El o urma orbeşte, dar mai mult dintr-un fel de obişnuință, pentru că totul devenea mult mai uşor atunci cînd nu i se opunea. Ea era capabilă să-şi modifice intențiile de trei ori pe minut. El era înalt, foarte înalt, şi atunci cînd îi vorbea se apleca uşor, ca şi cum ar fi avut oroare ca lumea din jur să audă vreunul din cuvintele destinate ei. Ea îl asculta cu plăcere, îi plăcea în continuare de această voce cu timbru grav contrastînd cu timiditatea lui. El era fericit atunci cînd ea îi mîngîia fața ca şi cum ar fi vrut să-i atingă glasul. Ea era în continuare excitată de vocea lui şi probabil că îl mai iubea din cauza acestei voci şi mai ales a accentului rus.

Odată coborîtă pe teren ferm, ea îşi aminti de ceea ce le spusese ghidul pe vas cu doar cu cîteva minute înainte: veți vedea cel mai frumos dintre toate porturile insulelor greceşti. Instinctiv, deci, refuză să privească în jur. Se simțea amețită din cauza vaporului, din cauza valurilor, din cauza vibrațiilor vasului şi mai ales din cauza mulțimii. Tot ce voia acum era să se îndepărteze cît mai mult de oameni, de zecile de restaurante înşirate în jurul portului, de lumea care-i asedia pe turişti propunîndu-le camere de închiriat, ilustrate şi plimbări pe spatele catîrilor.

Lui îi plăcea forfota, mulțimea, strigătele, ambianța. Privea în jur cu ochii măriți, avid parcă să înregistreze cît mai multe imagini în cît mai scurt timp. El ar fi vrut să mănînce acolo, într-un restaurant de pe malul mării, privind

spectacolul lumii şi al sutelor de vase de pescari. Nu îndrăzni însă să-şi exprime dorința şi îşi urmă soția pe strada Miauli care ducea spre partea de sus a satului. Lui îi plăcea soarele, ea căuta umbra. Merseră deci împreună pe trotuarul din stînga al străzii întrucît, la acea oră, era mai umbrit decît cel din dreapta. De o parte şi de alta a străzii Miauli se înşirau zeci de magazine de bijuterii şi zeci de chioşcuri cu obiecte inutile. Ei îi plăceau obiectele inutile şi bijuteriile, el detesta să intre în magazine. Era aproape ora două după-amiaza, ora cînd proprietarii de buticuri începeau să-şi facă siesta, aşa că el se simți, pentru moment, salvat.

Strada era pavată cu dale de piatră de un alb strălucitor, iar ei îi venea aproape să le mîngîie. Albul caselor amplifica senzația de căldură, deşi o briză uşoară bătea dinspre mare. Cîțiva localnici îi abordară în drum, fie ca să-i invite în diverse taverne, fie ca să le propună serviciul de a-i transporta, pînă sus pe culme, cu catîrii. Lui i-ar fi plăcut să se urce pe un catîr. Ea însă avea chef să meargă pe jos ca să mîngîie pisicile întîlnite în drum.

Pe el îl irita de multă vreme această pasiune a soției sale pentru pisici. El era chiar uşor alergic la părul de pisică şi se opusese cu argumente de ordin medical de fiecare dată cînd ea dorise să aducă o pisică în casă. În ultimii ani însă, văzînd cu cîtă tandrețe se apleca soția sa ca să mîngîie absolut fiecare pisică întîlnită în cale, el ajunsese la concluzia că soției sale îi lipsea de fapt ceva fundamental, un copil.

Un bărbat care joacă, el, în cuplu, rolul unui copil, nu-şi doreşte însă copii. Era cazul lui, deşi ştia că ea se apropia de o vîrstă critică şi că traversa ultimii ani în care ar mai fi putut deveni mamă. Ea îşi dorea enorm să devină mamă, dar el nu o ajuta de loc. Niciodată însă, nici el, nici ea, nu abordaseră deschis subiectul.

Ea avu dintr-odată senzația că era la Veneția. Numai acolo, imediat ce te îndepărtezi de străzile principale intri brusc în altă lume. Era exact ceea ce li se întîmplase, la doar cinci minute distanță de port. Forfota, vasele, marea, dispăruseră din peisaj. Cei doi se aflau acum pe străduțele contorsionate ale unui sat total pustiu, locuit numai de pisici negre care căutau umbră, un sat strivit de soare, dar apărat de o briză generoasă, presărat cu mii de ghivece de flori aşezate la ferestre şi pe trepte la intrarea în case.

El deveni nerăbdător pentru că îi era foame şi voia să bea o bere. Ea ar fi putut flana timp de ore în şir pe străduțele pustii mîngîind pisici. De cîte ori lua cîte o pisică în brațe, ea îl ruga pe el să-i țină umbreluța de soare

(cumpărată tot de el cu trei zile în urmă, la Atena). El se executa fără să se revolte, dar şi fără entuziasm. Îşi trăgea doar şi mai tare pe ochi borul pălăriei ca şi cum acest lucru l-ar fi ajutat să scoată pisicile din aria lui vizuală. Din cînd în cînd îşi scotea însă şi pălăria şi se ştergea de sudoare cu o enormă batistă pe care şi-o ţinea în buzunarul de la spate al pantalonilor.

Ea fu cea care descoperi taverna lui Anastassios Sevasti. Mică, discretă, ascunsă parcă de uliţele principale, taverna lui Anastassios Sevasti era exact ceea ce căuta. Ceea ce nu înseamnă că taverna era şi pustie, alţi turişti făcuseră exact la fel ca şi ei, părăsiseră zona aglomerată a portului în căutarea unei oaze de linişte.

Taverna era ţinută, după toate aparenţele, de doi bărbaţi, probabil tatăl şi fiul. Anastassios-bătrînul se agita în bucătărie, iar Anastassios-fiul în sala de mese. Tînărul Anastassios era un grec frumos şi lent, vorbea puţină engleză şi puţină franceză, şi zîmbea cu aerul unui om care ştie ceva în plus faţă de clienţii săi, ceva important şi inexprimabil însă.

Imediat ce se aşezară la masă, ei îi sări o pisică în poală. Ea fu extrem de fericită şi începu să mîngîie imediat pisica. El fu fericit pentru că tînărul Anastassios îi aduse o bere aproape la un minut după ce îi formulase comanda. Cum era însă obiceiul în tavernele greceşti, tînărul Anastassios mai aduse o carafă cu apă rece şi o farfurioară cu măsline, şi numai apoi veni cu un mic carneţel zdrenţuit ca să ia comanda.

— Cum o cheamă pe pisică? întrebă ea.

— Eva, răspunse tînărul Anastassios, făcînd un gest uluitor: întinse mîna şi începu să mîngîie şi el pisica din poala ei. Iar pisica, obişnuită probabil de mult cu această mînă, începu să toarcă.

Ea simţi un fior erotic pe care nu-l mai simţise niciodată pînă atunci. Pisica torcea aşezată practic pe sexul ei, căldura pisicii îi penetra aproape în sex, iar acum, o mînă străină venea fără nici o jenă să i se pună practic pe sex. De fapt, între această mînă şi sexul ei nu se afla decît pisica, ceea ce era puţin, sau, mai bine spus, era mai grav decît dacă acea mînă i-a fi mîngîiat direct sexul. Sigur, tînărul Anastassios nu făcea decît să-şi mîngîie pisica, pisica lui care se urcase în poalele unei femei. Ce să-i reproşezi cuiva care îşi mîngîie pisica? Numai că acea mîngîiere de pisică era implicit şi altceva, era o mînă penetrînd în ea, şi care îi provocă aproape un orgasm.

În taverna Anastassios nu erau nici preţuri afişate şi nici meniuri disponibile. În acel august 1968, Grecia era însă o ţară atît de ieftină pentru turiştii occidentali încît acest lucru nu putea deranja un cuplu aflat în

croazieră. Anastassios îi invită deci pe cei doi la bucătărie ca să le arate ce putea să le ofere de mîncare. El îşi abandonă pălăria pe scaun şi se duse, lacom, să vadă ce se putea mînca. Ea însă nu se mişcă de pe scaun pentru că avea pisica în poală. Ei îi era indiferent aproape ce mănîncă, dar ceru peşte cu gîndul că în felul acesta o va hrăni şi pe pisică. El îşi comandă un platou cu antreuri şi o musaka.

De trei ori veni Anastassios-fiul cu brațele pline de farfurii şi de trei ori, înainte de a pleca cu mîinile goale, se aplecă să mîngîie şi el pisica din poala clientei lui. La un moment dat, însă, fără să ceară voie nimănui, nici ei şi nici pisicii, cu un gest rapid, dar nu lipsit de tandrețe, Anastassios-fiul luă pisica în brațe, astfel încît doamna să poată totuşi să se spele pe mîini şi apoi să mănînce.

El şi ea fură ultimii clienți intrați în restaurant, ultimii serviți şi în consecință tot ei fură ultimii care ieşiră. La plecare tînărul Anastassios îi oferi ei o enormă portocală şi-i întrebă pe amîndoi care era următoarea etapă.

— Monemvasia, spuse ea.

— Ehe, Monemvasia... făcu tînărul. Eu n-am fost niciodată la Monemvasia, mărturisi el.

Ajunşi înapoi în port, două lucruri li se întîmplară celor doi în acelaşi timp: el dădu peste un chioşc de ziare în care descoperi un număr vechi din Le Monde, iar ea îşi dădu seama că umbrela ei de soare rămăsese uitată în taverna lui Anastassios Sevasti. El rămase pe terasa uneia dintre cafenelele din port, cu fața la mare, ca să citească unicul ziar în limba franceză găsit în chioşc, iar ea se întoarse la taverna lui Anastassios Sevasti ca să mai mîngîie o dată pisica lui Anastassios-fiul.

Intrînd din nou în tavernă, ea îl văzu pe tînărul Anastassios aşezat la o masă, cu privirile în gol, sorbind dintr-o cafea pe care şi-o pregătise cu cîteva minute înainte. Nu mai era nimeni în tavernă în afară de el. În bucătărie se lăsase liniştea, probabil că bătrînul Anastassios urcase într-una din camerele de sus pentru a-şi face siesta.

Ea îşi descoperi umbrela de soare aşezată pe un scaun, în fața tînărului Anastassios, ca şi cum acesta ar fi stat la masă cu umbrela ei. În momentul în care ea intră în tavernă tînărul Anastassios nu păru de loc uimit, dimpotrivă, îi adresă un zîmbet şi-i arată cu degetul umbrela.

Ceva se întîmplă atunci în ființa acestei femei. Ceva dificil de explicat, o explozie a simțurilor, o dorință de a încerca, măcar o singură dată în viață,

de a nu ține cont de frontiere. Se apropie de Anastassios şi-l mîngîe pe obraz ca şi cum ar fi fost nişte vechi amanți. Tînărul se ridică fără grabă, o prinse de talie şi o strînse la piept fără să o sărute, o strînse ca un om care avea timp şi dorea întîi să se impregneze de un corp care i-a lipsit.

Ea se lăsă strînsă în brațele tînărului timp de un minut. Apoi se desprinse şi îl trase spre bucătărie. Îl aşeză pe Anastassios pe scaun, examină bucătăria, îl privi lung ca să-l întrebe dacă acolo se aflau în siguranță. Tînărul Anastassios făcu semn că da. Ea se dezbrăcă în zece secunde. Cei doi se iubiră timp de zece minute. Amîndoi avură un orgasm violent în acelaşi timp, dar ea se simți, în plus, pătrunsă de o imensă cantitate de fericire, ca şi cum fericirea ar fi putut fi o materie.

Apoi se îmbrăcă, îşi luă umbrela şi dădu să plece. Grecul îi întinse un pahar cu retzina rece şi-i şterse, cu un prosop din bucătărie, tîmplele pe care apăruseră cîteva broboane de sudoare.

— Cum vă numiți? o întrebă grecul în pragul uşii.

— Eva, răspunse ea.

Cînd ea fu din nou lîngă soțul ei, pe terasa cafenelei, acesta contempla, cu un ochi uşor obosit, spectacolul portului. Ziarul Le Monde era aşezat pe masă, dar nu fusese deschis.

41

— Ce prost am fost! Ce bou! Ce proşti am fost cu toţii!

De fiecare dată cînd domnul Cambreleng îşi amintea de trecutul său maoist, pronunţa întîi această frază. Discuţiile aveau loc în general de faţă cu Hung Fao, pe care domnul Cambreleng îl diviniza. Din cînd în cînd, domnul Cambreleng îi cerea în mod oficial iertare lui Hung Fao.

— Vă cer iertare, domnule Hung Fao, în numele tuturor maoiştilor francezi care au scris una dintre cele mai ruşinoase pagini ale istoriei Franţei.

Hung Fao dădea din cap şi rîdea, oarecum ca bătrînul care-l ajutase să fugă din China lui Mao. Între 1969, cînd reuşi să ajungă în Franţa cu un vas britanic, şi 1976 anul morţii lui Mao, Hung Fao scrisese cinci romane tulburătoare despre revoluţia culturală în China. Cărţile sale fură traduse imediat în toată Europa Occidentală şi avură un impact enorm asupra tuturor celor care erau capabili să audă adevărul despre comunismul asiatic. Criticii îl numiră „un Soljeniţîn chinez". Hung Fao continuă să scrie cu furie, romane, piese de teatru, nuvele… Cîteva filme fură făcute după scenariile sale. După masacrul din Piaţa Tien An Men, în noiembrie 1989, cînd orice speranţă de reală de democratizare a Chinei fu abandonată, Hung Fao primi premiul Nobel pentru literatură. Imediat după aceea însă Hung Fao fu uitat.

Domnul Cambreleng îmi povesti într-o seară, într-un restaurant chinezesc de pe Boulevard de l'Hôpital, cum îl pescuise pe Hung Fao.

Îl întîlnise la o recepţie. Personal, domnul Cambreleng adora recepţiile. Ca şi cealaltă mare formă de mascaradă socială, dineul, recepţia era pentru el un loc de etalare a puterii.

Greşea cumva? Nu.

Între recepţie şi dineu există totuşi o mare diferenţă. Dineul este un joc de grup cu un număr limitat de participanţi. La un dineu, fiecare încearcă să strălucească la maximum pentru a atrage atenţia asupra calităţilor sale. Dacă ştii să te vinzi atunci ocupi teritoriul în societate, te apropii de putere, ajungi să joci în cercuri influente, ai acces la confidenţe, creezi relaţii, obţii informaţii, ţi se deschid uşi, eşti acceptat cu drepturi egale în lumea bună,

progresezi, participi la proiectele altora. La o recepție același joc este extins însă la sute de participanți, de unde riscul anonimatului, mai ales cînd ești debutant. Dar faptul că ai fost prezent la cutare sau cutare recepție rămîne un atu pentru mai tîrziu. Un glonte de aur pe care îl poți trage a doua zi sau a treia zi la un dineu. „Ah, ați fost și dumneavoastră la recepția dată de..."

Greșea cumva? Nu. Avusesem și eu momente de mare singurătate la unele recepții? Da.

În esență, o recepție este o sumă de dineuri concomitente. După ritualul sosirii și comunicarea temei (singurul moment cînd participanții privesc în aceeași direcție), recepția se fragmentează în mici grupuri mai mult sau mai puțin mobile. Cei care trec de la un grup la altul pentru a saluta și pentru a-și etala prezența împrospătează și asigură fluiditatea grupurilor. Cine nu cunoaște pe nimeni e pierdut. În general, cei care ajung totuși la o recepție dar nu cunosc pe nimeni, încep să joace solo. Mi se întîmplase și mie să joc solo la o recepție?

— Da, de zeci de ori.

Ei bine, exact asta făcea Hung Fao la acea recepție unde venise și domnul Cambreleng. Juca solo. Domnului Cambreleng avea o afinitate naturală pentru toți cei care jucau solo la recepții. În general, a juca solo la o recepție înseamnă să privești cu atenție picturile de pe pereți, dacă există picturi pe pereți… să admiri arhitectura interioară, terasa sau grădina, dacă recepția are loc într-un palat…

— Să te eternizezi la bar cu un pahar într-o mînă și o țigară în cealaltă, am continuat eu.

— Exact.

Sau să umbli cu nonșalanță printre invitați ca și cum ai căuta pe cineva. Mai există însă și alte tehnici. Domnul Cambreleng cunoscuse un tip care, la recepții, se plimba printre invitați cu două pahare de șampanie pline în mînă ca să dea impresia că undeva îl așteaptă cineva care l-a rugat să-i aducă de băut…

În sfîrșit… de la ce porniserăm?

Domnului Cambreleng i se întîmpla des să se lase aspirat de divagații. Ele făceau parte din natura sa fragmentară. Domnul Cambreleng ne ruga de altfel des să-l întrerupem, pentru a nu-l lăsa să se fărîmițeze. „Ajutați-mă să mă lipesc la loc" ne spunea el.

— Vorbeați de Hung Fao pe care l-ați cunoscut la o recepție.

Da, era o recepție dată chiar în onoarea lui Hung Fao, după primirea premiului Nobel. Domnul Cambreleng nu-şi mai amintea cine exact organizase recepția. Să fi fost Pen Clubul? Să fi fost Societatea Scriitorilor sau Societatea Oamenilor de Litere? În sfîrşit, nu contează. Ce contează este că toată crema Parisului şi toată lumea editorială se aflau acolo. Şi în acelaşi timp tuturor li se rupea de Hung Fao. Cum îşi dăduse seama domnul Cambreleng că nimănui nu-i mai păsa de laureatul chinez al premiului Nobel pentru literatură? Prin faptul că nimeni nu avea chef să discute cu el. După cîteva cuvinte de felicitare rostite de un responsabil cu francofonia şi după ce Hung Fao pronunță şi el însuşi cîteva cuvinte de mulțumire la adresa Franței care-i dăduse azil politic şi la adresa celor care crezuseră în el, cineva anunță că bufetul era deschis.

— Şi atunci, urlă aproape domnul Cambreleng, atunci am văzut cum haita de cîini se repede la bufet. Am văzut cum se formează micile grupuri în jurul celor care aveau puterea: cutare editor, cutare critic literar, cutare director de teatru, cutare mecena... Hung Fao rămăsese cu un pahar de şampanie în mînă discutînd cu responsabilul de la francofonie. Timp de o oră, nefericitul responsabil cu francofonia, ca să nu-l lase singur pe Hung Fao, improviză subiecte de conversație. Iar la un moment dat, cum mă aflam la doi paşi de ei, fără să mă cunoască, marele şef francofon m-a luat de umeri şi mi l-a prezentat pe Hung Fao, lăsîndu-mă apoi cu el şi zbughind-o ca din puşcă spre bufet...

42

Faviola îmi povesti într-o bună zi, după ce mă acceptă din nou pentru cîteva ore în patul ei, o legendă afgană căreia nu-i ştia sfîrşitul.

Un rege era îndrăgostit de una dintre sclavele sale şi de unul dintre sclavii săi. Din haremul său nu mai făceau parte decît cei doi, pe care îi chema, pe rînd, în patul său. În zilele cu soț se iubea cu sclava sa pe care o chema Herina. În zilele fără soț se iubea cu sclavul său pe care îl chema Eyron. Fiecare dintre ei îi oferea voluptăți fără de care nu mai putea trăi. Pe amîndoi îi trata cu mărinimie şi blîndețe, dar ținea mai presus de orice ca Herina să nu ştie de existența lui Eyron şi invers. Cei doi nu se întîlneau deci niciodată în acelaşi timp în camera nupțială a regelui. Fiecare trăia într-o altă aripă a palatului, iar slujitorii regelui aveau grijă ca Herina şi Eyron să nu ştie nimic unul de altul, să nu se vadă niciodată în deplasările lor zilnice sau atunci cînd aveau voie să iasă, însoțiți de o puternică escortă regală, în bazarul din capitala regatului.

Regele era fericit cu iubitul său şi cu iubita sa, care erau amîndoi ființe instruite şi talentate, tinere şi seducătoare. Nici Herina şi nici Eyron nu-şi plîngeau soarta, dimpotrivă, erau fericiți că puteau să împartă patul şi voluptățile iubirii cu un rege în plină vigoare, generos şi amator nu numai de mîngîieri şi delicii fizice, ci şi de jocuri erotice, de conversații subtile, de poveşti cu tîlc şi de spectacole inspirate, de muzică şi de poezie, de mîncăruri rafinate şi de licori fine.

După o vreme, însă, Herina şi Eyron începură să-şi simtă reciproc prezența. Nu se ştie dacă Herina fu prima care simți un parfum străin emanînd din trupul regelui, sau dacă Eyron fu primul care simți efluviile altor atingeri în pielea stăpînului său. Dar pentru fiecare deveni limpede că stăpînul lor se mai iubea cu cineva, cu cineva care avea o egală putere de seducție asupra lui. Corpul regelui deveni, pentru fiecare dintre ei, o constelație de enigme tactile, de mirosuri şi parfumuri secrete, de mesaje misterioase. Herina învăță să citească în gesturile şi dorințele regelui poveştile de dragoste pe care acesta le scria cu Eyron, iar Eyron învăță să citească în gesturile şi dorințele regelui poveştile de dragoste pe care acesta le scria cu Herina. Pentru Eyron deveni clar că parfumul celuilalt lăsat ca o

amprentă pe corpul regelui era un parfum de femeie. Pentru Herina deveni clar că parfumul celuilalt lăsat ca o amprentă pe corpul regelui era un parfum de bărbat.

Acoperindu-l pe rege de sărutări, mîngîindu-i corpul şi topindu-se în el cu ardoare, Herina începu de fapt să-l caute pe celălalt. Explorînd cu febrilitate fiecare centimetru pătrat din pielea regelui, învăluindu-l cu căldura şi cu febrilitatea sa, Eyron începu de fapt să o caute pe Herina. Cei doi se îndrăgostiră astfel unul de altul. În momentul în care se apropia de rege, Herina se simțea înfiorată de sărutările, mîngîierile şi de celelalte zeci de semne minuscule pe care Eyron le lăsa pe corpul regelui. Eyron învăță să găsească pe gîtul, pe umerii, pe pieptul, pe coapsele regelui urmele unor buze care nu erau ale sale şi care îl excitau acum mai mult ca oricînd.

Regele era în culmea fericirii şi îi răsplătea îndoit şi întreit pe cei doi pentru voluptatea pe care i-o procurau. De cînd Herina şi Eyron se îndrăgostiseră unul de altul, extazul său deveni infinit. Poate că regele îşi dădu seama de faptul că trupul său devenise locul de întîlnire al celor două ființe pe care le iubea. Dar nu spuse nimic, nu-şi schimbă în nici un fel obiceiurile. Herina şi Eyron începură să-şi lase mesaje pe trupul regelui. Cu buzele sale, Herina îşi scrise numele pe ceafa acestuia. Eyron reuşi să-l citească identificînd literele după parfumul pe care îl emanau. În acelaşi loc Eyron îşi scrise numele său. A doua zi, pe ceafa regelui erau scrise cuvintele „Eyron şi Herina“. A treia zi, Eyron scrise „Te iubesc“. A patra zi Herina îi scrise „Şi eu te iubesc“. Pielea regelui deveni o imensă scrisoare de dragoste scrisă de cei doi. Corpul său fu acoperit de cuvintele arzătoare, invizibile, dureroase scrise de Eyron şi Herina. Cei doi începură să-şi facă reciproc cadouri: corpul regelui fu acoperit de mici zgîrieturi, de urme de muşcături, de mici vînătăi... Pentru rege ele nu erau decît semnele unor jocuri pasionale. Pentru Eyron şi Herina ele erau alfabetul unor schimburi de fantasme. Cînd făcea dragoste cu regele, Herina se gîndea acum numai şi numai la Eyron. Cînd făcea dragoste cu regele, Eyron se gîndea numai şi numai la Herina. Amîndoi inventau noi jocuri tactile pentru a-şi comunica mai bine pasiunea. Complicitatea lor deveni o formă de limbaj erotic. Herina şi Eyron se iubeau atît de mult, se doreau atît de mult, fantasmau atît de mult unul asupra celuilalt încît, treptat, începură să colonizeze şi spiritul regelui. Acesta repeta fraze care pe el însuşi îl uluiau, neştiind din ce zone misterioase ale ființei sale puteau ieşi. Herina şi Eyron ştiau însă unde se afla sursa lor.

Cei doi erau acum dispuşi să înfrunte chiar şi moartea numai pentru a se întîlni şi pentru a se iubi măcar o singură dată. Măcar o singură clipă ar fi vrut să-şi unească şi altfel corpurile decît prin intermediul unui al treilea corp…

Faviola însă nu ştia sfîrşitul legendei. Sau nu voia să mi-l spună.

— Va trebui să imaginaţi continuarea, îmi ceru ea.

43

Moartea lui Madox fu o ocazie pentru toţi cei care gravitau în jurul domnului Cambreleng de a se întîlni şi de a-şi dea seama că reprezentau o adevărată confrerie. Domnul Cambreleng îşi invită, în orice caz, la înmormîntarea lui Madox, aproape toate cunoştinţele. Madox era primul animal din istoria umanităţii care murea din lipsă de ştiri, acest lucru era evident pentru domnul Cambreleng.

— Suntem, ne spuse el imediat după ce Madox îşi dădu ultima suflare, în faţa primei victime pe care dependenţa de informaţie inutilă o face în lumea animală.

Domnul Cambreleng considera că nimic nu mai putea fi la fel ca înainte odată cu stingerea acestui cîine. Ceea ce i se întîmplase lui Madox urma să i se întîmple întregii umanităţi şi întregului regn animal. Şi cine ştie, poate că într-o bună zi chiar şi flora planetei, altfel spus regnul vegetal, urma să fie afectată de acelaşi flagel.

Din păcate, domnul Cambreleng nu era sigur că mediatizarea acestui caz, Cazul Madox, ar fi putut ajuta la ceva. Oamenii care se puteau salva de tăvălugul mediatic erau puţini.

— Numai noi, numai noi care am trecut deja frontiera dintre realitate şi ficţiune, mai putem scăpa, ne spuse domnul Cambreleng ştergîndu-şi o lacrimă.

Cadavrul lui Madox a fost depus în salonul de la etaj al cafenelei Saint-Médard şi timp de douăzeci şi patru de ore cel puţin două sute de persoane trecură să-l vadă. Acest pelerinaj prin faţa cîinelui martir mă impresionă în primul rînd prin seriozitatea discuţiilor iscate în prezenţa cadavrului. Unii erau de părere că moartea lui Madox nu trebuia lăsată să dispară în natură ca un fapt divers. Lui Madox trebuia să i se ridice o statuie, în aşa fel încît toate fiinţele umane susceptibile să înţeleagă simbolistica acestei morţi să se poată întîlni undeva, să poată avea un reper. Statuia lui Madox, ridicată chiar pe locul unde urma să fie înmormîntat, ar fi putut deveni astfel centrul unui prim cerc de conştiinţe angajate în rezistenţă. Povestea lui Madox avea valoarea unei legende moderne, o legendă tragică destinată să devină fundamentul unei mari mişcări pentru ieşirea din letargie.

Acestor spirite înclinate spre activism li se opuneau însă altele, care se temeau că transformarea lui Madox în cîine martir ar putea trezi reacții de ironie. Să nu fim ridicoli, spunea domnul orb Lajournade. Nimeni nu va putea înțelege mesajul conținut în moartea lui Madox fără să fi trecut prin tipul de inițiere care reprezintă patrimoniul nostru comun.

Aş fi vrut să-l întreb pe domnul orb Lajournade care formulase cu atîta precizie această idee dacă era scriitor sau personaj, şi de cîte ori făcuse traversarea între realitate şi ficțiune. Am ezitat, însă, pentru că în preajma animalului mort nimeni nu era dispus să discute despre altceva decît despre semnificațiile acestei morți.

Hung Fao îşi aminti că la Tokyo exista cu adevărat o statuie dedicată unui cîine. Dar povestea respectivului reprezentant al speciei canine nu avea nimic de-a face cu Cazul Madox. Statuia de la Tokyo fusese ridicată de locuitorii unui cartier doar ca urmare a emoției provocată de fidelitatea arătată de un cîine stăpînului său. Timp de ani de zile, un profesor care făcea naveta se întorcea cu un tren la ora cinci după-amiaza, iar cîinele său venea în fiecare zi să-l aştepte la gară. După ce profesorul muri în urma unui atac cardiac, cîinele continuă, timp de cinci ani, pînă la propria sa moarte, să se ducă la gară la ora cinci ca să-şi aştepte stăpînul.

— O poveste frumoasă, spuse Hung Fao, dar nu are legătură cu noi.

Noi, cine? Nu i-am pus însă această întrebare lui Hung Fao (încă o întrebare rămasă în suspensie). În definitiv, deşi nu-mi era foarte clar în ce ne inițiase domnul Cambreleng, mă simțeam bine ştiind că fac parte dintr-un fel de clan de ratați sau de iluminați care depăşiseră stadiul ontologic al ambiției pentru a intra în cel al lucidității.

Georges, stăpînul lui Madox, se comportă în tot acest context cu o demnitate de martor ocular inconturnabil. După lungile săptămîni de tăcere şi claustrare, deveni brusc extrem de volubil. Îi primi cu un aer ceremonios pe toți cei veniți să-l vadă pe Madox, şi acceptă toate gesturile lor de compasiune. Strînse fără să-şi ascundă emoția cel puțin două sute de mîini, şi acceptă în acelaşi timp cel puțin o sută de mîini pe umărul său, puse cu tandrețe şi înțelegere de bărbați şi de femei care voiau astfel să-şi arate sentimente imposibil de exprimat prin cuvinte.

— El a murit, eu am fost salvat, repeta Georges din cînd în cînd.

În momentul cînd eu însumi i-am întins mîna pentru a-l consola, se aplecă şi-mi spuse la ureche „Mulțumesc pentru tot ce ați scris despre mine“.

Pînă la urmă domnul Cambreleng decise că modul în care urma să fie înhumat Madox era o problemă comună, a noastră a tuturor. Într-un fel sau altul, viața noastră a tuturor urma să fie schimbată de dispariția animalului. Conştiința noastră de personaje fragile, dar lucide, atinsese, odată cu moartea cîinelui, o nouă dimensiune. Trebuia deci să votăm.

Să votăm ce? Pentru nimeni nu fu foarte clar în ce privință urma să ne exprimăm prin vot, dar pînă la urmă rezultă din toată agitația noastră cu iz democratic că Madox trebuia înmormîntat în cimitirul de cîini din nordul Parisului.

Faviola izbucni în plîns cînd află rezultatul votului.

— E mai bine aşa, îmi spuse lipindu-se de mine ca şi cum şi ea ar fi avut nevoie de compasiune după dispariția lui Madox. În felul acesta îl vom putea vizita în doi…

Mi-aş fi dorit ca unul dintre personajele devenite oarecum principale în narațiunea mea să-mi spună cine erau ceilalți două sute de oameni veniți pentru înmormîntarea lui Madox. Nimeni nu fu însă capabil să recunoască mai mult de două sau trei figuri cunoscute. Faviola îmi indică un distins domn cu bărbie dublă şi-mi spuse că era un cunoscut critic literar. Hung Fao recunoscu un membru al Academiei Franceze care fusese la recepția dată în onoarea sa de Societatea Oamenilor de Litere cînd primise premiul Nobel. François îmi arătă un domn înalt, orb, cu baston alb şi pălărie neagră, care, după părerea lui, petrecuse mai multe nopți în salonul de la etaj în cursul ultimelor şase luni. Omul semăna foarte tare cu Borges, aşa că m-am îndoit imediat de spusele lui François. Chiar şi Jaroslava recunoscu două sau trei persoane, un fost dizident polonez, precum şi un scriitor oniric despre a cărui naționalitate nu ştia mare lucru, dar care, după spusele ei, editase pe vremuri la Paris o minunată revistă numită L'Autre Europe. Cocoşatul fără nume pretinse şi el că avea cîteva cunoştințe printre cei prezenți, şi insistă chiar, la un moment dat, să mă prezinte unui scriitor american însoțit de o tînără femeie purtînd o pălărie-castron din anii '30.

44

Toată lumea care vizitează Parisul ratează în mod sistematic un loc de o mare frumusețe, poate cel mai romantic loc al Parisului: cimitirul de cîini. Celor care citesc aceste rînduri le dau deci un sfat: cînd veniți pentru prima dată la Paris, chiar dacă mergeți în prima zi să vedeți turnul Eiffel, catedrala Notre Dame şi Luvrul, rezervați-vă a doua zi dimineața pentru cimitirul de cîini. Nici nu e greu de ajuns la cimitirul de cîini, trebuie să luați metroul 13 care traversează de la sud la nord Parisul, şi să vă opriți la stația Mairie de Clichy. Odată ieşit din metrou, îndreptați-vă spre Sena. Veți da apoi de un pod rutier extrem de banal cu trotuare pe partea dreaptă şi pe partea stîngă. Luați trotuarul din stînga şi traversați Sena. În fața dumneavoastră veți vedea o comună care şi-a pierdut farmecul, dar care altădată era un loc de pelerinaj al impresioniştilor şi al parizienilor în căutare de aer curat şi de iarbă verde: Asnières. Cimitirul de cîini se află pe teritoriul acestei comune, pe o fîşie de pămînt care altădată era o insulă.

I se spune cimitirul cîinilor, dar de fapt sunt înmormîntate aici şi alte animale: pisici, cai de curse, iepuri, hamsteri, şoareci albi, păsări, peşti... şi chiar şi o maimuță şi un leu. Este cel mai vechi cimitir de animale creat pe planetă, cu peste o sută de ani în urmă, în 1899.

Apropiindu-vă de intrarea în cimitir veți simți brusc un frison unic, necunoscut încă de dumneavoastră. Veți simți în primul rînd o enormă tandrețe şi o emoție dificil de definit: de fapt, veți simți că începeți să aveți din nou încredere în rasa umană. Portalul impozant pe sub care veți trece ca să intrați în cimitir a fost desenat, în stilul Art Nouveau, de arhitectul parizian Eugène Petit: un desen armonios şi generos, cu volute concepute să îmblînzească privirea şi să transmită în acelaşi timp o senzație de seninătate şi de pietate.

Prima senzație, în momentul în care vă veți angaja pe aleea principală a cimitirului, va fi acea de intrare în altă lume. Pentru mine acest cimitir este o lume a speranței. În toate ghidurile oferind informații despre Cimitirul cîinilor de la Asnières se precizează că peste 40 000 de animale sunt îngropate aici. Ceea ce văd eu însă, în acest cimitir, nu sunt atît cele peste 40 000 de animale îngropate aici, ci peste 40 000 de oameni care nu au vrut

să se separe oricum de animalele pe care le-au iubit, fie ele patrupede, zburătoare sau animale acvatice. De aceea spun că acest cimitir este un loc al speranței: într-o lume în care omul a devenit bestial şi cinic, cimitirul de cîini de la Asnières vorbeşte de fapt despre tandrețe. Specia umană nu şi-a pierdut încă definitiv capacitatea de a iubi animalele şi de a le respecta ca pe nişte ființe... Şi nu şi-a pierdut nici apetitul pentru a întreține relații de tandrețe, chiar şi după moarte, cu viețuitoare destinate să participe de fapt la modelarea sufletului uman, la întreținerea unei relații poetice cu lumea umană.

De altfel, şocul resimțit de cei mai mulți vizitatori ai acestui cimitir este unul poetic. Da, o imensă, o colosală cantitate de poezie emană din acest cimitir. Unii îl califică de romantic, dar eu nu sunt de acord cu acest epitet. Mult mai bine i se potriveşte termenul poetic pentru energia calmă degajă de acest loc magic şi viu.

Dimensiunea mormintelor este un alt element tulburător pentru că ele sunt mici, unele chiar minuscule. Imposibil să nu-ți vină să meditezi la o anumită modestie pe care o au animalele în raport cu omul, inclusiv după moarte. În megalomania noastră clinică, noi, reprezentanții speciei umane, ocupăm prea mult loc pe pămînt – iată prima idee care mi-a venit în minte cînd am vizitat pentru prima dată acest cimitir, grație domnului Cambreleng bineînțeles.

În ce priveşte înmormîntarea lui Madox, ea a fost un ritual sublim, unic în literatura mondială. El m-a ajutat să înțeleg şi mai mult de ce trecerea frontierei dintre realitate şi ficțiune nu-mi mai punea nici o problemă. Practic, toți scriitorii morți care mai trăiesc la Paris au fost prezenți. Cînd i-am văzut acolo, în acea după-amiază de toamnă şi de timp suspendat, nu m-am putut abține să nu-l caut din priviri pe domnul Cambreleng pentru a-mi confirma oarecum că nimic nu era anormal.

— E normal ca toți scriitorii morți pe care îi iubiți să vină la înmormîntarea unui cîine mort, îmi spuse domnul Cambreleng, înainte ca eu să formulez vreo întrebare.

Erau acolo, într-adevăr, sobri, dar familiari, Hemingway şi Camus, Scott Fitzgerald şi soția sa Zelda, Saint-Exupéry şi Alain Robbe-Grillet, Sartre şi Simone de Beauvoir, Jacques Prévert şi Raymond Quéneau, Gherasim Luca şi Tristan Tzara, Beckett şi Ionesco, Cioran şi Eliade, Henri Michaux şi Louis Ferdinand Céline, Borges şi Joyce…

Cerul Parisului era cețos, învăluit într-o lumină rozulie. Pe Sena treceau din cînd în cînd şlepuri încărcate cu nisip, iar dinspre bulevardul de centură se auzea vag zumzetul continuu al traficului rutier. Cimitirul părea însă protejat de o cupolă de sticlă, la adăpost de vînt, de poluare şi de zgomot. L-am văzut pe Borges trăgînd cu putere aer în piept, ca şi cum ar fi fost undeva la țară şi ar fi vrut să-şi facă provizii de oxigen. Sau poate că, fiind orb, aerul avea o mai mare importanță pentru el decît pentru toți ceilalți oameni, aducîndu-i prin plămîni diverse informații subtile despre lumea din jur, informații la care văzătorii nu aveau acces. Scott Fitzgerald şi Zelda erau îmbrăcați în alb, după moda anilor '30, el în costum de tweed şi arborînd pălărie de Panama, ea într-o rochie satinată, fluidă, cu decolteu adînc în formă de V. Jacques Prévert purta un pardesiu jerpelit, iar faptul că intrase într-un cimitir nu i se păruse un motiv suficient de serios pentru a renunța la eterna sa țigară înfiptă în vîrful buzelor. Alain Robbe-Grillet, în cămaşă neagră cu gulerul scos peste sacoul gri, cu părul alb vîlvoi şi o barbă neîngrijită, avea aerul unui nebun inofensiv evadat dintr-un spital psihiatric. Sartre, cu ochelarii săi rotunzi şi fața buhăită de nesomn, îşi tot scotea pipa din gură pentru a şi-o replasa imediat între dinți – un exercițiu devenit mai mult decît un tic nervos, o carte de vizită pentru eternitate.

Toți erau vii şi morți în acelaşi timp, fantome ale unui Paris care era viu în capul meu şi mort în realitate, ceea ce nu-i împiedica să fie acolo, cu mine, cu Georges, cu Faviola şi Jaroslava, cu domnul Cambreleng şi cu Pantelis, cu Hung şi cu François, precum şi cu personajul meu cocoşat căruia nu-i găsisem încă un nume potrivit.

Toți veniră să se încline în fața mormîntului unde, ajutat de domnul Cambreleng şi de Georges, depusesem micul sicriu cu rămăşițele literare ale lui Madox. Pe piatra de mormînt era scris doar atît: MADOX. Iar Giacometti ne oferi, ca monument funerar, una dintre celebrele sale statui cu cîini filiformi lucrați în metal.

Nici o ceremonie specială nu marcă înhumarea lui Madox. La un moment dat Hung avu ideea de a da drumul unui tranzistor (pe care îl adusese cu el) pentru a acompania închiderea mormîntului cu un buletin de ştiri. Dar, dintr-un motiv total lipsit de importanță, Hung nu îndrăzni să treacă la act. Nimeni nu făcu nici o fotografie, nimeni nu pronunță nici un discurs. Cei treizeci sau patruzeci de scriitori morți prezenți la înmormîntarea lui Madox veniră apoi rînd pe rînd să-mi strîngă mînă. La început am fost surprins de această reacție a lor, în definitiv Madox nu era cîinele meu, era cîinele lui

Georges. Din nou l-am căutat din priviri pe domnul Cambreleng pentru a-i cere o explicație. Dar explicația veni chiar din gura celor care îmi întindeau mîna pentru a-şi exprima condoleanțele.

— Frumos personaj, spuse Hemingway.

— Beautiful character, spuse Zelda.

— Subtil personaj acest Madox, bravo, spuse Alain Robbe-Grillet.

Cam aceleaşi cuvinte fură pronunțate de mai toți, deşi unii nu avură nevoie de cuvinte ca să-mi spună ce gîndeau. Cioran îmi strînse doar mîna şi îmi căută privirea timp de o secundă. Camus mă bătu pe umăr tuşind discret, iar Prévert îşi comunică sentimentele, aprinzîndu-şi o nouă țigară în fața mea. Cocteau preferă să mă strîngă în brațe şi să mă sărute pe amîndoi obrajii, iar Saint-John Perse avu un reflex de diplomat, se căută în buzunarul interior al vestei pentru a-mi da cartea sa de vizită, dar în ultimul moment îşi dădu seama că ar fi fost total inutil. André Breton fu singurul care pronunță totuşi o frază cu voce tare, adresîndu-se oarecum întregii adunări:

— Cîinii traversează aerul într-un diamant…

Fraza rămase suspendată, părea primul vers dintr-un poem suprarealist. Nimeni nu părea însă să aştepte continuarea. Eu ştiam că André Breton citase de fapt un poem într-un vers de Tristan Tzara, iar pe Tristan l-am văzut de altfel zîmbind în clipa cînd îşi auzi poemul. Spus de Breton, acest poem într-un vers era mai mult decît un omagiu adus lui Madox. Ştiau însă şi ceilalți ceea ce ştiam eu? Greu de spus.

Una după alta, fantomele care îmi strînseseră mîna, şi din familia cărora aş fi vrut să fac parte, părăsiră cimitirul. În adîncul meu aş fi vrut să plec împreună cu ele, dar pentru asta ar fi trebuit să fiu mort… Poate că mai aveam o ultimă frontieră de trecut după ce trecusem atîtea, fie singur, fie ajutat de domnul Cambreleng? Da, toți aceşti oameni pe care îi iubeam şi cărora le citisem cărțile pînă la ultimul cuvînt aveau o frontieră în avans față de mine. Şi totuşi, cîte zeci de frontiere trecute aveam şi eu în spatele meu! Trecusem cea mai traumatizantă frontieră terestră, cea dintre Răsărit şi Apus, trecusem frontiera dintre limba mea maternă şi limba franceză, trecusem frontiera dintre realitate şi ficțiune, trecusem frontiera dintre viață şi vis, traversasem toate frontierele dintre genurile literare… Frontiere mici şi mari, vizibile şi invizibile, interioare şi exterioare, psihologice şi fizice, sociale şi domestice, erotice şi fantasmatice… Fiecare limită depăşită sau

măcar pusă în cauză, chestionată şi zgîlțîită, fusese o frontieră. Dar nu era destul…

Ultimii care îmi strînseră mîna fură chiar personajele mele recente, principale şi secundare, episodice şi fulgurante: domnul Cambreleng, Georges, Faviola, domnul orb Lajournade (care semăna uluitor cu Borges), cîțiva vînzători de legume de pe strada Mouffetard, patroana restaurantului Chez Marty, doi sau trei locatari ai imobilului de pe strada Parchamp de la Auteuil care continuau să răscolească zilnic printre obiectele lui François… Ultimul care părăsi cimitirul (însoțit de o pisică) fu medicul veterinar de origine chineză, cel care îl consultase pe Madox.

De ce simțiseră toți nevoia de a mă lăsa singur în fața mormîntului lui Madox? Ca să mă reculeg? Nu aveam nici o durere specială de stins, de rumegat… N-am încercat însă să-mi răspund la această întrebare. Literatura este un lucru misterios, în timp ce scrii şi te afli în raport direct, mistic aproape, cu pagina albă de hîrtie, îți dai seama că eşti supus unor forțe imposibil de definit cu precizie. Cuvintele, odată eliberate, au dreptul la anumite inițiative. Ce orgoliu, să crezi că poți construi tu însuți o carte, cînd de fapt cuvintele te scriu pe tine şi te construiesc!

M-am trezit din meditație numai cînd mi-am dat seama că soarele începuse să apună. Un stol de păsări imposibil de identificat începu să se rotească deasupra cimitirului (să fi venit oare, aceste păsări, din China sau din capitolul în care vorbeam despre întîlnirea dintre Hung Fao şi bătrînul pescar?).

M-am scuturat de fantasme şi fantome şi m-am îndreptat şi eu spre ieşirea din cimitir. Eu şi o tînără turistă japoneză eram ultimii care părăseam locul. Sunase de altfel ora închiderii. În momentul cînd am trecut de portalul în stil Art Nouveau, am auzit imediat în urma mea pocnetul metalic al porților de fier. Am întors capul brusc, curios să-l văd pe paznicul cimitirului. N-am văzut însă decît o siluetă dispărînd cu paşi repezi printre mormintele cîinilor. Probabil că nu voia să devină personaj în romanul meu.

M-am îndreptat spre pod pentru a mă întoarce pe jos la Paris, dar brusc am văzut că turistei japoneze i se făcuse rău. M-am apropiat de ea şi am întrebat-o în engleză „Are you OK?“. Tînăra japoneză avea frisoane, devenise palidă şi nu se mai putea ține pe picioare. Am ajutat-o să se aşeze şi i-am simți crisparea profundă în momentul cînd i-am atins umerii.

— I am tired but it’s OK, îmi spuse ea.

45

Infinită domnişoară,

Mi-ați cerut să vă scriu o lungă scrisoare de dragoste ca să-mi cîştig astfel dreptul de a vă întîlni din nou. Iată, o fac cu febrilitatea fantasmelor care continuă să mă bîntuie după ultima noastră întîlnire. Ce scrisoare de dragoste poate fi mai frisonantă decît evocarea ultimei noastre nopți petrecute împreună, cînd mi-ați permis să dresez pe corpul dumneavoastră un mic batalion de zece melci. Două mîini de melci, aş putea spune... Răbdarea cu care ați acceptat acest exercițiu nu tocmai simplu m-a uluit. Ați fost mai mult decît înțelegătoare, v-ați oferit trupul unei experiențe pe care numai ființele capabile de o mare putere fantasmatică sunt dispuse să o suporte.

În ce mă priveşte, trebuie să recunosc că n-am mers niciodată atît de departe cu o dresură de melci. Chiar şi cei zece melci pe care i-am ales pentru acest rar exercițiu de inițiere îmi par acum profund tulburați. Aşa cum uneori pentru cei mai iscusiți toreadori sunt aleşi taurii cei mai viguroşi, aşa am ales şi eu, pentru aventura noastră de noaptea trecută, zece dintre cei mai mari şi mai curioşi melci din crescătoria mea.

Ați putut constata singură cît de multă energie a trebuit să depun pentru îmblînzirea lor. Ați văzut cît de mult a trebuit să repet cu primul melc pentru a fi apoi capabil să străbată singur, de trei ori, dus-întors, distanța dintre sfîrcul sînului dumneavoastră drept şi sfîrcul sînului dumneavoastră stîng. Ați observat cît a trebuit să lucrez apoi cu melcii următori pentru a-i face să parcurgă în şir indian distanța axială dintre buzele dumneavoastră şi sexul dumneavoastră.

Ați avut azi-dimineață amabilitatea (cînd m-ați dat pe uşă afară pe la ora cinci) de a-mi elogia calitățile de coregraf. Faviola, cuvintele pe care mi le-ați spus contează enorm pentru mine. Nu neg că în ultimii ani, lucrînd mereu cu melci pe trupuri de femei, am cîştigat o oarecare dexteritate în a-i pune să efectueze anumite mişcări coregrafice: rotații, ciocniri, pelerinaje între gît şi coapse, şi aşa mai departe. Dumneavoastră însă, ați fost, dacă îmi permiteți să folosesc această expresie, o arenă vie de o incandescență nemaiîntîlnită de mine pînă acum. De mai multe ori melcii mei şi-au pierdut

capul evoluînd pe textura atît de fină şi fierbinte a pielii dumneavoastră. Cînd s-au rotit în cerc în jurul sînului dumneavoastră stîng, bătăile inimii dumneavoastră au impus un ritm hipnotic, iar unul dintre melci a şi rămas de altfel imobil timp de o jumătate de minut.

Sunt convins, acum, cînd vă scriu aceste rînduri, că am putea merge şi mai departe cu această experienţă. Cel puţin trei dintre melci au învăţat să urmeze trasee desenate de mine doar cu privirile pe corpul dumneavoastră. Iar melcul care, spre dimineaţă, vi s-a urcat pe faţă şi s-a oglindit chiar în ochiul dumneavoastră stîng este cu siguranţă cel mai subtil dintre toţi.

Aţi văzut de asemenea ce desene interesante sunt capabili să vă traseze pe corp melcii mei. Aţi observat că fiecare dintre ei s-a specializat într-o figură geometrică: unul dintre melci nu desenează decît pătrate, altul nu desenează decît cercuri, altul nu desenează decît triunghiuri. Melcul care era cît pe ce să se scufunde în privirile dumneavoastră ştie să traseze steaua lui David!

Faviola, vă rog să mă credeţi, noaptea trecută a fost mai mult decît o sublimare a fantasmelor mele cele mai imprudente: am provocat de fapt o întîlnire şi o încleştare între două energii erotice. Iar momentul culminant s-a produs pe la ora unu noaptea, cînd aţi adormit crucificată de melci. Aveaţi, în acel moment, un melc în palma stîngă, un melc în palma dreaptă, un melc pe talpa piciorului stîng, un melc pe talpa piciorului drept, un melc pe umărul stîng, un melc pe umărul drept, un melc pe frunte, un melc pe sex şi cîte un melc pe fiecare dintre sîni. Ora dumneavoastră de somn a fost divină, şi vă jur că în tot acest timp nici unul dintre cei zece melci nu a îndrăznit să se mişte. Cînd v-aţi trezit vi s-a părut că mişcările lor devin brusc dezordonate, ştiu. Dar de fapt, ei nu făceau decît să-şi schimbe între ei locurile, după o ordine destul de savantă. Melcii de pe sîni au început o lungă călătorie spre tălpile picioarelor, în timp ce aceştia din urmă s-au deplasat spre palme. Melcii din palme au urcat spre umeri, s-au întîlnit în locul unde mărul i-a rămas în gît lui Adam, s-au împuns cu coarnele şi au pornit apoi în direcţii diferite, unul spre frunte şi altul spre sex. Melcul de pe frunte s-a deplasat spre sînul dumneavoastră stîng în timp ce melcul de pe sex s-a deplasat spre sînul dumneavoastră drept... Da, recunosc că, tactil vorbind, ceea ce aţi resimţit semăna mai degrabă a dezordine. Şi totuşi, şi totuşi, nu vă pot spune cu cîtă precizie cei zece melci şi-au schimbat locurile în acest madrigal asumat (dansat) în mod sublim şi de imobilitatea armonioasă a corpului dumneavoastră...

În momentul în care vă scriu aceste rînduri melcii mei sunt obosiți şi scufundați în somn. Dorm şi visează, dar coarnele lor freamătă uşor şi văd cum emană din ele nişte subțiri firicele de fum. Poate că visează, de ce să nu aibă şi melcii acest drept? Poate că la melci visele, atunci cînd sunt intense, ies din ființa lor (din lipsă de spațiu) şi se pierd în atmosferă.

Nu, Faviola, nu încercați să mă convingeți să prezentăm acest număr de dresaj în public. Nu, chiar şi ideea de a chema doar cîțiva prieteni pentru început, cîțiva oameni inițiați în tehnicile de materializare a fantasmelor, nu îmi surîde. Nu îmi surîde această idee, scumpa, infinita mea domnişoară, pentru că sunt gelos şi n-aş vrea ca toată lumea să asiste la seria de orgasme pe care vi le provoacă melcii în timp ce evoluează pe corpul dumneavoastră. Amintiți-vă toate reacțiile pe care le-ați avut, de la mici vibrații la adevărate cutremure viscerale, de la explozii bruşte la lungi perioade de febră. Nu, n-aş dori ca această formă de intimitate să devină publică, deşi...

Cum ştiu că adorați scrisorile de dragoste, dar nu le doriți niciodată prea lungi, am să închei aici. Cu o rugăminte, însă: descopăr acum că unul dintre cei zece melci a rămas de fapt rătăcit pe undeva pe la dumneavoastră pe corp şi vă rog să mi-l dați înapoi. Azi-dimineață, cînd brusc mi-ați cerut să plec la ora cinci, am fost atît de surprins încît, fără să crîcnesc, am ieşit, luîndu-mi în grabă melcii ca pe nişte jucării, dar fără să-i număr cum trebuie. Vă rog deci să-mi dați înapoi melcul lipsă.

Cu infinită lentoare şi tandrețe,

M.

46

Sută la sută reciclabil, ca să nu epuizăm planeta. ZARA CASUAL LINEN SINCE 1975 XL. Atenție, dublu sens, priviți întîi la stînga şi apoi la dreapta. G. Lalo Boutique Made in France. Sută la sută legume, zero la sută conservanți. Gustul este în interior, ca şi oligo-elementele. ABIV1988-2,50. Transport de bani. Vitalitatea la prețuri mai mici. Nu vă lăsați economiile să zacă în deşert, dobîndă cinci la sută. Pont Marie stație închisă între 3 şi 25 mai 2009. Diesel for successful living. Gratuit pentru copiii sub zece ani. OR CAVALIERI ORIGINAL VERA PELLE MADE IN ITALY. Pentru şase zile, marile mărci la preț redus. Viva Cuba. Pe cuvînt de copil: ultraconfortabil. Semnal de alarmă. Purtători de abonamente, validați-vă cuponul. Omega 3, calciu, vitamine – o bunătate. Indiferența apasă mai mult decît lanțurile. Reguli de utilizare şi securitate. Sete de forță? SOS Depanare. France Scooter. Mediterana fenicienilor, ce înfățişare avea civilizația care ne-a dat alfabetul? CRUMBLE THE SHIRT FOR MEN. Un produs cumpărat, un produs gratuit. Afişajul interzis. Planul cartierului. Le plan du quartier. Între războaie şi pace, Arcul de triumf ne povesteşte istoria. Totul pentru găsirea fericirii. Arch Contour Isotoner Secret Sole. Martie 2008 – concerte live la toate etajele. Deveniți zgîrcit: vindeți, cumpărați, revindeți. Speak Wall Street English. MIDAS fără rendez-vous. Casa nordului, dulapuri creative. Pentru securitatea dumneavoastră, vă rugăm nu staționați între palisadă şi peron. FREE LINK. Printed in Germany. Assembled in China. Proprietate privată, jocul cu mingea interzis. Oseminte transferate de la cimitirul Trinité. Atenție pietoni, traversare în 2 timpi! Vigilență şi curățenie. Îmi iubesc cartierul şi adun excrementele cîinelui meu. RENT A CAR 29,29 euro pe zi. Leader price livrare la domiciliu. Staționare cu plată MONEO. Pizzeria Ristorante Delfino. Nou şi de ocazie. Cursuri de magie, impresionați-vă prietenii. Masculin, feminin, nocturnă joia. Grosist, materiale electrice şi de ventilație. Cyber café jocuri internet. Clean pressing piele şi piele întoarsă. La Halte des Taxis. Ambianță florală. ZARA CASUAL LINEN SINCE 1975 XL. În curs de reglaj, țineți-vă de bară. Fumatul interzis. No smoking. Vietato fumare. Rauchen verboten. Renovare. Rochii de mireasă. Sindicat de coproprietari,

administrare de bunuri. PASSY stație aeriană, 1002-1909. Bilete. Acces pompieri. Muzeul vinului, Strada apelor. Peluză în refacere de pe 15 octombrie 2008 pînă pe 15 mai 2009. Ieşire vehicule. Staționarea interzisă (cu excepția handicapaților). KENCLUB, piscină, fitness. PELFORTH încercați-o şi pe cea blondă… Nu traversați şinele, pericol de moarte. Deschis şi pe perioada renovării. Micii bilingvişti. De închiriat. Pentru sănătatea dumneavoastră, nu mîncați prea sărat, prea dulce şi prea gras. Eu dorm MATELSON, dar tu? JET TOURS – călătoriile reuşite sunt cele care rămîn. WHO DARES THE RIDE? No entry. Passaggio vietato. Prohibido el passo. Descoperiți culisele de la Roland Garros. Franța este o țară bogată (în săraci). Produse exotice WASENG. Regele cuscusului. Acces rezervat exclusiv personalului autorizat. Pentru deschiderea grilajului apăsați pe buton o singură dată. Buton de întrerupere a curentului în caz de pasager căzut pe şine. CRUMBLE: THE SHIRT FOR MEN. Salon de cărți şi imprimate vechi. Radiologie, mamografie, ecografie. Locuri rezervate pentru persoane în vîrstă, handicapați, invalizi de război, femei însărcinate şi persoane cu copii în brațe. FORCE G POWER MAX. Local comercial de închiriat. Operațiune uşi deschise 29 martie. Braseria Vivaldi. Lido irezistibil. Casa de economii. Balthazar, libertatea de caracter. THIMBERLAND MANMADE OUTSOLE U.S. Pat. No D475,834. Salonul studentului, cum să ne alegem o meserie. Încuietori, lacăte şi sisteme de alarmă. Supermarket BIO. Mochete, covoare, linoleumuri. Instalator agreat. KIKKOMAN SOY SAUCE naturally brewed... FREE LINK PANTA SHOP 98% COTON 2% ELASTHANNE.

La început, cuvintele din caietul verzuliu i se părură Jaroslavei total lipsite de sens. De altfel, Jaroslava nici nu reuşi să citească integral decît primele două pagini. Cum celelalte 98 continuau oarecum în acelaşi fel, Jaroslava începu să le citească pe sărite. Fără îndoială, îşi spuse Jaroslava, această acumulare de fraze şi cuvinte pe o sută de pagini nu putea să fie decît opera unui nebun. Nici o frază nu se lega de cealaltă, şi probabil că aceasta fusese de fapt şi intenția celui care le scrisese acolo cu migală, utilizînd un unic stilou cu cerneală neagră.

Oare care fusese intenția autorului? Cine se putea amuza copiind la nesfîrşit într-un carnet tot felul de fraze banale de pe panourile publicitare, de pe uşi şi porți, din stațiile de metrou, din vitrine şi de pe tot felul de firme?

Citind şi recitind cuvintele, expresiile şi frazele din carnet, Jaroslava îşi dădu totuşi seama că ascundeau o logică: ele nu erau grupate pe teme. Cel care le scrisese acolo alternase totuşi, cît de cît, sloganele publicitare cu diverse formule de interdicție, cu indicații turistice, cu extrase de pe etichete şi aşa mai departe. În această imensă operațiune de captare a cuvintelor şi a frazelor din mediul înconjurător, autorul pusese puțin suflet.

Pe la ora două noaptea, după ce mai citi cîteva zeci de pagini de expresii condensate extrase în mod evident de peste tot, Jaroslava îşi aminti că pe trotuarul de unde culesese acest carnet cu coperte verzulii mai erau aruncate cel puțin alte vreo zece sau douăsprezece carnete identice. Fără să ezite, Jaroslava se încălță, îşi puse mantoul pe ea şi porni în fugă spre locul de unde pescuise carnetul.

Ajunsă în fața imobilului de pe strada Parchamp îşi dădu seama că mormanul de obiecte aruncate de la etaj era intact. Probabil că unii trecători mai răscoliseră puțin în grămada de mobile, ustensile de bucătărie, cărți şi haine. Configurația grămezii nu se schimbase însă în mod radical în raport cu momentul primei sale treceri pe acolo împreună cu cei trei copii ai familiei Lajournade pe care îi luase de la şcoală şi-i depusese apoi la casa lor.

Jaroslava recunoscu imediat sertarul de unde extrăsese, cu patru ore înainte, absolut la întîmplare, carnetul cu coperte verzulii dintr-un teanc de alte zece sau douăsprezece. Primul său impuls fu să le răsfoiască pe toate imediat pentru a verifica dacă şi celelalte carnete cu coperte verzulii conțineau cuvinte. Temîndu-se însă că dintr-un moment în altul un necunoscut, sau cine ştie, chiar proprietarul tuturor acestor obiecte ar fi putut să-şi facă apariția, Jaroslava le înşfăcă pe toate. Le clădi unul peste altul în brațe şi fugi cu ele.

Da, intuiția ei fusese bună. Toate cele 13 carnete conțineau cuvinte. Jaroslava avu revelația muncii titanice pe care o depusese autorul: el umpluse o mie trei sute de pagini cu cuvinte adunate de pe stradă, din oraş, de pe haine, de pe obiecte industriale, de pe maşini, de pe tot ceea ce mişca sau aparținea lumii urbane.

Oarecum emoționată, sau mai degrabă neliniştită în fața acestei surprinzătoare descoperiri, Jaroslava încercă să stabilească o ordine temporară a carnetelor. Nu reuşi însă pentru că nu exista nici un criteriu de acest gen. Proprietarul lor nu notase absolut nici o dată, nicăieri. Jaroslava

decise să le citească de la cap la coadă cu atenție, în speranța că toate acele cuvinte şi expresii ascundeau totuşi o poveste, o narațiune.

Lectura îi luă două luni.

47

— Capodoperă! exclamă domnul Cambreleng după ce citi şi el, în doar trei zile, din scoarță în scoarță, cele paisprezece caiete cu coperte verzulii. Capodoperă! mai strigă el îmbrățişînd-o excitat pe Jaroslava, după care urcă în fugă scările în salonului de la etaj al cafenelei Saint-Médard pentru a ne da vestea secolului: literatura nu era moartă, cineva găsise calea spre cuvintele vii.

Domnul Cambreleng ne obligă pe toți să citim rînd cu rînd, cuvînt cu cuvînt cele paisprezece caiete. De mai multe ori organiză şedințe de lectură comune, în care fiecare citea, pe rînd, cu voce tare, cîte douăzeci de pagini.

— Vă dați seama, vă dați seama că avem de-a face cu primul mare roman modern anonim extras direct de pe oraş?

Domnului Cambreleng i se părea absolut fantastic faptul că un om, un autor anonim, îşi asumase această muncă sisifică: să culeagă cuvinte naturale de pe pielea oraşului, din viscerele oraşului, de pe toate etajele infernului urban (domnul Cambreleng evită în ultimul moment sintagma civilizație urbană).

— În definitiv, Parisul este o carte nu? În ziua de astăzi, marile oraşe au devenit nişte cărți, nu?

Nimeni nu l-ar fi putut contrazice pe domnul Cambreleng. Da, oraşele erau acoperite de cuvinte, oraşele erau deci nişte cărți. Străzile sunt acoperite de cuvinte, clădirile sunt acoperite de cuvinte, la fel şi gările, piețele, pasajele subterane, sălile de aşteptare... Nu există obiect industrial care să nu poarte pe el o inscripție. Iar autorul anonim nu făcuse altceva decît să copieze aceste cuvinte în caietele sale, să extragă deci aceste cuvinte din mediul lor natural şi să le pună pe hîrtie.

— Ce muncă, ce muncă, ce muncă! urlă aproape domnul Cambreleng fericit că în sfîrşit întîlnea un autor care munceşte.

Acest om, acest autor anonim genial, acest suflet modest care nici măcar nu-şi pusese semnătura pe prima pagină a caietelor sale, făcuse o operă de explorator. El prelevase cuvinte din cele mai nebănuite şi inaccesibile colțuri ale oraşului. Sigur, majoritatea erau expresii culese de pe firme, de pe panouri publicitare, de pe tăblițele indicînd numele străzilor precum şi de

pe cele cu semnificație turistică. El mai notase mii de cuvinte care apăreau scrise pe uşile birourilor, ale restaurantelor şi bistrourilor, pe caldarîm şi la intersecții, în metrou şi în taxiuri, în gări şi în magazine. În acelaşi timp unele cuvinte aveau izul misterios al inscripțiilor pe care le găsim pe capacele de canal, pe structurile metalice ale podurilor sau în tunelurile metroului. Omul coborîse, pentru a găsi unele cuvinte, în canalele oraşului, în catacombele Parisului, în pivnițele diverselor imobile, în subsoluri... Autorul anonim vizitase de asemenea zeci de holuri de hoteluri, zeci de holuri de instituții publice şi de firme private, intrase în sute de restaurante populare, dar şi de lux, vizitase piscinele şi sălile de gimnastică ale oraşului. Zeci de cuvinte erau extrase din marile parcuri, din muzee, din galeriile de artă. Nimic nu-i scăpase autorului anonim, nici măcar catacombele Parisului. Probabil că munca sa fusese eşalonată pe mai bine de zece ani...

Domnul Cambreleng identifică, în masa enormă de cuvinte şi expresii stocate de autor în caietele sale, două tipuri de segmente verbale: unele mobile şi altele fixe. În privința cuvintelor fixe totul era clar: ele fuseseră preluate de pe suporturi fixe. În acelaşi timp, însă, autorul anonim notase mii de cuvinte mobile, cuvinte care se mişcă prin oraş fiind înscrise pe tricouri, pe genți, pe pălării şi caschete, pe diverse alte articole de vestimentație şi de încălțăminte.

Domnul Cambreleng vorbea cu atîta entuziasm încît îl şi vedeam pe autorul anonim instalat pe terasa unei cafenele, în preajma unei mari intersecții, notînd cu febrilitate în carnet cuvintele care îi treceau prin preajmă: cuvinte avînd drept suport oameni, automobile, autobuze, motorete, biciclete, cărucioare de copil, ceasuri de mînă, cîrje şi bastoane, uniforme de toate felurile de la cele purtate de polițişti pînă la cele purtate de militari.

Era adevărat, în definitiv, marile oraşe sunt invadate de cuvinte, cuvintele se plimbă prin oraş ca nişte insecte grăbite, în fiecare zi industria societății de consum deversează peste noi cuvinte proaspete, alte şi alte combinații de cuvinte şi cifre, alte şi alte simboluri şi semne. Noi toți suntem acoperiți de cuvinte, în orice moment, dacă avem puțină răbdare, putem face o listă a cuvintelor care trăiesc pe noi ca nişte paraziți.

Pentru a ne convinge de acest lucru domnul Cambreleng mă rugă să mă urc pe un scaun şi să-mi scot sacoul.

— Spuneți-ne vă rog ce scrie pe sacoul dumneavoastră, îmi spuse el.

— ZARA CASUAL LINEN SINCE 1975 XL, am răspuns.

— Atîta tot?
— De spălat la 30 de grade, am adăugat.
— Perfect, continuă domnul Cambreleng. Vă rog acum să vă scoateți centura. Ce scrie pe centura dumneavoastră?
— OR CAVALIERI ORIGINAL VERA PELLE MADE IN ITALY, am răspuns.
Domnul Cambreleng îmi ceru să-mi scot şi cămaşa. Ce scria pe cămaşa mea? Pe cămaşa mea scria CRUMBLE THE SHIRT FOR MEN... Pe pantofii mei, ce scria pe pantofii mei? Pe pantofii mei scria THIMBERLAND MANMADE OUTSOLE U.S. Pat. No D475,834. Pe blugii mei, ce scria pe blugii mei? Pe blugii mei scria FREE LINK PANTA SHOP. 98% COTON 2% ELASTHANNE…
— Vedeți, vedeți? strigă domnul Cambreleng. Suntem înconjurați de cuvinte misterioase, de formule magice şi de cuvinte cu semnificații incantatorii! Şi nimeni nu le foloseşte, nimeni... E ca şi cum nu ați avea ochi, e ca şi cum nu ați avea urechi. Oraşul este acoperit de semne, oamenii sunt acoperiți de semne, hainele dumneavoastră, de la cravată la chiloți şi de la pălărie la ciorapi sunt acoperite de semne... Dar scriitorii şi cititorii trec pe lîngă aceste cuvinte ca şi cum ele nici nu ar exista, deşi ne locuiesc pe noi, locuiesc împreună cu noi în casele noastre... Chiar şi uneltele cu care scrieți sunt pline de cuvinte, sunt doldora de cuvinte şi de formule sublime...
Cum cîțiva dintre noi aveam computere portabile, domnul Cambreleng ne ceru să-i spunem ce scria pe ele. Pe al meu scria TOSHIBA CHOOSE FREEDOM INTEL INSIDE.
Cei care nu aveau computerele la ei se uitară la ce era scris pe stilourile, creioanele şi pixurile cu care scriau.
— Pe creionul meu scrie BIC MatiC 0,7 mm #2, anunță Faviola.
— Iar pe stiloul meu scrie PIERRE BALMAIN ADL Partner, spuse Pantelis.
Domnul Cambreleng era copleşit şi reuşi să ne aducă şi pe noi în aceeaşi stare de exaltare. Da, cele treisprezece caiete anonime reprezentau o revoluție literară, deschideau un cîmp enorm de investigație, propuneau o nouă metodă în materie de act literar. Eram în fața unui caz de originalitate absolută, în fața unui nou limbaj literar. Cu atît mai mult cu cît autorul anonim nu copiase prosteşte cuvintele fixe şi mobile ale oraşului. Nu. Omul alternase cuvintele mobile cu cuvintele fixe, slogane publicitare cu tot felul

de expresii informative, nume de străzi cu instrucțiuni de folosință, şi aşa mai departe. Autorul anonim căutase, deci, prin alăturări interesante, o anumită muzicalitate, crease o anumită armonie interioară a textului astfel construit. Din cauza asta arhitectura textului său era impecabilă, totul rezista la lectură.

— Eu personal, în orice caz, spuse domnul Cambreleng, nu m-am plictisit o singură secundă.

48

Îmi va fi greu, infinită domnişoară, să vă spun ce am resimţit la dineul nostru în doi de aseară. Cînd am văzut cum era pregătită masa, am înţeles brusc lucruri al căror sens îmi scăpa dintotdeauna. Din veselă, din tacîmuri, din şerveţele, din lumînările parfumate, pe scurt, din tot ansamblul cu conotaţie culinară şi gustativă se degaja un erotism pe cît de fin pe atît de puternic. Unde, unde aţi găsit, Faviola, linguri de argint cu curbe atît de provocatoare şi furculiţe cu dinţii atît de decoltaţi? Unde aţi găsit cuţite cu mînere atît de virile şi pahare cu buze atît de însetate? Niciodată, vă jur, niciodată n-am mai văzut farfurii întinse care să sugereze o mai mare lascivitate, şi farfurii de supă aşezate cu mai mare tandreţe peste cele întinse. Relaţia de complicitate discretă dintre cele două farfurii m-a frapat: farfuria de supă era suprapusă cu o infinită sfială pe cea întinsă, aceasta din urmă fiind delăsată parcă pe faţa de masă, aproape aplatizată de aşteptare şi de secrete promisiuni.

Toate obiectele de pe masă erau deja uşor ameţite de lumina caldă şi pîlpîitoare provenind de la cele două lumînări aprinse. Paharele de cristal reflectau deja forme provocatoare, irizate de dorinţe incerte. Cuţitele se lăfăiau total dezarmate peste şerveţelele cu dantelă roz evocînd nişte mici rochiţe pudice. Iar cele trei flori dintr-o specie necunoscută mie aveau o atitudine atît de sinceră şi ceremonioasă faţă de vaza în care erau puse de parcă ar fi fost trei gheişe.

De o senzualitate nu lipsită de vinovăţie mi s-a părut şi faţa de masă. Amintind vag de cîmpurile cu lavandă din Provenţa, suscitînd o duioşie surprinzătoare la atingere în pofida unui aer uşor scrobit, ea mi-a dat de altfel şi primul fior văzînd cu cîtă stîngăcie reuşea să acopere cele patru picioare pulpoase ale mesei. Vă jur, Faviola, masa de abanos la care am mîncat avea o formă rubensiană. Toate curbele ei rimau cu fantasmele noastre cele mai intraductibile.

Coşuleţul cu pîine era ca un harem găzduind aşteptarea înfiorată a vreo zece sîni mici, unii de culoare lăptoasă, alţii împurpuraţi, alţii pudraţi cu fire de mac şi cu alte seminţe halucinogene.

Fructiera, de o feminitate desăvîrşită, mi-a evocat o orgie de mere, pere, prune, struguri, clementine, banane, smochine proaspete şi alte fructe exotice, o întîlnire dintre Orient şi Occident, peste care plouase cu stafide şi miez de nucă.

Nu vă pot spune cît de intimidat m-am simţit în clipa cînd, total sedus, m-am aşezat la masă în faţa acestui peisaj făcut să-mi răscolească în acelaşi timp toate cele cinci simţuri. Am ştiut imediat că de fapt eu voi fi mîncat acolo de toată această savantă arhitectură olfactivă, auditivă, vizuală şi tactilă. De altfel am cedat din prima clipă. Ador să fiu făcut astfel prizonier, fără preliminarii. Toate sistemele mele de alarmă au cedat, toate frazele cu care amîn de obicei depunerea necondiţionată a armelor mi s-au evaporat din creier.

Cînd aţi adus supiera, doldora de promisiuni gustative depăşind sfera culinară, pînă şi cele două linguri s-au înfiorat. Aureolată de aburi străvezii destinaţi parcă să acopere o nuditate imaginară, supiera mi-a amintit de acele femei însărcinate care devin cu atît mai provocatoare şi dezirabile cu cît le creşte burta. Vă mărturisesc, Faviola, că în momentul în care aţi ridicat capacul supierei, inima a început să-mi bată nebuneşte şi m-am simţit încercuit de fantomele unor arome afrodisiace. N-aş putea să spun, în această clipă, dacă a fost o supă de ceapă, de roşii sau de castraveţi... Papilele mele gustative, excitate la culme, au rupt imediat orice dialog raţional cu creierul meu, refuzînd să-mi mai trimită informaţii despre ceea ce li se întîmpla. Le-am simţit pur şi simplu aspirate, topindu-se definitiv şi irevocabil în contactul cu supa. Degetele mele pluteau parcă prin aer dirijînd o lingură somnoroasă care nu-şi dorea altceva decît să prelungească la infinit contactul cu buzele mele. Înainte de a-mi pierde total cunoştinţa şi de a mă lăsa prins în orgia generală a formelor, a gusturilor şi a aromelor, ultima imagine captată de privirile mele a fost cea a supierei ridicîndu-se încet deasupra mesei şi antrenînd după ea într-un dans delicat farfuriile, lingurile, bucăţile de pîine, şerveţelele, sarea şi piperul, flaconul cu ulei de măsline şi cel cu oţet, paharele de vin şi cele de apă...

Nu ştiu deci, dragă Faviola, nici ce mi-aţi servit la felul doi şi nici la desert. Memoria mea a păstrat doar frînturi din ceea ce s-a întîmplat mai departe... Mi-am văzut braţele desprinzîndu-se de corp şi plutind în aer pentru a înlănţui supiera frivolă, mi-am văzut degetele răscolind febril în coşuleţul cu pîine şi căutînd căldura micilor chifle pe care, vă jur, le-am auzit chicotind. Corpul meu s-a descompus devenind o nebuloasă într-o

mişcare circulară astrală, organele mele devenite autonome s-au amestecat cu arome de ciuperci şi hrean, busuioc şi mărar... Plăcerea ritualică a sorbitului, prelungită pînă la epuizare, m-a făcut să uit de mine... Hipnotizat de fructele care începuseră şi ele să plutească prin încăpere, de paharele care icneau ori de cîte erau umplute cu vin, de buzele dumneavoastră care la un moment dat au rămas lipite de lingură şi au coborît în supieră, aneantizat deci de toată această mişcare generată şi de totala suprimare a gravitației, m-am lăsat iubit şi mîncat în acelaşi timp... Înainte de a mă atomiza total şi de a deveni plăcere pură, am mai avut timp însă să observ cum lumînările se topiseră deflorate de cele două flăcări minuscule. Din toată solemnitatea şi senioritatea lor falică nu mai rămăseseră decît două stalactite în pierdere de formă şi avide de repaos.

49

La mijlocul lunii noiembrie domnul Cambreleng mă luă cu el la prima operațiune de comando a grupului nostru.

— Acum, îmi spuse el, că sunteți inițiat, îi puteți ajuta şi pe alții.

Ca de obicei, tot ce spunea domnul Cambreleng ținea de limbajul eliptic. În ce fusesem eu, de fapt, inițiat, de cînd îl cunoşteam pe domnul Cambreleng? Şi pe cine urma să ajut? Chiar dacă nu aveam răspunsuri clare la aceste întrebări, o anumită mîndrie emana totuşi din adîncul meu. Iar atunci cînd cinam cu ceilalți membri ai grupului îmi dădeam seama că toți resimțeau acelaşi lucru. Cu toții eram inițiați şi dispuşi să-i ajutăm pe alții.

În ultimul timp succesul inițierii noastre putea fi măsurat prin plăcerea pe care ne-o procura scrierea în comun. Nimeni nu se mai gîndea să-şi semneze povestirile sau nuvelele scrise. Ele circulau apoi din mînă în mînă şi erau rescrise sau completate de ceilalți membri ai grupului. Mi se întîmpla uneori să-mi revină o poveste începută de mine, rescrisă de Pantelis sau de Hung Fao, completată şi transformată total, şi pe care aveam din nou dreptul să o rescriu.

— Aşa rămîn textele în viață, spunea domnul Cambreleng. Ele trebuiesc nu numai citite continuu, ci şi rescrise continuu... Într-o bună zi omenirea va avea această revelație, oamenii vor avea această revelație, şi anume că fiecare carte citită trebuie şi rescrisă. Cînd oamenii se vor ocupa numai de asta, lumea va fi în sfîrşit mîntuită.

Pînă la mîntuirea lumii, însă, domnul Cambreleng ne propunea să salvăm sufletele schingiuite de la Salonul Internațional al Cărții. Săptămîna în care avea loc Salonul, la începutul lunii noiembrie, era poate momentul cel mai excitant al anului pentru domnul Cambreleng. Marea, imensa lui plăcere era să se plimbe cu noi prin Salon de dimineața pînă seara pentru a-i identifica în primul rînd pe scriitorii schingiuiți. Un scriitor schingiuit era un scriitor obligat de editura sa să se aşeze, alături de standul respectiv, în spatele unei mese, cu un teanc din cărțile sale în față, pentru a acorda autografe. Nouăzeci la sută dintre aceşti oameni afişau o mutră de cîini bătuți. Mai nimeni nu se oprea în fața mesei lor şi în fața numelui lor scris cu litere cît mai vizibile pe o bucată de carton.

— Uite-l, uite-l cu ce priviri cerşeşte puţină atenţie, îmi spunea din cînd în cînd domnul Cambreleng luîndu-mă de braţ şi forţîndu-mă să mă uit în cutare sau în cutare direcţie, de la o distanţă apreciabilă pentru ca autorul respectiv să nu-şi dea seama că este pîndit.

Aşteptam apoi să vedem ce se întîmplă cu respectivul scriitor schingiuit. În general el urmărea cu o privire absentă circulaţia vizitatorilor de la un stand la altul, conştient de ridicolul situaţiei lui. Ridicolul se amplifica însă atunci cînd se oprea cîte un vizitator în faţa mesei sale, îi privea cu indiferenţă cărţile şi pleca mai departe. Cînd trecătorul mai şi răsfoia cartea înainte de a o abandona din nou pe masă şi a-şi continua drumul, ridicolul se transforma în umilinţă.

Domnul Cambreleng avea o explicaţie pentru această teribilă schingiuire în public a scriitorilor de către marile, dar şi micile edituri. O editură, spunea domnul Cambreleng, nu-şi poate permite să facă publicitate decît pentru zece la sută dintre scriitorii publicaţi de ea.

— Atunci de ce îi publică pe cei pe care nu poate să-i sprijine? am întrebat.

— Ca să nu-i publice alţii, fu răspunsul domnului Cambreleng.

Da, da, aşa mergea maşina editorială în Occident. Editurile nu publică ci stochează autori. Un autor stocat de o editură, adică legat prin contract de ea, este publicat numai ca să nu fie furat de o alta.

Domnul Cambreleng avea un ochi perfect format pentru identificarea acestor scriitori stocaţi.

— Uite-l, uite-l pe tipul de acolo... De zece ani publică la aceeaşi editură cîte un roman pe an, dar nu i se întîmplă încă nimic. Într-o bună zi, însă, dacă rămîne fidel şi dacă e cuminte, editura se va decide să-l bage în faţă. Cu cîteva zeci de mii de euro investiţi în publicitate omul va ţîşni. Va lua un premiu, va rămîne în atenţia publicului doi sau trei ani... Şi apoi se va aşeza peste el, din nou, uitarea...

Într-un fel, noi, cei din grupul Cambreleng, trecuserăm prin acest tip de experienţă. Vindecaţi însă de orgolii şi de dorinţa de a mai transmite ceva lumii, ne simţeam acum la milioane de kilometri distanţă de agitaţiile celorlalţi, a restului turmei.

— Haideţi să-l salvăm pe ăsta, ne spunea din cînd în cînd domnul Cambreleng arătîndu-ne cîte un chip tumefiat de aşteptare, cîte un suflet de scriitor schingiut.

Salvarea sa temporară se făcea după un ritual extrem de bine rodat. Întîi, domnul Cambreleng se apropia de masa respectivului scriitor, dădea mîna cu el, îi spunea că i-a citit deja cartea, dar că mai doreşte să cumpere un exemplar cu dedicație pentru cineva. Ochii nefericitului autor deveneau dintr-odată enormi, fața sa se înroşea de plăcere şi de emoție, brusc aerul începea să-i circule cu mai mare eficiență în plămîni. Omul se ridica în picioare, se fîstîcea aproape, îi mulțumea domnului Cambreleng pentru aprecieri. Întreba, bineînțeles, pentru cine trebuia să scrie dedicația, iar cînd începea să o scrie o făcea cu o infinită grijă şi tandrețe. În general, acela era momentul în care alți doi membri ai grupului se apropiau de masa sufletului schingiuit, dar pe cale de mîntuire. Eu şi cu Faviola ne apropiam oarecum în mod natural de masă şi ne aşezam oarecum la coadă, ca şi cum ne-am fi aşteptat rîndul pentru a primi şi noi autografe. Cu trei oameni la masa sa, scriitorul devenea aproape fericit. Iar noi îl auzeam spunîndu-şi în sinea sa „Doamne, totuşi, uite că nu scriu degeaba, că nu am muncit degeaba...". În tot acest timp domnul Cambreleng continua conversația savantă cu respectivul scriitor, îi arăta, de exemplu, la pagina 57, unul din pasajele sale preferate. Fața scriitorului schingiuit se destindea şi mai mult, ochii săi deveneau luminoşi şi generoşi, spatele i se îndrepta, corpul său căpăta ținută, omul se relaxa, îşi slăbea nodul de la cravată, îi propunea domnului Cambreleng să bea un pahar cu apă... Pe fondul conversației dintre nefericit şi domnul Cambreleng, eu şi Faviola începeam şi noi să-i răsfoim cartea şi să ne arătăm reciproc pasaje interesante. În spatele nostru veneau apoi Pantelis şi François, apoi Jaroslava şi Georges... Domnul Cambreleng îi cerea nefericitului să-i acorde favoarea unei fotografii făcută împreună, ceea ce nefericitul accepta imediat. Bineînțeles, domnul Cambreleng se arăta extrem de stîngaci în mînuirea aparatului său digital, ceea ce nu făcea decît să-l încînte şi mai mult pe nefericit dispus să tragă infinit de timp numai să aibă pe cineva la masa lui. Cu şase oameni la masa lui, însă, lucrurile începeau să ia o altă întorsătură. Atraşi de acest mic ciorchine de oameni, vizitatorii normali începeau să se adune şi ei. După ce, la rîndul nostru, eu şi Faviola îi ceream dedicații nefericitului, agitația în jurul mesei sale devenea atît de evidentă încît tot mai multă lume aflată în trecerea pe acolo întorcea capul sau se oprea să observe ce se întîmplă.

Cînd agitația începea să prindă, domnul Cambreleng făcea un semn şi brusc apărea şi cocoşatul fără nume, cu un aparat de filmat. Treceam, în felul acesta, la partea a doua a operațiunii noastre de comando. Utilizarea

aparatului de filmat era echivalentă, pentru domnul Cambreleng, cu recurgerea la artileria grea. Unul dintre noi, cel mai des domnul orb Lajournade care juca de minune rolul de jurnalist orbit şi intimidat de personalitatea unui mare scriitor, începea să-l intervieveze pe nefericit. În timp ce domnul orb Lajournade se agita cu un microfon enorm, cocoşatul evolua cu aparatul de filmat în jurul nefericitului, asupra căruia proiecta şi lumina puternică a unui reflector. Succesul operațiunii noastre de salvare era ca şi asigurat. Acest simulacru de mediatizare atrăgea brusc tot felul de gură-cască, inclusiv amatori de literatură dezorientați gata să cumpere tot ce era cît de cît o valoare sigură, adică mediatizată. În general, în momentul în care noi plecam de la locul faptei, lăsam în urma noastră un om cu moralul redresat, înconjurat de cîteva muşte venite să nu piardă ocazia de a cunoaşte un adevărat scriitor.

Domnului Cambreleng nu-i plăcea să refacă traseul pentru a constata, după un sfert de oră sau după treizeci de minute, dacă micul bulgăre de zăpadă lansat de noi la vale de pe vîrful muntelui se transformase în avalanşă. Omul nostru era lăsat pe mîna larg deschisă a tuturor posibilităților, deci a neantului. Iar cînd ieşeam, la ora închiderii, de la tîrgul de carte, depuneam lîngă una din pubele toate cărțile cumpărate în cursul operațiunilor noastre de comando succesive. Salvam uneori, în felul acesta, cîte zece suflete pe zi şi ne simțeam atît de fericiți, atît de utili.

50

Întîmplările în care ne implica frecventarea domnului Cambreleng luară o nouă întorsătură în ziua cînd cuvintele ocupară librăria „L'Arbre à lettres". Evenimentele avură loc la cîteva zile după închiderea Tîrgului de carte. Prînzeam la restaurantul Chez Marty împreună cu domnul Cambreleng, cu Pantelis, cu domnul orb Lajournade, precum şi cu un nou-venit în preajma noastră, un om filiform şi fără vîrstă pe care domnul Cambreleng ni-l prezentase ca fiind „un mare scriitor fără operă". Patroana restaurantului, Madame Detambel, tocmai ne povestea despre problemele de umezeală pe care le avea în pivniţă. Tot cartierul fusese pe vremuri unul de tăbăcari aşezaţi de-a lungului singurului afluent al Senei în zona oraşului Paris, La Bièvre. În 1850, însă, rîul devenise atît de pestilenţial încît municipalitatea luase decizia să-l acopere şi să-l dirijeze printr-un canal.

— Vă imaginaţi, spunea Madame Detambel, în fiecare zi cînd ne ducem la piaţă la Mouffetard trecem de fapt pe deasupra unui rîu încarcerat.

Faviola deschise uşa restaurantului exact în clipa cînd doamna Detambel pronunţa cuvîntul încarcerat. Palidă, şchiopătînd, respirînd din greu, cu părul în dezordine, Faviola avea aerul unei fiinţe urmărită de un strigoi. Domnul Cambreleng se ridică imediat şi o aduse la masă, o obligă să se aşeze pe un scaun şi începu să-i frece una din mîini ca şi cum ar fi ştiut exact ce trebuie să facă pentru a o reanima pe Faviola.

— Ce aveţi, domnişoară? întrebă doamna Detambel umplîndu-i un pahar cu apă.

Foarte neliniştit eram şi eu, dar n-am îndrăznit să mă manifest. Pantelis însă începu să tremure uşor şi o mîngîie pe faţă. Domnul orb Lajournade aprinse o ţigară şi i-o înfipse Faviolei între buze. Faviola trase puternic un fum ca şi cum ar fi fost oxigen pur, după care vorbi:

— Au ieşit cuvintele...

— Au ieşit cuvintele... unde? întrebă domnul Cambreleng.

— Au ieşit şi au ocupat librăria, spuse Faviola.

Toţi ne-am gîndit la François, a cărui misiune era, de mai bine de cîteva luni să calmeze cărţile. Faviola înţelese din priviri îngrijorarea noastră şi răspunse:

— Nu ştiu ce i-au făcut. Numai eu am reuşit să fug.

Ne-am ridicat bineînțeles toți de la masă şi am fugit spre librărie. Era pe la ora nouă seara. Animația de pe strada Mouffetard se redusese considerabil. Vînzătorii de fructe şi de legume îşi strînseseră tarabele, toate magazinele cu produse regionale, cu vinuri şi cu delicatese erau închise. Cîțiva măturători se mai agitau pe esplanada din fața bisericii Saint-Médard, doi copii se jucau sub privirile unei mame grijulii în scuarul de lîngă biserică.

Apropiindu-ne de librărie ne-am dat într-adevăr seama că în interior se întîmplase ceva. Cărțile din cele două mari vitrine erau înecate într-un fel de ceață lăptoasă şi zumzăitoare, ca şi cum milioane de greieri ar fi invadat librăria. Faviola, în momentul în care ieşise înnebunită din librărie, închisese uşa în urma ei, ca şi cum s-ar fi temut că milioanele de cuvinte țîşnite din cărți ar fi putut invada oraşul.

Cuvintele însă nu păreau doritoare să iasă din librărie. Ar fi putut s-o facă prin gaura cheii sau prin gurile de aerisire, dar domnul Cambreleng, după ce analiză repede situația, constată că nu existau scurgeri. Nu, cuvintele din librărie nu doriseră altceva decît să ocupe librăria, asta era tot.

L-am întrebat pe domnul Cambreleng dacă era pentru prima dată cînd se întîmpla aşa ceva. El mă privi însă cu un aer atît de mustrător încît am renunțat imediat să-i mai cer acest gen de detalii. Privirea sa rămase însă înfiptă în creierul meu. Era genul de privire încărcată cu următorul gen de mesaj: „Cum e posibil ca un om care a început să înțeleagă cîte ceva să pună astfel de întrebări stupide?“.

— Va trebui să aşteptăm, spuse domnul Cambreleng, conştient că nimeni altul nu putea propune vreo soluție.

Să aşteptăm, ce? Cuvintele obosesc şi ele, ne informă domnul Cambreleng. Revoltele cuvintelor seamănă cu cele umane, se moleşesc la un moment dat.

Noi însă eram intrigați de substanța lăptoasă din interiorul librăriei. De unde putea să vină acel abur pe cale de a deveni un fel de gelatină? Nu trebuia oare să intrăm imediat să-l scoatem pe François de acolo? Nu exista oare pericolul ca un om să fie asfixiat din cauza unei asemenea explozii de cuvinte?

Nu. Părerea domnului Cambreleng era categorică. Nu era cazul să intrăm în acel moment în librărie. Ar fi fost ca şi cum am fi violat un creier. Cuvintele formaseră de fapt, țîşnind din cărți, un fel de creier artificial. Se

recompuseseră după alte reguli, se coagulaseră într-un regim de libertate. Din punctul de vedere al cuvintelor, mai spuse domnul Cambreleng, orice carte este o dictatură, chiar dacă ea, cartea, reprezintă pentru umanitate o capodoperă. Uneori, însă, şi era exact ceea ce se întîmplase în librărie, cuvintele dau pe afară şi creează republici. Da, da, ne asigură domnul Cambreleng, cuvintele au din cînd în cînd această putere, această forță de declanşare a unor reacții eliberatoare în lanț. De la marile acumulări de cuvinte, cum sunt bibliotecile, librăriile, şi chiar creierele umane, ne putem aştepta la orice. Şi în capul nostru uneori cuvintele se revoltă şi creează republici după ce au fost ținute închise, claustrate, mumificate... Dar cîți dintre noi se gîndesc la acest lucru, sau sunt capabili să-şi dea seama dacă în capul lor cuvintele trăiesc în regim de dictatură sau de republică? Prea puțini, mult prea puțini... Noi toți considerăm că suntem ființe gînditoare, cînd de fapt suntem nişte recipiente locuite de cuvinte...

— În orice caz, mai spuse domnul Cambreleng, acest tip de revoltă a devenit din ce în ce mai frecvent în ultimii ani. Autoritățile nu spun niciodată nimic, lucrurile sunt ținute în secret, dar eu am mai văzut revolte de cuvinte. A existat o asemenea revoltă chiar şi la vechea Bibliotecă Națională cînd milioane de cărți au fost transferate la noua Bibliotecă Națională.

În timp ce domnul Cambreleng ne spunea toate acestea şi ne agitam curioşi în fața librăriei, un abur bizar începu să iasă pe sub uşă. O maşină a pompierilor trecu prin apropiere, dar avea cu siguranță altă destinație. Cineva deschise o fereastră la etajul de deasupra librăriei, se aplecă spre noi şi puse o întrebare relativ banală:

— Iar au început?

— Iar, răspunse domnul Cambreleng locatarului, un domn burtos trecut de 60 de ani.

— Ăsta e calvarul nostru, comentă personajul.

Ca şi cum acel schimb de cuvinte ar fi fost evocator pentru modul în care ar fi trebuit să reacționăm, Pantelis mă trase de mînă pînă la poarta din fier forjat din fața bisericii Saint-Médard.

— Ați citit vreodată această inscripție? mă întrebă el.

Pe poarta metalică era fixată o tăbliță destinată turiştilor, una din miile de tăblițe similare care împînzeau tot Parisul. Tăblița conținea cîteva scurte informații privind istoria locului şi a bisericii Saint-Médard.

Pantelis îmi indică un anumit paragraf. Din el rezulta că între 1728 şi 1732 toată zona din jurul bisericii fusese scena unor teribile scene de isterie colectivă, cu procesiuni şi vindecări miraculoase. Într-o bună zi, însă, pe uşa bisericii apăru următoarea inscripție: „Din ordinul Regelui, Dumnezeu nu mai are voie să comită miracole în acest loc“.

51

Acela a fost momentul în care am început să văd cuvinte. Nu crezusem că era posibil, nu crezusem că universul era locuit de cuvinte în continuă mişcare, avide de noi întîlniri, de noi combinații. Încă o frontieră trecută, mi-am spus, cînd am perceput în jurul meu primele cuvinte plutitoare. Erau mari, unele opace, altele transparente. Îmi este greu să le descriu, dar trebuie să vi le imaginați ca pe nişte globule uriaşe, sau ca pe nişte meduze... Se mişcau, în orice caz, ca şi cum întregul univers ar fi fost un mediu acvatic.

Cuvintele trec dintr-un creier în altul ca şi cum ar trece dintr-un acvariu într-altul, cu nonşalanță şi grație, uneori deplasîndu-se leneş, alteori accelerîndu-şi mişcarea. Propriul meu creier mi l-am simțit ca pe un imens acvariu plin de milioane de cuvinte, un acvariu fără pereți, însă, care îşi justifică forma, masa şi volumul numai prin dorința unui anumit număr de cuvinte de a locui împreună, de a-şi duce viața înghesuite unele în altele.

Întregul oraş era însă locuit de cuvinte. Vedeam, în jurul bisericii Saint-Médard, cuvintele trecătorilor, cuvintele care ieşeau prin ferestrele deschise ale imobilelor, prin uşile deschise ale cafenelelor. Oriunde se întîlneau doi oameni şi începeau să discute, în jurul lor se forma o nebuloasă de cuvinte.

M-am simțit aproape jenat în momentul cînd Faviola m-a întrebat „La ce vă uitați aşa?“, iar eu mă uitam chiar la cuvintele pe care mi le adresa şi pe care i le vedeam ieşind din creier şi intrînd cu un fel de lascivitate în creierul meu.

— Văd cuvinte, i-am spus la ureche domnişoarei Faviola. Exact în acest moment cuvintele pronunțate de mine ies din mintea mea ca nişte animale mari, gelatinoase, din specia celenteratelor şi pătrund în ființa dumneavoastră. Cînd sunt pronunțate încet, cu tandrețe, cuvintele au forma unor clopote acvatice, a unor ciuperci transparente aeriene sau a unor paraşute marine. Deplasarea lor este oarecum leneşă, ele dansează aproape în aer...

— Ştiu, ştiu, îmi spuse domnişoara Faviola excitată la culme, aşteptînd să fie pătrunsă de cuvintele care ieşeau din creierul meu.

Mie, însă, această capacitate bruscă pe care o dobîndisem, de a vedea cuvintele, îmi complică enorm viața. Fiecare cuvînt are oarecum structura unui iceberg. Partea sa vizibilă este minimă. Din cuvinte noi vedem în general vîrful, ca să le putem agăța cu ușurință, ca să le putem identifica imediat și utiliza în contextul comunicării. Fiecare cuvînt este însă mult mai alambicat, el poartă în adîncul său istoria tuturor întîlnirilor secrete cu celelalte cuvinte. Fiecare cuvînt este rezultatul unei creșteri, al unor transformări succesive... Unele cuvinte sunt pline de cicatrici care amintesc de conflictele lor cu alte cuvinte, cine știe, poate chiar cu sinonimele lor. Există și cuvinte ca niște răni deschise, care trăiesc prin frecarea zilnică de un singur alt cuvînt (apa și focul, de exemplu).

În orice caz, din acel moment n-am mai putut pronunța cuvîntul zi fără să nu mă gîndesc la toate zilele acumulate în univers de la nașterea sa. Și n-am mai putut pronunța cuvîntul om fără să nu mă gîndesc la toți oamenii perindați pe planetă de la apariția omului. Zilele care au urmat au fost triste.

Nu, nu e confortabil să vezi cuvinte. Parisul era în plină efervescență electorală și vedeam milioane de cuvinte agitîndu-se pe străzi. Practic, nu mai vedeam oamenii, ci cuvintele care îi locuiau. Vedeam cuvinte ieșite la manifestație, ocupînd bulevardele, înghesuindu-se unele în altele, formînd un imens torent de trei, patru, cinci metri înălțime... Cuvintele se aglutinau uneori ca un fel de aluat care creștea în piețe, se umfla, pătrundea în imobile prin toate ușile și ferestrele...

În fiecare dimineață, în fața chioșcurilor de ziare, vedeam un alt tip de aluat, cuvinte care semănau cu niște cangrene, cuvinte care deveneau dezgustătoare pentru că asociațiile dintre ele erau otrăvite. Nu, cuvintele nu au miros, dar atunci cînd emană dintr-un teanc de ziare sau dintr-un televizor formează în mod inevitabil un fel de masă de viscere, amintind de un abator, și provoacă o teribilă senzație de pestilențialitate.

Sunt cuvinte pe care îmi place însă să le contemplu. Îmi plac, de exemplu, cuvintele din gări, acele cuvinte grăbite, laconice. Îmi plac cuvintele somnoroase din trenuri și cuvintele sibilinice din parcuri. Intru uneori în biserici unde au loc întîlniri miraculoase între cuvinte exaltate și cuvinte tăcute. Sunt mare amator de cuvinte de piață, proaspete și săltărețe... Cuvintele din metrouri îmi par ușor apăsate, ușor deprimate, dacă pot le evit.

Este ciudat cum aceleași cuvinte pot avea diferite forme în funcție de locul unde sunt pronunțate. În jurul clădirilor guvernamentale cuvintele sunt

umflate, grase, aproape obeze... Aceleaşi cuvinte sunt însă graţioase şi iuţi ca nişte focuri de artificii în scuarurile unde se joacă copiii.

De cînd am început să văd cuvinte îmi plac din ce în ce mai mult oamenii care tac. Intru uneori în săli de cinematograf, dar nu mă uit la ecran, mă uit la cuvintele din sală aflate în vagă stare de repaos. Deasupra fiecărui spectator propriile sale cuvinte, ca nişte mici baloane încremenite în aer, se uită la film, ori, pentru mine, acesta este spectacolul.

Eu însumi am învăţat să tac de cînd am început să văd cuvinte. Pe Faviola o rog să facem dragoste în tăcere şi din cînd în cînd, după ce ne iubim, stăm întinşi cu faţa în sus unul lîngă altul şi ne uităm la cuvintele pe care le-am răscolit în timp ce ne iubeam şi care rămîn multă vreme în stare de levitaţie deasupra noastră.

52

Georges era practic vindecat de ştiri. Nu mai simţea nevoia de a deschide nici televizorul şi nici radioul. Cînd, pe stradă, trebuia să treacă prin faţa unui chioşc de ziare, fie că întorcea privirea în partea opusă, fie că traversa pe trotuarul de vis-à-vis ca să fie cît mai departe de tentaţie.

Un singur lucru îl mai frămînta, însă: dorinţa de a face o vizită acolo unde erau inventate ştirile. Domnul Cambreleng îi promisese o expediţie în zona interzisă a Casei Radio, altfel spus în turnul din mijlocul complexului, acolo unde, credea el, se aflau birourile ziariştilor însărcinaţi cu inventarea de fapte şi naraţiuni veridice, susceptibile să devină ştiri.

Domnul Cambreleng fusese de cîteva ori invitat să acorde interviuri la diversele posturi de radio găzduite în celebrul edificiu de pe malul drept al Senei. În anii ’80 clădirea fusese faimoasă prin noutatea ei: un inel circular numărînd zece etaje şi nenumărate studiouri, găzduind absolut toate posturile de radio franceze, cu un turn misterios în mijloc destinat arhivelor sonore. Ei bine, acolo, în turnul unde intrarea era filtrată de o mulţime de obstacole, bănuia domnul Cambreleng că se află birourile ficţiunii.

Bineînţeles, domnul Cambreleng nu avea dovezi. Nu putea să jure cu mîna pe inimă că acolo lucrează în secret o armată de scriitori şi ziarişti a căror unică misiune era de a inventa actualitatea. Încercase însă să discute, din cînd în cînd, cu oameni care lucrau în Casa Radio. Ei bine, nimeni nu ştia precis ce se întîmpla în turnul din mijlocul complexului, un turn de cel puţin 40 de etaje, şi care se prelungea, după spusele unora, şi în pămînt cu vreo zece subsoluri. Chiar şi acele cunoştinţe ale domnului Cambreleng care lucrau în Casa Radio de zece sau de cincisprezece ani nu se puteau lăuda cu vreo informaţie precisă despre turn. În mod oficial, acolo se aflau arhivele. Dar de fiecare dată cînd cineva se ducea să caute o înregistrare cu caracter istoric în arhive, ghişeul la care avea acces era minuscul faţă de potenţialul turnului. Din altă sursă domnul Cambreleng obţinu informaţia că tot acolo, în turn, se afla şi Muzeul Radioului. Georges şi domnul Cambreleng îl vizitară, în consecinţă, ca să-şi dea seama cam cît la sută din turn era ocupat de muzeu. În urma vizitei ajunseră oarecum la aceeaşi

concluzie ca în cazul spațiului alocat arhivelor: muzeul ocupa o zonă minusculă, insignifiantă.

Domnul Cambreleng şi Georges deciseră să plece în expediție într-o duminică după-amiază. Era momentul cînd în Casa Radio nu se afla mai nimeni, îi explică domnul Cambreleng lui Georges. Apoi, domnul Cambreleng îl învăță cum să treacă pe lîngă portar: cu un pas hotărît, salutîndu-l, dar fără prea mare amabilitate, ca un om preocupat de ceea ce urma să facă peste trei sau patru minute în redacția sa.

— Portarii trebuie tratați ca pe nişte insecte, spuse domnul Cambreleng. Dacă le dai importanță sau, dacă, Doamne fereşte, le ceri vreo informație, devin autoritari, te somează să-ți declini identitatea, încep chiar să te întrebe cu ce scop ai sosit în respectiva instituție. Portarii sunt toți la fel pe această planetă, te respectă numai dacă îi striveşti.

Ajunseră la Casa Radio cu puțin înainte de căderea serii. Domnul Cambreleng hotărî totuşi să nu treacă pe la intrarea centrală, pe la poarta A situată chiar în fața Senei. Poarta A era prea expusă, cu imensul ei perete de sticlă în care se oglindea Sena. Casa Radio mai avea şi alte intrări secundare, notate cu următoarele litere ale alfabetului B, C, D, E, F...

Prima lor tentativă de penetrare ilicită în Casa Radio fu făcută pe la poarta B. Intrînd în micul hol de la poarta B şi aruncînd o privire spre portar, domnul Cambreleng înțelese însă imediat că acesta nu putea fi păcălit aşa de uşor. Portarul era un mulatru decis să-şi facă meseria cît mai bine posibil şi să-şi exploateze atribuțiile pînă la capăt. Domnul Cambreleng avea experiență cu funcționarii de culoare sau mulatri: erau oamenii cei mai meticuloşi, capabili să răsucească în mînă de zeci de ori o carte națională de identitate, să compare fără jenă fotografia de pe document cu chipul viu din fața lor, să pună întrebări detaliate, să aplice à la lettre toate regulile de procedură legate de misiunea lor. Domnului Cambreleng îi trebuia un portar francez, unul dintre acei bătrînei dormitînd în spatele ghişeului lor, deveniți aproape indiferenți la ceea ce se întîmpla în jurul lor după 30 de ani de exercitare monotonă a aceluiaşi tip de muncă.

Pe mulatru, domnul Cambreleng îl expedie însă foarte scurt. Se îndreptă glonț spre el, spuse bună seara şi-i ceru voie să sune la France Culture să vadă dacă domnul Hespel era deja sosit. Portarul se execută numaidecît împingînd telefonul spre domnul Cambreleng. Acesta formă un număr, ascultă cum de partea cealaltă a firului telefonul sună prelung, simulă

nerăbdarea, se uită la ceas, îi făcu semn lui Georges să se aşeze pe un scaun, tuşi, se încruntă şi închise exact după 30 de secunde.

— Da, înseamnă că e în parking, spuse domnul Cambreleng făcînd stînga împrejur fără să-l mai salute pe portar, urmat mecanic de Georges. Iar în timp ce ieşea proferă de cîteva ori cuvîntul pe care francezii îl utilizează şi la bine şi la rău, în orice situație cînd nimic altceva nu le poate exprima mai bine sentimentele: „Merde“.

Abia la poarta F îşi găsi domnul Cambreleng omul de care avea nevoie. Portarul era exact prototipul de francez plictisit la datorie: un om aflat în preajma pensiei, care se uita la televizor (Georges făcu un mare efort ca să nu vomite), cu privirile aspirate de vid. Domnul Cambreleng parcurse holul făcîndu-i un semn autoritar cu mîna, ca şi cum ar fi fost un şef care îşi surprinde subordonatul trăgînd chiulul, dar decide să-l ierte cu un fel de înțelegere superioară. În definitiv era duminică seara.

Georges îl urmă pe domnul Cambreleng la ascensor. Intrară împreună în unul din cele trei ascensoare disponibile şi domnul Cambreleng apăsă pe butonul care indica etajul şase.

— Prima etapă a fost trecută, rîse domnul Cambreleng bătîndu-l pe Georges pe umăr. Etapa a doua: să găsim un distribuitor de cafea.

Ajunşi la etajul şase, la ieşirea din ascensor, domnul Cambreleng o luă cu hotărîre la dreapta, deşi nu era de loc sigur că în acea direcție trebuia mers pentru a găsi un distribuitor de cafea. Casa Radio avea ceva dintr-un labirint. Coridoarele circulare permiteau un parcurs complet de 360 de grade, ceea li se întîmplă de altfel domnului Cambreleng şi lui Georges: după ce merseră timp de zece minute printre două şiruri de uşi închise şi de studiouri se treziră din nou exact în fața ascensorului cu care urcaseră la etajul şase.

De data aceasta, însă, domnul Cambreleng examină cu mai mare atenție spațiul înconjurător şi descoperi că exact în fața ascensorului se afla un fel de paravan în spatele căruia erau plasate patru automate care distribuiau cafea, ceai, dulciuri şi sandwich-uri.

— Cu sau fără zahăr? îl întrebă domnul Cambreleng pe Georges.

— Cu, răspunse acesta.

— Eu sunt fără, comentă domnul Cambreleng.

Din momentul în care avu un pahar de plastic plin cu cafea în mînă, domnul Cambreleng se simți mult mai relaxat.

— Cu această cheie vom deschide toate porțile, spune el rîzînd. Amuzat de privirea nedumerită a lui Georges, domnul Cambreleng îi explică mai pe larg strategia sa: dacă ai o cafea în mînă, poți să te plimbi prin Casa Radio ore în şir, poate zile în şir, fără ca nimeni să te întrebe cine eşti şi ce faci de fapt acolo. Cu cafeaua în mîna stîngă şi eventual cu telefonul mobil la ureche, orice om trece neobservat în Casa Radio, sau altfel spus este asimilat sutelor de ziarişti care îi parcurg coridoarele de dimineața pînă seara, iar o parte dintre ei chiar şi noaptea, purtînd în mînă aceste două semne ale apartenenței lor la un clan. Sigur, telefonul mobil nu făcea parte chiar sută la sută din recuzita jurnalistului, cum era cafeaua. În locul telefonului el putea avea o cască din acelea folosite în studiourile de înregistrare, un manuscris sau un stilou. Altădată, cînd fumatul era permis în instituțiile publice, țigara era elementul care înlocuia cel mai des telefonul: adevărata uniformă a ziaristului deambulînd pe sutele de coridoare ale Casei Radio erau cafeaua şi țigara. Acum uniforma fusese amputată pe jumătate, cafeaua era baza.

Georges aprecie sincer intuițiile domnului Cambreleng. După ce sorbi o dată sau de două ori din cafea se opri pentru a nu compromite cheia destinată să le deschidă accesul la turn. Îl urmă deci pe domnul Cambreleng care păşea calm, chiar cu un aer obosit, ca şi cum ar fi fost un jurnalist obligat să facă naveta între redacția sa şi un studiou de înregistrare. În timp ce mergeau astfel se încrucişară de altfel cu cîțiva jurnalişti autentici, dar nici unul nu avea vreun pahar de cafea în mînă. Se mai încrucişară şi cu un pompier care îşi făcea probabil rondul, precum şi cu un agent de la securitatea clădirii. Acesta din urmă, pe unde trecea, încerca uşile ca să verifice dacă erau bine încuiate. Nimeni nu le acordă nici o atenție lui Georges şi domnului Cambreleng. La un moment dat cei doi trecură prin fața unei săli de concert unde repeta o orchestră. Domnul Cambreleng ascultă cu atenție cîteva măsuri, apoi suspină:

— Mozart, Cosi fan tutte.

Accesul spre turn nu se putea face decît pe unul dintre coridoarele radiale de la parter sau de la primul etaj, constată puțin mai tîrziu domnul Cambreleng. Cei doi coborîră pe una din scări şi, odată ajunşi la etajul întîi, începură din nou să se învîrtă în cerc. Coridorul circular era aproape identic cu cel de la etajul şase, decît că pe uşi erau alte inscripții, studiourile aveau alte numere şi alte nume. Cei doi identificară patru coridoare radiale care

duceau spre turn şi le încercară pe toate. Din păcate, de fiecare dată cînd ajungeau chiar la intrarea în turn, se izbeau de o uşă închisă.

— Poate pe la subsol, îşi dădu cu părerea Georges.

Domnul Cambreleng nu fu chiar încîntat de ideea de a se plimba prin măruntaiele Casei Radio, dar nu dori să-l dezamăgească pe Georges. Coborîră deci, în subsolul clădirii, şi începură să inspecteze coridoarele strîmte amintind de interiorul unui submarin: zeci de țevi şi cilindri de toate formele ocupau cea mai mare parte a spațiului, în timp ce lumina era mai palidă, iar mirosul mai puțin plăcut. Încercarea lor fu încoronată de succes: unul dintre coridoare permitea ieşirea într-o curte interioară unde erau stocate schele şi materiale de construcție. Cîțiva muncitori purtînd căşti de protecție se agitau de altfel transportînd undeva în interiorul turnului enorme rulouri de cabluri electrice.

Fără să clipească, domnul Cambreleng urmă traseul instalatorilor, ținîndu-şi mereu cafeaua în mînă ca pe un obiect prețios, magic, destinat să le explice tuturor sensul prezenței sale acolo.

Nimeni nu le puse însă nici o întrebare nici lui Georges şi nici domnului Cambreleng. Muncitorii continuară să-şi transporte cablurile electrice în interiorul turnului, în timp ce Georges şi domnul Cambreleng constatară că acesta era de fapt total vid.

Vid, vidat, golit, evacuat. Domnul Cambreleng nu-şi putu ascunde decepția.

— Au spălat putina, spuse el.

Georges acceptă imediat această explicație. Cu siguranță că toată lumea fugise tocmai de teamă să nu fie descoperită... Probabil că în acest moment miile de jurnalişti angajați ca să imagineze actualitatea lucrau într-un loc infinit mai discret, mai, ascuns, în cine ştie ce redacție subterană modernă imposibil de descoperit, protejată de cele mai sofisticate sisteme de securitate.

Georges deveni extrem de febril din momentul în care îşi dădu seama că Turnul era de fapt la dispoziția lui, că putea să urce la toate etajele şi să-i viziteze toate încăperile, sau ceea ce mai rămăsese din ele. Tot ce avusese turnul în interior (mobilier, arhive, calculatoare etc.) fusese mutat în altă parte. Operațiunea se desfăşurase însă recent, poate chiar cu o zi sau două înainte. Pentru Georges, în orice caz, acest fapt era sigur. Întregul turn mai purta urmele vechilor birouri. La fiecare etaj, solul purta urmele pereților

interiori, dispăruți între timp, precum şi urmele miilor de dulapuri, mese, magnetofoane şi scaune folosite de armata de jurnalişti care lucrase acolo.

— Au fost cel puțin patru etaje de birouri secrete, spuse Georges, fericit să descopere probe evidente de natură să-i justifice teoria.

Pretutindeni, pe jos, zăceau foi şi dosare căzute probabil în urma mutării. Georges ridică mai multe pagini dactilografiate şi le examină cu atenție. Toate conțineau aşa-zise ştiri diferite transmise de agențiile de presă, dar aveau un antet unic: previziuni.

Cînd citi cuvîntul previziuni pe trei, patru, zece, treizeci de astfel de pagini risipite pe jos, Georges simți cum se sufocă. Toate acele informații erau inventate. Georges îi arătă domnului Cambreleng cîteva foi de hîrtie:

— Poftim, previziuni pentru săptămîna viitoare, previziuni pentru luna viitoare, previziuni pentru trimestrul următor, previziuni pentru anul viitor! Ce nemernici!

Toată teoria lui Georges se confirma. Mediile de informare creează ştiri pentru nevoia de consum a publicului. Cei mai mulți dintre ziarişti nu fac altceva decît să scrie ştiri plauzibile pentru a alimenta jurnalele de actualități. Iar cineva, cu siguranță, în cabina de pilotaj a acestei enorme maşini de creat ştiri, croia viitorul în funcție de regulile informației spectacol, altfel spus nu foarte departe de modul în care se scriau scenariile la Hollywood.

Georges fu atît de tulburat încît îşi bău cafeaua pe nerăsuflate. De ani de zile analiza curba dramatică a informației. Sigur, analizată pe segmente mici, reflectarea actualității în ştiri nu părea suspectă. Pe segmente mari, însă, mai ales atunci cînd intervenea un ochi atent, apărea lucrătura. Cei care alimentau populația globului cu ştiri lucrau pe segmente mari, adică un an, doi ani, trei ani, un deceniu. Pe distanța unui deceniu, de exemplu, aveau grijă să creeze o curbă dramatică ascendentă a informației, altfel spus să întrețină suspansul prin introducerea unor evenimente dramatice. La fiecare trei sau patru ani prevedeau un război, la fiecare doi sau trei ani cîte o catastrofă naturală majoră, la fiecare 12 sau 24 de luni cîte o catastrofă umanitară...

— Vă dați seama, strigă Georges agitînd un teanc de hîrtii, dumnealor ne prescriu de fapt viața după regulile cinematografiei hollywoodiene. Ceea ce ni se oferă ca ştire este de fapt un show mediatic conceput pentru a avea cît mai mulți spectatori.

Georges îşi cumpărase de la Librăria Americană situată nu departe de Piața Concorde absolut toate manualele de scris scenarii pe care le găsise pe raftul dedicat celei de-a şaptea arte. Cum toate erau concepute de scenarişti americani de la Hollywood, toate respectau cam aceleaşi reguli:

– Un film trebuie să înceapă să povestească chiar din clipa apariției genericului.
– Personajele principale trebuie creionate în primele trei minute.
– La minutul patru trebuie deja anunțat conflictul, altfel spectatorul începe să se plictisească.
– La minutul numărul opt trebuie deja plasată prima acțiune periculoasă.
– De la minutul zece încolo este lansată maşina de acumulare a suspansului.
– La minutul cincisprezece spectatorul are deja prima surpriză de proporții.
– La minutul douăzeci şi cinci asistăm la o răsturnare cu 180 de grade a situației...

— Exact în acest fel ne scriu ei şi nouă actualitatea, spuse Georges. Ce bestii...

Numai că spectacolul actualității era scris de mediile de informare la altă scară. Iar pe măsură ce înainta mondializarea şi limbajul tehnologic devenea unic, spectacolul lua o amploare planetară.

În acest moment, de exemplu, ni se scrie chiar un scenariu pentru o sută de ani, reflectă Georges. Da, conflictul schițat pe 11 septembrie 2001 este unul destinat să umple o sută de ani de spectacol. Personajele sunt deja lansate: terorismul pe de o parte, lumea civilizată pe de altă parte. Marea problemă este întotdeauna, într-un scenariu, inventarea conflictului. După ce conflictul este inventat, crearea personajelor devine un joc de copii, ca şi imaginarea unor episoade infinite...

Un zgomot îi atrase atenția domnului Cambreleng. La celălalt capăt al imensului birou gol pe care tocmai îl parcurgeau se mişca o mogîldeață. Un om care dormise, după toate aparențele, acoperit de un morman de ziare, începea să se mişte, probabil pentru că auzise şi el zgomot de paşi.

Domnul Cambreleng şi Georges se apropiară de individul care încerca să se debaraseze de ziare şi să se ridice în picioare.

— Scuzați-mă, spuse el, oarecum jenat, cu un puternic accent străin.

Omul avea o barbă crescută excesiv, ochii înecați în cearcăne, iar întreaga sa față era buhăită de alcool.

— De la ce secție sunteți? îl întrebă domnul Cambreleng.

— De la secția latină, spuse surîzînd cel proaspăt trezit şi începu să tuşească.

Domnul Cambreleng îi întinse cafeaua sa. Omul o primi cu o imensă recunoştință, sorbi de cîteva ori din ea, apoi îl întrebă pe domnul Cambreleng:

— Ne cunoaştem?

Domnul Cambreleng surîse cu un aer misterios:

— Cred că da. Nu sunteți domnul Z?

53

De cînd am început să scriu acest roman, atipic poate pentru acest gen literar, mi se întîmplă lucruri surprinzătoare: sunt abordat de diverşi necunoscuți care vor să-mi povestească viața lor.

La început n-am acordat prea mare atenție acestor tentative de racolare a persoanei mele din partea unor oameni care doreau să devină personaje. De altfel, primele lor încercări de a iniția un dialog cu mine au fost relativ discrete.

— Sunteți italian? m-a întrebat într-o zi brutarul de la care cumpăr de obicei pîine.

— Nu, i-am spus, sunt român.

— A! De asta vorbiți ca italienii, continuă el. Profitînd de faptul că eram numai noi doi în brutărie îmi povesti pe nerăsuflate că soția sa era italiancă, de unde capacitatea sa de a simți accentele latine. El trăise de altfel în Italia, dar pînă la urmă o convinsese pe soția să vină totuşi la Paris. Iar acum, iată preluaseră de doi ani această brutărie şi afacerile mergeau bine, mai ales bagheta sa italiană se vindea foarte bine. Probabil că francezii s-au mai plictisit de bagheta lor tipic franceză aşa că mai schimbă... De altfel, şi eu cumpăram aproape zilnic baghetă italiană şi nu franceză, deci îmi plăcea şi mie pîinea italiană. Italienii pun puțin mai mult zahăr în pîine decît francezii, dar acesta era un secret pe care ținea să mi-l spună numai mie...

— Cine ştie, poate îl veți utiliza la un moment dat...

Această discuție pe care o redau aici nu mi-a trezit mari bănuieli atunci cînd a avut loc. Nu mi-am pus o singură secundă întrebarea: unde aş fi putut utiliza secretul despre care îmi vorbise brutarul... Cum putea să ştie el că eu scriam un roman şi că toate locurile şi toți oamenii pe care îi întîlneam deveneau, într-un fel sau altul, ingrediente ale romanului?

La piața Mouffetard mi se întîmplă însă să fiu confruntat cu o interpelare şi mai directă. Cumpăram roşii de la un tînăr vînzător de origine arabă cînd acesta m-a întrebat pur şi simplu dacă nu voiam să introduc şi un personaj magrebin în cartea mea.

— Cum? am făcut eu cu ochii mari. Zarzavagiul arab nu avea mult timp să-mi acorde întrucît piața era în toi şi nu dorea să-şi piardă clienții. Mi-a

şoptit însă cu un fel de complicitate libidinoasă: ştiu, ştiu că scrieți un roman despre noi. Toți ştim acest lucru, aici, pe rue Mouffetard... Nu ezitați să veniți direct la noi dacă veți simți nevoia...

Pe terasa cafenelei Saint-Médard, unde aproape în fiecare zi veneam fie să beau o cafea, fie să beau o bere, fie să mănînc la prînz, privirile pe care mi le aruncau ceilalți consumatori deveniră, cu timpul, extrem de insistente. Unii mă scrutau curioşi şi apoi începeau să şuşotească între ei. Aproape că nu mai îndrăzneam să ridic eu însumi privirile şi să mă uit în jurul meu. Riscam la fiecare moment să văd un cap care mă salută cu o expresie mieroasă, sau un altul trimițîndu-mi o bezea. Unele gesturi erau lascive, altele provocatoare, altele total brutale. Un tip extrem de dubios se apropie într-o zi de mine şi îmi ceru categoric să-l scot din cartea mea dacă, între timp, îl introdusesem cumva ca personaj.

Într-o noapte, întorcîndu-mă acasă pe la ora unu noaptea, am dat peste o siluetă care mă aştepta în întuneric, aşezată în singurul fotoliu din singura încăpere a domiciliului meu.

— Sunt doamna Foissy, îmi spuse ea.

Fără să mă lase să deschid gura, doamna Foissy mă rugă să iau loc alături de ea pe un taburet şi să o ascult cu atenție. Mă rugă de la bun început să nu mă sperii şi să-mi păstrez calmul. Poate că decizia ei de a veni să mă aştepte chiar la mine acasă nu era cea mai inspirată. Dar îi fusese imposibil să facă altfel. Îi fusese imposibil să procedeze altfel pentru că îi făcusem o nedreptate. Sigur, în calitate de scriitor eu aveam, oarecum, atribuțiile lui Dumnezeu. Puteam să fac ce vreau cu personajele mele. Puteam să le dezvolt sau nu, să le atribui un statut de personaj principal sau de personaj secundat, să le ucid chiar, să le scot din scenă în orice moment prin dispariție sau prin uitare. Ea nu dorea să se amestece în bucătăria mea de scriitor. Dar pentru că tot îi făcusem darul de a o introduce în roman, dorința ei era acum de a mă ruga să-i clarific destinul.

— M-ați introdus, spuse ea, sper că vă amintiți, în prima treime a cărții, în capitolul cu François care se întoarce acasă şi-şi găseşte lucrurile aruncate pe fereastră. Vă amintiți sau nu vă amintiți?

Un autor nu-şi poate minți personajele, aşa că am recunoscut ceea ce doamna Foissy ştia deja: nu-mi mai aminteam prea mare lucru de ea, şi oricum nu avusesem de gînd să-i dezvolt destinul de personaj.

— Mi-ați acordat un singur rînd, îmi spuse, de data aceasta cu o undă de reproş, doamna Foissy. Un singur rînd...

De data aceasta reproşul ei fu exprimat printr-o lungă privire care mă obligă, la rîndul meu, să-i acord mai multă atenție. Doamna Foissy era o ființă delicioasă, cu proporții sublime, extrem de felină ca atitudine. Iar modul în care se ghemuise pe fotoliul meu, desculță, avea ceva provocator (imediat îmi atrase atenția acest detaliu: o femeie care se descalță şi se ghemuieşte pe fotoliul unui bărbat nu se grăbeşte să plece prea repede acasă).

— Doamnă, i-am spus, mă puneți într-o situație...

Mi-am întrerupt însă fraza pentru că doamna Foissy îşi puse mîna stîngă pe mîna mea stîngă, mîna dreaptă pe mîna mea dreaptă şi îşi apropie fața de mine. Mirosea a parfum Guerlain, iar la gît avea un colier cu delicate motive cretane.

— Vreau să fac dragoste cu autorul, spuse ea. Măcar atît.

54

Printre alte numeroase lucruri pe care le aveam în comun cu domnul Cambreleng era şi plăcerea de a întîlni scriitori megalomani. Cel puțin o dată pe lună domnul Cambreleng mă invita la cîte un dineu organizat cu cîte un scriitor megaloman francez. Îmi cerea în schimb să-i prezint scriitori megalomani din Europa de Răsărit, pe care îi considera delicioşi. Domnul Cambreleng era de părere că megalomania franceză nu se putea compara cu cea est-europeană. Megalomania franceză era una bazată pe prețiozitate, avea un soclu istoric mult mai comod. Megalomania est-europeană îi apărea însă ca una viscerală, era aproape o răfuială cu istoria, era deci mult mai spectaculoasă.

— Gîndiți-vă la ruşi, exclama domnul Cambreleng. Ce frumoşi sunt megalomanii ruşi. Imediat ce ajung în Occident le lipseşte ceva. Şi ce le lipseşte? La ei acasă sunt nefericiți pentru că le lipseşte libertatea, pentru că i-a înnebunit comunismul, pentru că se simt departe de civilizație, şi aşa mai departe. Iar cînd ajung aici, se sufocă.

„Occidentul nu trăieşte....“ Această frază o auzisem, într-adevăr, deseori, din gura multor confrați scriitori din Europa de Răsărit. Pentru ei, şi în general pentru toți esticii, viața însemna în primul rînd un anume drept la improvizație. Cel puțin înainte de căderea comunismului, dacă te simțeai singur la Bucureşti, la Belgrad sau la Sofia, te duceai la cineva, te duceai să-ți vezi prietenii fără să mai suni şi să mai iei rendez-vous. Pentru mulți dintre est-europenii stabiliți în Occident, marea schimbare nu a constat în deplasarea lor geografică în alt spațiu unde se vorbea o altă limbă, ci în dispariția acestei facilități. Cum să nu mai ai acces la nimeni, atunci cînd te simți întristat, deprimat, mîhnit, cînd vrei să bei un pahar de vin sau o bere, sau cînd eşti, dimpotrivă, atît de fericit încît trebuie, trebuie să-ți împarți prea-plinul cu cineva? În ciuda tuturor vicisitudinilor prin care a trecut, Estul a fost o lume de cheflii. Şi cum toți erau cheflii, toți respectau o regulă nescrisă: oamenii se putea duce unii la alții fără programare prealabilă. Or, în Occident, cînd vrei să te vezi cu cineva, în special cu un occidental, primul lucru pe care îl face acesta este să-şi deschidă agenda şi să se uite pe ea: „Da, ne putem vedea, să zicem... peste două săptămîni, joi 26 mai la ora

18 şi jumătate... vă convine?“. Nu, unui est-european nu-i convine niciodată să-şi dea o întîlnire de suflet peste două săptămîni la ora 18 şi jumătate. Unui est-european îi trebuie o întîlnire pe loc, el are nevoie să ştie că în orice moment este binevenit în casa aproapelui său, prietenului său...

Dineul din seara aceea urma să aibă loc într-un apartament situat pe lîngă Biserica Saint-Sulpice, într-unul din acele vechi imobile pariziene care ascund cîteva secole de istorie. De altfel, cine vine la Paris şi nu are acces în case, dincolo de ziduri şi de fațade, în saloanele unde se derulează ritualul vieții pariziene, nu face decît să alunece pe pojghița de monumente şi muzee care acoperă Parisul. Într-un fel, Parisul este un oraş blindat, el se apără cu strălucirea sa aparent deschisă tuturor. Cafenele, restaurantele, barurile, librăriile, anticariatele, teatrele, cinematografele, sălile de concerte, cluburile de jazz, galeriile de artă, magazinele, bulevardele, piețele, podurile, cheiurile Senei, parcurile, zonele pietonale, bisericile şi catedralele, cartierele prostituției şi ale comerțului cu sex, sutele de muzee găzduite de tot atîtea palate, toate acestea, fiind extrem de numeroase, îi dau celui sosit la Paris sentimentul că are acces la oraş. Uneori ai însă nevoie de ani de zile ca să descoperi Parisul ascuns, Parisul privat, Parisul secret, acel Paris care ți se deschide numai dacă începi să ai relații, să fii invitat la dineuri, să circuli dincolo de ziduri.

— Ce frumos este, totuşi, Parisul, exclamă domnul Cambreleng.

Urcaserăm întreaga stradă Mouffetard şi acum treceam prin fața Panthéon-ului. Întreaga colină Sainte-Geneviève fremăta de lume, studenții ieşeau de la biblioteca Sorbonei şi de la cea a Facultății de drept. Era momentul cînd seara aducea pe străzi o cu totul altă lume, mai veselă, mai relaxată, în căutarea locurilor în care să se defuleze sau să petreacă un moment plăcut. Cupluri şi grupuri treceau prin fața restaurantelor analizînd meniurile expuse afară, sau făceau coadă în fața cinematografelor.

În timp ce ne îndreptam spre Grădina Luxembourg, ne apăru la orizont vîrful turnului Eiffel, sclipind ca un pom de Crăciun.

L-am întrebat pe domnul Cambreleng dacă urcase vreodată pe turnul Eiffel.

— Nu, fu răspunsul.

Ca orice parizian care se respectă, domnul Cambreleng nu urcase niciodată pe nici una din clădirile megalomane ale Parisului. Nu urcase pe turnul Eiffel, nu urcase pe turnul Montparnasse, nu urcase pe Arcul de Triumf.

— Dar pe acoperiş la Notre-Dame?

— Da, la Notre-Dame, da...

De fapt, Parisul era un oraş megaloman. Domnul Cambreleng nu avea nici o îndoială. Există oameni megalomani şi oraşe megalomane.

— Ați simțit vreodată că sunteți pe cale să deveniți megaloman? mă întrebă domnul Cambreleng. V-ați spus vreodată, în mod secret poate, fraza: „Nu sunt încă, dar ştiu că voi deveni un scriitor megaloman."?

Domnul Cambreleng nu aşteptă răspunsul meu.

Megalomania, ca şi nebunia, îmi explică el, sunt stări secundare de care te apropii treptat, pe nesimțite. Nici un nebun nu recunoaşte că este nebun. Dimpotrivă, nebunii consideră că au reuşit să se înalțe la un anumit etaj al eliberării interioare de unde pot contempla întreaga lume aflată încă în carcasa convențiilor şi a legilor sociale absurde.

Ca de obicei, domnul Cambreleng se lăsă aspirat de o perorație vecină, dacă nu chiar tangentă, cu megalomania. Dintotdeauna îi plăcuseră, de fapt, megalomanii. Copil fiind, avusese această revelație, că unii oameni din preajma sa țineau să vorbească mai mult decît alții şi aveau nevoie să fie ascultați mai mult decît alții. Megalomania loveşte de altfel fără să țină cont de gradul de cultură sau de poziția în societate... Domnul Cambreleng întîlnise, în viața sa, vînzători megalomani, măturători de stradă megalomani, patroni megalomani, oameni politici megalomani, profesori megalomani, doctori megalomani...

— Cînd am început însă să-mi dau seama că literatura va fi marea pasiune a vieții mele, m-am simțit atras în mod instinctiv de scriitorii megalomani, continuă domnul Cambreleng. Le-am dedicat în cursul vieții mele ore şi ore, studiindu-le îndelung atît opera, cît şi viața...

Sigur, există două tipuri de scriitori megalomani: mari scriitori megalomani şi mici scriitori megalomani. Din punctul de vedere al megalomaniei, ei sunt însă la fel de mari, doar că opera lăsată în urma lor diferă din punctul de vedere al importanței. Prima mare pepinieră mondială de scriitori megalomani a fost însă, fără îndoială, Franța. Nu a devenit Victor Hugo, de exemplu, despre care absolut toți istoricii literari spun că era megaloman, scriitorul național al Franței? Jean Cocteau (alt megaloman) spunea despre autorul Mizerabililor: „Victor Hugo a fost un nebun care se credea Victor Hugo". Deviza lui Hugo era „Ego Hugo", iar orgoliul său devenise legendar încă din anii tinereții. Chiar şi unele din titlurile sale sunt megalomane, cum ar fi Legenda secolelor. Ce pompos

sună! Franța rămîne însă un spațiu prin excelență propice megalomaniei. Nu este Parisul „Oraşul Luminilor“? Nu a fost construit Turnul Eiffel ca să fie cel mai înalt edificiu din lume? Nu este Champs-Elysées bulevardul cel mai frumos din lume? Nu este Palatul Versailles cel mai strălucitor din lume? Nu a fost Ludovic al XIV-lea Regele Soare? Nu este Luvrul cel mai mare muzeu din lume? Tot în Franța s-a născut şi gigantismul literar. Enciclopediştii (Diderot, Voltaire, Rousseau etc.) au vrut să concentreze într-o singură operă toate cunoştințele din lume. Universalismul este şi el o invenție franceză. Nu ține oare de megalomanie dorința de a scrie opere literare sau filozofice universale, în care să fie captat ceea ce este universal în om? Ce gust pentru megalomanie la Balzac cînd şi-a intitulat opera Comedia umană!

— Să stăm puțin că am obosit...

Ori de cîte ori se aprindea, după cîte o tiradă de zece minute sau de un sfert de oră, domnul Cambreleng obosea. Ne-am aşezat pe terasa unei cafenele, alături de Teatrul Odéon în fața căruia era o mare agitație. Un tînăr se desprinse de altfel din mulțimea care viermuia pe treptele teatrului şi veni să ne întrebe dacă nu aveam „un bilet în plus“.

— Ce se joacă? întrebă domnul Cambreleng.

— O piesă de Matei Vişniec, răspunse tînărul.

— Aveți cumva vreun bilet în plus? mă întrebă domnul Cambreleng.

Am dat din cap că nu.

— Ne pare rău, făcu domnul Cambreleng către tînărul care căuta un bilet în plus.

Acesta plecă în fugă şi se instală din nou pe treptele teatrului în speranța că pînă la urmă cineva îi va vinde un bilet în plus. Nu era singurul de altfel, mai multe persoane fără bilet aşteptau acelaşi lucru, iar unele scriseseră pe mici bucăți de carton sau pe foi albe fraza „Caut un bilet în plus“. Chelnerul ne aduse două pahare cu bere, fără să ne fi întrebat în prealabil ce doream. Înainte de a pleca, însă, îmi întinse un carnețel şi mă rugă, cu o privire transfigurată, să-i dau un autograf...

Cînd începe megalomania să se infiltreze în sufletul unui scriitor? Greu de spus. Într-un fel, un om care vrea să scrie, care crede că are ceva de spus umanității, este deja, prin această atitudine, puțin megaloman. Cum să-ți imaginezi că vocea ta mai contează după ce s-au spus atîtea lucruri pe pămînt? Sau cum să îndrăzneşti să scrii fără să fi citit tot ce s-a scris înaintea ta? Definiția cea mai scurtă a megalomanului este: persoană care

are o părere exagerat de bună asupra calităților sale (grandoman). În consecință, megalomania este un delir de grandoare, asociat cu un delir de persecuție.

I-am povestit domnului Cambreleng, acolo, în fața Teatrului Odéon, în timp ce în interior suna gongul anunțînd începerea spectacolului (cel puțin o sută de oameni rămăseseră afară fără bilet) care au fost primele mele contacte cu megalomania. Pentru că şi eu eram fascinat de megalomani, dar nu de marii scriitori megalomani, ci de scriitorii megalomani minori, marginalizați, pierduți la marginea Europei...

Totul a început în primăvara anului 1977, cînd viața mea a luat o întorsătură esențială: eram student la Bucureşti şi începusem să frecventez restaurantul Uniunii Scriitorilor. Acolo i-am întîlnit pe primii mari megalomani: ce personaje, ce caricaturi, ce cazuri clinice! Total insipizi ca scriitori, dar ce spectaculoşi ca oameni!

Un scriitor megaloman nu-şi dă seama niciodată că de fapt istoria literaturii nu-l va reține cu nimic. El consideră, tocmai, că istoria literaturii se termină cu persoana sa, cu „opera“ sa. Scriitorul megaloman este cel care scrie ultima carte posibilă, opera-concluzie a umanității, cartea esențială destinată să fie cheia de boltă a edificiului literar mondial. În consecință, toate gesturile sale sunt marcate de importanța pe care şi-o acordă în univers. El nu păşeşte, nu mănîncă, nu se îmbracă la fel ca semenii săi. Cînd te priveşte îți face de fapt o favoare. Iar dacă te ascultă o face numai ca să-ți poată capta întrebarea destinată să-l facă pe el să vorbească timp de o oră, timp de două ore, timp de patru ore, timp de 24 de ore...

Cîte figuri de acest gen am putut să întîlnesc! Şi cît mi-au fost de dragi! I-am ascultat pe toți cu răbdare, compunîndu-mi pe față expresia cea mai modestă posibilă, simulînd extazul în fața frazelor lor, dînd mereu din cap pentru a-i aproba, umplîndu-le paharul cînd era gol, oferindu-le imediat foc atunci cînd îşi scoteau o nouă țigară...

Megalomania scriitorilor din Europa de Răsărit a fost însă una extrem de tristă. Mai tîrziu, cînd am cunoscut, la Paris, scriitori sîrbi, polonezi, ruşi, bulgari, albanezi, cehi şi aşa mai departe, mi-am dat seama cît de mult era dictată megalomania lor de raportul cu Occidentul, şi în special cu Parisul. Cum toți ştiau că nu vor fi niciodată publicați şi recunoscuți în Occident, scriitorii est-europeni se vedeau puşi în situația de a opta între sinucidere şi megalomanie. Ultima cale era întotdeauna infinit mai comodă.

Îmi amintesc de o secvență precisă petrecută în chiar momentul sosirii mele la Paris. Eram de două zile în Orașul Luminilor și începusem să mă întîlnesc cu primii compatrioți. Pe unii îi întîlneam la coadă la Prefectura de poliție a Parisului, unde ne depuneam actele pentru a cere azil politic sau cărți de sejur. Făcînd astfel coadă cu sute de alți est-europeni, dar în special cu magrebini, cu negri și cu srilankezi, îl întîlnesc la un moment dat pe domnul Z. Pe domnul Z îl știam de vreo zece ani buni, de la București. El era de altfel cu vreo 15 ani mai în vîrstă ca mine și juca, la București, comedia scriitorului consacrat pentru că publicase un roman și două volume de nuvele. Ori de cîte ori avea ocazia să vorbească despre cele trei cărți ale sale explica în special cum se luptase el cu cenzura și cum nu făcuse nici o concesie. Domnul Z nu era un scriitor bun, nimeni nu-l citea efectiv pînă la capăt, dar era prezent, lucra la o revistă literară și avea o mică parcelă de putere. La restaurantul Uniunii Scriitorilor avea masa lui rezervată, toate gesturile sale erau gesturi de lord, cînd o striga cu vocea sa de bariton pe chelneriță (pe doamna Miți), femeia încremenea și venea să-l servească numaidecît. Domnul Z era întotdeauna perfect informat, cunoștea toate cancanurile lumii politice, editoriale și literare, avea tot timpul cîte un banc politic în stoc dar niciodată nu făcuse vreun gest radical de opoziție față de regim. Evident, purta barbă, fuma pipă și se îmbrăca mereu în culori închise ceea ce îi conferea o anumită autoritate. Cînd ne-am descoperit reciproc la coadă la prefectură, am izbucnit sincer în rîs amîndoi. Eu nu-mi imaginasem o clipă că acest om care avea tot ce-i trebuie în România (post bun, o soție adorabilă și în plus doctoriță, casă cu curte lîngă Foișorul de Foc, avantaje multiple) putea fi tentat de aventura occidentală. Iar el nu se aștepta în nici un caz să mă întîlnească la Paris, pe mine, care nu aveam de nici unele la București, cu excepția unei vagi faime de poet bun și de dramaturg cenzurat. Ne-am îmbrățișat evident, ne-am uitat unul la altul, eu l-am întrebat mecanic „Ce faci?“ (ne tutuiam, în ciuda diferenței de vîrstă, pentru că așa era moda între confrați), iar el mi-a răspuns, cu vocea sa de bariton, scoțîndu-și pipa din gură pentru ca fraza să poată răsuna cît mai limpede și puternic: „Mi-am găsit un editor“.

Această frază nu m-a părăsit niciodată. Ce nevoie avea el, domnul Z, să-mi spună mie, la coadă la Prefectura de poliție a orașului Paris, în septembrie 1987 „Mi-am găsit un editor“? Se simțea, oare, înghițit de anonimat printre atîția oameni modești care nici nu-și doreau, în proporție de 99,99 la sută, să publice în Franța? Ce nevoie avea să-mi comunice că,

iată, era de cîteva zile în Franța şi îşi găsise deja un editor? Îi lipsea atît de mult dialogul cu cineva, sau mai corect o persoană în fața căreia să monologheze şi să-şi etaleze superioritatea? Într-un fel, fraza pe care mi-a spus-o atunci domnul Z mi-am afişat-o mental deasupra întregii mele vieți, ca o frază de căpătîi, ca o formulă magică atîrnată deasupra patului, ca un semnal de alarmă veşnic treaz. Pentru că domnul Z n-a reuşit de fapt niciodată să publice în Franța. Douăzeci de ani mai tîrziu l-am regăsit portar la UNESCO, afişîndu-şi aceeaşi prestanță şi aceeaşi morgă superioară pentru că lucra la UNESCO. Renunțase oare să se mai lupte pentru cărțile sale? Cîtă luciditate are un megaloman? Probabil că în adîncul său se simțea în continuare un om superior, omul care ar fi putut da Franței cîteva mari cărți, numai că Franța nu ştiuse să le ia. Domnul Z purta cu demnitate acum galoanele persecuției. Ce să mai aştepte de la lume? Nimic. Lumea ratase întîlnirea cu el. Cine era cel în pierdere? Lumea, evident.

Era aproape ora nouă seara, dar domnul Cambreleng părea că uitase de dineul unde eram invitați, deşi de la Teatrul Odéon la biserica Saint-Sulpice nu mai aveam de făcut decît cîțiva paşi. Cînd i-am amintit că riscăm să fim în întîrziere, domnul Cambreleng dădu din mînă a lehamite şi spuse:

— Lasă, să se mai obişnuiască şi ei.

Cu ce să se obişnuiască? Voia domnul Cambreleng să introducă o notă est-europeană mai pronunțată la dineul din seara aceea şi începea prin a întîrzia? Chelnerul care îmi ceruse un autograf ne mai aduse două pahare cu bere, deşi, din nou, nimeni nu-i ceruse nimic.

Dinspre teatrul Odéon auzeam din cînd în cînd cîte un vuiet ciudat, ceva care venea din interior, un fel de muget. La început am crezut că erau ropote de aplauze, apoi am crezut că erau strigăte şi fluierături... Dinspre bulevardul Saint Michel se auzi apoi sirena unei maşini de poliție sau de salvare, îmi fusese întotdeauna imposibil să deosebesc cele două tipuri de semnale stridente. Sunetul sirenei se apropia, venea de fapt spre noi. Era o maşină a Salvării care opri chiar în fața cafenelei. Am întors capetele, şi eu şi domnul Cambreleng, ca să vedem despre ce era vorba. Unei turiste japoneze i se făcuse rău în interior şi fu evacuată cu o targă.

Cînd maşina salvării dispăru cu japoneza în interior, domnul Cambreleng îl văzu trecînd prin fața noastră pe Emil Cioran. Ştiam că Emil Cioran locuia pe strada Odéon, la numărul cinci sau şase, într-o mansardă de unde, cu siguranță, vedea acoperişul teatrului Odéon. Cum Cioran părea să nu

aibă nici o destinație precisă, domnul Cambreleng îl invită să se aşeze la masa noastră.

Cioran se aşeză fără prea multe formalități deşi nu voia să bea şi să mănînce nimic. Îl chemă totuşi pe chelner ca să-i ceară o apă minerală. Chelnerul îi arătă lista cu băuturi. Dorea un Perrier, un Pellegrino sau un Badoit? Cioran nu fu capabil să răspundă imediat. Îl rugă pe chelner să-l lase să se gîndească. Apoi, privindu-ne cînd pe unul, cînd pe altul, începu să ne vorbească despre ape minerale şi despre ceaiuri. Pînă la urmă alese un Badoit pentru că era o apă mai puțin agresivă.

În timp ce chelnerul aducea sticla de Badoit pentru Cioran, holul teatrului Odéon se umplu din nou de lume. Era cu siguranță pauza dintre cele două acte ale piesei. Unii spectatori ieşiră pe trepte ca să fumeze o țigară. În jur de cel puțin cincizeci sau şaizeci plecară însă definitiv, vizibil iritați de ceea ce văzuseră şi decişi deci să nu-şi mai prelungească supliciul.

La un moment dat am avut impresia că un spectator excitat mă căuta din priviri de pe treptele teatrului şi făcu un gest de amenințare în direcția mea cu pumnul.

Cioran îl văzu şi el pe spectatorul excitat şi făcu următoarea reflecție:

— Singurul lucru pe care trebuie să-l aşteptăm de la o carte, sau de la o piesă, este plăcerea pe care ni le-au procurat atunci cînd le-am scris.

Cioran se ridică pentru a-şi continua plimbarea fără țintă. Domnul Cambreleng îl întrebă dacă nu voia să vină cu noi la un dineu la doamna Detambel, dar Cioran spuse că nu. Dormise prost în timpul zilei şi îl aştepta o noapte de insomnie.

L-am privit amîndoi pe Emil Cioran îndepărtîndu-se, după care ne-am ridicat şi noi şi am plecat spre Saint-Sulpice. Doamna Detambel locuia într-un imobil medieval, de secol XVII, cu ziduri groase, în care se intra printr-o imensă poartă de lemn. Dincolo de poarta vopsită în albastru se deschidea o superbă curte interioară, pavată cu dale de piatră, plină cu arbori şi flori.

Urcarăm la etajul trei pe o scară în spirală. Din apartamentul doamnei Detambel se auzeau rîsete, muzică, voci. Mă aşteptasem la un dineu sobru şi scorțos, dar nici vorbă de aşa ceva. Doamna Detambel organizase mai degrabă o seară chinezească, pentru că Hung Fao era eroul serii. El gătise zeci de feluri de mîncare chinezeşti autentice, iar în momentul cînd am intrat noi (neobservați aproape) Hung Fao tocmai le explica ceva atît de amuzant celor prezenți încît era răsplătit cu hohote de rîs.

Zecile de castroane şi farfurioare erau aşezate pe o masă lungă, sub formă de bufet, iar invitaţii făceau practic ce voiau, se deplasau cum aveau chef prin apartamentul doamnei Detambel, servindu-se şi reservindu-se, discutînd sau pur şi simplu ascultînd muzică.

Pereţii apartamentului erau plini de tablouri, majoritatea fiind pictate în mod evident de aceeaşi mînă. Doamna Detambel începu să rîdă cînd mă văzu total intrigat de contemplarea unei întregi serii de pînze reprezentînd rinoceri jucăuşi şi pisici legate la ochi.

— Vreţi să v-o prezint pe artistă? îmi spuse ea, şi mi-o prezentă pe doamna Foissy.

— Încîntată, spuse doamna Foissy cu aerul că mă vedea pentru întîia oară.

Cel puţin şase sau şapte persoane se agitau prin livingul doamnei Detambel, îmbuibîndu-se fără jenă cu felurile chinezeşti pregătite de Hung Fao. Acesta îmi făcu un semn amical cu mîna şi îşi continuă naveta între bucătărie şi living. Domnul Cambreleng îmi promisese o întîlnire cu un scriitor francez megaloman, dar printre cei prezenţi nu vedeam nici o figură total nouă.

— Ce vreţi să beţi? mă întrebă doamna Foissy aşezîndu-se pe canapea atît de aproape de mine încît mă atinse cu cotul.

De undeva, dintr-o încăpere alăturată, cineva exersa la vioară. Doamna Foissy se dăduse de data aceasta cu un parfum Kenzo. Privind-o, m-am simţit inundat de un fel de fericire esenţială, imposibil de exprimat, şi chiar de un pronunţat sentiment de recunoştinţă. Dar toate acestea erau însă detalii pe care numai o singură persoană din lume le putea înţelege.

55

Aerul devenea din ce în ce mai opac din cauza fumului de țigară. O mînă invizibilă avu grijă să stingă, pe neobservate, mai toate lămpile, lăsînd aprinse numai lumînările. Invitații alunecau prin încăpere proiectînd pe pereți umbre enorme, evantaie de degete şi profiluri misterioase. Cineva recita poeme într-o limbă slavă, probabil bulgara, din altă parte se auzea o conversație în polonă.

— Veniți să-i spuneți bună seara tatei, îmi susură la ureche doamna Detambel şi mă obligă să o urmez pe o scară strîmtă, într-o încăpere mansardată.

Amestecasem şampanie cu vin roşu şi aveam capul greu. Mi se părea că pluteam prin aer, că legile gravitației nu mai aveau nici o influență asupra mea. Şi mai ciudat era însă faptul că nici cuvintele nu mai erau supuse vreunei legi fizice, auzeam conversații venind de jos, de sus, din dreapta, din stînga, de peste tot.

Cum ajunsese domnul Z la acel „dineu“ nu ştiam, dar îl auzeam vorbind despre Paris, despre cît de murdar era Parisul, despre cît de mult ploua la Paris. Cel care îl asculta era, după toate aparențele, un om foarte tînăr, un adolescent, un om proaspăt sosit de la Gara de Est, cu valiza după el. Să nu vă faceți iluzii, îi spunea domnul Z, acum, că ați ajuns la Paris, aveți grijă să nu vă faceți iluzii, „Oraşul Luminilor“ la care ați visat este o cloacă, un oraş de imigranți, un oraş de negri şi de arabi, un oraş din ce în ce mai magrebin, aveți grijă cînd mergeți pe stradă, străzile la Paris sunt pline de căcat de cîine, aici cîinii au privilegii regale, se pot căca unde vor, toate străzile Parisului sunt acoperite de o pojghiță de căcat de cîine...

O urmam pe doamna Detambel pe scara îngustă care urca, urca, urca la nesfîrşit şi aş fi vrut să o întreb cum de ajunsese domnul Z la ea în apartament, de unde îl ştia ea pe domnul Z. Nu reuşeam însă de loc să deschid gura, să-mi pun în concordanță creierul cu gura, să emit cuvinte. Eram locuit de cuvintele pe care le auzeam de jos, de sus, de la... Două umbre coborau pe scară în timp ce noi urcam, iar una dintre ele vorbea despre China, despre China care urma să ne trimită în următorii ani un milion de scriitori. De ce vă mirați, întreba prima umbră, la o populație de

un miliard trei sute de milioane de locuitori, un milion de scriitori nu e mult, e o proporție normală. Da, da, continua umbra apropiindu-se de mine şi de doamna Detambel care urcam, urcam... aceasta este consecința internetului, tinerii chinezi au descoperit blogurile, scriu romane pe care şi le publică singuri pe bloguri... de ce să nu scrie şi chinezii romane, de ce să scrie romane numai anglo-saxonii, tinerii anglo-saxoni, tinerii universitari americani? Ştiți cîte romane se scriu pe an în Statele Unite? Un student din zece e scriitor, şi de ce să nu fie scriitor cînd ştie că toată planeta consumă literatură anglo-saxonă? Dar acum vine şi rîndul Chinei, da, China va trimite pe piața literară un milion de scriitori...

— Tată, vreau să ți-l prezint pe domnul Vişniec. El a scris poemul Corabia...

Doamna Detambel îmi povesti la ureche, pe nerăsuflate, cum fugise tatăl ei la Nisa în plin război civil în 1922. Avusese norocul să poată pleca din Crimeea, pe mare. Tatăl ei era un rus alb. Timp de zece ani fusese apoi portar la Hotelul Negresco de la Nisa. Ruşii albi aveau ținută, era o adevărată modă pentru hotelurile de pe Coasta de Azur să angajeze ca portari foşti ofițeri ruşi. Pentru că toți aceşti oameni rămîneau, totuşi, nişte aristocrați, ei pierduseră totul, dar rămîneau totuşi aristocrați, şi asta se vedea la hotelurile de lux, şi chiar la cele de mîna a doua, de la Cannes, de la Nisa, de la Menton.

— Vorbiți ruseşte, mă întrebă bătrînul?

Nu, nu vorbeam ruseşte, deşi înțelegeam puțin limba rusă, în oraşul în care mă născusem, chiar la frontiera cu fosta Uniune Sovietică, se auzea ruseşte, văzusem tot timpul ruşi cît fusesem copil, ruşi care veneau să facă puțină bişniță, să vîndă cafea şi inele de aur şi să cumpere catifea şi vodcă românească.

— Tata lucrează la o carte, îmi şopti din nou, la ureche, doamna Detambel, ca şi cum aş fi fost un elev scos la lecție şi care se blocase după primele fraze.

— Despre ce scrieți? l-am întrebat pe bătrîn. Acesta mă privea amuzat, probabil vedea ceva la mine de care eu nu eram conştient.

— Scrie o biografie despre Savva Morozov, răspunse doamna Detambel în locul tatălui ei. Ştiți cine a fost Savva Morozov?

Nu, nu auzisem niciodată despre Savva Morozov.

— Tata scrie o carte inutilă, o prostie... continuă să-mi şoptească doamna Detambel. E bolnav de cancer, mai are poate trei sau patru luni de trăit, şi în

loc să se plimbe sau să se bucure de viață scrie o carte tîmpită de care nimeni nu are nevoie şi pe care nu i-o va citi niciodată nimeni.

Savva Morozov fusese un industriaş rus născut la sfîrşitul secolului al nouăsprezecelea, devenit şi un fel de mecena. Familia Morozov îl găzduise din cînd în cînd pe Cehov, invitase şi alți scriitori la ei la țară... Apoi pierduse totul la revoluție, după 1917.

— Vă rog, spuneți-i tatei că ați auzit de Savva Morozov.

— Am auzit de Savva Morozov, am strigat... am auzit, da, am auzit de el, e foarte important ce faceți, în Occident nu se ştie nimic despre mecenatul rus de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi de la începutul secolului XX... Dacă revoluția bolşevică nu s-ar fi produs, Rusia ar fi fost locomotiva economică a Europei, şi poate şi cea culturală... Între 1922 şi 1928 avangarda era în Rusia, nu la Paris...

Bătrînul clătina din cap privindu-mă cu acelaşi interes. Mi se păru că nu înțelesese nimic din ce-i spusesem. Chiar şi doamna Detambel mă privi lung, după care îmi spuse, din nou, la ureche:

— Cred că ați vorbit în limba dumneavoastră maternă.

Am rîs şi eu. Am rîs toți trei, eu, doamna Detambel şi bătrînul bolnav de cancer care scria o carte inutilă. Da, uneori cînd eram obosit, sau cînd mi se întîmpla să mă amețesc, creierul meu alegea calea cea mai facilă, vorbea în limba maternă...

Doamna Detambel începu să spună ceva, cu voce tare, la urechea tatălui ei, în timp ce acesta o privea cu doi ochi mari de surd.

Între timp, însă, vocea domnului Z răsună din nou în creierul meu. Domnul Z se plîngea de unele cartiere ale Parisului unde nu mai putea pune piciorul. Pe bulevardul Champs-Elysées, de exemplu, nu mai fusese de zece ani, bulevardul Champs-Elysées devenise un deşert, cinematografele închideau unul după altul, pînă şi farmaciile s-au închis pe bulevardul Champs-Elysée,... Ce să vezi pe Champs-Elysées? Doar turiştii se mai înghesuie ziua pe Champs-Elysées, iar seara pe Champs-Elysées vin la racolaj tîrfele de lux... O fi fost el cel mai frumos bulevard din lume, dar acum bulevardul cel mai frumos din lumea murea încet, de zece ani murea uşor, uşor... ce păcat, ce păcat...

Era aproape două noaptea, iar în apartament continua agitația, unii invitați plecau, alții soseau. Domnul Cambreleng era total absorbit de o conversație cu un om fără vîrstă, un om cu o față de clovn. Poetul bulgar încetase să mai recite, dar le propunea acum tuturor să-i traducă în limba

bulgară, adusese de altfel cu el cîteva reviste în limba bulgară şi-i asigura pe toți, pe Pantelis, pe Hung Fao, pe Jaroslava, că era vorba de o revistă de mare importanță, cea mai importantă revistă de literatură bulgară. Noi, în Europa de Răsărit, am înnebunit, spunea el, nu ne mai vorbim între noi, nu ne mai vizităm reciproc, nu ne mai traducem unii pe alții. Toți privim ca hipnotizați spre Occident, spre Paris, spre Berlin, spre America... Nici unui polonez nu-i trece prin cap să învețe ungureşte, nici unui român nu-i trece prin cap să învețe bulgăreşte şi nici unui bulgar să învețe sîrbeşte... Tot tineretul vrea să învețe engleza. Punct.

Doamna Detambel mă abandonă lîngă domnişoara Faviola şi François, şi plecă să i-l prezinte tatălui ei pe domnul Z. Faviola mă forță cu tandrețe să mă aşez lîngă ea şi îmi ceru să-l pipăi pe François între omoplați.

— Simțiți? mă întrebă după ce îmi dirijă mîna pe spatele lui François, de la umărul drept la umărul stîng, de la ceafă pînă mai jos pe şira spinării.

Ce trebuia să simt? Nu simțeam nimic, deşi... Deşi...

François aştepta verdictul cu privirile obosite, oarecum deja împăcat cu soarta sa. Stătuse singur cu cuvintele timp de trei zile în librărie. Timp de trei zile trăise cu ele într-o stare de levitație, de comă, creierul său fusese locul lor de intersecție, toate cuvintele îi traversaseră creierul pentru că după ocuparea librăriei cuvintele avuseseră chef să copuleze. Ori, pentru a trece la act ele avuseseră nevoie de un creier, drept pentru care creierul său servise la acest lucru, creierul său fusese un fel de bordel pentru cuvintele eliberate, sau mai bine zis dezlănțuite.

Ascultam ce mi se povestea, dar nu ştiam cine era povestitorul, Faviola sau François. De fapt nu mai ştiam nimic, toate frontierele se evaporaseră integral sau fuseseră total şterse. Poate că eu însumi îmi povesteam ceea ce auzeam, poate că delirul era numai în capul meu. Dar nu, şi ceilalți invitați începură să-l pipăie pe François între omoplați, fiecare încercînd să-şi dea cu părerea despre ce se întîmpla acolo, între omoplații omului care trăise trei zile în mijlocul cuvintelor răzvrătite, asediat de ele, intersectat de ele. Nimeni nu avea nici o îndoială, însă, lui François îi creştea o cocoaşă între omoplați.

Privirile îmi alunecau, grele de cuvinte, peste personajele din încăpere, peste figura lui Georges incapabil să se atingă de mîncarea chinezească, peste chipul Jaroslavei venită cu fetița ei de 12 ani (fetiță care îşi dădea aere de domnişoară – cînd crescuse acest copil atît de repede?!)... Domnul Cambreleng continua să vorbească în şoaptă cu omul cu față de clovn pe

care aveam impresia că-l cunosc... Cineva, un personaj invizibil, avea grijă ca paharele să fie tot timpul pline şi scrumiere tot timpul goale. Nu mai auzeam conversația în polonă, dar cineva începuse să cînte în sîrbo-croată o colindă de Crăciun. Un tip cu față de arab îi povestea lui Hung Fao cum fusese actor la Teatrul Național din Alger, şi cum se refugiase la Paris cu zece ani în urmă din cauza integriştilor. Acum vindea zarzavat şi fructe în Piața Mouffetard, dar seara repeta într-un monolog pe care îl scrisese el însuşi şi pe care urma să-l joace curînd la Teatrul Internațional de Limbă Franceză. Pronunțînd această ultimă frază tipul cu figură de arab se uită lung la mine, ca să fie sigur că o auzisem şi eu, sau poate aşteptînd o reacție. Apoi continuă să-i explice lui Hung Fao ceva foarte important, şi anume că el nu era arab, el era berber. Puțină lume ştie însă cine sunt berberii, ce reprezintă această cultură, această limbă care nu are nimic de-a face cu araba. Noi, spunea tipul cu figură de arab care de fapt nu era arab, am fost acolo înainte de venirea arabilor. Pe noi nu ne-a arabizat nimeni niciodată, în ciuda persecuțiilor, în ciuda...

M-am apropiat de el şi i-am spus:

— Iartă-mă... Te rog să mă ierți...

Nu prea ştiam de ce îi ceream iertare, dar în acel moment aveam oarecum o nevoie profundă să le cer iertare tuturor. Tuturor personajelor mele pe care, poate, nu le înțelesesem destul de bine, nu avusesem timp să le ascult pînă la capăt poveştile. În timp ce acest gînd îmi trecea prin minte, în timp ce mă simțeam invadat de acest sentiment, mai multe capete se ridicară şi-şi îndreptară privirile spre mine.

Chiar şi bătrînul rus alb care scria la o carte inutilă coborîse, probabil cu un efort enorm, din mansarda sa, şi-mi făcu semn, pe jumătate ascuns după o uşă, să vin să-mi spună ceva. Cînd m-am apropiat mi-a cerut, într-o franceză impecabilă gramatical, dar împănată de muzica limbii ruse, să-i spun care era de fapt povestea în poemul meu Corabia. I-am povestit pe scurt poemul Corabia, iar bătrînul mă răsplăti cu un hohot de rîs. Apoi mă atrase într-o încăpere mică, burduşită de cărți, închise uşa după noi şi mă rugă să țin cont de următoarea poveste, pe care nu o povestise încă niciodată nimănui. Lucie Detambel nu era de fapt cu adevărat fiica sa.

— Eu am fost steril, înțelegeți? Am fost steril, dar soția mea mi-a dăruit totuşi un copil...

Lucie nu ştia însă nimic. Dar poate că avea dreptul să ştie... Sigur Lucie era fiica lui legitimă, dar nu era fiica lui naturală. Lucie era fiica naturală a

unui grec de pe insula Hydra. El însuşi aflase toate acestea, altfel spus detaliul, de la soția sa, cu şase luni în urmă. Înainte de a muri, soția sa îi mărturisise acest teribil secret... Ceea ce mă ruga el, acum, era, ca după moartea sa, să-i transmit lui Lucie această informație. Să meargă într-o călătorie pe insula Hydra, din Peloponez, şi să tragă la un anumit hotel, un hotel situat nu departe de port, care are şi un restaurant la parter, Hotel sau Pensiune Anastassios Sevasti... Cine ştie poate acest Anastassios Sevasti era încă în viață...

Eram prea obosit şi aveam mintea prea confuză ca să înțeleg ce-mi spunea tatăl doamnei Detambel. Am dat însă din cap la fiecare din cuvintele sale şi i-am jurat că o voi duce eu însumi într-o călătorie, pe Lucie, pe insula Hydra.

— Să fie imediat după moartea mea, insistă din nou bătrînul.

— Imediat după moartea dumneavoastră, am repetat eu.

Bătrînul începu să urce cu greu scara pentru a se refugia din nou în mansarda sa. Am vrut să-l ajut, dar mă rugă să-l las singur. În schimb mă lăsă în ghearele domnului Z care mă îmbrățişă pe amîndoi, obrajii, îmi strînse îndelung mîna şi mă întrebă:

— Nu cunoşti un editor?

Imediat, însă, rîzînd, începu să-mi vorbească despre domnul Cambreleng pentru a-mi cere unele informații. Ce ştiam eu despre acest om? Era cu adevărat un editor sau un impostor? De cîtă vreme îl ştiam pe domnul Cambreleng? Şi ce autori mai publicase de fapt acest domn Cambreleng care nu avea nici carte de vizită, nici birou, nici adresă, nici... Singura carte pe care o văzuse el pe piață cu antetul Editurii Cambreleng, era un fel de magmă de cuvinte bizare, şi se numea, de altfel, Povestea cuvintelor vii. O carte de necitit, pe coperta căreia nu se afla numele nici unui autor, şi pe care nici nu o cumpăra nimeni. Cum să cumperi o carte conținînd o listă ineptă de cinci sute de mii cuvinte extrase de pe etichete şi panouri publicitare?

Apartamentul doamnei Lucie Detambel era mai mare decît mi se păruse la început. Tot felul de uşi discrete comunicau cu tot felul de mici încăperi mobilate cu gust, în general cu lucruri vechi, cumpărate probabil de-a lungul anilor de la anticari. Pe la patru dimineața m-am simțit atît de obosit încît am intrat într-o astfel de încăpere minusculă, m-am aşezat pe un fotoliu şi am închis ochii ca să ațipesc puțin. Am dormit probabil un sfert de oră şi am visat că eram la Bucureşti, că tocmai coborîsem din tren la Gara

de Nord şi voiam să mă duc acasă. Dar nu mai ştiam unde era casa mea la Bucureşti pentru cu nu avusesem niciodată în acest oraş o casă a mea, locuisem în tot felul de mansarde şi subsoluri, probabil că schimbasem zece case în zece ani. Culmea este însă că aveam în buzunar o cheie, una din mansarde era încă a mea, nu o predasem încă, era a mea cu lucrurile mele rămase acolo, ştiam sigur că nimic nu se schimbase în acea odăiță, dar nu-mi mai aminteam unde era ea exact situată, la Foişorul de Foc, în Piața Rosetti, lîngă Academia Militară?

M-am trezit cu această dilemă şi am descoperit brusc că alături de mine, pe un alt fotoliu, mai dormea cineva. Era omul cu față de clovn, omul care vorbise mult cu domnul Cambreleng, şi pe care l-am recunoscut de data aceasta. Era Eugen Ionescu. Cum ajunsese Eugen Ionescu la acea serată dezordonată şi lipsită de reguli nu ştiam şi nici nu mă avertizase cineva că marele dramaturg urma să fie prezent printre invitați... Aş fi vrut să-i vorbesc, dar nu îndrăzneam să-l trezesc. Era şi el obosit, probabil că băuse cîteva pahare, Ionescu avea deja o anumită vîrstă... Fața sa rotundă de clovn avea însă o expresie neliniştită, Ionescu dormea, dar creierul său nu se odihnea. Oare ce visa Eugen Ionescu în momentul acela? m-am întrebat. M-am uitat la ceas, dar am avut impresia că ceasul meu se oprise, în orice caz secundarul nu se rotea.

Ionescu adormise cu un pahar de şampanie pe jumătate plin în mînă. I l-am extras cu delicatețe dintre degete pentru că la orice mişcare ar fi putut să-şi verse paharul pe genunchi. I-am pus paharul pe o măsuță joasă aflată între fotoliile noastre şi am mai aşteptat o vreme. Nu, Ionescu nu avea aerul unui om scufundat într-un somn superficial. Era total aspirat de abis şi îşi întrerupsese temporar toate legăturile cu lumea.

Am închis din nou ochii decis să aştept răbdător pînă cînd Ionescu va face prima mişcare. Din păcate am readormit, iar în clipa cînd m-am trezit din nou, jenat de un miros neplăcut, Ionescu dispăruse. În schimb m-am simțit adulmecat de un bot de cîine. Era un caniş care trecea dintr-o cameră în alta pentru a-i examina pe ultimii invitați prăbuşiți în diferite poziții pe canapele, fotolii şi scaune.

Era ora şapte dimineața cînd am ieşit, singur, în stradă. M-am îndreptat spre Grădina Luxembourg care era deja deschisă. Cred că am fost primul vizitator al zilei, de altfel unul dintre paznicii parcului mi-a făcut un semn cordial cu mîna. Dintotdeauna acest parc mi s-a părut puțin suprarealist mai ales datorită arborilor plantați în stil matematic, ca nişte soldați scoşi la

raport într-o imensă curte de cazarmă. L-am traversat îndreptîndu-mă spre bulevardul Port Royal şi Observatorul astronomic. Domnul Cambreleng îmi arătase cîndva una dintre alei spunîndu-mi că pe acolo se plimba cu predilecție Beckett. Am încercat s-o găsesc, dar n-am fost sigur că era aleea cea bună. Deşi fantomele nu au adresă, uneori trebuie să ştii exact unde pot fi găsite. În ce mă priveşte, însă, nu eram nemulțumit. În cei peste 20 de ani de cînd locuiam în Oraşul Luminilor adunasem enorm de multe adrese de fantome. Cunoşteam, de fapt, mai multe fantome decît oameni vii, şi de fapt fantomele mă atrăseseră întotdeauna. Cu ele avusesem cele mai interesante conversații şi cu ele făcusem cele mai frumoase plimbări prin Paris.

Ieşind din Grădina Luxembourg m-am intersectat cu o japoneză care tocmai intra pe poarta parcului. Era o femeie tînără, îmbrăcată cu gust, înaintînd prin aer cu o anumită fragilitate, cu un mers de manechin. M-am uitat la ea cu atenție să văd dacă nu cumva urma să i se facă rău sub ochii mei. Dar nu, japoneza a zîmbit şi a plecat mai departe.

56

Lovitura primită în cap de domnul Pantelis Vassilikioti, cu propriul său manuscris, din partea domnului Cambreleng nu rămase fără consecințe. Din acel moment domnul Pantelis Vassilikioti începu să uite, într-un ritm destul de rapid, toate limbile pe care le ştia. Memoria sa se topea ca un cub de gheață, iar această „topire“ începu cu numele proprii.

Domnul Cambreleng fu primul care îşi dădu seama de ceea ce i se întîmpla distinsului scriitor poliglot. La început, însă, nu-şi dădu seama de unde venise elementul declanşator al acestei tragedii.

— Ce mă fac cu el? A devenit insuportabil. Trebuie să-l ascult tot timpul... Mai ascultați-l şi voi. Încercați să-l ascultați cu rîndul, ne spunea la toți domnul Cambreleng.

Ceea ce observase domnul Cambreleng deveni din ce în ce mai evident pentru toți obişnuiții cafenelei Saint-Médard. Din ce în ce mai des, în cursul conversațiilor, domnul Pantelis Vassilikioti se poticnea la evocarea numelor de scriitori, de pictori, de regizori, de muzicieni sau de actori. Iar pentru a-i desemna, totuşi, recurgea la vaste paranteze explicative pînă cînd interlocutorul său găsea, el, numele celui evocat.

Uneori aceste nume erau identificate repede, prin evocarea operei. De exemplu, domnul Vassilikioti spunea:

— Aceste pagini îmi amintesc de... de... acel autor care era şi conte... pe numele său adevărat Isidore Ducasse... Cum îl cheamă? Cel care a scris Cîntecele lui Maldoror...

— A, exclamam atunci eu, e vorba de Lautréamont...

— Exact Lautréamont...

Alteori paranteza explicativă se lungea.

— Ah, cum îl cheamă pe autorul acela grec... autorul acela grec care a scris de fapt doar o singură carte de mare succes... după care s-a făcut şi un film... un film în care a jucat actorul acela... actorul acela american care l-a jucat şi pe cocoşatul de la Notre-Dame...

— Anthony Quinn? întreba Faviola.

— Exact, Anthony Quinn...

— Care a jucat şi în Zorba grecul?

— Exact, cum îl cheamă pe autorul grec care a scris Zorba grecul?
— Kazantzakis?
Treptat, cum numele proprii dispăreau din ce în ce mai repede din memoria sa, domnul Vassilikioti începu să-şi construiască o perifrază pentru fiecare nume uitat. Cînd vorbea de Kafka nici nu mai încerca să-i pronunțe numele, începea direct să evoce „Scriitorul acela evreu care a trăit la Praga şi a scris în germană, printre altele are un roman în care un tip este arestat chiar de la prima pagină, dar nu aflăm niciodată de ce, iar la sfîrşit este chiar omorît ca un cîine, de altfel acestea sunt şi ultimele cuvinte ale personajului ca un cîine...“. Cînd vorbea de Gabriel Garcia Marquez parafraza era: „Scriitorul acela latino-american, care a luat şi premiul Nobel, prieten cu Fidel Castro... care a scris romanul acela despre Macondo...“. Parafraza pentru Hemingway era „Romancierul american care a scris cartea Parisul e o sărbătoare şi care s-a sinucis cu puşca sa de vînătoare...“.
Conştient că începea să uite toate numele proprii, domnul Vassilikioti îşi petrecea timpul înlocuindu-le în memoria sa cu formule din ce în ce mai complicate. Pierderea memoriei nu-i afecta de loc volubilitatea şi nici dorința de a conversa, doar că frazele sale deveneau tot mai enigmatice. El putea să vorbească, astfel, timp de ore şi ore, despre admirația sa față de acel pictor care şi-a tăiat, prin 1888, o ureche, ca să i-o trimită apoi cadou unei prostituate, sau despre un altul care a fugit, în căutarea luminii, mai întîi în Provența şi apoi la capătul lumii, pe insula Tahiti... Dar pictura pe care o iubea cel mai mult era a unui spaniol deținător al unor formidabile mustăți răsucite cu vîrfurile în sus, şi care picta girafe cu coamele în flăcări... Din acelaşi curent făcea parte de altfel şi acel regizor spaniol care a făcut şi un film pe un scenariu scris împreună cu pictorul care picta girafe cu coamele în flăcări...
— Se întîmplă ceva ciudat în capul meu, spunea domnul Vassilikioti. Îmi fuge capul, domnilor, simt cum mi se desprinde şi cum aleargă cu un pas în fața mea. Nu sunt nebun, totul a început din momentul în care propriul meu editor şi prieten m-a lovit cu manuscrisul... M-a lovit aici... uitați, aici...
Domnul Vassilikioti ne obliga să-i pipăim creştetul capului. Acolo, dacă pipăiam bine, se afla un punct, o ieşire din pîlnia inversă, prin care îi plecau cuvintele. Domnul Vassilikioti simțea, da, cum îl părăsesc cuvintele, cîte unul, cîte două, uneori în grupuri întregi... O adevărată hemoragie de cuvinte, începînd cu cele mai prețioase, cu numele proprii...

Domnul Cambreleng de partea sa, începu să-şi facă sînge rău. Niciodată nu fusese violent. Niciodată nu făcuse rău unei muşte. Practic, niciodată nu omorîse nici o muscă. Ce-i venise să-l lovească pe domnul Vassilikioti în cap, şi încă tare, cu un manuscris destul de gros? Acesta era blestemul său. El, care iubise atît de mult cuvintele, care îi iubea atît de mult pe scriitori, iată că devenise un asasin, provocase moartea lentă a unui scriitor, poate a celui mai dotat dintre toţi cei întîlniți vreodată, un om care deținea în creierul său în jur de un milion cinci sute de mii de cuvinte. Aceasta era evaluarea sa în ce priveşte cantitatea de cuvinte stocată în capul domnului Vassilikioti, vorbitor de şase limbi vii: el era capabil să combine un milion cinci sute de mii de cuvinte, altfel spus cam cîte două sute cincizeci de mii de cuvinte pentru fiecare limbă. Ori, ce mai rămînea din aceste cuvinte dacă dispăreau din distinsul cap al domnului Vassilikioti numele proprii? Din toată masa de cuvinte pe care o deține un cap, numele proprii sunt, fără îndoială, cuvintele-cheie, sunt articulațiile cunoaşterii, sunt pilonii edificiului. O limbă, în momentul în care este asimilată, se construieşte în ființa celui care o asimilează, se structurează ca o arhitectură, iar elementele de rezistență, pilonii, sunt numele proprii. Ori, cînd numele proprii încep să dispară, tot edificiul începe să se surpe, ca nisipul dintr-o clepsidră, totul devine în cap o varză.

O varză devenea şi discursul domnului Vassilikioti. Panicat că uită numele proprii, el îşi căuta salvarea în întreținerea unor conversații fără sfîrşit. Era convins că numai acesta putea fi antidotul: să vorbească, să vorbească tot timpul cu cineva, să continue operațiunea de prezervare a numelor proprii sub formă de parafraze. Ca un păianjen care a prins în plasă o insectă, şi continuă să o înfăşoare la nesfîrşit şi cu febrilitate în pînza sa, aşa proceda şi domnul Vassilikioti cu numele proprii. Insectele sale dispăreau în interiorul unor enorme cocoloaşe de pînză aparent transparentă, cocoloaşe care deveneau tot mai mari, enorme, monstruoase... Insecta nici nu se mai vedea în interior, nici nu se mai ghicea, dar cocoloaşele de vorbe erau importante, esențiale pentru domnul Vassilikioti.

În încăperea de la etaj a cafenelei, după ora două sau trei noaptea, cînd toată lumea adormea cu capul pe mese, cei mai norocoşi în fotolii sau în hamacuri, se auzea în continuare vocea păienjenoasă a domnului Vassilikioti.

Cum îl chema pe acel autor, acel autor care îl marcase atît de mult pe la vîrsta de 16 ani, acel autor francez care nu a scris decît două romane, şi care

a murit la vîrsta de 20 de ani de febră tifoidă, prieten cu Cocteau de altfel?... Cine, cine putea să-i amintească numele acestui autor, care de fapt şi-a publicat prima carte la vîrsta de 17 ani, da, era prin 1924 şi cartea a fost un eveniment... o carte după care s-a făcut şi un film de fapt, o carte care a fost chiar premonitorie pentru propriul ei autor, pentru că vorbeşte despre o moarte prematură...

Domnul Vassilikioti era capabil să se zvîrcolească astfel, neauzit de nimeni, timp de zeci de minute, pînă cînd un cap se ridica de pe o masă şi-i şoptea, obosit şi excedat:

— Raymond Radiguet...

— Da! Da! Da! urla domnul Vassilikioti. Omul ăsta m-a marcat, la 16 ani nu voiam altceva decît să fiu ca el, să scriu două cărți esențiale şi să mor la 20 de ani, ca Raymond Radiguet. Da, asta mi-am dorit, să-mi termin, dacă nu viața, măcar opera, de foarte tînăr, precum... precum... Doamne, cum îl cheamă pe acel autor care a murit şi el tînăr, într-un spital la Marsilia, şi care de fapt şi-a terminat cariera poetică la 21 de ani, pentru a pleca apoi să vagabondeze în lume... Cum îl cheamă, cum îl cheamă... prieten cu un alt poet blestemat... care şi el...

— Rimbaud.

— Da! Da! Da!

Domnul Vassilikioti uită treptat toate numele proprii, inclusiv ale noastre. Cînd mă vedea, se grăbea să-mi întindă mîna spunînd:

— Ştiu, ştiu cum vă numiți... Sunteți acel autor de origine română care scrie un roman despre noi toți, din cauza dumneavoastră îmi pierd de fapt memoria, sunteți o ventuză, sunteți un autor ventuză, ați supt din personajele dumneavoastră toată memoria, le-ați secat, pînă şi pe dumneavoastră v-ați introdus ca personaj, ați tulburat toate frontierele dintre ficțiune şi realitate, iar la sfîrşitul cărții mai mult ca sigur că vă veți sinucide... Ştiu cum vă numiți, ştiu, dar nu cred că meritați să vă acord prea multă importanță...

57

Nimeni nu o cunoştea la Paris pe Kyoko Fukasawa. Nimeni nu ştia că scrisese patru romane sub formă de SMS şi că în Japonia ele fuseseră citite de patru milioane de tineri. Dar nimeni nu o cunoştea, fizic, pe Kyoko Fukasawa nici în Japonia. Ea îşi semnase romanele cu pseudonimul următor: ABIV1988-2,50. Literele şi cifrele erau de fapt o înşiruire de trei date personale: grupa sanguină, anul naşterii şi dioptriile de la ochelari.

ABIV1988-2,50 se afla de trei zile la Paris şi era şocată. Nu se aşteptase la aşa ceva. Nu se aşteptase ca acest oraş să fie atît de diferit față de imaginea pe care şi-o făcuse despre el. N-ar fi putut spune că Parisul o dezamăgea în mod brutal. Nu, dar era totuşi altceva. Iar primul lucru care o tulbura era descoperirea unei contradicții, a unui conflict la care nu se gîndise: un conflict între oraş, pe de o parte, şi oameni săi pe de altă parte. Un conflict între un oraş care rămînea totuşi impresionant, un adevărat muzeu, o adevărată operă de artă, şi oamenii care trăiau în el fără să-l merite. Da, Kyoko considera că 90 la sută dintre oamenii care trăiau la Paris nu meritau acest privilegiu.

Sigur, Kyoko nu-şi făcuse chiar mari, foarte mari iluzii. Mai aflase cîte ceva din ghiduri şi din povestirile colegilor ei de birou. I se spusese, de exemplu, că francezii nu sunt politicoşi, ceea ce nu era foarte grav întrucît nici un popor european nu avea un sens natural al politeții. I se spusese de asemenea că Parisul colcăia de cerşetori şi de hoți, că era murdar şi plin de graffiti, că trotuarele erau pline de excremente de cîine, că toate maşinile erau boțite, că oamenii se îmbrăcau cît mai jerpelit posibil, că franțuzoaicele umblau numai în pantaloni şi nu aveau grație etc. etc., dar nici aceste lucruri nu o speriaseră foarte tare. I se spusese că în restaurante şi în cafenele chelnerii francezi îi tratează pe japonezi cu un dispreț pe care nici măcar nu încearcă să şi-l disimuleze – pentru chelnerii francezi turiştii japonezi sunt nişte turme umane care văd oraşul prin obiectivele aparatelor de fotografiat şi de filmat. Pînă la urmă, nici acest aspect nu era foarte, foarte grav în ochii lui Kyoko. Şi părerea ei era de altfel destul de critică față de turistul japonez. Nu şi-a creat el singur, în ultimile decenii, mai peste tot în lume, această imagine defavorabilă, de stol de lăcuste care se repede asupra unui

monument sau a unui muzeu, ascultă explicațiile cu religiozitate şi fotografiază tot, pentru a se deplasa apoi, tot în stol, în altă parte, devorînd în felul acesta la maximum, cu o disciplină de grup strupefiantă pentru occidentali, toate obiectivele prevăzute?

Chiar de la aeroport, Kyoko avu prima revelație în ce priveşte bădărănia şi lipsa de igienă a europenilor. Agentul care îi examinase paşaportul era distrat, uşor obosit dacă nu chiar dezgustat de meseria sa. Îi luase paşaportul cu un gest mecanic şi o privise scurt în ochi fără să-i adreseze nici un cuvînt de bun venit. Şi mai grav, îi răsfoise paginile paşaportului cu mîinile goale, adică fără să poarte mănuşi albe aşa cum era regula pentru vameşi, taximetrişti şi alte sute de categorii de personal în Japonia.

O decepție şi mai mare fu cea legată de vreme. Sigur, Kyoko nu se aştepta să descopere un Paris însorit şi cu cer albastru, aşa cum apare el în toate cărțile poştale, în albume şi în toate pliantele turistice. Fusese de altfel avertizată: Parisul era un oraş unde ploua des, unde riscai să ai nenorocul de a nu vedea soarele timp de trei zile. Ceea ce o surprinse însă fu lipsa de culori a oraşului. Avionul aterizase pe la ora prînzului, pe un timp cenuşiu, cu un plafon de nori extrem de jos, iar acest cenuşiu se răsfrîngea peste întregul Paris. Clădirile păreau fără viață, iar Sena era maronie (mai precis murdară). Doar semafoarele cînd treceau de la roşu la verde dădeau puțină viață unui oraş care i se păru lui Kyoko, de asemenea, foarte lent. La Tokyo viața urbană era infinit mai trepidantă, oamenii se grăbeau tot timpul, erau într-o fugă continuă, circulația automobilelor era mai nervoasă, în fiecare secundă se auzea de undeva sirena unei maşini de poliție sau a unei Salvări. La Paris pietonii păreau toți în vacanță, Kyoko avu impresia că asista la un fel de balet uman care se improviza chiar în fața ei, avu impresia, în special, că toți acei oameni aflați pe străzi nu aveau o destinație precisă, erau nişte persoane fără treabă. Acest ultim aspect nu-i displăcu. Deşi Kyoko nu-şi luase vacanță de şase ani, cu excepția cîtorva zile de Anul Nou, ea făcea parte totuşi dintr-o generație care considera că japonezii lucrau prea mult. Japonezii erau prea fideli întreprinderilor pentru care lucrau şi prea înfeudați muncii şi patronilor. La Tokyo, cînd oamenii încep să iasă, seara, de la muncă, din birouri şi întreprinderi, fenomenul este vizibil: oraşul, piețele, străzile, gările sunt inundate de milioane de oameni. Pînă seara tîrziu, aproape pînă la miezul nopții pot fi văzuți, la Tokyo, oameni ieşind de la muncă, în timp ce la Paris lui Kyoko i se păru că nimeni de fapt nu muncea.

Primele două zile fură, deci, dezastruoase pentru Kyoko. Nimic din ce vedea nu corespundea acumulărilor ei culturale, imaginii pe care şi-o plăsmuise, încă din copilărie, despre Paris. Pentru ea Parisul era un oraş romantic, un oraş al impresioniştilor şi al avangardiştilor, al îndrăgostiților în veşnică plimbare pe cheiurile Senei şi al iubitorilor de literatură răsfoind la nesfîrşit cărți pe standurile buchiniştilor, un oraş al cafenelelor unde mii de oameni visători scriu poeme pe terase şi mii de studenți îşi răsfoiesc cursurile stînd ore întregi de vorbă în fața unei cafele... Or, în locul romantismului Kyoko descoperi că Parisul era un oraş plin de negri şi de arabi, în timp ce cafenelele păreau pe cale de dispariție fiind înlocuite cu restaurante chinezeşti şi japoneze (ținute însă tot de chinezi!). Kyoko nu mai văzuse niciodată atîtea rase umane amestecate într-un spațiu atît de mic. Tokyo era un oraş practic fără africani, fără indieni, fără srilankezi, fără arabi. Sigur, printre japonezi mai erau şi cîțiva nord-coreeni, cîțiva chinezi (în special din Honk Kong), cîțiva vietnamezi, chiar şi cîțiva filipinezi. Dar aceşti străini, şi ei asiatici, se topeau practic în mulțime, ceea că dădea impresia de unitate rasială. Doar occidentalii erau altfel la Tokyo. Parisul însă i se păru un Babilon uman: toate rasele pămîntului erau reprezentate acolo, amestecate într-un fel de cocktail unde dominanta nu era în nici un fel europeană, cel puțin în unele zone...

Kyoko începu să se simtă rău chiar de a doua zi. Cele 13 ore de zbor, decalajul orar şi primele impresii dezagreabile, toate acestea asociate îi dădură o senzație de greață şi o puternică durere de cap. Cum primul lucru pe care dorise să-l vadă fusese cartierul Montmartre (în căutarea impresioniştilor), înghesuiala de acolo îi amplifică şi mai mult starea de indispoziție. Pentru ea Place de Tertre era centrul lumii, era locul unde se născuse pictura modernă şi cea mai rafinată formă de dialog cu culoarea, locul unde artiştii elaboraseră teoria captării directe a luminii pe pînză. Acest „centru al lumii“ devenise însă un fel de piață de suveniruri şi obiecte de artizanat, un loc unde campa o armată de portretişti şi de desenatori dubioşi... Toți se agățau cu agresivitate de turişti, hărțuindu-i fără încetare, trăgîndu-i de mînecă, vorbindu-le pe toate limbile, propunîndu-le fie să-i deseneze, fie să-i caricaturizeze, fie să le decupeze profilul pe hîrtie neagră... Kyoko fu oripilată să descopere că Parisul avea o problemă serioasă şi cu graffitiştii, care îşi lăsau amprentele dezastruoase peste tot, schilodind oraşul, întinîndu-l, degradîndu-l. Cînd văzu însă că pînă şi pe fațada cabaretului „Le lapin agile“ se etalau cîteva secreții graffitiste,

Kyoko avu o reacție de revoltă atît de mare încît îi veni să plece direct la aeroport şi să se întoarcă acasă.

Kyoko auzise foarte vag despre sindromul de decepție al japonezilor la Paris. Boala era catalogată deja de specialişti, iar secțiile de urgență ale spitalelor pariziene primeau în fiecare an japonezi cuprinşi brusc de febră şi de anxietate, sau manifestînd alte zeci de simptome din categoria alergiilor. Evantaiul acestor simptome se întindea de la senzația de vomă pînă la delir, de la diverse stări de febrilitate (unii începeau pur şi simplu să tremure ca şi cum le-ar fi fost frig) pînă la senzația de sufocare. Ambasada Japoniei dispunea şi de un număr de telefon de urgență, disponibil 24 de ore din 24, unde cei cuprinşi de acest sindrom puteau să sune pentru a cere ajutorul, iar în unele cazuri grave li se organiza repatrierea imediată. Kyoko auzise, deci, foarte vag, despre acest simptom, dar nu luase în serios toate aceste informații. Cum era posibil să dezvolți o alergie... la Paris față de Paris? Să te simți atît de trădat de realitatea oraşului încît corpul tău să se revolte chiar înainte de revolta creierului? Să ai un şoc emoțional negativ în fața Parisului real după ce ai fantasmat timp de ani de zile asupra sa?

Exclus. Kyoko nu avusese nici măcar timp să se gîndească la toate acestea. Se gîndise, dimpotrivă, la cealaltă variantă, la sindromul Stendhal. Pentru că acest sindrom era mult mai cunoscut, iar numeroase ghiduri îl descriau cu lux de amănunte, în special pentru japonezii avînd ca destinație Italia. Sindromul Stendhal era o formă de extaz în fața frumuseții, o formă de extaz care se putea manifesta însă, şi ea, cu frisoane sau amețeli. Primul care descrisese acest tip de extaz fusese chiar scriitorul Stendhal însuşi. În 1817, vizitînd Florența, tulburat de contactul cu atîtea opere de artă sublime, ieşind într-o zi din biserica Santa Croce, Stendhal simțise că se sufocă, simțise, după propria sa expresie „că viața se epuizase în el“, că nu-l mai ascultau picioarele şi trebui chiar să se aşeze pe o bancă pentru a încerca să-şi potolească într-un fel sau altul bătăile inimii. În fiecare an, la Florența, serviciile de urgență repertoriază sute de cazuri de oameni sufocați de frumusețe, incapabili să-şi stăpînească emoția în fața unor forme de sublim la care nu se aşteptau, sau care le depăşeau aşteptările.

De ce oare străinii mergeau la Florența cu aşteptări mai mici şi trăiau emoții extatice de o forță neaşteptă, în timp ce la Paris mergeau cu aşteptări enorme (extatice) şi aveau deziluzii? Cum de reuşise Parisul să colonizeze în acest fel subconştientul omenirii, atribuindu-şi locul suprem, rolul de oraş sublim, de chintesență a frumosului? Şi de ce, dintre toți străinii,

japonezii erau cei care resimțeau cel mai des decepția, de unde şi numele dat respectivului sindrom?

Kyoko începu să mediteze la toate aceste întrebări abia în cea de-a treia zi a sejurului său la Paris, cînd începu să se obişnuiască oarecum cu unele lucruri. Avu norocul, de asemenea, să vadă puțin Parisul şi pe soare, şi rămase țintuită timp de două ore pe Pont des Arts contemplînd armonia tulburătoare a oraşului. De mai multe ori încercă să şi-l imagineze fără oameni, ceea ce îi dădu o idee: să se trezească odată cu răsăritul soarelui ca să vadă străzile cu cît mai puțini pietoni.

Kyoko fu atît de mulțumită încît îşi propuse să-i informeze şi pe alții de miracol. La Paris, duminica dimineața, cel puțin pînă la ora nouă sau zece, unele cartiere din centru sunt aproape pustii. „Va trebui să le scriu celor care au întocmit ghidul", îşi spuse în gînd Kyoko după ce parcurse Bulevardul Montparnasse, între Turnul Montparnasse şi Observatorul astronomic, fără să întîlnească mai mult de două ființe umane, un polițist şi un măturător de stradă. La ora şase dimineața lumina era splendidă, iar oraşul i se oferea integral, fără zgomot şi fără acele elemente perturbatoare care erau oamenii. Totul i se păru ireal, ca şi cum s-ar fi deplasat într-un imens acvariu. Cînd ajunse la intersecția cu bulevardul Saint Michel întrezări, la stînga, grilajul Grădinii Luxembourg. Se îndreptă spre ea cu un pas alert, grăbită să poată face cîțiva paşi în celebrul parc înainte de sosirea mulțimii.

În momentul în care intra pe poarta grădinii se intersectă cu cel de-al treilea pieton al acelei dimineți: un bărbat cu un aer rătăcit, chiar nehotărît, arborînd o barbă în dezordine, îmbrăcat într-un pardesiu boțit căruia îi atîrna cordonul. Omul, trecut de 50 de ani, o privi lung pe Kyoko, cu o insistență inimaginabilă în Japonia. Kyoko îi zîmbi instinctiv, întrucît privirile lor se încrucişaseră, şi trecu mai departe. Zîmbetul lui Kyoko avu un efect încurajator asupra omului cu aer rătăcit, el întoarse capul urmărind-o cum se îndepărtează. Kyoko îi simțea privirile în ceafă şi pe şira spinării. I se făcu aproape frică, oare nu fusese prea imprudentă ieşind atît de devreme în Paris pentru a se încrucişa cu tot felul de nebuni sau insomniaci?

Teama îi trecu însă repede întrucît parcul începea să fie invadat de indivizi de toate vîrstele ieşiți dis-de-dimineață pentru a face jogging. Kyoko îi zări străbătînd parcul în toate direcțiile, ca nişte automate întoarse cu cheia şi lansate în natură. Nici nu observă că omul cu aer rătăcit făcuse stînga împrejur şi începuse să o urmărească de la distanță.

58

În timp ce scriu acest rînduri, un gîndac negru se plimbă pe tastatura computerului meu. E un gîndac mare, frumos, majestuos, inteligent, rapid. Carapacea sa este de un negru lucios, ceva în genul abanosului. Cînd se deplasează, cele două antene ale sale explorează spațiul din fața sa cu o agilitate uluitoare.

Nu ştiu exact unde trăieşte gîndacul negru care se plimbă pe tastatura computerului meu. Sunt tentat să cred că trăieşte chiar în computerul meu, dar nu am dovezi. În orice caz, în momentul cînd îmi închid computerul, gîndacul dispare, se furişează undeva în interstițiile dintre literele tastaturii.

Sunt cel puțin treizeci şi cinci de ani de cînd scriu împreună cu gîndacul. Îmi amintesc foarte bine ziua cînd gîndacul a apărut în viața mea de scriitor. Eram în camera mea, aşezat la masa mea de lucru, în fața unei foi albe, cu un stilou cu cerneală neagră în mînă. Nu scrisesem încă nici un cuvînt, mă uitam doar la foaia neliniştitor de albă şi mă gîndeam la poemul pe care tocmai voiam să-l scriu. Căutam în mintea mea un titlu şi brusc mi-a venit chef să scriu un poem intitulat Gîndacul. Am început să scriu titlul, calm, puțin amuzat, înfiorat ca de obicei în fața acestei surse de necunoscut care este scrierea unui poem.

Cred că gîndacul (cel viu) a apărut pe foaia de hîrtie cam în momentul în care terminasem de scris litera „a“ şi atacasem litera „c“ din cuvîntul „gîndac“. Nu m-am oprit însă din caligrafierea cuvîntului, l-am făcut şi pe „u“ şi apoi, deşi contrariat la culme de apariția gîndacului (viu), l-am trasat şi pe „l“. Cînd am contemplat apoi întregul cuvînt scris în partea de sus a paginii, gîndacul negru era deja acolo, sub cuvîntul „gîndac“, contemplînd parcă, şi el, cuvîntul „gîndac“. Mi-am dat seama că asistasem la un fel de accident al creației, dar şi la un accident cosmic, de materializare a unui cuvînt. Probabil că în univers, în alte galaxii, acest tip de materializare era destul de frecvent, poate că există lumi unde materia se naşte de fapt în felul acesta, din cuvinte, din spirit. În orice caz, noi, oamenii, nu suntem obişnuiți cu asemenea lucruri şi nici nu prea credem în ele.

Să revin însă la pactul meu cu gîndacul. Imediat după scrierea titlului m-am blocat. Gîndacul aştepta răbdător pe foaia albă de hîrtie, îşi mişca

antenele, mă privea curios şi aştepta restul poemului. Eu însă m-am temut de ceea ce s-ar fi putut întîmpla dacă aş fi continuat să scriu. I-am spus: „Hai să ne oprim aici“. Sunt convins că am auzit atunci o voce răspunzîndu-mi în creier: „Bine“.

Sunt şi astăzi convins că am făcut un sacrificiu enorm pentru umanitate. Dacă toate cuvintele scrise de mine ar fi continuat să se materializeze, lumea în care trăim ar fi devenit monstruoasă. Sau poate că totul s-ar fi prăbuşit în neant. Nu ştiu nici acum, şi nu voi şti niciodată, de ce am fost eu şi nu altcineva omul în care s-au intersectat pentru o secundă misterele lumii şi care a văzut cu ochii lui cum spiritul creează materie. Sunt, într-un fel, fericit că în acel moment cînd, pentru o fracțiune de secundă, legile fizice ale lumii noastre au fost suspendate, n-am scris un poem intitulat „neant“ sau „reversibilitate“. Nu aştept însă nici un semn de recunoştință de la umanitate. Nimeni nu va crede ceea ce mi s-a întîmplat şi nici nu am intenția de altfel să le povestesc semenilor mei această întîmplare.

Mult mai important este faptul că gîndacul a rămas cu mine. Ori de cîte ori încep să scriu ceva, gîndacul îşi face apariția. Nu contează pe ce scriu şi cu ce scriu. Cînd mi-am cumpărat prima maşină de scris mecanică (marca ERIKA) gîndacului îi plăcea să se plimbe chiar pe panglica maşinii de scris. Mai tîrziu, cînd mi-am cumpărat primul computer, a început să se plimbe pe ecranul acestuia. Uneori gîndacul se deplasează în acelaşi timp cu fraza mea, înaintează în spațiu în timp ce scriu. E ca o mică locomotivă, ori, ce face o locomotivă? Trage fraza după ea... M-am obişnuit însă atît de mult cu aparițiile sale încît nici nu mă mai deranjează. Dimpotrivă, uneori mă ajută să-mi corectez greşelile de ortografie. Cînd îl văd că se blochează brusc, e semn că trebuie să-mi recitesc fraza, şi găsesc practic de fiecare dată o greşeală de ortografie sau de sintaxă.

Ceva mai nesuferit devine gîndacul cînd se blochează, sau începe să se agite, din nimic. De fapt, în ultimii zece ani a început să se agite din nimic ori de cîte ori nu este de acord cu sensul frazelor scrise de mine. Nu mi se pare însă că ar fi cazul să accept lecțiile sale stilistice. Nu pot concepe ideea că literatura scrisă de mine ar putea fi influențată de gîndac. Deşi… deşi trebuie să recunosc că uneori îmi dă sfaturi bune. Cînd începe să-şi agite antenele cu disperare e semn că sunt pe cale să ating miracolul, că fraza mea frizează perfecțiunea. Am învățat însă să-i primesc şi mesajele de decepție. Cel mai des, cînd este foarte, foarte dezamăgit de ceea ce scriu, gîndacul se eclipsează pur şi simplu de pe textul meu, de pe ecranul

computerului. Dispare în interstițiile tastaturii lăsîndu-mă singur, ca şi cum ar fi alergic la mediocritate… Îmi este imposibil, atunci, să-l chem înapoi. Gîndacul revine cînd vrea el şi pleacă atunci cînd vrea el. Este chiar capabil să lipsească zile în şir, dacă vede că înaintez în gol şi ceea ce scriu nu are nici o valoare.

În schimb, gîndacul e capabil să-şi facă brusc apariția doar pentru că simte energia unei idei bune în capul meu. Dacă dimineața deschid computerul cu o idee bună în minte, chiar înainte de a scrie primul cuvînt, gîndacul e acolo, în aşteptare, agitîndu-şi antenele, nervos şi excitat, gata să-mi acompanieze reuşita, să alerge ca un nebun în fața frazei mele, să facă naveta de mai multe ori între primul cuvînt al frazei şi ultimul cuvînt scris, să se strecoare printre rînduri ca şi cum ar avea ceva de verificat, de controlat, de omologat. Atunci cînd sunt inspirat, e o plăcere să lucrez cu gîndacul.

59

De două luni nu l-am mai căutat pe domnul Cambreleng şi nici n-am mai trecut pe la cafeneaua Saint-Médard. Mă feresc de arondismentul 13 ca de un loc malefic. Este semnul eliberării mele totale de tirania scrisului.

De cînd nu mai scriu, Parisul mi se pare altfel, mai deschis, mai prietenos. Nu-i cer nimic şi îmi dă totul, un mare spectacol uman şi cultural gratuit. Ce nebunie, să încerci să te afirmi la Paris cînd la Paris trebuie de fapt să contempli, să rămîi anonim, să-i trăieşti poezia…

Sunt liber ca un faun, mă trezesc dimineaţa eliberat de povara competiţiei, cobor să-mi iau micul dejun la o cafenea care se cheamă Entracte. Îmi aleg unul dintre ziarele disponibile (Libération, Le Figaro, Le Parisien) şi-l răsfoiesc distrat în timp ce-mi înmoi croasantul în cafeaua cu lapte. Privesc strada ca şi cum aş citi o carte vie… Mi-am aruncat la coş agenda şi carnetul de telefoane. Nu mai deschid computerul şi nici telefonul mobil. Cînd sună cineva la uşă nu răspund.

Cînd am chef să discut cu o fiinţă vie intru în oricare cafenea, mă aşez la tejghea, cer o bere şi încep să vorbesc cu primul om pe care îl simt recurgînd la acelaşi ritual ca mine. Îmi dau seama că lucrurile esenţiale nu pot fi spuse decît necunoscuţilor. Uneori stau de vorbă timp de ore şi ore cu oameni marcaţi de aceeaşi revelaţie: prieteniile sunt stupide, adevăratele schimburi afective şi adevăratele relaţii umane sunt cele care se nasc şi mor imediat la tejgheaua unui bar.

Cum s-a produs eliberarea mea? Nu ştiu… Din scriitor am devenit o literă, un semn. Simt că fac parte dintr-o pagină scrisă de către însăşi Majestatea sa Viaţa, de către oraş, de către timp. Sunt o literă care revine într-o imensă carte, într-un imens balet de semne, într-un concert cosmic de litere… În timp ce compun, împreună cu alte semne, semnificaţii, mă citesc pe mine însumi, mă mir de mine însumi. În fiecare moment sunt într-un raport creativ cu alte semne vii (oameni, plante, animale, obiecte impregnate de energie umană). Povestea scrisă împreună e sublimă, nu poate fi rezumată, iar singura formă de lectură a ei este trăirea…

Ca orice revelaţie autentică, cea pe care o trăiesc este incomunicabilă. Ştiu că nu le pot spune oamenilor din jurul meu „Haideţi să ne îmbrăţişăm

pentru că formăm cu toții un text, o poveste unică, fragilă, pe cale de a se evapora în chiar momentul scrierii ei…“. Pe stradă, în piețe, în gări, în holuri, pretutindeni unde se adună oameni, mulți oameni, încerc să captez privirile celor care simt acelaşi lucru ca şi mine. Ei nu sunt mulți, dar de fiecare dată cînd ne recunoaştem reciproc trăim un moment de beatitudine supremă… Nu ne spunem nimic, bineînțeles, ce să-şi spună litera „a“ cînd se întîlneşte cu o altă literă „a“ în interiorul unei cărți? Poate că facem parte din acelaşi cuvînt repetabil, poate facem parte din cuvinte diferite… Poate facem parte din aceeaşi limbă, poate facem parte din limbi diferite sau chiar dintr-o limbă inventată de viața în timp ce ne scrie…

Da, simt că sunt o literă, un cuvînt, o frază, o regulă gramaticală dintr-o limbă pe care o învăț în timp ce se auto-inventează şi în timp ce moare scriindu-se pe sine…

Cînd mă plimb, uneori, dimineața foarte devreme, sau seara la apusul soarelui, în grădini pariziene mai puțin asediate de turişti (cum ar fi scuarul René le Gall), dacă întorc brusc capul îi surprind în spatele meu pe toți cei zece sau doisprezece scriitori care mi-au structurat ființa. Practic, nu pot face un pas în stradă fără să nu-i trag după mine pe Dostoievski, pe Oscar Wilde, pe Edgar Allan Poe, pe Kafka, pe Camus, pe Cehov, pe Hemingway, pe Proust, pe Bukowski, pe Nichita Stănescu… De fapt, mă plimb de zeci de ani prin lume cu scriitorii care m-au emoționat pînă la vîrsta de 20 de ani. După 20 de ani, tot ce am citit a fost inutil…

Citesc într-un ziar un fapt divers: undeva în Anglia un grup de iluminați propovăduieşte orgasmul planetar. Indivizii consideră că orgasmul este o declanşare de energie susceptibilă să rezolve dintr-odată problemele umanității. Ar trebui, spun ei, să facem dragoste toți în acelaşi timp, toți oamenii planetei în acelaşi timp, într-unul din momentele cheie ale anului, de exemplu pe 21 septembrie cînd vine toamna şi cînd ziua este din nou egală cu noaptea… O astfel de declanşare de energie nu se poate să nu fie benefică, spun ei… Un orgasm planetar ar putea fi sursa unei revelații comune de natură să ne rezolve toate dilemele stupide care ne macină…

Mi s-a făcut dor de vechea mea maşină de scris mecanică abandonată acum mulți ani în casa părinților mei de la Rădăuți. O maşină nemțească, Erika… Brusc mi s-a făcut dor de Erika. E ca şi cum mi s-ar fi făcut dor de o iubită de demult, din tinerețe. Îmi propun să fac o călătorie în România, să răscolesc prin pod şi să o regăsesc pe Erika, fidelă bijuterie mecanică, la

care am scris zilnic pe vremea adolescenței şi chiar mai tîrziu, pînă la plecarea în Franța.

Mă plimb de-a lungul căii ferate care taie în două oraşul meu natal. Dintotdeauna m-a fascinat această cale ferată. Dintotdeauna mi s-a părut o axă de simetrie cosmică. Păşesc de-a lungul ei îndreptîndu-mă spre cimitir. Cimitirul de la Rădăuți este probabil unicul în lume tăiat în două de o cale ferată. Mă opresc ca să privesc o imagine demnă de a figura într-un film fellinian: un cortegiu funebru tocmai intră în cimitir. Oamenii merg ca nişte melci în spatele mortului. Mă întreb dacă groapa i-a fost săpată în prima parte, sau în a doua parte a cimitirului. După direcția luată de cortegiu s-ar părea că înhumarea urmează să se producă în a doua jumătate a locului de veci. Dricul, urmat de coloana de oameni îmbrăcați în negru, ajunge în fața căii ferate şi se opreşte. Doi purtători de prapuri se duc în recunoaştere ca să vadă dacă nu cumva se anunță vreun tren. Între prima parte şi a doua parte a cimitirului nu există nici o barieră, cortegiile funebre traversează calea ferată pe răspunderea lor. De undeva, de departe, se aude totuşi fluieratul unui tren. O fi vreun tren care se apropie sau o fi vreun tren care îşi aşteaptă plecarea din gară? Nimeni nu ştie nimic. Cei doi indivizi cu prapuri se consultă timp de cîteva secunde şi iau totuşi o decizie: se întorc spre cortegiu şi fac un semn cerîndu-le tuturor să traverseze calea ferată în pas alergător. Ca şi cum ar fi fost propulsată de o energie necunoscută, toată lumea se grăbeşte să treacă în partea cealaltă a cimitirului, cu mortul în față. Imediat apoi cortegiul îşi reia pasul de melc… Traversarea rapidă a durat doar cîteva secunde. Am senzația că acestea sunt singurele momente cînd cineva se grăbeşte în oraşul meu natal, atunci cînd trebuie să traverseze calea ferată cu un mort de dus la groapă.

Am nostalgii, e limpede. Mă uit la ceas. S-a făcut ora şase, ora cînd Gogu Boltanski, prietenul meu din copilărie, scriitor universal anonim, se duce la Casa de cultură ca să joace cîteva partide de şah. Ce-ar fi să trec să-l salut? Nu ne-am mai văzut de cîțiva ani…

Mă apropii de foişorul din curtea Casei de cultură unde s-au format deja cîteva cupluri de şahişti. Toți gîndesc intens aplecați deasupra tablelor cu pioni, regi, regine, ture, cai şi nebuni. O tăcere impregnată de un fior metafizic universal se degajă din acest punct microscopic şi insignifiant al lumii. Îl zăresc pe Gogu Boltanski, e acolo, aşezat la o masă, conform bănuielii mele, şi pare să fi început o partidă. În ce priveşte adversarul, nu mă înşel, e chiar domnul Cambreleng.

60

Corabia

Corabia se scufunda încet noi ziceam
şi ce dacă se scufundă corabia şi mai
ziceam orice corabie se scufundă
într-o zi şi ne strîngeam mîinile
ne luam rămas bun
dar corabia se scufunda atît de încet
încît după zece zile noi cei care
ne-am dat mîinile încă ne priveam
ruşinați şi ziceam nu-i nimic asta-i
o corabie care se scufundă mai încet
dar pînă la urmă se scufundă iat-o
dar corabia se scufunda atît de încet
încît după un an încă ne era ruşine
nouă celor care ne-am dat mîinile şi
în fiecare dimineață ieşeam unul cîte unul
măsuram apa hm nu mai e mult se
scufundă încet dar sigur
dar corabia se scufunda atît de încet
încît după o viață de om încă
mai ieşeam unul cîte unul şi priveam
cerul şi măsuram apa şi scrîşneam din dinți
şi spuneam asta nu e o corabie
aste e o...
asta e o...

SFÎRŞIT

Table of Contents